

รายงานการวิจัยและพัฒนา
เรื่อง
รูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

ดร. พิณสุดา สิริธรงค์ศรี

เสนอต่อ
สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร

การวิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีวัตถุประสงค์เพื่อ (๑) เพื่อศึกษาสภาพการบริหารจัดการของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษา และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ที่มีขนาดและความพร้อมแตกต่างกัน และสภาพการบริหารจัดการศึกษาของต่างประเทศ (๒) เพื่อพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่เหมาะสมตามขนาดและความพร้อม และ (๓) เพื่อจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายในการส่งเสริมสนับสนุนการบริหารจัดการของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามขนาดและความพร้อม โดยใช้วิธีการวิจัยแบบผสมผสานทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพ

การศึกษาสภาพการบริหารจัดการสถานศึกษาและการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน รวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณโดยการสำรวจความคิดเห็นด้วยแบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพการบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามประเด็นกรอบแนวคิดการวิจัย จากกลุ่มตัวอย่าง ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้อำนวยการเขตพื้นที่การศึกษา ประธานกรรมการสถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา ครู และผู้ปกครอง ในพื้นที่สถานศึกษาขนาดเล็ก กลาง ใหญ่และใหญ่พิเศษ จำนวน ๓๙๕ โรงเรียน จากการสุ่มตัวอย่างจากสูตรของ Taro Yamane¹ (๑๙๖๗) ทั้งที่เป็นโรงเรียนประถมศึกษาและโรงเรียนมัธยมทั่วประเทศ จำนวนทั้งสิ้น ๑,๘๐๕ ฉบับ ได้รับกลับ จำนวน ๙๐๖ ฉบับ คิดเป็นร้อยละ ๕๐.๒๐ และการรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้วิธีศึกษากรณีเชิงลึกสถานศึกษาแบบเจาะจง จำนวน ๘ แห่ง ด้วยการสัมภาษณ์ การศึกษาเอกสาร และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม รวมทั้งการศึกษาสภาพการบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของต่างประเทศ จำนวน ๔ ประเทศ ได้แก่ ฟินแลนด์ สหรัฐอเมริกา นิวซีแลนด์ และญี่ปุ่น โดยการศึกษาเอกสารและการศึกษาภาคสนาม จากนั้นจึงนำข้อมูลมาวิเคราะห์และสังเคราะห์ และสร้างรูปแบบการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ใช้สถิติร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) การสังเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการสังเคราะห์เนื้อหาสาระ (Content analysis) ตามแบบการสังเคราะห์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากกรอบแนวคิดการวิจัย การพัฒนารูปแบบจากผลการศึกษารูปแบบทั้งในและต่างประเทศ จากนั้นจึงร่างรูปแบบฯและนำไปปรับปรุงความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เกี่ยวข้อง ผลการวิจัย พบว่า

๑. สภาพการบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีการบริหารจัดการทั้งที่เป็นสถานศึกษาขนาดเล็ก ขนาดกลาง ขนาดใหญ่และขนาดใหญ่พิเศษ ด้านความพร้อมของสถานศึกษายังไม่เพียงพอ โดยเฉพาะสถานศึกษาขนาดกลางและขนาดเล็กในชนบท ทั้งด้านครูและบุคลากร เงินและงบประมาณ ความรู้ในการบริหารจัดการการเรียนการสอน และเครือข่ายเทคโนโลยี ด้านกฎหมายที่เกี่ยวข้องและนโยบายการบริหารจัดการจากส่วนกลางส่งไปยังสถานศึกษายังเป็นรูปแบบเดียวกันเป็นส่วนใหญ่ ทั้งด้านวิชาการ การบริหารงานบุคคล และงบประมาณ ส่งผลกระทบต่อปัญหาการบริหารจัดการของสถานศึกษาที่มีความแตกต่างกันทั้งด้านบริบท ขนาด และความพร้อมดังกล่าวข้างต้น เพื่อแก้ปัญหาทางการบริหารดังกล่าว พบว่า สถานศึกษาภายใต้การกำกับสนับสนุนของต้นสังกัดได้มีการบริหารจัดการ

ทั้งรูปแบบมีส่วนร่วมของชุมชน รูปแบบเครือข่าย รูปแบบพี่เลี้ยง และรูปแบบแม่ข่ายและลูกข่าย รวมทั้งสถานศึกษาในกำกับของรัฐ ในกรณี พบว่า รูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษาแบบมีส่วนร่วมของชุมชน เป็นฐานสำคัญของการบริหารจัดการสถานศึกษาที่นำไปสู่ความสำเร็จทั้งในเมืองและชนบท ทั้งที่เป็นสถานศึกษาขนาดเล็ก ขนาดกลางขนาดใหญ่ และขนาดใหญ่พิเศษ

สำหรับการบริหารจัดการสถานศึกษาของต่างประเทศ มีความหลากหลายตามบริบทของประเทศ พบรูปแบบของการบริหารจัดการทั้งที่คล้ายคลึงกันและแตกต่างกัน เช่น รูปแบบการบริหารโดยใช้สถานศึกษาเป็นฐาน (School-based management: SBM) และรูปแบบสถานศึกษาในกำกับของรัฐที่สถานศึกษาโดยคณะกรรมการสถานศึกษาหรือองค์กรที่จัดการศึกษาทำสัญญาการบริหารจัดการกับรัฐ โดยรัฐสนับสนุนงบประมาณ ในสหรัฐอเมริกาและนิวซีแลนด์ รูปแบบการบริหารจัดการแบบหุ้นส่วนระหว่างภาครัฐและท้องถิ่นหรือเอกชนที่เป็นองค์กรการกุศล ร่วมมือกัน เช่น ฟินแลนด์ นิวซีแลนด์ รูปแบบยึดพื้นที่เป็นตัวตั้ง และรูปแบบการบริหารจัดการแบบยึดประเภทการศึกษาเป็นตัวตั้ง เช่น สหรัฐอเมริกา รูปแบบการบริหารจัดการแบบพี่เลี้ยง ที่ต้นสังกัดช่วยบริหารจัดการบุคคลและเงินบางส่วน การจัดการเรียนการสอนเป็นเรื่องของสถานศึกษา ตามความพร้อม เช่น ญี่ปุ่นและฟินแลนด์ รูปแบบการจ้างองค์กรภายนอกเข้ามาดำเนินการ ทั้งเต็มรูปแบบ และบางส่วน เช่น สหรัฐอเมริกา นิวซีแลนด์ แต่ทุกรูปแบบ ต้นสังกัดจะให้อิสระชัดเจน โดยไม่มีการแทรกแซงทางการบริหารจัดการของสถานศึกษา แต่ประการใด ยกเว้นเมื่อไม่สามารถบริหารจัดการให้เป็นไปตามสัญญา ก็จะยกเลิกหรือยุบสถานศึกษาหรือยุบกรรมการสถานศึกษาแล้วแต่กรณี เช่น นิวซีแลนด์

๒. รูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่เหมาะสมกับขนาดและความพร้อม แบ่งออกเป็น ๓ กลุ่ม มีจำนวน ๑๐ รูปแบบ ดังนี้ (๑) กลุ่มบริหารจัดการที่พัฒนาขึ้นจากการบริหารจัดการที่มีอยู่เดิม แบ่งเป็น ๒ กลุ่มย่อย คือ (๑.๑) กลุ่มรูปแบบมีส่วนร่วมและเครือข่าย มี ๔ รูปแบบ ได้แก่ รูปแบบการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมของชุมชน รูปแบบการบริหารจัดการแบบเครือข่าย รูปแบบการบริหารจัดการแบบพี่เลี้ยง และรูปแบบการบริหารจัดการแบบแม่ข่ายและลูกข่าย (๑.๒) กลุ่มรูปแบบการบริหารจัดการแบบอิสระและในกำกับของรัฐ มี ๒ รูปแบบ ได้แก่ รูปแบบการบริหารจัดการแบบอิสระ และรูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษาในกำกับของรัฐ (๒) กลุ่มบริหารจัดการที่กำหนดขึ้นใหม่ มี ๓ รูปแบบ ได้แก่ รูปแบบการบริหารจัดการแบบหุ้นส่วน รูปแบบการบริหารจัดการโดยการจ้างองค์กรภายนอก และรูปแบบการบริหารจัดการแบบยึดพื้นที่เป็นตัวตั้ง (๓) กลุ่มรูปแบบบริหารจัดการแบบผสมผสาน มี ๑ รูปแบบ คือ รูปแบบการบริหารจัดการแบบผสมผสานที่ใช้การบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมเป็นฐานในการบริหารจัดการในทุกรูปแบบ ซึ่งเป็นรูปแบบที่เหมาะสมที่สุดในการนำไปใช้กับสถานศึกษาทุกขนาด ตามความพร้อม

๓. นโยบายการส่งเสริมสนับสนุนการบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน แบ่งออกเป็น ๓ กลุ่ม คือ (๑) นโยบายการส่งเสริมการนำรูปแบบไปใช้ เพื่อให้สามารถเลือกรูปแบบการบริหารจัดการที่เหมาะสมกับบริบท ขนาด และความพร้อมของสถานศึกษา (๒) นโยบายที่ส่งผลกระทบต่อการขับเคลื่อนการ

บริหารจัดการสถานศึกษาที่มีประสิทธิภาพ เป็นนโยบายที่ต้องกำหนดโดยภาพรวมและมีผลกระทบบวงกว้าง และ (๓) นโยบายที่เป็นสาระของการบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อให้เกิดความคล่องตัวและเป็นไปได้ทางการบริหารจัดการ ในด้านข้อเสนอแนะการปฏิบัติ ควรได้มีการพัฒนาศักยภาพของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพื่อทำหน้าที่สนับสนุนส่งเสริมและอำนวยความสะดวกแก่สถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ การพัฒนาครู ผู้บริหาร กรรมการสถานศึกษาและชุมชน ให้มีความรู้ความเข้าใจ การบริหารจัดการดังกล่าว และการประเมินผลรูปแบบเพื่อการปรับปรุงพัฒนาอย่างต่อเนื่อง สำหรับข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป ควรมีการทำวิจัยเปรียบเทียบรูปแบบและศึกษาผลสัมฤทธิ์ของการนำรูปแบบไปใช้ รวมทั้งการประเมินผลแต่ละรูปแบบ เพื่อการปรับปรุงและพัฒนา รูปแบบ และการสนับสนุนส่งเสริมที่ชัดเจน

คำนำ

รายงานการวิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นงานวิจัยของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาที่มอบหมายผู้วิจัยดำเนินการ ระหว่างเดือนมิถุนายน ๒๕๕๕ – มีนาคม ๒๕๕๖ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ (๑) เพื่อศึกษาสภาพการบริหารจัดการของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ที่มีขนาดและความพร้อมแตกต่างกัน และสภาพการบริหารจัดการศึกษาของต่างประเทศ (๒) เพื่อพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่เหมาะสมตามขนาดและความพร้อม และ (๓) เพื่อจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายในการส่งเสริมสนับสนุนการบริหารจัดการของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามขนาดและความพร้อม โดยใช้วิธีการวิจัยแบบผสมผสานทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพ

เอกสารรายงานวิจัยดังกล่าวนี้ ผู้วิจัยได้ แบ่งออกเป็น ๗ บท เพื่อให้ง่ายต่อการทำความเข้าใจ เนื้อหาสาระของงานวิจัยนี้ คือ บทที่ ๑ บทนำ เป็นการกล่าวถึงเหตุผลและความจำเป็นในการทำวิจัยครั้งนี้ บทที่ ๒ วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ที่ใช้เป็นแนวทางกำหนดกรอบความคิดและแนวทางการวิจัย ประกอบด้วย ๓ ส่วน คือ แนวคิด ทฤษฎีทางการบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน กฎหมายและระเบียบทางการบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และงานวิจัยทางการบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่เกี่ยวข้อง บทที่ ๓ วิธีการวิจัย กล่าวถึงวิธีการที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เพื่อตอบวัตถุประสงค์ของงานวิจัย บทที่ ๔ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลสภาพการบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำแนกเป็น ๕ ส่วน คือ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ผลการสังเคราะห์ความเห็นและข้อเสนอแนะจากแบบสอบถาม ผลการศึกษาคณะกรรมการบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สรุปผลการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลสภาพการบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และข้อเสนอแนะเพื่อกำหนดรูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน บทที่ ๕ สภาพการบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของต่างประเทศ เป็นการนำเสนอผลการศึกษาและสังเคราะห์สภาพการบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของประเทศฟินแลนด์ สหรัฐอเมริกา นิวซีแลนด์ และญี่ปุ่น สรุปผลการศึกษา และนวัตกรรมการบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่สมควรนำไปประยุกต์ใช้กับประเทศไทย บทที่ ๖ กล่าวถึงข้อเสนอรูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้น จำแนกเป็น ๓ กลุ่ม จำนวน ๑๐ รูปแบบ และบทที่ ๗ เป็นข้อเสนอแนะนโยบายการส่งเสริมสนับสนุนการบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ทั้งข้อเสนอแนะนโยบาย ข้อเสนอแนะการปฏิบัติ และข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย หรืออาจกล่าวได้ว่า งานวิจัยชิ้นนี้ตอบวัตถุประสงค์ของงานวิจัยครบถ้วนกล่าวคือ วัตถุประสงค์ ข้อ ๑ กล่าวไว้ในบทที่ ๔ และ ๕ วัตถุประสงค์ข้อ ๒ กล่าวไว้ในบทที่ ๖ และวัตถุประสงค์ข้อ ๓ กล่าวไว้ในบทที่ ๗

งานวิจัยนี้ สำเร็จขึ้นด้วยความอนุเคราะห์และความร่วมมือของ ผู้ให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประธานกรรมการสถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา ตัวแทนครู

และผู้ปกครอง ที่ตอบแบบสอบถามและการให้สัมภาษณ์ และผู้ทรงคุณวุฒิในการสัมมนารับฟังความเห็น เพื่อพิจารณาความเป็นไปได้ของรูปแบบ ผู้ตรวจสอบเครื่องมือ และผู้พิจารณางานวิจัยดังปรากฏรายนาม แนบท้ายเอกสารรายงานวิจัยนี้ โดยเฉพาะขอขอบคุณ ศาสตราจารย์ ดร. บุญเสริม วิสกุล รองศาสตราจารย์ ดร. วรากรณ์ สามโกเศศ และศาสตราจารย์ ดร.ไพฑูรย์ สีนลารัตน์ ผู้สนับสนุนเสนอแนะและอำนวยความสะดวกทางปัญญาแก่ผู้วิจัยมาโดยตลอด รองศาสตราจารย์ ดร. อุทัย บุญประเสริฐ รองศาสตราจารย์ ดร. กล้า ทองขาว ที่ปรึกษางานวิจัยอย่างใกล้ชิด รวมทั้ง นายสาธิต ปรัชญาอริยะกุล และนางสาวอารีรัตน์ เคียงเจริญ ผู้ช่วยผู้วิจัย นางสาวสุมาลี เกตรานูวัฒน์ และนางสาวธารตะวัน ธรรมมาชีวะ ผู้ช่วยเก็บข้อมูล และนางสาวจันทพิมพ์ แก้วสกุล ผู้ตรวจและเรียบเรียงต้นฉบับ

ผู้วิจัยจึงขอขอบพระคุณทุกท่านมา ณ โอกาสนี้ โดยเฉพาะสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา ผู้มอบทุน ดร. สมศักดิ์ ดลประสิทธิ์ ผู้อำนวยการสำนักนโยบายและแผนการศึกษา และนางสาวสุนันท์ เอื้อเชิดกุล ผู้ประสานงานและผู้ช่วยวิจัย และหวังเป็นอย่างยิ่งว่า งานวิจัยนี้จะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามบริบท ขนาดและความพร้อมของสถานศึกษาในภาพรวมต่อไป

ดร. พิณสุดา สิริธรรังศรี

ผู้วิจัย

มีนาคม ๒๕๕๖

สารบัญ

	หน้า
บทสรุปสำหรับผู้บริหาร	ก
คำนำ	ง
สารบัญ	ช
สารบัญแผนภาพ	ญ
บทที่ ๑ บทนำ	๑
บทที่ ๒ วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	๑๐
บทที่ ๓ วิธีการดำเนินการวิจัย	๑๙
บทที่ ๔ ผลการวิเคราะห์ข้อมูล สภาพการบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน	๒๓
ส่วนที่ ๑ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ	๒๓
สภาพการบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน	
ส่วนที่ ๒ ผลการสังเคราะห์ความเห็นและข้อเสนอแนะ	๒๕
ส่วนที่ ๓ ผลการศึกษาค้นคว้าการบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน	๒๙
ส่วนที่ ๔ สรุปผลการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลสภาพการบริหารจัดการ	๓๑
สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน	
ส่วนที่ ๕ ข้อเสนอแนะเพื่อกำหนดรูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษา	๔๔
ขั้นพื้นฐาน	
บทที่ ๕ ผลการศึกษาสภาพการบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของต่างประเทศ	๔๘
ส่วนที่ ๑ สาธารณรัฐฟินแลนด์	๔๘
ส่วนที่ ๒ สหรัฐอเมริกา	๕๖
ส่วนที่ ๓ ประเทศนิวซีแลนด์	๖๔
ส่วนที่ ๔ ประเทศญี่ปุ่น	๗๔
ส่วนที่ ๕ สรุปผลการศึกษาและสังเคราะห์การบริหารจัดการสถานศึกษา	๘๓
ขั้นพื้นฐานของต่างประเทศ	
ส่วนที่ ๖ นวัตกรรมการบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของต่างประเทศที่	๘๘
สมควรนำไปประยุกต์ใช้กับการบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน	
ของประเทศไทย	

สารบัญ (ต่อ)

บทที่ ๖ ข้อเสนอรูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน	๙๒
กลุ่มที่ ๑ รูปแบบการบริหารจัดการที่พัฒนาจากที่มีอยู่เดิม	๙๓
๑.๑ กลุ่มการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมและเครือข่าย	๙๓
รูปแบบที่ ๑ รูปแบบการบริหารจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมของชุมชน	๙๓
รูปแบบที่ ๒ รูปแบบการบริหารจัดการแบบเครือข่ายความร่วมมือ	๙๗
รูปแบบที่ ๓ รูปแบบการบริหารจัดการแบบพี่เลี้ยง	๑๐๐
รูปแบบที่ ๔ รูปแบบการบริหารจัดการแบบแม่ข่ายและลูกข่าย	๑๐๒
๑.๒ กลุ่มการบริหารจัดการแบบอิสระและในกำกับของรัฐ	๑๐๕
รูปแบบที่ ๕ รูปแบบการบริหารจัดการแบบอิสระ	๑๐๕
รูปแบบที่ ๖ รูปแบบการบริหารจัดการแบบในกำกับของรัฐ	๑๐๘
กลุ่มที่ ๒ รูปแบบการบริหารจัดการที่กำหนดขึ้นใหม่	๑๑๑
รูปแบบที่ ๗ รูปแบบการบริหารจัดการแบบหุ้นส่วน	๑๑๑
รูปแบบที่ ๘ รูปแบบการบริหารจัดการแบบจ้างองค์กรภายนอก	๑๑๓
รูปแบบที่ ๙ รูปแบบการบริหารจัดการแบบยึดพื้นที่เป็นตัวตั้ง	๑๑๖
กลุ่มที่ ๓ กลุ่มรูปแบบการบริหารจัดการแบบผสมผสาน	๑๑๘
รูปแบบที่ ๑๐ รูปแบบการบริหารจัดการแบบผสมผสาน	๑๑๘
บทที่ ๗ ข้อเสนอเชิงนโยบายในการส่งเสริมสนับสนุนการบริหารจัดการของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามขนาดและความพร้อม	๑๒๓
รายนามคณะวิจัย	๑๒๙
บรรณานุกรม	๑๓๐
ภาคผนวก	๑๓๖
ภาคผนวก ๑ แบบสอบถาม	๑๓๗
ภาคผนวก ๒ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณจากแบบสอบถาม	๑๔๗
ภาคผนวก ๓ แบบสัมภาษณ์	๑๕๔
ภาคผนวก ๔ ผลการศึกษารณีการบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน	๑๕๙

ภาคผนวก ๕ แบบประเมินผลรูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน	๑๗๔
ภาคผนวก ๖ รายงานผู้ทรงคุณวุฒิ/ผลการสัมมนารับฟังความเห็น/สนทนากลุ่ม	๑๗๗
ภาคผนวก ๗ รายงานผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาเครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย	๑๘๔
ภาคผนวก ๘ รายงานผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณางานวิจัย	๑๘๕

สารบัญแผนภาพ

ภาพที่		หน้า
๑	กรอบแนวคิดการวิจัย	๗
๒	รูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานแบบมีส่วนร่วมของชุมชน	๙๓
๓	รูปแบบการบริหารจัดการแบบเครือข่ายความร่วมมือ	๙๗
๔	รูปแบบการบริหารจัดการแบบพี่เลี้ยง	๑๐๐
๕	รูปแบบการบริหารจัดการแบบแม่ข่ายและลูกข่าย	๑๐๓
๖	รูปแบบการบริหารจัดการแบบอิสระ	๑๐๖
๗	รูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษาในกำกับของรัฐ	๑๐๘
๘	รูปแบบการบริหารจัดการแบบหุ้นส่วน	๑๑๑
๙	รูปแบบการบริหารจัดการโดยการจ้างบุคคลภายนอก	๑๑๔
๑๐	รูปแบบการบริหารจัดการแบบยึดพื้นที่เป็นตัวตั้ง	๑๑๖
๑๑	รูปแบบการบริหารจัดการแบบผสมผสาน	๑๑๙

บทที่ ๑

บทนำ

เหตุผลและความเป็นมา

การศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นก้าวแรกของความพยายามที่จะลดความไม่เท่าเทียมกันของมนุษย์ที่ส่งผลต่อบุคคลหลากหลายกลุ่ม ทั้งสตรี เด็ก ชาวชนบท คนยากจนในเมือง กลุ่มชาติพันธุ์ ชนกลุ่มน้อยด้อยโอกาส และเด็กเป็นจำนวนล้านๆคนที่ขาดโอกาสเข้าเรียนในโรงเรียนและไม่มีการทำงาน (ยูเนสโก, ๒๕๓๙) ประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกจึงให้ความสำคัญต่อการศึกษาขั้นพื้นฐานของประชาชนเพื่อเป็นฐานของการพัฒนา โดยเฉพาะฐานการสร้างความสามารถในการแข่งขันทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม เทคโนโลยีและการสื่อสาร ที่นับวันจะทวีความรุนแรงเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ แต่แต่ละประเทศจึงให้ความสำคัญต่อการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อขจัดความเหลื่อมล้ำ สร้างความเท่าเทียมและโอกาสในการได้รับการศึกษาของประชาชน ในชาติให้มากขึ้นตามดัชนีความเจริญเติบโตของประเทศ การบริหารจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานที่สนองตอบความต้องการของประเทศและประชาชนที่มีประสิทธิภาพ คุณภาพ เป็นไปอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม จึงเป็นความจำเป็นที่แต่ละประเทศต่างคำนึงถึงและมุ่งมั่นเพื่อความสำเร็จ และสานต่อการจัดการศึกษาในระดับการศึกษาที่สูงขึ้นตามทิศทางการพัฒนาประเทศ โดยเฉพาะการพัฒนาการบริหารจัดการ สถานศึกษาให้มีความอิสระ คล่องตัว และมีประสิทธิภาพ

ภาคีเพื่อทักษะแห่งศตวรรษที่ ๒๑ (วอร์พจน์ วงศ์กิจรุ่งเรือง และอชิป จิตตฤกษ์ แปล, ๒๕๕๔) ได้เสนอแนวคิดสำคัญเพื่อการเรียนรู้ในศตวรรษที่ ๒๑ ได้แก่ จิตสำนึกต่อโลก ความรู้พื้นฐานด้านการเงิน เศรษฐกิจ ธุรกิจ และการเป็นผู้ประกอบการ ความรู้พื้นฐานด้านพลเมือง ความรู้พื้นฐานด้านสุขภาพ และความรู้พื้นฐานด้านสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้ ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับทักษะดังนี้ (๑) ทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม ในด้านความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม การคิดเชิงวิพากษ์และการแก้ไขปัญหา การสื่อสารและการร่วมมือทำงาน (๒) ทักษะด้านสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยีที่ต้องมีความรู้พื้นฐานด้านสารสนเทศ ด้านสื่อ และทางเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (๓) ทักษะชีวิตและการทำงาน ในเรื่องความยืดหยุ่นและความสามารถในการปรับตัว ความคิดริเริ่มและการชี้นำตนเอง ทักษะทางสังคมและการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรม การเพิ่มผลผลิตและความรู้รับผิด ความเป็นผู้นำและความรับผิดชอบรวมทั้งระบบสนับสนุน ประกอบด้วย มาตรฐานและการประเมิน หลักสูตรและการสอน การพัฒนาทางวิชาชีพ และสภาพการ เรียนรู้ แนวคิดดังกล่าวนี้ มีความสำคัญต่อการพัฒนาคนในการพัฒนาประเทศเพื่อสร้างความสามารถในการแข่งขัน ที่การบริหารจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานต้องมีบทบาทในการพัฒนาคนหรือผู้เรียนเพื่อเป็น ฐานของการสร้างความสามารถในการแข่งขันดังกล่าว

ประเทศไทยได้ให้ความสำคัญต่อการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยได้กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ เป็นครั้งแรกในมาตรา ๔๓ ความว่า “บุคคลย่อมมีสิทธิเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่าสิบสองปีที่รัฐจะต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย” และสานต่อเจตนารมณ์ไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๔๙ ความว่า “บุคคลย่อมมีสิทธิเสมอกันในการรับการศึกษาไม่น้อยกว่าสิบสองปีที่รัฐจะต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่ายผู้ยากไร้ ผู้พิการหรือทุพพลภาพหรือผู้อยู่ในสภาวะยากลำบากต้องได้รับสิทธิตามวรรคหนึ่งและการสนับสนุนจากรัฐเพื่อให้ได้รับการศึกษาโดยทัดเทียมกับบุคคลอื่น”

ในการนี้ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๕ มาตรา ๔ วรรค ๕ ได้บัญญัติให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานหมายถึงสถานศึกษาที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน มาตรา ๙ (๒) บัญญัติถึงหลักการจัดระบบ โครงสร้าง และกระบวนการจัดการศึกษาให้ยึดหลักการกระจายอำนาจไปสู่เขตพื้นที่การศึกษา สถานศึกษา และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทั้งนี้ มาตรา ๓๙ กำหนดว่า ให้กระทรวงกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาทั้งด้านวิชาการ งบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารทั่วไป ไปยังคณะกรรมการ และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาโดยตรง

ในด้านการจัดการศึกษาของสถานศึกษา กระทรวงศึกษาธิการโดยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ (นายสุชาติ ธาดาธำรงเวช) ได้มีนโยบายไว้ว่า “จัดการศึกษาที่มีคุณภาพสำหรับเยาวชนทุกคน เยาวชนหมายถึง เด็กตั้งแต่ระดับอนุบาลจนถึงมัธยมศึกษาปีที่ ๖ จะต้องได้รับโอกาสทางการศึกษาเท่าเทียมกันทุกแห่ง ไม่ว่าจะเป็ในเมืองหรือชนบท จัดโดยรัฐหรือเอกชน การศึกษาในระดับโรงเรียนควรจะมีความรู้ในหลาย ๆ ด้าน เพื่อให้เด็กมีกรอบคิด มีวิธีคิดที่กว้างขวาง จินตนาการ พร้อมทั้งจะเผชิญกับโลกสมัยใหม่ และเตรียมเข้าสู่ประชาคมอาเซียนในปี ๒๐๑๕ (พ.ศ.๒๕๕๘) โดยเมื่อจบมัธยมศึกษาปีที่ ๖ จะต้องเป็นแรงงานที่มีคุณภาพ”

เนื่องจาก ในปี พ.ศ.๒๕๕๘ ประเทศไทยต้องเข้าร่วมเป็นประชาคมอาเซียน ตามกฎบัตรอาเซียน เพื่อขับเคลื่อนการรวมตัวกันเป็นประชาคมอาเซียน ทั้งด้านการรักษาและเพิ่มพูนสวัสดิภาพความมั่นคง เสถียรภาพ การเพิ่มความร่วมมือด้านการเมือง ความมั่นคง เศรษฐกิจ และสังคมวัฒนธรรม เป็นเขตปลอดอาวุธนิวเคลียร์และอาวุธที่มีอานุภาพทำลายล้างสูง ในด้านความมั่นคงของมนุษย์ มุ่งบรรเทาความยากจน และลดช่องว่างการพัฒนา ส่งเสริมการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ผ่านความร่วมมือด้านการศึกษา และการเรียนรู้ตลอดชีวิต นับเป็นความเคลื่อนไหวครั้งสำคัญของอาเซียน ที่ร่วมมือและผนึกกำลังกัน อย่างโดดเด่นท่ามกลางความเจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็วในทุกภูมิภาคทั่วโลก ขณะเดียวกันแต่ละประเทศต่างก็มุ่งพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม เทคโนโลยี ด้วยกระบวนการปฏิรูปการศึกษาที่จะเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาประเทศและร่วมขับเคลื่อนประชาคมอาเซียนดังกล่าวให้บรรลุเป้าหมาย ในการนี้ กระทรวงศึกษาธิการได้มีนโยบาย ๕ ประการเพื่อจัดทำแผนรองรับปฏิญญาอาเซียนดังกล่าว โดยสรุป ได้แก่

นโยบายการเผยแพร่ความรู้ ข้อมูลข่าวสารและเจตคติที่ดีเกี่ยวกับอาเซียน นโยบายการพัฒนาศักยภาพนักเรียน นักศึกษา และประชาชนให้มีทักษะที่เหมาะสม นโยบายการพัฒนามาตรฐานการศึกษาเพื่อส่งเสริมการหมุนเวียนของนักศึกษา ครู และอาจารย์ในอาเซียน นโยบายการเตรียมความพร้อมเพื่อเปิดเสรีการศึกษาในอาเซียน และนโยบายการพัฒนาเยาวชนเพื่อเป็นทรัพยากรสำคัญในการก้าวสู่ประชาคมอาเซียน การบริหารจัดการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพการเคลื่อนย้ายกันอย่างเสรีในอาเซียนครั้งนี้ จึงเป็นความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องได้รับการออกแบบอย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพตามขนาดและความพร้อมของสถานศึกษา

จากรายงานการวิจัยของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา โดย พิณสุดา สิริธรงค์ศรี และคณะ (๒๕๕๕) เรื่อง รูปแบบกลไกการส่งเสริมการกระจายอำนาจการบริหารจัดการศึกษาสู่เขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษา พบว่า สภาพปัจจุบันการกระจายอำนาจการบริหารจัดการศึกษาสู่เขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษามีกฎหมาย กฎเกณฑ์และระเบียบรองรับที่เกี่ยวข้องกับการกระจายอำนาจการบริหารจัดการศึกษาสู่เขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาอย่างเป็นรูปธรรมทั้งด้านงบประมาณ วิชาการ การบริหารงานบุคคล และบริหารทั่วไป มีการจัดปัจจัยในการบริหารจัดการ เช่น โครงสร้างและการแบ่งส่วนงาน การจัดทำคู่มือการดำเนินงาน การฝึกอบรมและพัฒนาบุคลากร การจัดสรรงบประมาณ ครูและบุคลากร การจัดและสนับสนุนเทคโนโลยีเพื่อการปฏิบัติงาน เพื่อการบริหารจัดการในเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา เป็นต้น ที่สามารถบริหารจัดการศึกษารองรับการกระจายอำนาจการบริหารจัดการศึกษาสู่เขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาได้ในระดับหนึ่ง มีเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา ที่สามารถจัดการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพในหลายพื้นที่ แต่เป็นการบริหารจัดการที่ประสบผล สำเร็จเป็นด้าน ๆ มากกว่าเป็นองค์รวม แต่อย่างไรก็ตาม เขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาก็ประสบปัญหาการบริหารจัดการศึกษารองรับการกระจายอำนาจในหลายด้าน ทั้งด้านปัจจัยการดำเนินงานและการบริหารจัดการ กล่าวคือ ด้านปัจจัยดำเนินการเกี่ยวกับกฎระเบียบที่เป็นอุปสรรคโดยเฉพาะด้านการบริหารงานบุคคล อำนาจหน้าที่ของกรรมการบางคณะในเขตพื้นที่การศึกษา ที่ไม่สามารถนำไปสู่การปฏิบัติ นโยบายของส่วนกลางที่เปลี่ยนแปลงบ่อย โครงสร้างการแบ่งส่วนงานที่ยังไม่สอดคล้องกับบริบทสถานศึกษา/สถานศึกษา บุคลากรและงบประมาณที่ยังไม่สอดคล้องและสัมพันธ์กับงาน วัฒนธรรมการทำงานของบุคลากรที่ยังติดยึดกับวัฒนธรรมอำนาจ เป็นต้น ด้านการบริหารจัดการ เช่น การบริหารงานบุคคลได้แก่ การสรรหา และการพัฒนาบุคลากรที่ยังไม่สอดคล้องกับสภาพความต้องการและบริบทของเขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษา การบริหารงบประมาณ เช่น การจัดสรรงบประมาณที่ยังไม่สอดคล้องกับสภาพจริง การบริหารงานวิชาการ เช่น การกำหนดงาน/โครงการของส่วนกลางบ่อยครั้งที่ไม่สอดคล้องและเป็นตามบริบทและความต้องการทางวิชาการของสถานศึกษา การกำกับติดตามและประเมินผลที่ขาดประสิทธิภาพ เหล่านี้ล้วนเป็นอุปสรรคต่อการกระจายอำนาจการบริหารจัดการศึกษาสู่เขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา ทั้งสิ้น

ผลการวิจัยดังกล่าว ชี้ให้เห็นว่า สถานศึกษาชั้นพื้นฐานยังคงมีปัญหาและอุปสรรคในการบริหารจัดการศึกษาเพื่อรองรับความต้องการการพัฒนาประเทศ ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากขนาดและความพร้อมในการบริหารจัดการที่แตกต่างกัน สถานศึกษาขนาดใหญ่จะมีความพร้อมและศักยภาพในการบริหารจัดการสูงกว่าสถานศึกษาขนาดเล็กที่จำเป็นต้องได้รับการพัฒนาให้มีศักยภาพที่จะบริหารจัดการตามขนาดและความพร้อมของสถานศึกษานั้น ๆ (สมศักดิ์ ดลประสิทธิ์, ๒๕๕๕)

ในการนี้ มีข้อเสนอเกี่ยวกับรูปแบบการบริหารจัดการศึกษาของสถานศึกษา โดย นคร ตั้งคะพิภพ (๒๕๕๓) ไว้ ๔ ประเภท เพื่อรองรับการกระจายอำนาจให้สอดคล้องกับสภาพจริงตามบริบทของสถานศึกษาที่มีความแตกต่างกัน ให้เกิดประสิทธิภาพและมีความเข้มแข็งที่จะบริหารจัดการตนเองตามระดับความพร้อม ได้แก่ ประเภทที่ ๑ สถานศึกษาที่มีอิสระในกำกับของรัฐ ประเภทที่ ๒ สถานศึกษาที่มีความพร้อมรองรับการเป็นนิติบุคคลเต็มรูป ประเภทที่ ๓ สถานศึกษาที่เร่งพัฒนาสู่การเป็นนิติบุคคลเต็มรูป และประเภทที่ ๔ สถานศึกษาที่ต้องกำกับสนับสนุนส่งเสริมเป็นพิเศษโดยสร้างนวัตกรรมการบริหารเชิงคุณภาพ ขณะที่ พิณสุดา สิริธรงค์ศรี และคณะ (๒๕๕๔) ได้เสนอเพิ่มเติมจากนคร ตั้งคะพิภพ (๒๕๕๓) อีก ๑ รูปแบบ คือ สถานศึกษาที่เป็นความร่วมมือระหว่างรัฐ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน หรือชุมชน แล้วแต่กรณี ในลักษณะของสหการทั้งด้านวิชาการ งบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารทั่วไป ทั้งด้านการพัฒนานโยบาย การวางแผน การดำเนินงาน และนิเทศ ติดตามประเมินผล

ขณะเดียวกัน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (๒๕๕๓) ได้จัดให้มีโครงการพัฒนาประเทศไทยเป็นศูนย์กลางการศึกษาในภูมิภาค มีการกำหนดรูปแบบโรงเรียนในโครงการฯ ตามหลักสูตรที่จัดการศึกษา ออกเป็น ๓ รูปแบบ คือ รูปแบบที่ ๑ โรงเรียนที่ใช้หลักสูตรต่างประเทศ รูปแบบที่ ๒ โรงเรียนที่ใช้หลักสูตรพหุภาษา และรูปแบบที่ ๓ โรงเรียนที่ใช้หลักสูตรวิทย์ – คณิต สองภาษา

นอกจากนี้ จากการศึกษารูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษาชั้นพื้นฐานของต่างประเทศ เช่น ประเทศนิวซีแลนด์ (พิณสุดา สิริธรงค์ศรี, ๒๕๔๘) พบว่า รูปแบบการบริหารจัดการศึกษาของนิวซีแลนด์เป็นรูปแบบการบริหารสถานศึกษาที่รองรับการกระจายอำนาจจากกระทรวงศึกษาธิการ โดยตรงทั้งด้านวิชาการ งบประมาณ บริหารงบประมาณ บริหารกิจการนักเรียน และการบริหารทั่วไป โดยมีคณะกรรมการบริหารสถานศึกษาเป็นคณะกรรมการที่มีอำนาจเบ็ดเสร็จในการบริหารจัดการสถานศึกษา ภายใต้ธรรมนูญโรงเรียนที่ให้ไว้ต่อกระทรวงศึกษาธิการ และมีการตรวจสอบและถ่วงดุลจากการตรวจสอบของสำนักงานตรวจสอบคุณภาพการศึกษาเป็นหน่วยงานภายนอก และมีสำนักงานรับรองคุณวุฒิการศึกษาทำหน้าที่ประเมินและรับรองคุณวุฒิการศึกษา การจัดสรรงบประมาณ พิจารณาตามกลุ่มระดับของโรงเรียน ที่แบ่งออกเป็น ๑๐ ระดับ ตามบริบทของสถานศึกษา ระดับ ๑ หมายถึงกลุ่มที่อยู่ในพื้นที่ขาดแคลนหรือยากจนที่สุด และระดับ ๑๐ เป็นกลุ่มที่อยู่ในพื้นที่เศรษฐกิจร่ำรวย การจัดสรรงบประมาณจะจัดสรรให้กับโรงเรียนระดับกลุ่มยากจนมากที่สุดจนถึงระดับพื้นที่ร่ำรวยลดหลั่นลงมาตามลำดับ สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, ๒๕๔๘) แบ่งรูปแบบการ

บริหารจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษา ออกเป็น ๓ ประเภท คือ ประเภทที่ ๑ โรงเรียนมัธยมศึกษาที่ให้การศึกษาวិชาพื้นฐานทั่วไป ประเภทที่ ๒ โรงเรียนมัธยมศึกษาวิชาชีพและกึ่งวิชาการ และ ประเภทที่ ๓ โรงเรียนมัธยมที่เน้นวิชาการ และบางรัฐยังจัดให้มีโรงเรียนมัธยมแบบผสม โดยผสมผสานรูปแบบทั้ง ๓ ประเภทข้างต้นเข้าด้วยกัน ซึ่งเป็นไปตามบริบทและความต้องการทางการศึกษาของประชาชน และความพร้อมของสถานศึกษา เป็นต้น

ในด้านขนาดของสถานศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (๒๕๕๔) ได้แบ่งขนาดของสถานศึกษาตามจำนวนนักเรียน ออกเป็น ๗ ขนาด คือ ขนาดที่ ๑ จำนวนนักเรียนน้อยกว่า ๑๒๐ คน ขนาดที่ ๒ จำนวนนักเรียนระหว่าง ๑๒๑-๒๐๐ คน ขนาดที่ ๓ จำนวนนักเรียน ระหว่าง ๒๐๑-๓๐๐ คน ขนาดที่ ๔ จำนวนนักเรียน ระหว่าง ๓๐๑-๔๙๙ คน ขนาดที่ ๕ จำนวนนักเรียน ระหว่าง ๕๐๐-๑,๔๙๙ คน ขนาดที่ ๖ จำนวนนักเรียน ระหว่าง ๑,๕๐๐-๒,๔๙๙ คน ขนาดที่ ๗ จำนวนนักเรียน ตั้งแต่ ๒,๕๐๐ คน ขึ้นไป ในกรณีนี้ ได้มีการจัดกลุ่มขนาดเป็นขนาดเล็ก ขนาดกลาง ขนาดใหญ่ และขนาดใหญ่พิเศษ โดยจำแนกขนาดสถานศึกษามัธยมศึกษา ขนาดเล็ก จำนวนนักเรียน ต่ำกว่า ๑,๐๐๐ คน ขนาดกลาง จำนวนนักเรียนระหว่าง ๑,๐๐๐-๑,๔๙๙ คน ขนาดใหญ่ จำนวนนักเรียน ระหว่าง ๑,๕๐๐-๒,๔๙๙ คน และขนาดใหญ่พิเศษ ตั้งแต่ ๒,๕๐๐ คน ขึ้นไป และจำแนกขนาดโรงเรียน ประถมศึกษา ขนาดเล็ก จำนวน นักเรียนตั้งแต่ ๔๙๙ คนลงมา ขนาดกลาง จำนวนนักเรียน ระหว่าง ๕๐๐-๑,๔๙๙ คน ขนาดใหญ่ จำนวนนักเรียน ระหว่าง ๑,๕๐๐-๒,๔๙๙ คน ขนาดใหญ่พิเศษ จำนวนนักเรียน ตั้งแต่ ๒,๕๐๐ คนขึ้นไป

ข้อเสนอรูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่จัดตามประเภท ขนาด หรือตามหลักสูตรดังกล่าวยังไม่มีการศึกษาเชิงลึกที่ชัดเจนว่า มีความเหมาะสม สอดคล้องกับการบริหารจัดการสถานศึกษาในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา หรือสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ตามความพร้อมมากน้อยเพียงใด และนำไปสู่ประสิทธิภาพการจัดการศึกษาทั้งด้านโอกาส คุณภาพ และความเสมอภาคของผู้เรียน หรือไม่อย่างไร

ดังนั้น จึงเห็นเป็นความจำเป็นที่จะต้องมีการวิจัยและพัฒนา รูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่เหมาะสม เพื่อนำเสนอนโยบายด้านการบริหารจัดการของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานตามขนาดและความพร้อม ขึ้น โดยเริ่มจากการศึกษาสภาพการบริหารจัดการของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีขนาดและความพร้อมแตกต่างกัน ทั้งในและต่างประเทศ เพื่อเป็นข้อมูลประกอบการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานและการเสนอแนะนโยบายด้านการบริหารจัดการศึกษาฯ ต่อไป

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อศึกษาสภาพการบริหารจัดการของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษา และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาที่มีขนาดและความพร้อมแตกต่างกัน
๒. เพื่อพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่เหมาะสมตามขนาดและความพร้อม
๓. เพื่อจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายในการส่งเสริมสนับสนุนการบริหารจัดการของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามขนาดและความพร้อม

คำถามเพื่อการวิจัย

๑. สภาพการบริหารจัดการของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษา และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาที่มีขนาดและความพร้อมแตกต่างกัน เป็นอย่างไร
๒. รูปแบบการบริหารจัดการของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่เหมาะสมตามขนาดและความพร้อม ของสถานศึกษาควรเป็นอย่างไร
๓. ข้อเสนอเชิงนโยบายในการส่งเสริมสนับสนุนการบริหารจัดการของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามขนาดและความพร้อมมีอะไรบ้าง

ขอบเขตการวิจัย

ดำเนินการวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในสถานศึกษาที่เป็น โรงเรียน

๑. ขอบเขตด้านสถานที่ ในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาและ สำนักงานเขตพื้นที่มัธยมศึกษา ทุกแห่ง ในทุกภูมิภาคทั่วประเทศและกรุงเทพมหานคร ตามที่สำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้จำแนกโรงเรียนออกเป็น ๔ ขนาด ได้แก่ โรงเรียนขนาดเล็ก โรงเรียนขนาดกลาง โรงเรียนขนาดใหญ่ และโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ

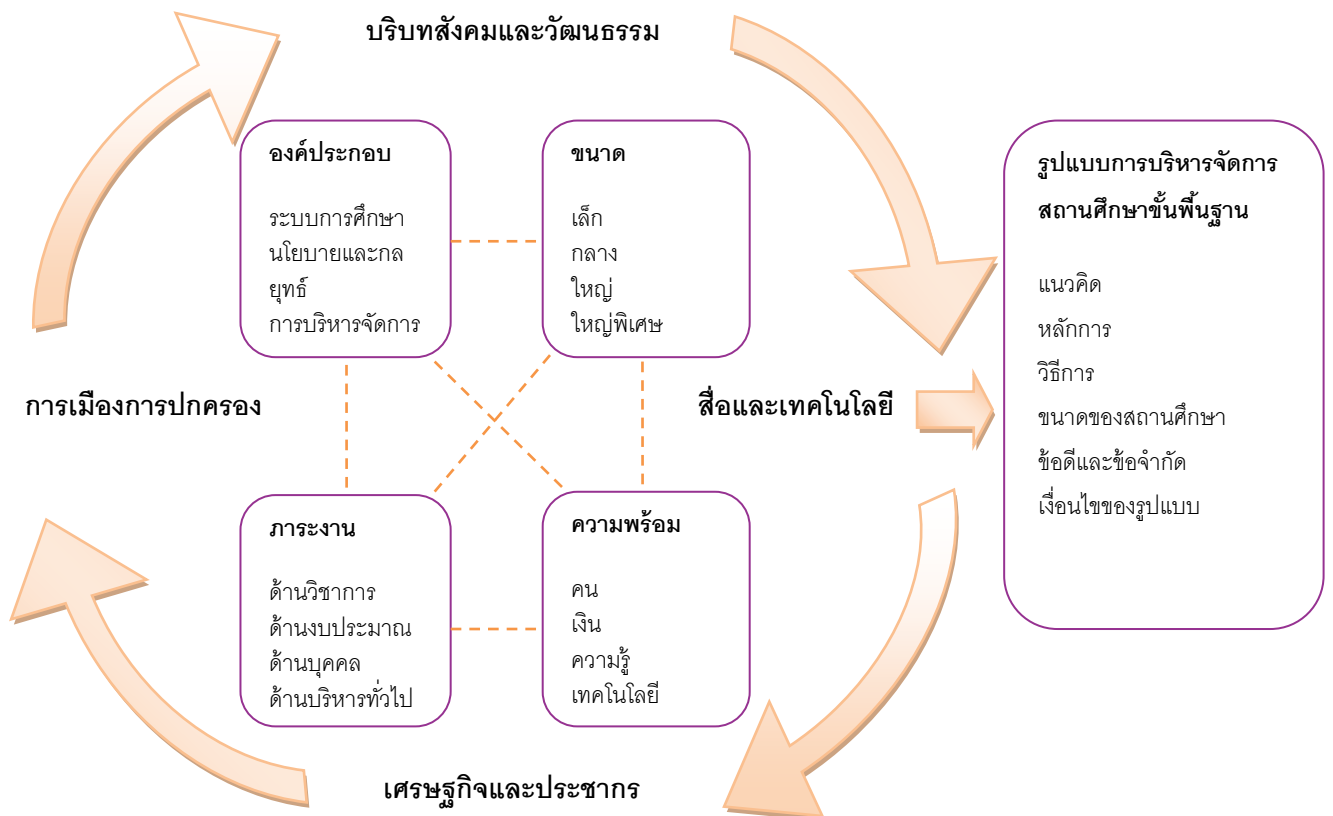
๒. ขอบเขตด้านเนื้อหาสาระ สาระเกี่ยวกับสภาพและความพร้อมในการบริหารจัดการโรงเรียน ด้านวิชาการ งบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารทั่วไป

๓. ขอบเขตด้านเวลา ดำเนินการวิจัยระหว่างมิถุนายน ๒๕๕๕ – มีนาคม ๒๕๕๖

กรอบแนวคิดการวิจัย

รูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานมุ่งเน้นการบริหารจัดการตาม (๑) ความพร้อมเกี่ยวกับคน เงิน การจัดการ ความรู้ และเทคโนโลยี ในด้านวิชาการ งบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารทั่วไป ตามแนวทางการกระจายอำนาจการบริหารจัดการศึกษาจากกระทรวงศึกษาธิการไปยังสถานศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๕ ที่มีกรรมการสถานศึกษาเป็นกรรมการกำกับ และสนับสนุนกิจการของสถานศึกษา และ (๒) ตามการแบ่งขนาดของสถานศึกษา ออกเป็นขนาดเล็ก ขนาดกลาง ขนาดใหญ่ และขนาดใหญ่พิเศษ ทั้งสถานศึกษาที่สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษา และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา โดยมีองค์ประกอบสำคัญของ สถานศึกษาในฐานะที่เป็นองค์การ ๔ ประการ ได้แก่ ระบบการศึกษา นโยบาย กลยุทธ์ และการบริหาร จัดการ ภายใต้บริบทสังคมและวัฒนธรรม การเมืองการปกครอง เศรษฐกิจ และเทคโนโลยี ดังปรากฏ ตามแผนภาพที่ ๑ กรอบแนวคิดการวิจัย

สำหรับรูปแบบเพื่อการนำเสนอ เป็นรูปแบบที่ใช้ภาษาเป็นสื่อ (Semantic Model) ในการ บรรยายหรืออธิบายปรากฏการณ์ที่ศึกษาด้วยภาษา แผนภูมิหรือแผนภาพ เพื่อให้เห็นโครงสร้างทาง ความคิด องค์ประกอบและความสัมพันธ์ขององค์ประกอบของปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น (Keeves, 1988)

แผนภาพที่ ๑ กรอบแนวคิดการวิจัย

ระยะเวลาการวิจัย

ระหว่างเดือนมิถุนายน ๒๕๕๕ – มีนาคม ๒๕๕๖

คำนิยามศัพท์

สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน หมายถึง โรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ทั้งที่เป็นโรงเรียนในเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา และโรงเรียนในเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา

รูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน หมายถึง องค์ประกอบและสาระการบริหารจัดการด้านวิชาการ งบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารงานทั่วไปที่ประกอบด้วยแนวคิด หลักการ วิธีการ ขนาดของสถานศึกษา ข้อดี ข้อจำกัด และเงื่อนไขของรูปแบบ ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ทั้งในเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา และเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ตามขนาด และความพร้อม

การพัฒนา รูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน หมายถึง การดำเนินการเกี่ยวกับการสร้างหรือการปรับปรุง และการตรวจสอบหรือศึกษาความเป็นไปได้ของรูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียน ในด้านองค์ประกอบและสาระของการบริหารจัดการด้านวิชาการ งบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารงานทั่วไป ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ทั้งในเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา และเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ตามขนาดและความพร้อม

ขนาดของสถานศึกษา หมายถึง ขนาดของโรงเรียน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานจำแนกเป็น ขนาดเล็ก ขนาดกลาง ขนาดใหญ่ และขนาดใหญ่พิเศษ

ความพร้อมของสถานศึกษา หมายถึง องค์ประกอบด้านปัจจัยได้แก่ ด้านครูและบุคลากร เงิน และงบประมาณ ความรู้ และเทคโนโลยี ที่สะท้อนถึงความสามารถในการบริหารจัดการศึกษาของโรงเรียน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามบริบทและขนาด ในด้านวิชาการ งบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารทั่วไป

รูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่เหมาะสม หมายถึง รูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่พัฒนาขึ้น ที่คาดว่าจะสามารถนำไปใช้ได้ในการบริหารจัดการโรงเรียน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ทั้งที่ตั้งในส่วนกลาง และภูมิภาค ตามขนาด และความพร้อมของสถานศึกษา ด้านครูและบุคลากร เงินและงบประมาณ ความรู้ และเทคโนโลยี

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

๑. ได้รูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่เหมาะสมเพื่อการบริหารจัดการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามขนาดและความพร้อม

๒. ได้ข้อเสนอเชิงนโยบายในการส่งเสริมสนับสนุนการบริหารจัดการของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามขนาดและความพร้อม

๓. กระทรวงศึกษาธิการโดยสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา และสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานมีการนำผลการวิจัยเป็นข้อมูลการพัฒนาโยบายการบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานต่อไป

๔. สถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีข้อมูลและแนวทางการในการบริหารจัดการสถานศึกษาตามขนาดและความพร้อมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

บทที่ ๒ วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยและพัฒนาารูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้ทำการศึกษาแนวคิด ทฤษฎีทางการบริหารจัดการ กฎหมาย ระเบียบที่เกี่ยวข้อง เพื่อกำหนดกรอบการวิจัยและเป็น แนวทางการวิจัย ดังนี้

ส่วนที่ ๑ แนวคิด ทฤษฎีการบริหารจัดการการศึกษา

Campbell และคณะ (1983) ได้นำเสนองานบริหารจัดการสถานศึกษาของผู้บริหารโรงเรียนไว้ ว่า ประกอบด้วย (๑) กำหนดนโยบาย เป้าหมาย และกฎของโรงเรียน เพื่อเป็นกรอบแนวทางการ ดำเนินงาน (๒) กำหนดกลยุทธ์ และมาตรการที่นำไปสู่การปฏิบัติให้บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายของ โรงเรียน (๓) จัดตั้งและประสานงานในองค์กรเพื่อการนำนโยบาย แผนงาน โครงการไปสู่การปฏิบัติ ทั้งนี้ ผู้บริหารจะต้องมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีที่ทำให้บุคลากรเข้าใจระบบงาน (๔) จัดหาแหล่งสนับสนุนทรัพยากร รวมถึงการบริหารทรัพยากรและงบประมาณให้เพียงพอและประสบผลสำเร็จ (๕) สร้างความสัมพันธ์อันดี กับชุมชน และสร้างการยอมรับในการบริหารจัดการ (๖) บริหารจัดการให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและ ประสิทธิภาพ บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายของสถานศึกษาอย่างประหยัดและคุ้มค่า

Kimbrough และ Nunnery (1988) ได้กล่าวถึงงานการบริหารการศึกษาว่า ประกอบด้วย (๑) การจัดโครงสร้างและองค์การ (๒) การพัฒนาหลักสูตร (๓) การบริหารกิจการนักเรียน (๔) การเป็น ผู้นำในชุมชนของโรงเรียน (๕) การบริหารงานบุคคล (๖) การบริหารอาคารสถานที่และสิ่งปลูกสร้าง (๗) การบริหารจัดการให้เป็นไปตามมาตรฐานของโรงเรียน และ (๘) การจัดหาบุคลากรและการเงิน

Smith และคนอื่นๆ (1980) ได้จำแนกงานการบริหารสถานศึกษาว่า ประกอบด้วย (๑) งาน วิชาการ งานบริหารงานบุคคล (๒) งานกิจการนักเรียน (๓) งานสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน (๔) งาน การเงิน และ (๕) งานธุรการทั่วไป

Sergiovanni และคนอื่นๆ (1992) ได้อ้างอิงถึงโครงการความร่วมมือทางการบริหารการศึกษา ของกลุ่มรัฐตอนใต้ของสหรัฐอเมริกาว่า ได้กล่าวถึงภารกิจทางการบริหารการศึกษาไว้ว่า ประกอบด้วย (๑) งานด้านการสอนและปรับปรุงหลักสูตร (๒) งานด้านกิจการนักเรียน (๓) งานด้านการเป็นผู้นำของ ชุมชน (๔) การบริหารงานบุคคล (๕) งานบริหารอาคารสถานที่ (๖) งานด้านการคมนาคมและขนส่ง นักเรียน (๗) งานด้านโครงสร้างและองค์การ และ (๘) งานด้านธุรการและการเงิน

ขณะที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ ๒ พ.ศ. ๒๕๔๕ ได้บัญญัติถึงงานการบริหารจัดการศึกษา ประกอบด้วย งานวิชาการ งบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารทั่วไป

อาจกล่าวได้ว่า งานบริหารจัดการสถานศึกษา ประกอบไปด้วย (๑) งานวิชาการ ได้แก่ งานด้านหลักสูตร การเรียนการสอน การประเมินผลและมาตรฐานการศึกษา (๒) งานด้านบุคคล (๓) งานด้านการเงินและงบประมาณ และ (๔) งานด้านบริหารงานทั่วไป ได้แก่ งานอาคารสถานที่ งานความสัมพันธ์กับชุมชน งานจัดโครงสร้างองค์การ งานการคมนาคมและขนส่งนักเรียน งานด้านกิจการนักเรียน

ส่วนที่ ๒ กฎหมายและระเบียบทางการบริหารจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน

การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ มาตรา ๔๓ ความว่า “บุคคลย่อมมีสิทธิเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่าสิบสองปีที่รัฐจะต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย” และ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๔๙ ความว่า “บุคคลย่อมมีสิทธิเสมอกันในการรับการศึกษาไม่น้อยกว่าสิบสองปีที่รัฐจะต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่ายผู้ยากไร้ ผู้พิการหรือทุพพลภาพหรือผู้อยู่ในสภาวะยากลำบากต้องได้รับสิทธิตามวรรคหนึ่งและการสนับสนุนจากรัฐเพื่อให้ได้รับการศึกษาโดยทัดเทียมกับบุคคลอื่น”

ในการนี้ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๕ ได้บัญญัติจุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข มาตรา ๑๒ บัญญัติว่า นอกเหนือจากรัฐ เอกชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ให้บุคคล ครอบครัวยุ องค์กรชุมชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น มีสิทธิในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน มาตรา ๔ วรรค ๕ บัญญัติว่า สถานศึกษาขั้นพื้นฐานหมายถึงสถานศึกษาที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน มาตรา ๙ (๒) บัญญัติถึงหลักการ จัดระบบ โครงสร้าง และกระบวนการจัดการศึกษาให้ยึดหลักการกระจายอำนาจไปสู่เขตพื้นที่การศึกษา สถานศึกษาและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทั้งนี้ มาตรา ๓๙ บัญญัติว่า ให้กระทรวงกระจายอำนาจ การบริหารและการจัดการศึกษาทั้งด้านวิชาการ งบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารทั่วไปไปยังคณะกรรมการ และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาโดยตรง

การบริหารจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ของรัฐ แบ่งออกเป็น ๓ ระดับ คือ

๑.ระดับกระทรวง หรือระดับนโยบาย มีคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นคณะกรรมการนโยบาย มีหน้าที่เสนอนโยบาย แผนพัฒนามาตรฐาน และหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานที่

สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และแผนการศึกษาแห่งชาติ การสนับสนุนทรัพยากร การติดตามตรวจสอบและประเมินผลการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน และเสนอแนะในการออกระเบียบ หลักเกณฑ์และประกาศที่เกี่ยวกับการบริหารสำนักงาน และมีสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานทำหน้าที่รับผิดชอบงานเลขานุการของคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และมีอำนาจหน้าที่ตามที่กำหนดในกฎกระทรวงว่าด้วยการแบ่งส่วนราชการ โดยมีเลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานทำหน้าที่เป็นกรรมการและเลขานุการของคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

๒.ระดับเขตพื้นที่การศึกษา เขตพื้นที่การศึกษา เป็นเขตบริหารและการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานที่กำหนดขึ้นจากการประกาศในราชกิจจานุเบกษาของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการโดยคำแนะนำของสภาการศึกษา จากเกณฑ์ปริมาณสถานศึกษา จำนวนประชากร วัฒนธรรม และความเหมาะสมด้านอื่น ปัจจุบัน แบ่งออกเป็น ๒ ประเภท คือ เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา และเขตพื้นที่ศึกษามัธยมศึกษา โดยมีคณะกรรมการเขตพื้นที่การศึกษามีอำนาจหน้าที่ในการกำกับดูแล จัดตั้ง ยุบ รวม หรือเลิกสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในเขตพื้นที่การศึกษา ประสาน ส่งเสริมและสนับสนุนสถานศึกษาเอกชนในเขตพื้นที่การศึกษา ประสาน ส่งเสริมและสนับสนุนสถานศึกษาเอกชนในเขตพื้นที่การศึกษา ประสานและส่งเสริมองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ให้สามารถจัดการศึกษาสอดคล้องกับนโยบายและมาตรฐานการศึกษา ส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษาของบุคคล ครอบครัว องค์กรชุมชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่นที่จัดการศึกษาในรูปแบบที่หลากหลายในเขตพื้นที่การศึกษา

นอกจากนั้น พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ.๒๕๔๖ ยังได้กำหนดอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการเขตพื้นที่การศึกษา นอกจากตามที่กำหนดไว้ในกฎหมายดังกล่าว และกฎหมายอื่นแล้ว ยังให้มีอำนาจหน้าที่ดังนี้ (๑) อำนาจหน้าที่ในการบริหารและการจัดการศึกษาและพัฒนาสาระของหลักสูตรการศึกษาให้สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (๒) อำนาจหน้าที่ในการพัฒนางานด้านวิชาการ และจัดให้มีระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาร่วมกับสถานศึกษา (๓) รับผิดชอบในการพิจารณาแบ่งส่วนราชการภายในสถานศึกษาของสถานศึกษาและสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา (๔) ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่กฎหมายกำหนด

ในการนี้ กฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์การแบ่งส่วนราชการภายในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา พ.ศ. ๒๕๔๖ ได้กำหนดอำนาจหน้าที่ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาได้กำหนดอำนาจหน้าที่ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ดังนี้ (๑) จัดทำนโยบาย แผนพัฒนาและมาตรฐานการศึกษาของเขตพื้นที่การศึกษาให้สอดคล้องกับนโยบาย มาตรฐานการศึกษา แผนการศึกษา แผนพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐานและความต้องการของท้องถิ่น (๒) วิเคราะห์การจัดตั้งงบประมาณเงินอุดหนุนทั่วไปของสถานศึกษา และหน่วยงานในเขตพื้นที่การศึกษา และแจ้งการจัดสรรงบประมาณที่ได้รับให้หน่วยงานข้างต้นรับทราบ รวมทั้งกำกับ ตรวจสอบ ติดตามการใช้จ่ายงบประมาณของหน่วยงานดังกล่าว (๓) ประสาน ส่งเสริม

สนับสนุน และพัฒนาหลักสูตรร่วมกับสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษา (๔) กำกับ ดูแล ติดตาม และ ประเมินผลสถานศึกษาขั้นพื้นฐานและในเขตพื้นที่การศึกษา (๕) ศึกษา วิเคราะห์ วิจัยและรวบรวมข้อมูล สารสนเทศด้านการศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษา (๖) ประสานการระดมทรัพยากรด้านต่าง ๆ รวมทั้ง ทรัพยากรบุคคลเพื่อส่งเสริมสนับสนุนการจัดและพัฒนาการศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษา (๗) จัดระบบ การประกันคุณภาพการศึกษา และประเมินผลสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษา (๘) ประสาน ส่งเสริม สนับสนุน การจัดการศึกษาของสถานศึกษาเอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมทั้งบุคคล องค์กร ชุมชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันอื่นที่จัดการศึกษารูปแบบที่ หลากหลายในเขตพื้นที่การศึกษา (๙) ดำเนินการและประสาน ส่งเสริม สนับสนุนการวิจัยและพัฒนา การศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษา (๑๐) ประสาน ส่งเสริมการดำเนินงานของคณะอนุกรรมการและ คณะทำงานด้านการศึกษา (๑๑) ประสานการปฏิบัติราชการทั่วไปกับองค์กรหรือหน่วยงานต่าง ๆ ทั้ง ภาครัฐ ภาคเอกชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในฐานะสำนักงานผู้แทนกระทรวงศึกษาธิการในเขต พื้นที่การศึกษา และ (๑๒) ปฏิบัติหน้าที่อื่นเกี่ยวกับกิจการภายในเขตพื้นที่การศึกษาที่มีได้ระบุให้เป็น หน้าที่ของหน่วยงานใดโดยเฉพาะ หรือปฏิบัติงานอื่นตามที่ได้รับมอบหมาย

นอกจากนั้น ยังมีองค์กรคณะกรรมการอีก ๒ คณะ กล่าวคือ (๑) คณะกรรมการนิเทศ ติดตาม และประเมินผลการจัดการศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษา ทำหน้าที่เกี่ยวกับการนิเทศ ติดตาม และประเมิน ผลการจัดการศึกษาภายในเขตพื้นที่การศึกษา และ (๒) คณะอนุกรรมการข้าราชการครูและบุคลากร ทางการศึกษาประจำเขตพื้นที่การศึกษา ทำหน้าที่โดยรวมเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลในเขตพื้นที่ การศึกษา (อ.ก.ค.ศ.เขตพื้นที่การศึกษา)

กล่าวได้ว่า สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามีหน้าที่โดยตรงในการบริหารจัดการ กำกับ สนับสนุน ส่งเสริม ประสานงาน ติดตามประเมินผลการจัดการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในสังกัด ให้เป็นไป ตามนโยบายและมาตรฐานคุณภาพการศึกษา

๓.ระดับสถานศึกษา สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดเขตพื้นที่การศึกษา มีฐานะเป็นนิติบุคคล โดยมีกรรมการสถานศึกษาทำหน้าที่กำกับและสนับสนุนกิจการสถานศึกษา ประกอบด้วย ผู้แทน ผู้ปกครอง ผู้แทนครู ผู้แทนองค์กรชุมชน ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้แทนศิษย์เก่าของ สถานศึกษา ผู้แทนพระภิกษุสงฆ์ และหรือผู้แทนองค์กรศาสนาอื่นในพื้นที่ และผู้ทรงคุณวุฒิ

กฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์การแบ่งส่วนราชการภายในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา พ.ศ. ๒๕๕๖ ได้กำหนดอำนาจหน้าที่ ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังนี้ (๑) จัดทำนโยบาย แผนพัฒนาการศึกษา ของสถานศึกษาให้สอดคล้องกับนโยบาย และแผนของกระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ตลอดจนบริบทและความต้องการของชุมชนและ ท้องถิ่น (๒) จัดตั้งงบประมาณ และรับผิดชอบค่าใช้จ่ายงบประมาณของสถานศึกษา (๓) พัฒนา หลักสูตรสถานศึกษาให้สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานและความต้องการของ

นักเรียน ชุมชนและท้องถิ่น (๔) จัดการเรียนการสอน สภาพแวดล้อม บรรยากาศการเรียนการสอนที่เหมาะสมและส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ตลอดจนการปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาอย่างต่อเนื่อง (๕) ออกระเบียบ ข้อบังคับ ประกาศและแนวปฏิบัติต่าง ๆ ตามที่กฎหมายกำหนด (๖) กำกับ ติดตาม ประเมินผลงานตามแผนงาน โครงการและประเมินผลการปฏิบัติงาน ตลอดจนการพิจารณาความดีความชอบ การพัฒนา และดำเนินการทางวินัยกับครูและบุคลากรทางการศึกษาในสถานศึกษาตามที่กฎหมายกำหนด (๗) ระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา รวมทั้งปกครอง ดูแล บำรุงรักษา ใช้ และจัดหาผลประโยชน์จากทรัพย์สินของสถานศึกษา (๘) จัดให้มีระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาและให้ความร่วมมือในการประเมินคุณภาพการศึกษาจากหน่วยงานภายนอกสถานศึกษา รวมทั้งรายงานผลการประเมินต่อคณะกรรมการสถานศึกษาและสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา (๙) ส่งเสริมความเข้มแข็งให้กับชุมชน และสร้างความสัมพันธ์กับสถานศึกษาและสถาบันอื่นในชุมชน และท้องถิ่น และ (๑๐) ปฏิบัติหน้าที่อื่นที่เกี่ยวข้องกับกิจการภายในสถานศึกษาหรือตามที่ได้รับมอบหมายและตามที่กฎหมายกำหนด

ทั้งนี้ ได้มีการจำแนกการบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ออกเป็น ด้านวิชาการ งบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารงานทั่วไป รวมทั้ง หลักเกณฑ์และวิธีการกระจายอำนาจการบริหาร และการจัดการศึกษา พ.ศ.๒๕๕๐ ได้กำหนดให้ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ หรือเลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานพิจารณากระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาด้านวิชาการ งบประมาณ การบริหารงานบุคคล และบริหารงานทั่วไป ไปยังคณะกรรมการเขตพื้นที่การศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษาแล้วแต่กรณี

ขนาดของสถานศึกษา

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (๒๕๕๔) ได้แบ่งขนาดของสถานศึกษาตามจำนวนนักเรียน ออกเป็น ๗ ขนาด คือ ขนาดที่ ๑ จำนวนนักเรียนน้อยกว่า ๑๒๐ คน ขนาดที่ ๒ จำนวนนักเรียนระหว่าง ๑๒๑ - ๒๐๐ คน ขนาดที่ ๓ จำนวนนักเรียน ระหว่าง ๒๐๑ - ๓๐๐ คน ขนาดที่ ๔ จำนวนนักเรียน ระหว่าง ๓๐๑-๔๙๙ คน ขนาดที่ ๕ จำนวนนักเรียน ระหว่าง ๕๐๐-๑,๔๙๙ คน ขนาดที่ ๖ จำนวนนักเรียน ระหว่าง ๑,๕๐๐ - ๒,๔๙๙ คน ขนาดที่ ๗ จำนวนนักเรียน ตั้งแต่ ๒,๕๐๐ คน ขึ้นไป ในการนี้ ได้มีการจัดกลุ่มขนาดเป็นขนาดเล็ก ขนาดกลาง ขนาดใหญ่ และขนาดใหญ่พิเศษ โดยจำแนกขนาดสถานศึกษามัธยมศึกษา ขนาดเล็ก จำนวนนักเรียนต่ำกว่า ๑,๐๐๐ คน ขนาดกลาง จำนวนนักเรียนระหว่าง ๑,๐๐๐ - ๑,๔๙๙ คน ขนาดใหญ่ จำนวนนักเรียนระหว่าง ๑,๕๐๐ - ๒,๔๙๙ คน และขนาดใหญ่พิเศษ ตั้งแต่ ๒,๕๐๐ คน ขึ้นไป และจำแนกขนาดโรงเรียนประถมศึกษา ขนาดเล็ก จำนวนนักเรียนตั้งแต่ ๔๙๙ คนลงมา ขนาดกลาง จำนวนนักเรียน ระหว่าง ๕๐๐ - ๑,๔๙๙ คน ขนาดใหญ่ จำนวนนักเรียน ระหว่าง ๑,๕๐๐ - ๒,๔๙๙ คน ขนาดใหญ่พิเศษ จำนวนนักเรียน ตั้งแต่ ๒,๕๐๐ คนขึ้นไป

สรุปได้ว่า รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย กฎหมาย และระเบียบที่เกี่ยวกับการจัดการศึกษา
ขั้นพื้นฐาน ให้ความสำคัญกับการบริหารจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานว่า เป็นการจัดการศึกษาที่รัฐต้องจัด
ให้กับผู้เรียนและหรือประชาชนทุกคนอย่างมีคุณภาพ เสมอภาค และมีประสิทธิภาพ เพื่อเป็นฐานของ
การพัฒนาประเทศ ที่หน่วยจัดการศึกษาหรือสถานศึกษาต้องเป็นสถานศึกษาที่มีขนาดและความพร้อม
ในการบริหารจัดการที่เอื้อต่อการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพ ที่ต้องเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

ส่วนที่ ๓ งานวิจัยทางการบริหารจัดการสถานศึกษาที่เกี่ยวข้อง

นับตั้งแต่ก่อนและหลังปฏิรูปการศึกษาเป็นต้นมา มีความพยายามที่จะศึกษารูปแบบการบริหาร
จัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อให้เกิดความคล่องตัวทางการบริหารจัดการ และพบว่า มีนวัตกรรมการ
ทางการบริหารจัดการที่ได้ทำการศึกษาของนักการศึกษาและนักวิชาการบริหารจัดการศึกษาบางท่าน ที่
ส่งผลต่อการบริหารจัดการประเทศในระดับหนึ่ง ที่จะสามารถประยุกต์เป็นต้นแบบในการวิจัยและพัฒนา
รูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษา ตามขนาดและความพร้อม ดังนี้

อุทัย บุญประเสริฐ (๒๕๔๓) ได้ศึกษารูปแบบการบริหารสถานศึกษาโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน
(School - Based Management) พบว่า มีหลักการพื้นฐานในการกำหนดรูปแบบการบริหารจัดการ คือ
(๑) หลักการกระจายอำนาจ (๒) หลักการมีส่วนร่วม (๓) หลักการคืนอำนาจการจัดการศึกษาสู่ประชาชน
(๔) หลักการบริหารตนเอง และ (๕) หลักการตรวจสอบและถ่วงดุล มีรูปแบบการบริหารจัดการที่สำคัญ
อย่างน้อย ๔ รูปแบบ คือ (๑) รูปแบบที่มีผู้บริหารโรงเรียนเป็นหลัก ผู้บริหารเป็นประธานคณะกรรมการ
ส่วนกรรมการอื่นๆได้มาจากการเลือกตั้งหรือคัดเลือกจากกลุ่มผู้ปกครอง ครู และชุมชน คณะกรรมการ
มีบทบาทให้คำปรึกษา แต่อำนาจการตัดสินใจยังคงอยู่ที่ผู้บริหารโรงเรียน (๒) รูปแบบที่มีครูเป็นหลัก
เกิดจากแนวคิดที่ว่า ครูเป็นผู้ใกล้ชิดนักเรียนมากที่สุด ย่อมรู้ปัญหาได้ดีกว่าและสามารถแก้ปัญหาได้
ตรงจุด ตัวแทนคณะครูจะมีสัดส่วนมากที่สุดในการคณะกรรมการโรงเรียน ผู้บริหารยังคงเป็นประธาน
คณะกรรมการโรงเรียน บทบาทของคณะกรรมการโรงเรียนเป็นคณะกรรมการบริหาร (๓) รูปแบบที่
ชุมชนมีบทบาทหลัก แนวคิดสำคัญคือ การจัดการศึกษาควรตอบสนองความต้องการและค่านิยมของ
ผู้ปกครองและชุมชนมากที่สุด ตัวแทนของผู้ปกครองและชุมชนจึงมีสัดส่วนในการคณะกรรมการโรงเรียนมาก
ที่สุด ตัวแทนผู้ปกครองและชุมชนเป็นประธานคณะกรรมการ ผู้บริหารโรงเรียนเป็นกรรมการและ
เลขานุการ บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการเป็นคณะกรรมการบริหาร (๔) รูปแบบที่ครูและชุมชนมี
บทบาทหลัก แนวคิดนี้เชื่อว่า ทั้งครู และผู้ปกครองต่างมีความสำคัญในการจัดการศึกษาให้แก่เด็ก
เนื่องจากอยู่ใกล้ชิดนักเรียนมากที่สุด รับรู้ปัญหาและความต้องการของนักเรียนได้มากที่สุด สัดส่วนของ
ครูและผู้ปกครองในการคณะกรรมการจึงมีสัดส่วนเท่าๆกันที่มากกว่ากลุ่มอื่น ผู้บริหารเป็นประธาน
คณะกรรมการ คณะกรรมการโรงเรียนเป็นคณะกรรมการบริหาร กล่าวโดยสรุป การบริหารโดยใช้

โรงเรียนเป็นฐาน ความสำคัญอยู่ที่โรงเรียนและมีคณะกรรมการสถานศึกษาเป็นคณะกรรมการบริหาร ที่มาจากการมีส่วนร่วมของครู ผู้บริหาร ผู้ปกครองและชุมชน

ธงชัย ชิวปรีชา (๒๕๕๑) ได้ศึกษาแนวทางการบริหารโรงเรียนนิติบุคคลในกำกับของรัฐของต่างประเทศ พบว่า โดยทั่วไปแล้ว โรงเรียนในลักษณะนี้ มีอำนาจในการบริหารวิชาการโดยเน้นการตอบสนองความต้องการของชุมชน โรงเรียนมีหลักสูตรเป็นของตนเอง สามารถจัดโปรแกรมการเรียนการสอนได้ตรงตามความต้องการของผู้เรียน ออกแบบร่วมกันระหว่างครูและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย มีความอิสระจากกฎเกณฑ์และการควบคุมแบบโรงเรียนทั่วไป มีอิสระในการบริหารงานบุคคล ที่สถานศึกษาสามารถคัดเลือกครูและกำหนดมาตรฐานสถานศึกษาเป็นของตนเอง มีสถานศึกษาเป็นผู้กำหนดนโยบาย และผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้บริหาร สำหรับ การบริหารจัดการสถานศึกษาในกำกับของไทย พบที่โรงเรียนมหิตลวิद्याนุสรณ์ (องค์การมหาชน) มีการออกกฎหมายและข้อบังคับในการบริหารจัดการของตนเอง เป็นการเฉพาะ ในลักษณะขององค์การมหาชน จึงมีอิสระในการบริหารจัดการที่ชัดเจนเบ็ดเสร็จในฐานะที่เป็นองค์การมหาชน ขึ้นตรงต่อกระทรวงศึกษาธิการ เพียงแต่การจัดการศึกษาต้องจัดให้สอดคล้องกับนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐาน ประเด็นสำคัญที่ธงชัย ได้เสนอไว้น่าสนใจ คือ ความสำเร็จของการบริหารจัดการโรงเรียนนิติบุคคล ไม่ได้อยู่ที่ว่าเป็นโรงเรียนนิติบุคคลที่เป็นส่วนราชการ โรงเรียนนิติบุคคลในกำกับของรัฐ โรงเรียนนิติบุคคลที่เป็นองค์การมหาชน หรือโรงเรียนนิติบุคคลในชื่ออื่นๆ ที่อาจกำหนดขึ้นมา หากแต่อยู่ที่ปัจจัยหลักแห่งความสำเร็จพร้อมมูล คือ มีคณะกรรมการบริหารโรงเรียนที่มีความรู้ความสามารถสูงในการกำหนดนโยบายและกำกับดูแล อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ผู้บริหารโรงเรียนมีความสามารถรอบรู้ทางการบริหารจัดการและงานวิชาการ มีอำนาจเบ็ดเสร็จในการบริหารจัดการ ครูมีจำนวนเพียงพอมีความรู้ความสามารถในวิชาชีพของตน มีความรู้สึกเป็นเจ้าของโรงเรียนร่วมกัน

วรากรณ์ สามโกเศศและคณะ (๒๕๕๓) ได้เสนอระบบการจัดการศึกษาที่เหมาะสมกับสุขภาวะคนไทย ทั้งด้านแนวคิด หลักการ จุดมุ่งหมาย และรูปแบบของการจัดการศึกษาดังนี้ ด้านแนวคิด การจัดการศึกษาต้องอยู่บนพื้นฐานความเชื่อที่ว่า คนทุกคนมีศักยภาพที่จะเรียนรู้ได้ เป็นการศึกษาระบบเปิดที่เปลี่ยนจากการเน้นวิชาเป็นตัวตั้ง เป็นการเน้นคนเป็นตัวตั้ง เปลี่ยนจากการแข่งขันและเอาชนะมาเป็น การช่วยเหลือเกื้อกูลกันและกัน โดยยึดหลักการ การศึกษาเพื่อมวลชนและมวลชนเพื่อการศึกษา ที่ทุกคนควรเข้ามามีส่วนร่วมรับผิดชอบการศึกษา การจัดการศึกษาควรเปลี่ยนจากรัฐรับผิดชอบเพียงผู้เดียว เป็นทุกส่วนร่วมรับผิดชอบ โดยการกระจายความรับผิดชอบไปยังครอบครัว ชุมชน สังคม สถาบันศาสนา สถาบันสังคม สถานศึกษา และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่ใกล้ชิดประชาชน โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้คนไทยทุกคนได้เรียนรู้อย่างมีความสุข ทั้งกาย จิต สังคมและสติปัญญา มีอิสระทางการคิด การเรียน มีเกียรติ มีศักดิ์ศรี และมีความเท่าเทียมกันในการได้รับโอกาสทางการศึกษา เป็นคนไทยที่สมบูรณ์บนพื้นฐานของความรู้ ทักษะ เจตคติ และค่านิยม คุณธรรมจริยธรรม ดังนั้น รูปแบบการศึกษาจะเป็นไป

อย่างหลากหลาย ไม่ใช่เพียงรูปแบบเดียวและหรือติดขัดกับระบบใดระบบหนึ่ง ที่ต้องเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และไม่ว่าใครก็มีสิทธิในการจัดการศึกษาที่เกื้อหนุนซึ่งกันและกัน ภายใต้การสนับสนุนส่งเสริมจากรัฐ

นอกจากนั้น ยังได้เสนอรูปแบบการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานในโรงเรียนของรัฐไว้ว่า เป็นการจัดการเรียนวิชาพื้นฐานเพื่อการดำรงชีวิตและศึกษาต่อหรือออกไปประกอบอาชีพที่เน้นทักษะชีวิตและการอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างสันติสุข ที่แต่ละโรงเรียนมีอิสระที่จะบริหารจัดการทั้งด้านวิชาการ งบประมาณ การบริหารงานบุคคล ได้อย่างแท้จริง โดยที่รัฐหรือต้นสังกัดควรทำหน้าที่เพียงการกำกับ สนับสนุน ส่งเสริม และติดตามประเมินผล ในกรณีนี้ โรงเรียนมีสิทธิและอิสระที่จะบริหารจัดการการเรียนการสอน ในรูปร่างๆเป็นของตนเองที่สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่นและชุมชน เป็นการศึกษาที่ฟังเสียงประชาชน

นคร ตั้งคะพิภพ (๒๕๕๓) ได้เสนอรูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามความพร้อมเพื่อการรองรับการกระจายอำนาจไว้ ๔ รูปแบบ ดังนี้ รูปแบบที่ ๑ สถานศึกษาที่มีอิสระในกำกับของรัฐ จัดรูปแบบพิเศษคล้ายองค์การมหาชน รูปแบบที่ ๒ สถานศึกษาที่มีความพร้อมรองรับการเป็นนิติบุคคลเต็มรูปแบบ จัดรูปแบบกระจายอำนาจ แบบ SBM (School - Based Management) เต็มที่ หรือเรียกว่า แบบการบริหารจัดการโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน หรือฐานโรงเรียน มีคณะกรรมการสถานศึกษาที่เข้มแข็ง รูปแบบที่ ๓ สถานศึกษาที่เร่งพัฒนาสู่การเป็นนิติบุคคลที่เข้มแข็ง จัดรูปแบบขยายฐานกระจายอำนาจ ๔ ด้าน ให้เกิดสมดุลระหว่างสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา กับสถานศึกษาเพียงพอที่จะทำ ให้สถานศึกษาเข้มแข็ง และรูปแบบที่ ๔ สถานศึกษาที่ต้องกำกับ สนับสนุนส่งเสริมเป็นพิเศษเพื่อให้พร้อมรองรับการกระจายอำนาจมากขึ้นต่อไป

ในการนี้ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา โดย พิณสุตา สิริธรรังศรีและคณะ (๒๕๕๕) ได้เสนอรูปแบบเพิ่มเติมจากนคร ตั้งคะพิภพ เป็นรูปแบบที่ ๕ คือ รูปแบบสถานศึกษาที่เป็นความร่วมมือระหว่างรัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน หรือชุมชนแล้วแต่กรณีในลักษณะของสหการทั้งด้านวิชาการ งบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารทั่วไป ทั้งด้านการพัฒนานโยบาย การวางแผน การดำเนินงาน และการนิเทศ ติดตามและประเมินผล นอกจากนี้ ในการบริหารจัดการแต่ละรูปแบบจำเป็นต้องคำนึงถึงการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมของทั้งภาครัฐ เอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สถาบันศาสนา และสถาบันสังคมอื่นๆ รวมทั้งประชาชนด้วย เพื่อให้เกิดความร่วมมือกันดำเนินงานเพื่อเด็กและเยาวชน หรือผู้เรียนซึ่งเป็นเป้าหมายหลักของการจัดการศึกษา

นอกจากนั้น พิณสุตา สิริธรรังศรี (๒๕๕๕) ได้ทำการวิจัยนำร่องการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมขององค์กรในชุมชนเพื่อสุขภาวะคนไทย โดยยึดหลักการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาเป็นหลักสำคัญในการนำร่อง มีองค์กรที่จัดการศึกษาเข้าร่วมทั้งสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา สถานศึกษาของรัฐ เอกชน วัด สถาบันศึกษาปอเนาะ แหล่งเรียนรู้ เทศบาล และองค์กรชุมชน ต่างๆ จำนวน ๓๗ แห่ง และเครือข่ายองค์กรในชุมชน อีกจำนวน ๑๘๕ องค์กร ในพื้นที่ ๑๑ จังหวัดทั่วประเทศ ได้แก่ ลำพูน น่าน สกลนคร ขอนแก่น ร้อยเอ็ด มหาสารคาม นครปฐม ปทุมธานี เพชรบุรี พัทลุง และนราธิวาส พบว่า รูปแบบการจัด

การศึกษาแบบมีส่วนร่วมมีลักษณะของการร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมตัดสินใจ ร่วมดำเนินการ ร่วมรับผิดชอบ ร่วมติดตามประเมินผล ร่วมแก้ปัญหา และร่วมชื่นชม ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างมีความสุข เต็มตามศักยภาพ รู้ท้องถิ่น รู้รากเหง้า รู้ศาสนา รู้วัฒนธรรม รู้ประวัติศาสตร์ รู้วิชาสามัญ รู้วิชาชีพ รู้รักษาสุขภาพ รู้เท่าทันโลก เป็นพลเมืองและพลโลกที่ดี จากการดำเนินงานในรูปแบบดังกล่าว สถานศึกษาในระบบ ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้นถึง ร้อยละ ๕ - ๑๙

ผลการศึกษาและนำเสนอรูปแบบการบริหารจัดการที่ผ่านมาดังกล่าวข้างต้น พอจะสรุปได้ว่า แต่ละรูปแบบมีแนวคิด หลักการ วิธีการ ของการนำเสนอ ที่คำนึงถึงความเหมาะสมตามบริบท ขนาด และความพร้อมในการจัดการศึกษา บางรูปแบบเน้นไปที่การรองรับการกระจายอำนาจและการได้รับการกระจายอำนาจเต็มรูปแบบ บางรูปแบบเน้นไปที่การบริหารจัดการสถานศึกษาโดยมีส่วนร่วมของชุมชน บางรูปแบบเน้นไปที่การบริหารจัดการแบบเบ็ดเสร็จโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน บางรูปแบบเน้นที่สุขภาพของผู้เรียนและชุมชนที่ร่วมจัดการศึกษาและได้รับการศึกษา แต่ละรูปแบบดังกล่าว สอดรับกับยุคสมัย และบริบทที่นำไปใช้หรือทดลองใช้ ซึ่งสามารถนำมาเป็นต้นแบบเพื่อการวิจัยและพัฒนา รูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่เหมาะสมกับขนาดและความพร้อมครั้งนี้ได้ในระดับหนึ่ง

สรุป

การบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นการบริหารจัดการสถานศึกษาเกี่ยวกับงานวิชาการ (๑) งานวิชาการ ประกอบด้วย งานด้านหลักสูตร การเรียนการสอน การประเมินผลและมาตรฐานการศึกษา (๒) งานด้านบุคคล (๓) งานด้านการเงินและงบประมาณ และ (๔) งานด้านบริหารงานทั่วไป ได้แก่ งานอาคารสถานที่ งานความสัมพันธ์กับชุมชน งานจัดโครงสร้างองค์การ งานการคมนาคมและขนส่งนักเรียน งานด้านกิจการนักเรียน และมีความหลากหลายของรูปแบบในการจัดการศึกษาที่ไม่ควรยึดโยงรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง และเป็นไปตามขนาดของสถานศึกษาที่มีความแตกต่างของบริบททั้งในเมืองและชนบท บนพื้นฐานของความพร้อมทั้งด้านครูและบุคลากร เงินและงบประมาณ ความรู้ และเทคโนโลยี ที่จำต้องทำการศึกษาถึงองค์ประกอบของรูปแบบ ได้แก่ รูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษาที่มีเหมาะสมตามขนาดและความพร้อม ที่ต้องคำนึงถึงแนวคิด หลักการ วิธีการ ข้อดี ข้อจำกัด และเงื่อนไขในการนำรูปแบบไปใช้ เพื่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการบริหารจัดการศึกษาต่อไป

บทที่ ๓

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยและพัฒนา รูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีวัตถุประสงค์เพื่อ (๑) เพื่อศึกษาสภาพการบริหารจัดการของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษา และสำนักงานเขตพื้นที่ศึกษามัธยมศึกษา ที่มีขนาดและความพร้อมแตกต่างกัน และสภาพการบริหารจัดการศึกษาของต่างประเทศ (๒) เพื่อพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่เหมาะสมตามขนาดและความพร้อม และ (๓) เพื่อจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายในการส่งเสริมสนับสนุนการบริหารจัดการของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามขนาดและความพร้อม โดยมีวิธีการวิจัยแบบผสมผสาน ทั้งเชิงปริมาณ และคุณภาพ มีขั้นตอนและวิธีการวิจัย ตามวัตถุประสงค์ดังนี้

ขั้นตอนและวิธีการวิจัย

ขั้นตอนที่ ๑ การศึกษาสภาพการบริหารจัดการของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา และสำนักงานเขตพื้นที่ศึกษามัธยมศึกษา ที่มีขนาดและความพร้อมแตกต่างกัน ด้วยวิธีการศึกษาเอกสาร การสำรวจข้อมูล การสัมภาษณ์ และการสังเกต โดยมีประชากร และกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล และการนำเสนอข้อมูล ดังนี้

๑. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

๑.๑ ประชากร ได้แก่ โรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ทุกแห่ง จำนวน ๓๑,๒๕๕ แห่ง (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, ๒๕๕๔) จำแนกเป็น (๑) โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ได้แก่ โรงเรียนขนาดเล็ก โรงเรียนขนาดกลาง โรงเรียนขนาดใหญ่ และ โรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ (๒) โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ศึกษามัธยมศึกษา ได้แก่ โรงเรียนขนาดเล็ก โรงเรียนขนาดกลาง โรงเรียนขนาดใหญ่ และโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษที่แตกต่างกันระหว่างขนาดโรงเรียนประถมศึกษา และมัธยมศึกษา ตามเกณฑ์ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

๑.๒ กลุ่มตัวอย่าง (ประชากร) ได้แก่ โรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ทุกแห่ง จำนวน ๓๙๕ โรงเรียน ได้จากการคำนวณโดยสูตรของทาโร ยามาเน่ (Taro Yamane, ๑๙๖๗) จำแนกเป็น (๑) โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ได้แก่ โรงเรียนขนาดเล็ก โรงเรียนขนาดกลาง โรงเรียนขนาดใหญ่ และโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ (๒) โรงเรียนโรงเรียนสังกัด

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ได้แก่ โรงเรียนขนาดเล็ก โรงเรียนขนาดกลาง โรงเรียนขนาดใหญ่ และโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ

ผู้ให้ข้อมูล คือ ผู้ให้ข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างสถานศึกษาเป็นรายโรง ได้แก่ ประธานกรรมการสถานศึกษา จำนวน ๑๖๙ คน ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน ๑๘๒ คน ครู ๒๔๑ คน และผู้ปกครองนักเรียน ของโรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง ๑๖๑ คน และผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาที่โรงเรียนกลุ่มตัวอย่าง ตั้งอยู่ ๑๕๓ คน จำนวน รวม ๙๐๖ คน จากแบบสอบถามที่ส่งไปทางไปรษณีย์ จำนวน ๑,๘๐๕ ฉบับ คิดเป็นร้อยละ ๕๐.๒๐

๒. เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ (แบบมีโครงสร้าง) แบบสนทนากลุ่ม และแบบสังเคราะห์เนื้อหา ที่สร้างขึ้นตามกรอบความคิดการวิจัย ดังนี้

๒.๑ การบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในด้าน (๑) วิชาการ (๒) งบประมาณ (๓) การบริหารงานบุคคล และ (๔) การบริหารทั่วไป

๒.๒ ความพร้อมเกี่ยวกับ (๑) ครูและบุคลากร (๒) เงินและงบประมาณ (๓) ความรู้ และ (๔) เทคโนโลยี

๒.๓ ขนาดของสถานศึกษา ๔ ขนาด ได้แก่ ขนาดเล็ก ขนาดกลาง ขนาดใหญ่ และขนาดใหญ่พิเศษ ทั้งสถานศึกษาที่สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา

สำหรับแบบสอบถาม เป็นแบบสอบถามความคิดเห็นตามสภาพการบริหารจัดการสถานศึกษา ขั้นพื้นฐานที่ปรากฏเป็นรายชื่อ เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า ๕ ระดับ คือ มากที่สุด มากปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด ดังปรากฏตามเอกสารภาคผนวก

๓. การรวบรวมข้อมูล รวบรวมข้อมูลทั้งเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณโดยวิธีการดังนี้

๓.๑ การศึกษาและสังเคราะห์เอกสารแนวคิด ทฤษฎีและรายงานการวิจัยเกี่ยวกับการบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานและที่เกี่ยวข้อง ทั้งในและต่างประเทศตามกรอบความคิดการวิจัย

๓.๒ การสัมภาษณ์ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับสภาพบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามาแบบสัมภาษณ์ (แบบมีโครงสร้าง) ผู้ให้สัมภาษณ์ได้แก่ ประธานกรรมการสถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา ตัวแทนครู และตัวแทนผู้ปกครอง ในสถานศึกษาที่คัดเลือกเป็นกรณีศึกษา จำนวน ๘ โรงเรียน ตามกลุ่มตัวอย่างข้างต้น

๓.๓ การใช้แบบสอบถามเพื่อสำรวจความคิดเห็นสภาพการบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่สร้างขึ้นตามกรอบความคิดการวิจัยดังกล่าวข้างต้น แบบปลายปิด และปลายเปิด จัดส่งไปยังกลุ่มตัวอย่างทางไปรษณีย์และรับกลับทางไปรษณีย์ตามที่ได้จัดพิมพ์หน้าซองติดแสตมป์การส่งกลับแนบไปกับแบบสอบถาม ตามขั้นตอนข้อ ๑.๒

๔. การวิเคราะห์ข้อมูล ในการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลตามการจัดหมวดหมู่และสาระของข้อมูล ที่ได้จากการรวบรวมข้อมูล สำหรับข้อมูลเชิงปริมาณด้วยสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการศึกษาเอกสาร และการสัมภาษณ์ ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหาสาระ

๕. การนำเสนอข้อมูล การนำเสนอข้อมูล เสนอเป็นความเรียงประกอบตารางและแผนภาพ ตามประเด็นการวิจัย ดังนี้ (๑) ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม เชิงปริมาณ และผลการแสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ (๒) ผลการศึกษากรณีศึกษาเชิงลึกสภาพการบริหารจัดการสถานศึกษา (๓) สรุปผลการวิเคราะห์และสังเคราะห์สภาพการบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามประเด็นดังนี้ คือ บริบททั่วไป นโยบายการบริหารจัดการศึกษา ระบบการศึกษา การบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เกี่ยวกับวิชาการ งบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารทั่วไป ความพร้อมในการบริหารจัดการสถานศึกษา จุดเด่นในการบริหารจัดการสถานศึกษา จุดด้อยในการบริหารจัดการสถานศึกษา (๔) ข้อเสนอแนะที่สมควรนำไปสร้างรูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

สำหรับการศึกษาสภาพการบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของต่างประเทศ ใช้วิธีการศึกษาเอกสาร ตามกรอบความคิดการวิจัย ตามประเด็นดังนี้ คือ (๑) สภาพการบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในด้าน บริบททั่วไป นโยบายการบริหารจัดการศึกษา ระบบการศึกษา การบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เกี่ยวกับวิชาการ งบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารทั่วไป ความพร้อมในการบริหารจัดการสถานศึกษา จุดเด่นในการบริหารจัดการสถานศึกษา จุดด้อยในการบริหารจัดการสถานศึกษา (๒) สรุปผลการศึกษาและสังเคราะห์การบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของต่างประเทศ (๓) นวัตกรรมการบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่สมควรนำไปประยุกต์ใช้กับการบริหารจัดการสถานศึกษาของประเทศไทย

ขั้นตอนที่ ๒ ขั้นพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่เหมาะสมตามขนาดและความพร้อม ดำเนินการโดยการ

๑. สังเคราะห์ข้อมูลจากการศึกษาสภาพการบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของประเทศไทยและต่างประเทศ รวมทั้งวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องเพื่อนำไปร่างรูปแบบฯ

๒. ร่างรูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่เหมาะสมตามขนาดและความพร้อม

๓. ศึกษาความเป็นไปได้ของรูปแบบโดยการสัมมนารับฟังความเห็น/สนทนากลุ่ม (Focus group discussion) จากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวนทั้งสิ้น ๑๐๖ คน พร้อมแบบประเมินผลรูปแบบฯ ตามแบบที่สร้างขึ้นตามกรอบการวิจัย ใน ๔ ภูมิภาค ได้แก่ ภาคเหนือ ณ จังหวัดเชียงใหม่ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ณ จังหวัดศรีสะเกษ ภาคใต้ ณ จังหวัดนราธิวาส และภาคกลาง ณ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ กรุงเทพมหานคร

เกณฑ์คัดเลือกผู้ทรงคุณวุฒิ พิจารณาจาก (๑) ผู้ที่มีความรู้ความสามารถและเชี่ยวชาญทางการบริหารจัดการศึกษา (๒) มีคุณวุฒิปริญญาโทและปริญญาเอกทางการบริหารจัดการศึกษา และทางการศึกษา (๓) นักวิชาการบริหารการศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา (๔) ผู้ปฏิบัติหน้าที่ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และหรือในสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และ (๕) ประธานกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้บริหารการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา ครู ตัวแทนองค์กรชุมชนที่เกี่ยวข้อง และตัวแทนผู้ปกครอง

๔. ปรับปรุงและนำเสนอรูปแบบตามความเห็นและข้อเสนอแนะจากการสัมมนารับฟังความเห็น/สนทนากลุ่ม

ขั้นตอนที่ ๓ ขั้นจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายในการส่งเสริมสนับสนุนการบริหารจัดการของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยการสังเคราะห์และสรุปผลการวิจัย และนำเสนอนโยบายทั้งข้อเสนอระดับนโยบาย ระดับปฏิบัติ และการทำวิจัยต่อไป จากนั้นจึงนำเสนอร่างรายงานการวิจัยต่อสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาพิจารณา และจัดประชุมผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณางานวิจัยทั้งระบบ ปรับปรุงและจัดทำรายงานฉบับสมบูรณ์

บทที่ ๔

ผลการศึกษาสภาพการบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล สภาพการบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานพิจารณาจากการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้ (๑) ข้อมูลเชิงปริมาณจากการสำรวจความคิดเห็นการบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานกลุ่มตัวอย่าง ด้วยแบบสอบถาม (๒) ความเห็นและข้อเสนอแนะ เชิงคุณภาพจากแบบสอบถามปลายเปิด (๓) การศึกษากรณีการบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จากการสัมภาษณ์เชิงลึก การศึกษาเอกสารและการสังเกตแบบมีส่วนร่วม และ (๔) สรุปและสังเคราะห์รูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พร้อมทั้งข้อเสนอรูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามขนาดและความพร้อม นำเสนอออกเป็น ๔ ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ ๑ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณจากการสำรวจความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพการบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

จากการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณจากการสำรวจความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพการบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ ประธานกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้บริหารสถานศึกษา ตัวแทนครู ตัวแทนผู้ปกครอง และผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษา และผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ในสถานศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวนทั้งสิ้น ๙๐๖ คน ทั่วภูมิภาคของประเทศ พบว่า

๑.๑ ด้านสภาพการบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยภาพรวมผู้ตอบแบบสอบถามมีความเห็นอยู่ในระดับมากเกือบทุกประเด็น พิจารณาตามลำดับความเห็นรายประเด็น ดังนี้ ความสามารถในการนํานโยบายไปปฏิบัติของเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา (ค่าเฉลี่ย = ๓.๗๙) ความรู้ ความสามารถของคณะกรรมการสถานศึกษาและผู้บริหารสถานศึกษา (ค่าเฉลี่ย = ๓.๗๖) ศักยภาพและความสามารถของครูในการจัดกระบวนการเรียนรู้ของสถานศึกษา (ค่าเฉลี่ย = ๓.๗๔) ความสามารถในการบริหารและจัดการหลักสูตร (ค่าเฉลี่ย = ๓.๖๕) และศักยภาพและความสามารถของเขตพื้นที่การศึกษาในการสนับสนุนการจัดการสถานศึกษา (ค่าเฉลี่ย = ๓.๕๗) ตามลำดับ ยกเว้นด้านความพร้อมในด้านต่างๆ ของสถานศึกษา ที่มีความเห็นว่ามีความพร้อมอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย = ๓.๓๔)

๑.๒ ด้านนโยบายและการบริหารจัดการเขตพื้นที่การศึกษาที่พึงประสงค์ มีความเห็นภาพรวมอยู่ในระดับมากเกือบทุกประเด็น โดยเฉพาะสาระหลักสูตรที่เน้นกลุ่มสาระหลักและเรื่องเรียนรู้รากเหง้าของชาติ รวมทั้งความเป็นอาเซียนและสากล (ค่าเฉลี่ย = ๔.๐๗) โดยเห็นว่า ส่วนกลางควรสนับสนุนเพียงเฉพาะนโยบายและงานวิชาการ (ค่าเฉลี่ย = ๓.๙๘) ส่วนกลางควรกำหนดกรอบหลักสูตร

กว้าง ๆ ส่วนรายละเอียดและสาระหลักสูตรควรให้เป็นการมีส่วนร่วมของประชาชน (ค่าเฉลี่ย = ๓.๙๐) นอกจากนี้ยังมีความเห็นว่า อ.ก.ค.ศ. เขตพื้นที่การศึกษา ควรมีบทบาทในการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา (ค่าเฉลี่ย = ๓.๙๒) และเห็นว่ากรรมการเขตพื้นที่การศึกษาควรมีหน้าที่บริหารจัดการด้วย (ค่าเฉลี่ย = ๓.๗๑)

ส่วนการบริหารจัดการด้านการให้โอกาสบุคคลภายนอกที่ประสบความสำเร็จเข้ามาเป็นผู้บริหารเขตพื้นที่การศึกษาได้นั้น ผู้ตอบแบบสอบถามมีความเห็นปานกลาง (ค่าเฉลี่ย = ๓.๑๑) เช่นเดียวกับการไม่ควรเปลี่ยนแปลงนโยบายตามการเปลี่ยนแปลงตามการเมือง (ค่าเฉลี่ย = ๓.๓๖)

ต่อกรณีดังกล่าว กลับมีลำดับความสำคัญน้อยกว่าการให้ความเห็นและข้อเสนอแนะของผู้ตอบแบบสอบถาม การสัมภาษณ์เชิงลึกกรณีศึกษาการบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ๘ แห่ง และการสัมมนารับฟังความเห็นทั้ง ๔ ภูมิภาคและกรุงเทพมหานคร ที่มีความเห็นสอดคล้องกันว่า นโยบายเปลี่ยนแปลงบ่อย และมีความสำคัญเป็นลำดับแรกที่เหมาะสมควรให้เป็นนโยบายที่มั่นคง และไม่เปลี่ยนแปลงบ่อยตามการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง

๑.๓ ด้านครูและอัตราเงินเดือนครูที่พึงประสงค์ ผู้ตอบแบบสอบถามเห็นด้วยกับการที่โรงเรียนสามารถกำหนดอัตราเงินเดือน และเงินเพิ่มพิเศษเป็นวิชาชีพชั้นสูงอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = ๔.๒๐) สามารถเลือกบุคคลที่จบปริญญาตรีคะแนนสูงสุดมาเป็นครู (ค่าเฉลี่ย = ๓.๗๘) สอดคล้องกับการศึกษาเชิงลึกกรณีศึกษาการบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ๘ แห่ง และการสัมมนารับฟังความเห็นทั้ง ๔ ภูมิภาคและกรุงเทพมหานคร ที่มีความเห็นสอดคล้องกันว่า สถานศึกษาควรมีอิสระในการสรรหาครูตามความต้องการได้เอง

๑.๔ การบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่พึงประสงค์ ด้านความพร้อมในการบริหารจัดการสถานศึกษา พบว่า ส่วนใหญ่เห็นด้วยมากที่สุดกับความพร้อมทุกด้านที่สถานศึกษาควรมี โดยสถานศึกษาควรมีผู้บริหารที่มีวุฒิ ความรู้ ความสามารถเป็นที่ยอมรับสูงที่สุด (ค่าเฉลี่ย = ๔.๔๓) รองลงมาโรงเรียนควรมีเจ้าหน้าที่ธุรการ การเงิน และบัญชี สนับสนุนงานงานบริหาร (ค่าเฉลี่ย = ๔.๒๙) และมีโครงสร้างพื้นฐานเพื่อสนับสนุนการจัดการเรียนการสอน คือ การคมนาคมและไฟฟ้าเข้าถึง (ค่าเฉลี่ย = ๔.๒๙) ความรู้ความสามารถของกรรมการสถานศึกษา (ค่าเฉลี่ย = ๔.๒๖) ครูมีหน้าที่สอน และพัฒนาการเรียนการสอน (ค่าเฉลี่ย = ๔.๒๔) มีการจัดการความรู้เรื่องพัฒนาการเรียนการสอนต่อเนื่อง (ค่าเฉลี่ย = ๔.๒๓) ได้รับการสนับสนุนและพัฒนาวิชาการจากต้นสังกัดเสมอ (ค่าเฉลี่ย = ๔.๑๘) สื่อและเทคโนโลยีทางการศึกษาเพียงพอและมีคุณภาพ (ค่าเฉลี่ย = ๔.๑๕) มีทรัพยากรการศึกษาเพียงพอกับความต้องการ (ค่าเฉลี่ย = ๔.๑๑) และโรงเรียนสามารถกำหนดความต้องการและคัดเลือกครู (ค่าเฉลี่ย = ๔.๑๐) ตามลำดับ

๑.๕ การบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่พึงประสงค์ด้านครู ผู้เรียน และการจัดการเรียนการสอน ในประเด็นต่าง ๆ ทุกประเด็น ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีความเห็นอยู่ในระดับมากและมากที่สุด โดยประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยของคะแนนสูงที่สุดและรองลงมา คือ การจัดการศึกษาโดยเน้นคุณธรรมนำการเรียนรู้ (ค่าเฉลี่ย = ๔.๔๒) การประเมินผลมุ่งเน้นพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้วยวิธีการหลากหลาย (ค่าเฉลี่ย = ๔.๓๗) เน้นผู้เรียนเป็นบุคคลสำคัญที่สุดที่ต้องจัดประสบการณ์หลากหลายให้สอดคล้องกับช่วงวัยและพัฒนาการของผู้เรียน (ค่าเฉลี่ย = ๔.๓๕) การจัดการเรียนรู้เป็นไปอย่างหลากหลายและจัดการเรียนรู้จากการปฏิบัติ (ค่าเฉลี่ย = ๔.๒๗) เปิดโอกาสให้ผู้ปกครอง ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีความรู้ ความสามารถเข้ามาจัดการเรียนรู้ (ค่าเฉลี่ย = ๔.๑๗) ครูและผู้เรียนใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยเป็นสื่อในการเรียนการสอน (ค่าเฉลี่ย = ๔.๑๕)

๑.๖ ขนาดของสถานศึกษาที่เหมาะสมกับจำนวนนักเรียน ในชนบททั่วไป ควรมีขนาดไม่เกิน ๕๐๐ คน (ค่าเฉลี่ย = ๔.๒๕) มากที่สุด รองลงมา ตั้งแต่ ๕๐๐ คน - ๙๙๙ คน (ค่าเฉลี่ย = ๓.๙๒) และ ๑,๐๐๐ คน - ๑,๔๙๙ คน (ค่าเฉลี่ย = ๓.๑๙) ตามลำดับ สำหรับขนาดสถานศึกษาที่เหมาะสมกับจำนวนนักเรียน ในเขตเมือง ควรมีจำนวน ตั้งแต่ ๑,๐๐๐ คน - ๑,๔๙๙ คน (ค่าเฉลี่ย = ๓.๘๙) มากที่สุด รองลงมา ตั้งแต่ ๑,๕๐๐ คน - ๒,๔๙๙ คน (ค่าเฉลี่ย = ๓.๘๑) และตั้งแต่ ๒,๕๐๐ คน ขึ้นไป และไม่เกิน ๓,๕๐๐ คน (ค่าเฉลี่ย = ๓.๖๓) ตามลำดับ

ดังปรากฏรายละเอียดตามตารางในเอกสารภาคผนวก

ส่วนที่ ๒ ผลการสังเคราะห์ความเห็นและข้อเสนอแนะการบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

จากแบบสอบถามแบบปลายเปิดเกี่ยวกับสภาพการบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ ประธานกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้บริหารสถานศึกษา ตัวแทนครู ตัวแทนผู้ปกครอง และผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษา และผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่ศึกษามัธยมศึกษา ในสถานศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง พบว่า

๒.๑ ด้านนโยบายการศึกษา

นโยบายการจัดการศึกษาของรัฐเปลี่ยนแปลงบ่อยครั้ง ทั้งนี้เป็นเพราะความไม่มั่นคงทางการเมือง นอกจากมีการเปลี่ยนแปลงไปตามนโยบายรัฐบาลแต่ละยุคแต่ละสมัยแล้ว ยังปรับเปลี่ยนไปตามลักษณะของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการแต่ละคนอีกด้วย ทิศทางการศึกษาไม่แน่นอนทำให้การบริหารจัดการศึกษาขาดความต่อเนื่อง รวมถึงสร้างความสับสนให้กับภาคปฏิบัติ ส่งผลให้เกิดปัญหาและอุปสรรคในการนำนโยบายลงสู่การปฏิบัติที่ยังไม่เกิดเป็นรูปธรรม รวมทั้งปัญหาความไม่สอดคล้องของเป้าหมายของการจัดการศึกษากับเป้าหมายทางการเมือง สืบเนื่องจากนักการเมืองจำนวนไม่น้อยที่ไม่ดำเนินนโยบายที่ให้ผลในระยะยาว หาเสียงโดยใช้นโยบาย ประชาานิยม หรือ นโยบายขายฝัน ซึ่งหมายความว่ารวมถึงนโยบายการศึกษา ดังนั้น นักการเมืองจึงเลือกดำเนินนโยบายที่เห็นผลในระยะสั้น เมื่อ

ปัจจัยการเมืองไม่ถูกพัฒนาให้เอื้อต่อการจัดการศึกษา ส่งผลอย่างยิ่งต่อนโยบายการศึกษาที่ขาดความมั่นคง

๒.๒ ด้านการกระจายอำนาจ

การกระจายอำนาจเป็นกลไกหนึ่งในการจัดการการศึกษาให้มีประสิทธิภาพและเป็นธรรม แต่ในความเป็นจริงแล้ว ปัญหาที่พบคือ “กระจาย” แต่ “กระจายไม่จริง” ยังเป็นระบบการสั่งการจากส่วนกลาง มีการกำหนดมาตรฐานจากส่วนกลางแบบเดียว ยึดกฎระเบียบตายตัว ขาดความยืดหยุ่น และไม่เอื้อต่อการปฏิบัติงานของผู้บริหารการศึกษาและครู การศึกษาจึงไม่สามารถตอบสนองความหลากหลายของผู้เรียนแต่ละคน กลุ่มคน ชุมชน ที่มีความหลากหลายได้ ส่งผลให้ผู้เรียนไม่สามารถเข้าถึงการศึกษาได้อย่างมีคุณภาพ ทางออกของการศึกษาคือ ส่งเสริมให้เกิดกระจายอำนาจการจัดการศึกษาให้กับพ่อแม่ ผู้ปกครอง ชุมชน สถาบันศาสนา องค์กรเอกชน และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต่าง ๆ ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ เน้นการกระจายอำนาจทางการบริหารทั้งโครงสร้างของกระทรวงตั้งแต่ส่วนกลาง เขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษา มีระบบการบริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาล มีความโปร่งใส เป็นธรรม ตรวจสอบได้ มีการนำระบบและวิธีการบริหารจัดการแนวใหม่มาใช้ควบคู่กับการสร้างผู้นำการเปลี่ยนแปลง

๒.๓ ด้านวิชาการ

พิจารณาในด้านของการจัดการเรียนการสอน ด้วยวิธีการเรียนการสอนที่เรียนแต่ในห้อง ท่องจำตำรา เพื่อนำไปสอบแข่งขัน นอกจากไม่เกิดการเรียนรู้อย่างแท้จริงที่สามารถนำมาปฏิบัติ นำมาใช้ในชีวิตได้แล้ว ยังสร้างความเห็นแก่ตัว เกิดการแข่งขันในลู่วางการศึกษาสูงขึ้น จุดประสงค์ในการเรียนการสอนเปลี่ยนไปตามกระแสสังคมทุนนิยมอย่างชัดเจน ผู้สอนจัดการสอนเพื่อกวาดชั้นวิชามากกว่าการสอนเพื่อนำไปประยุกต์ใช้ ผู้เรียนก็มีวัตถุประสงค์ในการเรียนเพื่อสอบแข่งขันเพียงเท่านั้น จึงเกิดภาวะที่ผู้เรียนเรียนหนังสือจนไม่รู้จักมนุษย์ ไม่รู้จักโลก ขาดทักษะชีวิต ขาดคุณธรรม และขาดจิตอาสา ภาพรวมของผลผลิตของระบบการศึกษาเป็นลักษณะที่สังคมไม่พึงประสงค์ เป็นวิธีการจัดการเรียนการสอนที่เน้นแต่ทฤษฎีไม่เน้นการปฏิบัติ คิดวิเคราะห์ นอกจากนี้ยังพบปัญหาด้านเนื้อหาวิชา บางวิชาเนื้อหาหนัก และบางวิชาเนื้อหาเป็นนามธรรมยากแก่การเข้าใจ ดังนั้น หลักสูตรการศึกษาที่พึงประสงค์ นอกจากจะต้องลดจำนวนสาระการเรียนรู้ที่ไม่จำเป็นแต่ระดับลงแล้ว ยังต้องปรับให้สอดคล้องกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้เรียนในแต่ละกลุ่ม เพื่อให้สามารถตอบสนองเป้าหมายแต่ละกลุ่มได้ หากจุดมุ่งหมายของหลักสูตรมุ่งหวังเพียงพัฒนาผู้เรียนสู่ความเป็นเลิศโดยไม่คำนึงถึงศักยภาพและความพร้อมของผู้เรียนแต่ละคนแล้ว เนื้อหาสาระของหลักสูตรที่จัดทำขึ้นก็ไม่มี ความหมาย อีกทั้งวิธีการถ่ายทอดความรู้ไปสู่ผู้เรียนขาดการนำไปสู่การคิดวิเคราะห์และการฝึกปฏิบัติ

ในด้านสื่อและเทคโนโลยีทางการศึกษา พบปัญหาในโรงเรียนขนาดเล็กจะขาดแคลนสื่อ และวัสดุอุปกรณ์การเรียนการสอน โดยเฉพาะสื่อและเทคโนโลยีที่มีราคาแพง ทั้งนี้เนื่องจากเกณฑ์การจัดสรรงบประมาณ ส่วนใหญ่ใช้จำนวนนักเรียนเป็นเกณฑ์ในการจัดสรรเท่านั้น

๒.๔ ด้านครูและบุคลากร

โดยภาพรวม พบว่า เกิดปัญหาขาดแคลนครูและบุคลากรทั้งในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ กล่าวคือ ในเชิงปริมาณจำนวนนักเรียนต่อครู และภาระงานของครูไม่สัมพันธ์กัน ปัญหาการขาดแคลนครูเกิดจากการกระจายครูอย่างไม่เป็นธรรม สถานศึกษาขนาดเล็กมักจะไม่ได้รับการจัดสรรครูน้อย ครูสอนไม่ตรงตามวิชาเอก/วิชาโท ตามมาตรฐานการประเมินภายนอก ครูไม่ได้รับการพัฒนาศักยภาพในกลุ่มวิชาที่สอน และขาดแคลนครูที่จบการศึกษาตามวิชาเอก เช่น คณิตศาสตร์ ภาษาอังกฤษ วิทยาศาสตร์ และภาษาไทย เป็นต้น การจัดสรรอัตรากำลังครูไม่ได้ประเมินจากสภาพความต้องการที่แท้จริงของสถานศึกษา อัตราส่วนนักเรียนต่อครูไม่ได้อยู่เกณฑ์มาตรฐาน คือครู ๑ คน ต่อ นักเรียน ๒๕ คน ครูหนึ่งคนต้องรับภาระดูแลจำนวนนักเรียนมากเกินไป อีกทั้งต้องรับภาระงานด้านธุรการ การเงินของสถานศึกษาควบคู่กับงานการสอน ปัญหาด้านคุณภาพครูผู้สอนเป็นปัจจัยสำคัญในการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพ การจัดการเรียนการสอนในปัจจุบัน ครูยังคงใช้วิธีการบรรยาย หรือเรียนจากตำรา ทฤษฎีมากกว่าเรียนรู้ภาคปฏิบัติโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ผู้เรียนขาดการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง ทำให้คุณภาพการสอนของผู้สอนส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนเป็นอย่างมาก

นอกจากนี้ การประเมินวิทยฐานะครูผู้สอนไม่ได้เกิดจากการประเมินตามสภาพจริง แต่เป็นการประเมินจากหลักฐาน เอกสารที่จัดทำขึ้นเพื่อรองรับการประเมินเพียงเท่านั้น ควรจะประเมินครูผู้สอนจากศักยภาพของผู้เรียนเป็นหลัก

ในด้านบุคลากรทางการศึกษา ขาดบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถเฉพาะด้าน ทั้งทางด้านการเงินและบัญชี รวมทั้งขาดการนิเทศด้านการบริหารงาน ทั้งนี้ งบประมาณการศึกษาจะถูกจัดสรรไว้เป็นหมวดหมู่ชัดเจน มีขั้นตอนการดำเนินงาน การเบิกจ่ายตามแผนงบประมาณที่ซับซ้อน ดังนั้น จึงมีความจำเป็นที่ต้องใช้บุคคลที่มีความรู้ความสามารถเฉพาะด้าน การที่สถานศึกษาแต่งตั้งเจ้าหน้าที่หรือครูให้รับผิดชอบทั้งด้านการสอน การเงิน และการบัญชีคนเดียวกัน ส่งผลกระทบต่อชั่วโมงสอนของครู ผู้ปฏิบัติงานด้านการจัดการเรียนการสอนควบคู่กับปฏิบัติงานด้านธุรการ และการเงินมาก ทำให้ครูทำหน้าที่ในสอนได้ไม่เต็มที่

แม้ว่าสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาจะทำแผนการดำเนินการเกี่ยวกับตัวบุคคล ในองค์กรหรือหน่วยงานทางการศึกษา นับตั้งแต่การสรรหาบุคคลมาปฏิบัติงาน การบรรจุและแต่งตั้ง การพัฒนาบุคคล การประเมินผลการปฏิบัติงานไปจนถึงการพิจารณาให้บุคคลพ้นจากงาน อย่างไรก็ตาม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาไม่สามารถดำเนินการได้เองโดยปราศจากการควบคุมจากหน่วยงานต้นสังกัด เพราะยังไม่มีภาระกิจอำนาจในการบริหารงานบุคคลอย่างแท้จริง หนทางแก้ไข

ปัญหาด้านบุคลากรคือ หน่วยงานภาครัฐจะต้องกระจายอำนาจอย่างเป็นรูปธรรม เพื่อให้เหมาะสมตามความต้องการของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษามากที่สุด

๒.๕ ด้านงบประมาณ

ในด้านงบประมาณในการจัดสรรเพื่อการศึกษา ขาดความเป็นเอกภาพในเชิงปฏิบัติ ขาดความยืดหยุ่นในการจัดสรรงบประมาณให้เพียงพอต่อความต้องการของสถานศึกษาแต่ละพื้นที่อย่างแท้จริง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาในสังกัดต้องอยู่ภายใต้กฎเกณฑ์และระเบียบบังคับทางการเงินจากหน่วยงานต้นสังกัด ไม่สามารถจัดงบประมาณให้สอดคล้องต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้

การสนับสนุนของหน่วยงานภาครัฐ ที่จัดสรรตามงบอุดหนุนรายหัวยังไม่เพียงพอต่อความต้องการ โดยเฉพาะสถานศึกษาขนาดเล็กที่จะได้รับเงินอุดหนุนรายหัวตามจำนวนนักเรียน แต่สืบเนื่องจากบริบทโดยทั่วไปของโรงเรียนยังขาดความพร้อมในอีกหลายด้าน ทั้งที่รัฐธรรมนูญและ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ กำหนดให้รัฐต้องจัดการศึกษาอย่างทั่วถึง เท่าเทียมกันและมีคุณภาพ ดังนั้นกระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะต้องประเมินศักยภาพและความพร้อมของสถานศึกษาจากสภาพจริงเพื่อความเป็นธรรมในการจัดสรรงบประมาณไม่ให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา การจัดสรรงบประมาณต้องจัดให้เพียงพอและตรงตามความต้องการ โดยเน้นไปที่โรงเรียนขาดแคลนเป็นหลัก ไม่ใช่จ่ายแบบเหมารวมเป็นค่ารายหัวเหมือนกันทุกโรงเรียน มิฉะนั้นแล้วคุณภาพผู้เรียนจากโรงเรียนขนาดเล็กคงไม่มีโอกาสพัฒนาหรือมีความเท่าเทียมกับโรงเรียนขนาดใหญ่ได้

๒.๖ ด้านการมีส่วนร่วม

ควรให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาวิชาการให้มากขึ้น เพราะปัญหาความตกต่ำของคุณภาพทางการศึกษาที่เกิดขึ้นต้องเป็นความรับผิดชอบของทุกภาคส่วน หากยังคงวิธีการแยกคิด แยกปฏิบัติ คุณภาพการศึกษานับวันยิ่งถดถอยหลังลง เมื่อเป็นเช่นนี้ จึงเป็นหน้าที่ที่จะต้องมาร่วมกันแก้ไขเพื่อทำให้คุณภาพการศึกษาดีขึ้น ที่ผ่านมาระบบการศึกษาขาดหน่วยงานที่สำคัญ คือ หน่วยของสังคม/ชุมชน จะเห็นได้ว่าการศึกษาที่ขาดบริบททางสังคมนั้น ไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร ดังนั้นควรปล่อยให้การจัดการศึกษาเป็นหน้าที่ของผู้คนในแต่ละชุมชนท้องถิ่นเข้ามาร่วมเป็นเจ้าของและรับผิดชอบในการจัดการศึกษามากขึ้น เปิดโอกาสให้พ่อแม่ผู้ปกครอง ชุมชนในเขตบริการของโรงเรียน และเขตพื้นที่ที่มีโอกาสได้แสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะในด้านต่างๆ ในการจัดการศึกษาโดยเฉพาะ การบูรณาการหลักสูตรท้องถิ่น วิธีการจัดการเรียนการสอน และร่วมแสวงหางบประมาณจากชุมชนมาสนับสนุนจัดการศึกษา พัฒนาบรรยากาศ สิ่งแวดล้อม อาคารสถานที่ให้เอื้อต่อการเรียนรู้ และเน้นการสนับสนุนกิจกรรมของผู้เรียน และการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนอย่างต่อเนื่อง

ส่วนที่ ๓ ผลการศึกษากรณีศึกษาสภาพการบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

จากการศึกษากรณีสภาพการบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน ๘ โรง ทั้งที่สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ทั้งขนาดเล็ก ขนาดกลาง ขนาดใหญ่ และขนาดใหญ่พิเศษ จำนวน ๘ โรง ในภูมิภาคและกรุงเทพมหานคร ได้แก่ โรงเรียนไตรมิตรวิทยาราม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ๑ โรงเรียนบดินทร์เดชา ๔ (สิงห์ สิงเสนี) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ๒ โรงเรียนสวนพระยาวิทยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ๑๕ นราธิวาส โรงเรียนร่องคำ จังหวัดกาฬสินธุ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ๒๔ โรงเรียนบ้านดอนแรด สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา สุรินทร์ เขต ๒ โรงเรียนบ้านวังไทร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา สุโขทัย เขต ๒ โรงเรียนบ้านสันตะลุง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต ๒ และโรงเรียนบ้านอ้ายลิ้ม (ลิ้มราษฎร์สามัคคี) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแพร่ เขต ๒ โดยการสัมภาษณ์ ประธานกรรมการสถานศึกษา ผู้บริหาร ตัวแทนครู และตัวแทนผู้ปกครอง สรุปผลดังนี้

๓.๑ นโยบายการบริหารจัดการศึกษา

การกำหนดนโยบายโดยทั่วไปเป็นหน้าที่ของผู้บริหารระดับสูงจากหน่วยงานของรัฐ หรือจากหน่วยงานระดับกระทรวง ส่วนการนำนโยบายไปปฏิบัติเป็นหน้าที่ของผู้บริหารอีกระดับหนึ่ง ซึ่งอยู่ในสายการบังคับบัญชาที่ลดระดับลงมา เห็นได้ชัดว่า ผู้กำหนดแนวนโยบาย และผู้นำนโยบายลงสู่การปฏิบัติเป็น คนละภาคส่วน “*แยกคิด แยกทำ*” การจัดทำนโยบายแต่เพียงฝ่ายเดียวนั้นทำให้ขาดความรอบคอบของ ข้อมูล ขาดการพิจารณาข้อมูลเชิงประจักษ์อย่างรอบด้าน ผลลัพธ์นโยบายที่ออกมาจึงมีความซับซ้อน สับสน ยากแก่การเข้าใจและการนำไปปฏิบัติ ฉะนั้นแล้ว ในการกำหนดนโยบายควรเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนในการจัดการศึกษา มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย เพื่อพัฒนา มาตรฐานการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้หลักการกระจายอำนาจทางการศึกษาจะสามารถดำเนินการได้อย่างลุล่วงโดยอาศัยกระบวนการ “*การมีส่วนร่วมของชุมชน*” การมีส่วนร่วมเป็น วิธีการกระจายอำนาจให้อ้อม ตั้งแต่การร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมดำเนินการ ร่วมรับผิดชอบ และร่วมชื่นชม ของทุกภาคส่วน ควบคุมการบริหารงานของรัฐบาลให้มีความโปร่งใส ตอบสนองต่อปัญหาและความ ต้องการของประชาชนได้อย่างแท้จริง

๓.๒ สภาพการบริหารจัดการศึกษาของโรงเรียน / สภาพการบริหารจัดการศึกษาที่ต้องการ

๓.๒.๑ ด้านวิชาการ

ในด้านการจัดและพัฒนาหลักสูตร สถานศึกษาทุกสังกัดที่มีขนาดแตกต่างกัน ต่างเห็นพ้องต้องกันว่า หลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานไม่สอดคล้องกับบริบทและความต้องการของผู้เรียน เนื่องด้วยโครงสร้างเนื้อหาสาระตายตัว ขาดความยืดหยุ่น แนวการประเมินคุณค่า ประสิทธิภาพของ

หลักสูตร ตลอดจนการนำหลักสูตรไปใช้จึงไม่เกิดผล ควรเปิดโอกาสให้สถานศึกษาจัดทำหลักสูตรที่สามารถบูรณาการ เชื่อมโยงสาระการเรียนรู้ควบคู่หลักสูตรท้องถิ่นตามความเหมาะสมได้

ด้านการจัดการเรียนการสอน มุ่งเน้นจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ด้วยวิธีการที่หลากหลาย ไม่ยึดติดกับวิธีการสอนวิธีใดวิธีหนึ่ง เพื่อให้สอดคล้องกับความแตกต่างระหว่างบุคคล ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการกำหนดสาระการเรียนรู้ นำไปสู่การปฏิบัติ เป้าหมายสูงสุดของการเรียนการสอน คือ การทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ เกิดทักษะเกิดปัญญา จนกระทั่งสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้

ด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ โดยภาพรวม การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนมุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเป็นหลัก เน้นผลจากการสอบแข่งขันโดยอาศัยความจำมากกว่า ความรู้ ความเข้าใจ ฉะนั้นผลที่ได้จากการประเมินจึงไม่สามารถตอบสนองต่อมาตรฐานการศึกษาทั้ง ๓ ด้าน ซึ่งประกอบด้วย มาตรฐานการศึกษาด้านผู้เรียน มาตรฐานการศึกษาด้านกระบวนการ และ มาตรฐานการศึกษาด้านปัจจัย ในด้านผู้เรียน

หลักในการประเมินผลการเรียน ควรคำนึงถึงผู้ได้รับประโยชน์จากการวัดผลการศึกษา ผู้เรียนต้องได้รับการพัฒนาศักยภาพอย่างแท้จริง เกิดการเรียนรู้ มีทักษะชีวิต มีความสามารถในการวิเคราะห์ สังเคราะห์ ประเมินค่า เข้าใจปัญหาและความจริง ครูผู้สอน ในฐานะเป็นผู้จัดวิธีการเรียนการสอน ต้องนำผลที่ได้จากการประเมินมาวิเคราะห์หาจุดเด่น และจุดที่ควรพัฒนาปรับปรุงเพื่อนำไปใช้วางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับลักษณะของผู้เรียน ประโยชน์สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา สามารถนำผลจากการประเมินนั้น มาพิจารณาการจัดการศึกษาของสถานศึกษาว่ามีคุณภาพตามเกณฑ์มาตรฐานหรือไม่ เพื่อใช้ในการกำหนดนโยบาย การวางแผน การพัฒนา และปรับปรุงแก้ไขการเรียนการสอนของสถานศึกษาได้ และกลุ่มผู้รับผลประโยชน์จากการประเมินที่สำคัญ คือ ผู้ปกครอง/ชุมชน ควรเข้ามามีส่วนร่วมในการประเมิน และรับทราบศักยภาพของบุตรหลานว่าควรส่งเสริม พัฒนาหรือปรับปรุงแก้ไขเรื่องใด

๓.๒.๒ ด้านงบประมาณ

จะพบปัญหามากในสถานศึกษาขนาดเล็กที่ใช้จำนวนนักเรียนเป็นเกณฑ์การจัดสรรงบประมาณ เมื่อเปรียบเทียบกับสถานศึกษาขนาดอื่น ๆ ทั้งนี้เพราะโรงเรียนขาดความพร้อมทางด้านปัจจัย ขาดงบประมาณในการบริหารจัดการด้านต่างๆ ทั้งการจัดจ้างครู/บุคลากร มีครูไม่ครบชั้นเรียน ขาดแคลนสื่อการเรียนการสอนและวัสดุอุปกรณ์ โดยเฉพาะสื่อและเทคโนโลยีที่มีราคาแพง

ในด้านการกระจายอำนาจการตัดสินใจในการจัดสรรงบประมาณยังไม่เป็นรูปธรรมชัดเจน ข้อจำกัดในเชิงนโยบายยังเป็นอุปสรรคต่อสถานศึกษาทุกขนาด ขาดความเป็นอิสระในการบริหารจัดการ เพราะอำนาจผูกขาดยังคงอยู่ที่หน่วยงานต้นสังกัดอย่างชัดเจน ดังนั้นภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรกระจายอำนาจในการจัดสรรงบประมาณลงสู่เขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา เพื่อให้สนองต่อความต้องการแท้จริง และควรจัดสรรงบประมาณให้เกิดความยุติธรรมต่อสถานศึกษาทุกขนาด

๓.๒.๓ ด้านการบริหารงานบุคคล

สืบเนื่องจากอำนาจในการสรรหา คัดเลือก แต่งตั้งครูและบุคลากรอยู่ที่หน่วยงานต้นสังกัด เขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาจึงไม่สามารถบรรจุครู/บุคลากรที่ตรงตามความต้องการของหน่วยงานได้ ประสิทธิภาพในการบริหารจัดการงานบุคลากรจึงไม่บรรลุเป้าหมาย

๓.๓ ความพร้อมในการบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

จากการพิจารณาปัจจัยที่ส่งผลต่อความพร้อมในการบริหารจัดการสถานศึกษาทั้งทางด้านงบประมาณ ครูและบุคลากรทางการศึกษา ความรู้ เทคโนโลยี และการจัดการ พบว่า สถานศึกษาขนาดเล็กมีทรัพยากรทางการบริหารจำกัดแทบทุกด้าน งบประมาณน้อย บุคลากรน้อยไม่เพียงพอกับจำนวนชั้นเรียน ขาดสื่อเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน งบประมาณที่ได้รับจัดสรรไม่เพียงพอสำหรับใช้จ่ายด้านสาธารณูปโภค ปัญหาและอุปสรรคด้านปัจจัยพื้นฐาน ส่งผลให้ไม่สามารถที่จะดำเนินการจัดการการศึกษาให้เสมอภาคอย่างเท่าเทียมกันได้ในทางปฏิบัติ ในขณะที่สถานศึกษาขนาดใหญ่มีทรัพยากรทางการบริหารด้านงบประมาณ บุคลากร อาคารสถานที่พร้อมอยู่แล้ว ขาดแต่เพียงอำนาจในการบริหารจัดการอย่างเป็นอิสระเท่านั้น

๓.๔ กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา

การจัดการศึกษาไม่ว่าจะอยู่ในระดับไหน ระบบใด ล้วนแต่ต้องการให้ชุมชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทางการศึกษาได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการการศึกษา จากความรับผิดชอบในการจัดการศึกษาที่ยึดติดระบบจากหน่วยงานต้นสังกัดแต่เพียงฝ่ายเดียว จึงเกิดกระแสผลักดันให้ชุมชนเข้ามามีบทบาทหน้าที่ในการรับผิดชอบทางการศึกษามากขึ้น โดยกำหนดให้การจัดการการศึกษาเป็นความรับผิดชอบของสถานศึกษากับชุมชน สถานศึกษาจึงเป็นแหล่งพัฒนาคน ในขณะที่เดียวกันชุมชนและท้องถิ่นก็จะช่วยพัฒนาสถานศึกษา เป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน สถานศึกษาจึงต้องมีกลยุทธ์ในการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน มีแผนพัฒนาชุมชนให้เป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ และมีหลักสูตรที่ตอบสนองต่อความต้องการของชุมชนและท้องถิ่น

ส่วนที่ ๔ สรุปผลการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลสภาพการบริหารจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน

สรุปผลการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลจากข้อมูลเชิงปริมาณ ผลการสัมภาษณ์และกรณีศึกษาการบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามที่นำเสนอมา รวมทั้ง การสังเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพิ่มเติม ปรากฏผลดังนี้

๔.๑ บริบททางการศึกษา

ประเทศไทยเป็นประเทศกำลังพัฒนา ในกลุ่มประชาคมอาเซียน ที่ให้ความสำคัญต่อการจัดการศึกษาว่าเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาคนและการพัฒนาประเทศ ในรอบสิบปีที่ผ่านมา

งบประมาณเพื่อการศึกษาประมาณร้อยละ ๒๐ ของงบประมาณแผ่นดิน หรือร้อยละ ๕ - ๖ ของผลิตภัณฑ์มวลรวม อัตราการรู้หนังสือของประชากรประมาณร้อยละ ๙๓ ความสามารถในการแข่งขันของประเทศจากการประเมินโดยสถาบันพัฒนาการจัดการนานาชาติ (IMD) ลำดับที่ ๓๐ จาก ๕๙ ประเทศ ผลการประเมินความสามารถการเรียนรู้นานาชาติ (PISA) ด้านการอ่าน วิทยาศาสตร์ และคณิตศาสตร์ ระดับมัธยมศึกษา อยู่อันดับที่ ๕๐ จาก ๖๕ ประเทศ

๔.๒ นโยบายการบริหารจัดการศึกษา

นโยบายการบริหารจัดการศึกษาปรากฏชัดเจนในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ และที่ผ่านมา บัญญัติให้รัฐต้องจัดการศึกษาให้คนไทยทุกคนต้องได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ไม่น้อยกว่า ๑๒ ปีอย่างมีคุณภาพ โดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย รวมทั้งมีพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๕ มีจุดมุ่งหมายที่ชัดเจนในการจัดการศึกษาให้คนไทยเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข โดยยึดหลักการ การศึกษาเพื่อมวลชน และมวลชนเพื่อการศึกษา โดยบัญญัติองค์ประกอบของการจัดการศึกษาทั้งระบบทั้งในเรื่องของสิทธิและหน้าที่ทางการศึกษา ระบบการศึกษา แนวการจัดการศึกษา การบริหารและการจัดการศึกษา มาตรฐานและการประกันคุณภาพการศึกษา ครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา ทรัพยากรเพื่อการลงทุนทางการศึกษา และเทคโนโลยีเพื่อการการศึกษา ที่ เป็นการปฏิรูปการศึกษาทั้งระบบ

นอกจากนั้น ยังมีนโยบายที่กำหนดโดยรัฐบาล กระทรวงศึกษาธิการ และที่เกี่ยวข้องตามลำดับ ในการนี้ พบว่า นโยบายการบริหารจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานที่กำหนดจากกระทรวงศึกษาธิการ และสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ส่วนใหญ่มีความเหมาะสมในทางปฏิบัติและสามารถปฏิบัติได้ง่าย โรงเรียนมีการพัฒนานโยบายหรือนำนโยบายมาสู่การปฏิบัติ โดยการจัดทำยุทธศาสตร์ และกลยุทธ์ ที่สอดคล้องกับบริบท อัตลักษณ์และวัฒนธรรม ของโรงเรียน ตัวอย่างยุทธศาสตร์ที่สอดคล้องกับบริบท เช่น ยุทธศาสตร์ ๓ วิถี คือ วิถีการเรียนรู้ วิถีไทย และวิถีพอเพียง กลยุทธ์สำคัญที่แต่ละโรงเรียนให้ความสำคัญและกำหนดไว้ในทิศทางที่สอดคล้องกันคือ กลยุทธ์การมีส่วนร่วมการจัดการศึกษาของชุมชน หรือการสร้างความสัมพันธ์ของชุมชน ให้ชุมชนและสังคมเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

อย่างไรก็ตาม ยังคงมีนโยบายที่ไม่สามารถปฏิบัติได้ชัดเจนคือ นโยบายเกี่ยวกับการกระจายอำนาจการบริหารจัดการศึกษา สืบเนื่องจากการส่วนกลางยังคงควบคุมและกำหนด โครงการและกิจกรรมให้ปฏิบัติเป็นส่วนใหญ่แทนที่จะให้สถานศึกษากำหนดโครงการและกิจกรรมได้เองที่สอดคล้องกับความต้องการของโรงเรียนหรือผู้เรียน ทำให้ขาดความคล่องตัวในการบริหารจัดการของโรงเรียน ไม่ว่าจะ เป็นโรงเรียนมัธยมศึกษา และโรงเรียนประถมศึกษา ทั้งที่เป็นโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ ขนาดใหญ่ ขนาดกลางและขนาดเล็ก

๔.๓ สภาพการบริหารจัดการศึกษาของโรงเรียนตามขนาดและความพร้อม

ภายหลังการปฏิรูปการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ.๒๕๔๕ และ ฉบับที่ ๓ พ.ศ.๒๕๕๓ การจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของประเทศไทย อยู่ในความรับผิดชอบของกระทรวงศึกษาธิการ เอกชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สถานศึกษาขั้นพื้นฐานดังกล่าว เป็นสถานศึกษาที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน นับตั้งแต่ระดับประถมศึกษา และระดับมัธยมศึกษา (ตอนต้นและตอนปลาย) ทั้งสายสามัญและสายอาชีพ จำนวน ๓๙,๗๘๙ โรงเรียน ส่วนใหญ่เป็นสถานศึกษาของรัฐในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ จำนวน ๓๒,๓๔๐ โรงเรียน คิดเป็นร้อยละ ๘๑.๒๘ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา จำนวน ๔๑๕ โรงเรียน คิดเป็นร้อยละ ๑ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการกึ่งกระทรวง กรมอื่น ๒๐๑ โรงเรียน คิดเป็นร้อยละ ๐.๕ สถานศึกษาของเอกชน จำนวน ๔,๐๒๕ โรงเรียน คิดเป็นร้อยละ ๑๐ และสถานศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน ๒,๙๐๘ โรงเรียน คิดเป็นร้อยละ ๗.๓ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, ๒๕๕๕) นอกจากนั้น มาตรา ๑๒ ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ดังกล่าว ยังได้บัญญัติให้ครอบครัว ชุมชน องค์กรเอกชน องค์กรชุมชน สถาบันศาสนา และสถาบันสังคมอื่นๆ มีสิทธิในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน และได้รับการอุดหนุนจากรัฐ อีกด้วย

๔.๓.๑ การบริหารจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ของรัฐ แบ่งออกเป็น ๓ ระดับ คือ

๔.๓.๑.๑ ระดับกระทรวง หรือระดับนโยบาย มีคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นคณะกรรมการนโยบาย มีหน้าที่เสนอนโยบาย แผนพัฒนามาตรฐาน และหลักสูตรแกนกลางการศึกษา ขั้นพื้นฐานที่สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และแผนการศึกษาแห่งชาติ การสนับสนุนทรัพยากร การติดตามตรวจสอบและประเมินผลการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน และเสนอแนะในการออกระเบียบ หลักเกณฑ์และประกาศที่เกี่ยวกับการบริหารสำนักงาน และมีสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานทำหน้าที่รับผิดชอบงานเลขานุการของคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และมีอำนาจหน้าที่ตามที่กำหนดในกฎกระทรวงว่าด้วยการแบ่งส่วนราชการ โดยมีเลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานทำหน้าที่เป็นกรรมการและเลขานุการของคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

๔.๓.๑.๒ ระดับเขตพื้นที่การศึกษา เขตพื้นที่การศึกษา เป็นเขตบริหารและการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่กำหนดขึ้นจากการประกาศในราชกิจจานุเบกษาของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการโดยคำแนะนำของสภาการศึกษา จากเกณฑ์ปริมาณสถานศึกษา จำนวนประชากร วัฒนธรรม และความเหมาะสมด้านอื่น ปัจจุบัน แบ่งออกเป็น ๒ ประเภท คือ เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา และเขตพื้นที่ศึกษามัธยมศึกษา โดยมีคณะกรรมการเขตพื้นที่การศึกษามีอำนาจหน้าที่ในการกำกับดูแล จัดตั้ง ยุบ รวม หรือเลิกสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในเขตพื้นที่การศึกษา ประสาน ส่งเสริม และสนับสนุนสถานศึกษาเอกชนในเขตพื้นที่การศึกษา ประสาน ส่งเสริมและสนับสนุนสถานศึกษา

เอกชนในเขตพื้นที่การศึกษา ประสานและส่งเสริมองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ให้สามารถจัดการศึกษา สอดคล้องกับนโยบายและมาตรฐานการศึกษา ส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษาของบุคคล ครอบครัว องค์กรชุมชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบัน สังกัดอื่นที่จัดการศึกษาในรูปแบบที่หลากหลายในเขตพื้นที่การศึกษา

นอกจากนี้ พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. ๒๕๔๖ ยังได้กำหนดอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการเขตพื้นที่การศึกษา นอกจากตามที่กำหนดไว้ใน กฎหมายดังกล่าวและกฎหมายอื่นแล้ว ยังให้มีอำนาจหน้าที่ดังนี้ (๑) อำนาจหน้าที่ในการบริหารและการ จัดการศึกษาและพัฒนาสาระของหลักสูตรการศึกษาให้สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางของสำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (๒) อำนาจหน้าที่ในการพัฒนางานด้านวิชาการ และจัดให้มีระบบ ประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาร่วมกับสถานศึกษา (๓) รับผิดชอบในการพิจารณาแบ่งส่วนราชการ ภายในสถานศึกษาของสถานศึกษาและสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา (๔) ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่กฎหมาย กำหนด

ในการนี้ กฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์การแบ่งส่วนราชการภายในสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษา พ.ศ. ๒๕๔๖ ได้กำหนดอำนาจหน้าที่ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาได้กำหนด อำนาจหน้าที่ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ดังนี้ (๑) จัดทำนโยบาย แผนพัฒนาและมาตรฐาน การศึกษาของเขตพื้นที่การศึกษาให้สอดคล้องกับนโยบาย มาตรฐานการศึกษา แผนการศึกษา แผนพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐานและความต้องการของท้องถิ่น (๒) วิเคราะห์การจัดตั้งงบประมาณเงิน อุดหนุนทั่วไปของสถานศึกษา และหน่วยงานในเขตพื้นที่การศึกษา และแจ้งการจัดสรรงบประมาณที่ ได้รับให้หน่วยงานข้างต้นรับทราบ รวมทั้งกำกับ ตรวจสอบ ติดตามการใช้จ่ายงบประมาณของหน่วยงาน ดังกล่าว (๓) ประสาน ส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนาหลักสูตรร่วมกับสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษา (๔) กำกับ ดูแล ติดตาม และประเมินผลสถานศึกษาขั้นพื้นฐานและในเขตพื้นที่การศึกษา (๕) ศึกษา วิเคราะห์ วิจัยและรวบรวมข้อมูลสารสนเทศด้านการศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษา (๖) ประสานการระดม ทรัพยากรด้านต่างๆ รวมทั้งทรัพยากรบุคคลเพื่อส่งเสริมสนับสนุนการจัดและการศึกษาในเขต พื้นที่การศึกษา (๗) จัดระบบการประกันคุณภาพการศึกษา และประเมินผลสถานศึกษาในเขตพื้นที่ การศึกษา (๘) ประสาน ส่งเสริม สนับสนุน การจัดการศึกษาของสถานศึกษาเอกชน องค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่น รวมทั้งบุคคล องค์กรชุมชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันอื่นที่ จัดการศึกษาในรูปแบบที่หลากหลายในเขตพื้นที่การศึกษา (๙) ดำเนินการและประสาน ส่งเสริม สนับสนุน การวิจัยและพัฒนาการศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษา (๑๐) ประสาน ส่งเสริมการดำเนินงานของ คณะอนุกรรมการและคณะทำงานด้านการศึกษา (๑๑) ประสานการปฏิบัติราชการทั่วไปกับองค์กรหรือ หน่วยงานต่างๆทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในฐานะสำนักงานผู้แทน กระทรวงศึกษาธิการในเขตพื้นที่การศึกษา และ (๑๒) ปฏิบัติหน้าที่อื่นเกี่ยวกับกิจการภายในเขตพื้นที่ การศึกษาที่มีได้ระบุให้เป็นหน้าที่ของหน่วยงานใดโดยเฉพาะ หรือปฏิบัติงานอื่นตามที่ได้รับมอบหมาย

นอกจากนั้น ยังมีองค์ประกอบกรรมการอีก ๒ คณะ กล่าวคือ (๑) คณะกรรมการนิเทศ ติดตาม และประเมินผลการจัดการศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษา ทำหน้าที่เกี่ยวกับการนิเทศ ติดตาม และประเมินผลการจัดการศึกษาภายในเขตพื้นที่การศึกษา และ (๒) คณะอนุกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาประจำเขตพื้นที่การศึกษา ทำหน้าที่โดยรวมเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลในเขตพื้นที่การศึกษา (อ.ก.ค.ศ.เขตพื้นที่การศึกษา)

กล่าวได้ว่า สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามีหน้าที่โดยตรงในการบริหารจัดการ กำกับ สนับสนุนส่งเสริม ประสานงาน ติดตามประเมินผลการจัดการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในสังกัด

๔.๓.๑.๓ ระดับสถานศึกษา สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดเขตพื้นที่การศึกษา มีฐานะเป็นนิติบุคคล โดยมีกรรมการสถานศึกษาทำหน้าที่กำกับและสนับสนุนกิจการสถานศึกษา ประกอบด้วย ผู้แทนผู้ปกครอง ผู้แทนครู ผู้แทนองค์กรชุมชน ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้แทนศิษย์เก่าของสถานศึกษา ผู้แทนพระภิกษุสงฆ์ และหรือผู้แทนองค์กรศาสนาอื่นในพื้นที่ และผู้ทรงคุณวุฒิ

กฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์การแบ่งส่วนราชการภายในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา พ.ศ. ๒๕๔๖ ได้กำหนดอำนาจหน้าที่ ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังนี้ (๑) จัดทำนโยบาย แผนพัฒนาการศึกษาของสถานศึกษาให้สอดคล้องกับนโยบาย และแผนของกระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ตลอดจนบริบทและความต้องการของชุมชนและท้องถิ่น (๒) จัดตั้งงบประมาณ และรับผิดชอบการใช้จ่ายงบประมาณของสถานศึกษา (๓) พัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาให้สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานและ ความต้องการของนักเรียน ชุมชนและท้องถิ่น (๔) จัดการเรียนการสอน สภาพแวดล้อม บรรยากาศการเรียนการสอนที่เหมาะสมและส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ตลอดจนการปรับปรุง และพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาอย่างต่อเนื่อง (๕) ออกระเบียบ ข้อบังคับ ประกาศและแนวปฏิบัติ ต่างๆตามที่กฎหมายกำหนด (๖) กำกับ ติดตาม ประเมินผลงานตามแผนงาน โครงการและประเมินผล การปฏิบัติงาน ตลอดจนการพิจารณาความดีความชอบ การพัฒนา และดำเนินการทางวินัยกับครูและ บุคลากรทางการศึกษาในสถานศึกษาตามที่กฎหมายกำหนด (๗) ระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา รวมทั้ง ปกครอง ดูแล บำรุงรักษา ใช้ และจัดหาผลประโยชน์จากทรัพย์สินของสถานศึกษา (๘) จัดให้มีระบบ ประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาและให้ความร่วมมือในการประเมินคุณภาพการศึกษาจากหน่วยงาน ภายนอกสถานศึกษา รวมทั้งรายงานผลการประเมินต่อคณะกรรมการสถานศึกษาและสำนักงานเขต พื้นที่การศึกษา (๙) ส่งเสริมความเข้มแข็งให้กับชุมชน และสร้างความสัมพันธ์กับสถานศึกษาและสถาบัน อื่นในชุมชน และท้องถิ่น และ (๑๐) ปฏิบัติหน้าที่อื่นที่เกี่ยวกับกิจการภายในสถานศึกษาหรือตามที่ได้รับ มอบหมายและตามที่กฎหมายกำหนด

ทั้งนี้ ได้มีการจำแนกการบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ออกเป็น ด้าน วิชาการ งบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารงานทั่วไป รวมทั้ง หลักเกณฑ์และวิธีการ

กระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา พ.ศ.๒๕๕๐ ได้กำหนดให้ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ หรือเลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานพิจารณากระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา ด้านวิชาการ งบประมาณ การบริหารงานบุคคล และบริหารงานทั่วไป ไปยังคณะกรรมการเขตพื้นที่การศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษาแล้วแต่กรณี

จากการสำรวจข้อมูลเชิงปริมาณ การสัมภาษณ์ และศึกษาเชิงการบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานรายโรงเรียน ดังกล่าวมาแล้วข้างต้น พบว่า สภาพการบริหารจัดการศึกษาของโรงเรียนตามขนาดและความพร้อม พิจารณาในแง่ของการบริหารวิชาการ งบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารทั่วไป ดังนี้

๔.๓.๒ การบริหารวิชาการ

จำแนกเป็นด้านหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน และการประเมินผล ดังนี้

๔.๓.๒.๑ ด้านหลักสูตร มีสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานทำหน้าที่พัฒนาหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อให้เขตพื้นที่ศึกษานำไปพัฒนาสาระหลักสูตรร่วมกับสถานศึกษา และหรือสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีอิสระในการจัดทำสาระหลักสูตรได้ด้วยตนเอง สาระหลักสูตรแกนกลางดังกล่าว มีจำนวน ๘ สาระ ได้แก่ ภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สุขศึกษาและพลศึกษา ศิลปะ การงานอาชีพและเทคโนโลยี และภาษาต่างประเทศ โดยมุ่งให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ๘ ประการคือ รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ ซื่อสัตย์สุจริต มีวินัย ใฝ่เรียนรู้ อยู่อย่างพอเพียง มุ่งมั่นในการทำงาน รักความเป็นไทยและมีจิตสาธารณะ รวมทั้ง มุ่งให้ผู้เรียนมีสมรรถนะ ๕ ด้าน คือ ความสามารถในการแก้ปัญหา ด้านการสื่อสาร ด้านการคิด การใช้ทักษะชีวิต และ การใช้เทคโนโลยี ในทางปฏิบัติ สถานศึกษายังมีการพัฒนาสาระหลักสูตรด้วยตนเอง ค่อนข้างน้อย

อย่างไรก็ตาม พบว่า หลักสูตรแกนกลางมีสาระค่อนข้างมาก และไม่ยืดหยุ่นเพียงพอที่จะให้โรงเรียนเลือกปฏิบัติได้เท่าที่ควร ยังคงต้องจัดการเรียนการสอนให้ครบตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตร ด้านการพัฒนาสาระของหลักสูตร โรงเรียนขนาดใหญ่ และขนาดกลางสามารถพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาได้เอง แต่โรงเรียนขนาดเล็กยังต้องอาศัยความร่วมมือจากต้นสังกัดหรือเครือข่าย ทั้งนี้เนื่องจากขาดความพร้อมด้านครู ทรัพยากร และเทคโนโลยีที่เหมาะสม อย่างไรก็ตาม พบว่า โรงเรียนที่มีผู้บริหารและครูที่มีความรู้ ความสามารถ อุทิศตน มุ่งมั่น ตั้งใจ และมีเครือข่ายความร่วมมือ และหรือการมีส่วนร่วมของชุมชน สามารถจัดและพัฒนาการศึกษาได้สอดคล้องความต้องการของชุมชน ให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมคิด ร่วมเสนอความต้องการ ร่วมดำเนินการ ร่วมแก้ปัญหา ร่วมจัดการเรียนการสอน และร่วมติดตามประเมินผล โรงเรียนสามารถจัดการศึกษาได้สัมฤทธิ์ผลและเป็นที่ยอมรับของชุมชน จนกลายเป็นการชื่นชมผลสำเร็จร่วมกัน โดยไม่ต้องอาศัยความช่วยเหลือจากหน่วยเหนือหรือต้นสังกัดเท่าที่ควร สะท้อนถึงศักยภาพในการบริหารจัดการของโรงเรียนระดับหนึ่ง

สำหรับสาระการเรียนรู้ที่โรงเรียนพัฒนาขึ้น นอกจากสาระตามหลักสูตรที่กำหนด ๘ กลุ่มสาระข้างต้นแล้ว โรงเรียนยังได้มีการพัฒนาสาระการเรียนรู้ตามความต้องการของโรงเรียนและชุมชนจากการขอของงบประมาณหน่วยงานอื่นเช่น สาระการเรียนรู้เกี่ยวกับการพัฒนาความรู้และปัญญา การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงและอาชีพ การสืบสานศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญา ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น/ชุมชน การอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม กีฬาและสุขภาพ ฯลฯ นับได้ว่า เป็นความพร้อมและศักยภาพของบุคลากรที่จะจัดโครงการ/กิจกรรมที่นอกเหนือจากต้นสังกัดกำหนด แต่เป็นกิจกรรมที่เป็นความต้องการของสถานศึกษาเอง

๔.๓.๒.๒ การจัดการเรียนการสอน การจัดการเรียนการสอนปัจจุบัน เป็นการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ทั้งนี้ สถานศึกษาและครูได้รับการกระจายอำนาจในการจัดการเรียนการสอนตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร ครูมีอิสระในการจัดการเรียนการสอนและประสบการณ์แก่ผู้เรียน ให้เกิดการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง มีนวัตกรรมการเรียนการสอนที่หลากหลายมากขึ้น ทั้งที่เป็นโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ ขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และขนาดเล็ก ในทางปฏิบัติ ยังมีความหลากหลายของการจัดการเรียนการสอน และยังคงมีการจัดการศึกษาที่เน้นครูเป็นสำคัญอยู่บ้างในหลายพื้นที่ ส่วนหนึ่งเป็นเพราะภาระการสอนของครูและการที่ครูเคยชินกับระบบการเรียนการสอนแบบเดิม ทำให้การจัดประสบการณ์ให้กับเด็กที่มีความแตกต่างระหว่างบุคคลที่ให้ความสำคัญกับผู้เรียนเป็นสำคัญมีน้อย อย่างไรก็ตาม ก็มีแนวโน้มของการจัดการเรียนการสอนจากการปฏิบัติจริงมากขึ้น โดยเฉพาะ การใช้แหล่งเรียนรู้ภายนอกสถานศึกษา ที่มีอยู่ในชุมชน เป็นแหล่งเรียนรู้มากขึ้น

๔.๓.๒.๓ การประเมินผลการเรียน มีการแบ่ง การวัดและประเมินผลการเรียน ออกเป็น ๔ ระดับ คือ ระดับชั้นเรียน ระดับสถานศึกษา ระดับเขตพื้นที่การศึกษา และระดับชาติ ในการประเมินผลการเรียนสอน ครูมีหน้าที่ประเมินผลการเรียน ภายใต้การอนุมัติของสถานศึกษา โดยสามารถใช้วิธีการที่หลากหลาย เช่น การซักถาม การสังเกต การตรวจการบ้าน การประเมินโครงการ การประเมินชิ้นงาน/ ภาระงาน แฟ้มสะสมงาน การใช้แบบทดสอบ ฯลฯ โดยผู้สอนเป็นผู้ประเมินตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตร หรือเปิดโอกาส ให้ผู้เรียนประเมินตนเอง เพื่อนประเมินเพื่อน ผู้ปกครองร่วมประเมิน ในกรณีที่ไม่ผ่านตัวชี้วัดให้มีการสอนซ่อมเสริม การประเมินระดับชั้นเรียน เป็นการตรวจสอบว่าผู้เรียนมีพัฒนาการความก้าวหน้าในการประเมินระดับสถานศึกษา เป็นการประเมินเพื่อตัดสินผลการเรียนเป็นรายภาค/ปี การประเมินระดับเขตพื้นที่การศึกษา เป็นการประเมินในภาพรวมของเขต เพื่อการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพการศึกษาภายในเขต การประเมินระดับชาติ เป็นการประเมินผลตามมาตรฐานการศึกษาของชาติและมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน ทั้งระดับในชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ มัธยมศึกษาปีที่ ๓ และมัธยมศึกษาปีที่ ๖

นอกจากนั้น ยังมีการทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ โดยสำนักทดสอบทางการศึกษา เป็นองค์การมหาชน ทำหน้าที่ทดสอบคุณภาพการศึกษา ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานระดับชาติ ในแต่ละระดับ อีกด้วย

อย่างไรก็ตาม โรงเรียนยังประสบกับปัญหาการประเมินจากหน่วยงานภายนอก ที่มีตัวชี้วัดหลากหลาย และบางตัวชี้วัดไม่สอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษา ทำให้โรงเรียนต้องสร้างข้อมูลเพิ่มเติมจากที่เป็นอยู่จริงสร้างความยุ่งยากให้เกิดขึ้น ในทำนองเดียวกัน ข้อเสนอจากการทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ บางส่วนก็ไม่สอดคล้องกับสาระการเรียนการสอนของโรงเรียนที่สอนตามอัตลักษณ์และบริบทของโรงเรียน และไม่สามารถวัดความรู้ความสามารถของนักเรียนตามวิถีชีวิตและบริบทได้เท่าที่ควรจะเป็น นอกจากนี้ การที่มีนโยบายหลักสูตรไม่ให้มีการตกซ้ำชั้น ส่งผลต่อคุณภาพการเรียนการสอนที่ไม่สามารถเร่งรัดและแก้ปัญหาคุณภาพผู้เรียนได้เท่าที่ควร

๔.๓.๓. การบริหารงบประมาณ

งบประมาณเพื่อการศึกษาขั้นพื้นฐานในสถานศึกษาของรัฐส่วนใหญ่ได้มาจากงบประมาณ และการบริจาคบางส่วนจากการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา ซึ่งเป็นไปตามบริบทและความสามารถของสถานศึกษา ในส่วนงบประมาณของรัฐ ในภาพรวม รัฐจัดสรรงบประมาณเพื่อการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปี ๒๕๕๓ และ ปี ๒๕๕๔ จำนวน ๒.๘๒ แสนล้านบาท และ ๓.๐๖ แสนล้านบาท คิดเป็นร้อยละ ๗๔.๔๓ และ ๗๒.๕๒ หรือประมาณ ๑ ใน ๓ ของงบประมาณเพื่อการศึกษาทั้งหมด ในการบริหารงบประมาณของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ส่วนกลางกระจายอำนาจการบริหารจัดการไปยังผู้บริหารสถานศึกษา ลดหลั่น ตามขนาดของสถานศึกษา งบประมาณที่สถานศึกษาได้รับ ผันแปรไปตามจำนวนรายหัวของผู้เรียน ในกรณีที่เป็นงบอุดหนุนรายหัวที่รัฐต้องจัดสรรให้ตามที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ รวมทั้งงบประมาณที่สนับสนุนผู้เรียนในงบการศึกษาฟรีหรือให้เปล่า เช่น ค่าเสื้อผ้า ตำรา เป็นต้น นอกจากนี้ เป็นงบพัฒนาตามนโยบาย และงบลงทุน ที่ขึ้นอยู่กับสถานศึกษาที่จะได้รับตามนโยบายและเกณฑ์การจัดสรรงบประมาณแต่ละปี ในทางปฏิบัติ สถานศึกษาขนาดกลางและขนาดเล็ก มีข้อจำกัด ในการได้รับงบประมาณรายหัว ที่จะสามารถนำมาใช้ในการพัฒนาการเรียนการสอน ได้อย่างคล่องตัว โดยเฉพาะสถานศึกษาที่อยู่ในพื้นที่ยากจน ที่นอกจากจะได้รับเงินรายหัวน้อยแล้ว ชุมชนยังไม่สามารถให้การสนับสนุนได้เท่าที่ควร

อย่างไรก็ตาม พบว่า โรงเรียนขนาดกลางและขนาดเล็กดังกล่าว ที่เปิดโอกาสให้ชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาและมีความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน โรงเรียนจะได้รับเงินสนับสนุนการพัฒนาคุณภาพการศึกษาทั้งด้านอาคาร สถานที่ วัสดุอุปกรณ์ เทคโนโลยี และเงินค่าตอบแทน/ค่าจ้างครู ทำให้หลายวิกฤติด้านงบประมาณลงได้มาก

๔.๓.๔ การบริหารงานบุคคล

มีคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา (ก.ค.ศ.) มีหน้าที่โดยภาพรวมในการบริหารงานบุคคลของข้าราชการครู และบุคลากรทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ทั้งในเชิงนโยบาย การบริหาร การพัฒนา และการติดตามประเมินผล และมีคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา (อ.ก.ค.ศ.) เขตพื้นที่การศึกษา ทำหน้าที่บริหารงานข้าราชการครู และบุคลากร

ทางการศึกษา ภายในเขตพื้นที่การศึกษา (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน) ตามพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. ๒๕๔๗ และฉบับที่แก้ไขเพิ่มเติมอื่นที่เกี่ยวข้อง และผู้บริหารสถานศึกษาทำหน้าที่บริหารงานบุคคลในสถานศึกษา ในส่วนที่กฎหมายกำหนด อำนาจการบริหารบุคคลของสถานศึกษาส่วนใหญ่ จะอยู่ที่ ก.ค.ศ. และ อ.ก.ค.ศ. เขตพื้นที่การศึกษา ทั้งด้านการสรรหาและบรรจุแต่งตั้ง การพัฒนา การสร้างขวัญกำลังใจ การพิจารณาความดีความชอบ การโยกย้าย การเลื่อนและแต่งตั้ง การดำเนินงานทางวินัย และการให้ออกจากราชการแล้วแต่กรณี

ครู และผู้บริหาร กำหนดให้เป็นครูมีอาชีพที่ต้องมีใบอนุญาตประกอบวิชาชีพ โดยองค์รววิชาชีพครู (คุรุสภา) ครูมีสถานะเป็นข้าราชการ พนักงานครู และพนักงานจ้างแล้วแต่กรณี ได้มาโดยการสอบแข่งขันเพื่อคัดเลือกเข้ารับราชการ/ พนักงานของรัฐ ที่ต้องเรียนมาทางการศึกษา/ครู หรือหากไม่จบทางการศึกษา ต้องผ่านการอบรมในหลักสูตรวิชาชีพครู จึงจะได้รับใบอนุญาตประกอบวิชาชีพผู้บริหาร เป็นบุคคลที่ผ่านการเป็นครู มาก่อน และต้องมีคุณวุฒิ ระดับปริญญาโททางการบริหาร การศึกษา

สำหรับการบริหารบุคคล มีประเด็นที่เป็นข้อจำกัด เกี่ยวกับการสรรหาและคัดเลือก และการพัฒนาครูและบุคลากร ดังนี้

(๑) การสรรหาและคัดเลือกครูและบุคลากร เป็นหน้าที่ของส่วนกลางและ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาโดย อ.ก.ค.ศ.เขตพื้นที่การศึกษา โรงเรียนไม่สามารถสรรหาและคัดเลือกครูได้เอง ยกเว้น ครูที่เป็นพนักงานจ้าง หรือลูกจ้างชั่วคราว เกิดภาวะขาดแคลนครู ครูสอนไม่ตรงวุฒิ ไม่ตรงสาขาวิชาที่สำเร็จการศึกษา ต่อกรณีดังกล่าว โรงเรียนทั้งที่เป็นโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ ขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และขนาดเล็ก จะมีการพัฒนาครูด้วยตนเองหรือการส่งครูไปพัฒนาเพื่อนำความรู้มา พัฒนาการเรียนการสอนแต่ก็ดำเนินไปตามความพร้อมของตนภายใต้ข้อจำกัดด้านงบประมาณและเทคโนโลยีที่จะสนับสนุนการพัฒนา และที่สามารถแก้ปัญหาการขาดแคลนครูของโรงเรียนได้อย่างดี คือ การให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม โดยการร่วมคิด ร่วมระดมทุนเพื่อจัดจ้างครู การเป็นภูมิปัญญาเข้ามาช่วยสอน หรือการจัดแหล่งเรียนรู้ที่เอื้อต่อการเรียนการสอนให้เด็กได้เรียนรู้จากการปฏิบัติจริง ที่เป็นการแบ่งเบาภาระการสอนของครู นอกจากนั้น นวัตกรรมการบริหารจัดการโดยรวมกลุ่มกันเป็นเครือข่ายความร่วมมือเพื่อช่วยเหลือกันทางวิชาการหรือการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนร่วมกัน ช่วยลดภาระการสอน และการขาดแคลนครูลงได้มาก

(๒) การพัฒนาครูและบุคลากร ส่วนกลาง/ต้นสังกัดยังคงเป็นผู้จัดกิจกรรมการพัฒนาที่เหมือนกันทั้งประเทศ ทำให้การพัฒนาไม่สามารถตอบสนองความต้องการการพัฒนาที่แท้จริงของครูและบุคลากรที่มีปัญหาแตกต่างกัน อย่างไรก็ตาม แม้ว่าโรงเรียนจะไม่ได้รับงบประมาณสนับสนุนการพัฒนาครูและบุคลากรเป็นการเฉพาะ แต่โรงเรียนทั้งขนาดใหญ่พิเศษ ขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และขนาดเล็ก ได้มีการพัฒนาครูของตนเอง ตามความพร้อม ทั้งการส่งไปพัฒนา หรือการส่งเสริมการเรียนรู้

วิธีการใหม่ๆ ที่สามารถแก้ปัญหาการขาดแคลนครูและการพัฒนาการเรียนการสอนที่เกิดจากการพัฒนาครูส่วนหนึ่ง

๔.๓.๕ การบริหารทั่วไป

มีการกำกับดูแล การวางแผน การพัฒนาระบบข้อมูลและสารสนเทศ การพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา การส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการศึกษา การประสานงาน และการติดตามตรวจสอบและประเมินผล ในภาพรวมเชิงนโยบาย และการบริหารจัดการ ในทางปฏิบัติ สถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีการบริหารจัดการเป็นไปตามบริบท ขนาด และความพร้อม และความสามารถของสถานศึกษา สถานศึกษาขนาดใหญ่ ส่วนใหญ่มีครู บุคลากร งบประมาณ และเทคโนโลยี ที่จะรองรับและสนับสนุนการบริหารวิชาการ งบประมาณ และการบริหารงานบุคคล สถานศึกษาขนาดกลางและขนาดเล็ก โดยภาพรวมมีความขาดแคลนทั้งด้านปริมาณและคุณภาพ ทั้งด้านวิชาการ ครูและบุคลากร งบประมาณ ที่ต้องได้รับการสนับสนุนส่งเสริมจากต้นสังกัดและองค์กรที่เกี่ยวข้อง

๔.๔ ความพร้อมในการบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

โดยภาพรวม ความพร้อมในการบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีความหลากหลายเป็นไปตามบริบท และขนาดของสถานศึกษา ทั้งด้านครู ผู้บริหารและบุคลากรทางการศึกษา เงินและงบประมาณ ความรู้ และเทคโนโลยี กล่าวคือ

๔.๔.๑ ครู ผู้บริหาร และบุคลากรทางการศึกษา ในภาพรวมยังไม่มีความพร้อมเพียงพอทั้งด้านปริมาณและคุณภาพ จากการวิจัยเรื่อง สภาวะการขาดแคลนครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษาและข้อเสนอแนวทางแก้ไข ของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (๒๕๕๑) พบว่า ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีปัญหาการขาดแคลนครู จำนวน ๖๓,๓๗๗ อัตรา ทั้งนี้ พิจารณาตามเกณฑ์อัตรากำลังครู ของ ก.ค.ศ. และขาดแคลนครูตามสาระวิชา ทั้งด้านภาษาต่างประเทศ (๙,๙๖๓ คน) วิทยาศาสตร์ (๘,๓๐๕ คน) คณิตศาสตร์ (๗,๘๗๘ คน) การงานและอาชีพ (๕,๒๗๘ คน) ศิลปศึกษา (๕,๒๒๐ คน) ภาษาไทย (๕,๐๘๑ คน) สุขศึกษา (๔,๓๒๗ คน) และสังคมศึกษา (๓,๗๔๙ คน) ในการขาดแคลนดังกล่าวส่วนใหญ่ขาดแคลนในสถานศึกษาขนาดใหญ่ (ด้านคุณภาพ) และขนาดเล็ก (ทั้งด้านปริมาณและคุณภาพ)

นอกจากนั้น ครูยังสอนไม่ตรงวุฒิ และยังขาดแคลนด้านบุคลากรทางการศึกษา สายสนับสนุน ทั้งด้านธุรการ การเงินและบัญชี ทำให้ครูมีภาระเพิ่มขึ้นจากการสอน ต้องจัดครูไปทำหน้าที่ดังกล่าว ส่งผลต่อคุณภาพการเรียนการสอนในที่สุด

อย่างไรก็ตาม มีความพยายามของรัฐที่จะพัฒนาคุณภาพครู โดยการสร้างแรงจูงใจให้คนเก่งมาเรียนครู เช่น การกำหนดตำแหน่งไว้สำหรับนักศึกษาครู ที่เรียนหลักสูตร ๕ ปี การกำหนดเงินเดือนครูและเงินวิทยฐานะ

๔.๔.๒ เงินและงบประมาณ โดยภาพรวม รัฐจัดสรรงบประมาณเพื่อการศึกษา อยู่ในลำดับต้น ๆ ของภูมิภาคเอเชีย และของโลก ประมาณร้อยละ ๒๐ ของงบประมาณแผ่นดิน หรือร้อยละ ๕ – ๖ ของผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ แต่บเพื่อการศึกษาดังกล่าว โดยเฉพาะการศึกษาขั้นพื้นฐานส่วนใหญ่เป็นงบด้านบุคลากร ถึงร้อยละ ๕๘.๒ ในปีงบประมาณ ๒๕๕๔ ที่ผ่านมา อีกทั้งเมื่อมีการจัดสรรเงินอุดหนุนรายหัวให้สถานศึกษา และงบพัฒนาเพียงบางส่วน สถานศึกษาขนาดกลางและขนาดเล็ก ที่ตั้งอยู่ในชนบท มีจำนวนนักเรียนน้อย ทำให้มีงบประมาณไม่เพียงพอในการบริหารจัดการศึกษาได้อย่างมีคุณภาพ ในกรณีนี้ มีสถานศึกษาดังกล่าวอยู่ในชนบท ประมาณ ๒๐,๐๐๐ โรง หรือประมาณร้อยละ ๖๐ ที่กล่าวได้ว่า ยังไม่มีความพร้อมด้านงบประมาณเพียงพอ ส่วนการบริหารงบประมาณ เนื่องจากการขาดแคลนงบประมาณจัดเจ้าหน้าที่ธุรการ การเงินและบัญชี ทำให้ครูต้องทำหน้าที่ดังกล่าวด้วย อันส่งผลต่อคุณภาพการศึกษา เช่นเดียวกัน

๔.๔.๓ ความรู้ แม้ว่า รัฐจะมีนโยบายส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต การใช้ความรู้เป็นฐาน และมีการพัฒนาครูและบุคลากรอย่างต่อเนื่อง แต่โดยที่วัฒนธรรมการเรียนรู้ของคนไทย ยังไม่ให้ความสำคัญกับความรู้หรือใช้ความรู้เป็นฐานเท่าที่ควร ส่งผลให้เกิดความไม่เท่าเทียมกันของสถานศึกษาที่จะบริหารจัดการโดยใช้ความรู้เป็นฐาน หรือการจัดการความรู้อย่างเป็นระบบ รวมทั้ง การพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาให้มีความรู้ ส่วนใหญ่เป็นในลักษณะของการอบรมของส่วนกลางเป็นส่วนใหญ่ และการอบรมยังไม่สอดคล้องกับความต้องการของครูและความจำเป็นที่จะต้องนำไปใช้ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, ๒๕๕๕) ดังนั้น การใช้ความรู้ในการบริหารจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ยังมีข้อจำกัดหลายประการ แม้ว่า สถานศึกษาจะพยายามใช้ความรู้เป็นฐานและมีการจัดการความรู้ด้วยตนเองเพิ่มขึ้นก็ตาม

๔.๔.๔ เทคโนโลยี แม้ว่ารัฐมีนโยบายส่งเสริมและให้ความสำคัญต่อการการใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา รวมทั้งการจัดสรรงบประมาณด้านเทคโนโลยีให้กับสถานศึกษา และการมีนโยบายแจก แท็บเล็ตให้กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑ ในปีที่ผ่านมา ที่คาดว่าจะก่อให้เกิดการเข้าถึงการศึกษามากขึ้น แต่ความพร้อมในการใช้เทคโนโลยียังไม่เพียงพอ ทั้งด้านโครงสร้างพื้นฐานและศักยภาพของครูที่จะอำนวยความสะดวกแก่ผู้เรียนให้เข้าถึงเทคโนโลยีหรือการใช้เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือเข้าถึงการศึกษา หรือความรู้ได้โดยง่าย เช่น ในพื้นที่ห่างไกล ครูผู้สอนที่มีความรู้ทางเทคโนโลยี เป็นต้น

๔.๔.๕ การมีส่วนร่วมการจัดการศึกษาของชุมชน หรือองค์กรในชุมชน โรงเรียนส่วนใหญ่ที่ประสบผลสำเร็จในการบริหารจัดการสถานศึกษา ทั้งขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และขนาดเล็กทั้งในเมืองและชนบท ใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนหรือองค์กรในชุมชน ทั้งการร่วมคิดและเสนอความต้องการ ร่วมวางแผน ร่วมพัฒนาหลักสูตร ร่วมจัดการเรียนการสอน ร่วมการติดตามประเมินผล การเรียน ร่วมแก้ปัญหา ร่วมระดมทรัพยากร และร่วมชื่นชมในผลสำเร็จของสถานศึกษา

๔.๔.๖ การมีเครือข่ายการจัดการศึกษา สถานศึกษามีการรวมตัวกันเป็นเครือข่ายทางการบริหารจัดการ เช่น เครือข่าย ทางวิชาการ การพัฒนาสาระหลักสูตรร่วมกัน และการจัดกิจกรรม

การเรียนการสอน การแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันทางวิชาการระหว่างสถานศึกษา การมีเครือข่ายสนับสนุน การจัดการศึกษา เช่น เครือข่ายสังคมออนไลน์ เครือข่ายศิษย์เก่า เครือข่ายพ่อแม่ผู้ปกครอง ฯลฯ

๔.๕ จุดเด่นในการบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

๔.๕.๑ มีรัฐธรรมนูญและกฎหมายที่ชัดเจนเป็นแนวทางในการจัดการศึกษาทั้งระบบ ที่ครอบคลุมทั้งระดับนโยบาย และระดับปฏิบัติ

๔.๕.๒ นโยบายการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต และการศึกษาให้เปล่าในการศึกษาขั้นพื้นฐาน ก่อให้เกิดการตื่นตัวในการได้รับการศึกษาของประชาชน ส่งผลต่อการเรียนรู้และอัตราการรู้หนังสือของประชาชน

๔.๕.๓ มีสถานศึกษาที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างหลากหลาย ทั้งรัฐ เอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ครอบครัว สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น ก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

๔.๕.๔ งบประมาณเพื่อการศึกษา เป็นอันดับสูงสุดของงบประมาณประเทศ ถึงร้อยละ ๒๐ ทำให้เกิดความคล่องตัวในการบริหารจัดการศึกษาในภาพรวม

๔.๕.๕ ประชาชนให้ความสำคัญกับการศึกษา โครงสร้างพื้นฐาน การคมนาคมส่งผลให้การเข้าเรียนการศึกษาขั้นพื้นฐานสูงขึ้น

๔.๕.๖ มีหน่วยงานกลางทำหน้าที่ติดตาม ประเมินภายนอก และทดสอบทางการศึกษา แห่งชาติ ทำให้ได้ข้อมูลเพื่อการปรับปรุงพัฒนาการศึกษาของต้นสังกัด

๔.๕.๗ ครูและผู้บริหารสถานศึกษา ต้องมีใบอนุญาตประกอบวิชาชีพ สะท้อนถึงการต้องได้รับการศึกษาและการพัฒนาวิชาชีพที่เข้มข้น อันจะส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาในที่สุด

๔.๕.๘ รูปแบบการบริหารจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมของชุมชนหรือการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาก่อให้เกิดความเป็นเจ้าของ ทั้งการร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมดำเนินการ ร่วมระดมทรัพยากร ร่วมแก้ปัญหา ร่วมติดตามประเมินผล และชื่นชมผลสำเร็จร่วมกัน และรูปแบบการบริหารจัดการแบบเครือข่าย ในลักษณะของพันธมิตรรวมตัวช่วยเหลือกันทางวิชาการ ลดช่องว่างความขาดแคลนปัจจัยทางการบริหาร และส่งผลต่อความสำเร็จของการจัดการศึกษาของสถานศึกษาทุกขนาด ทั้งขนาดใหญ่พิเศษ ขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และขนาดเล็ก ทั้งในเมืองและชนบท

๔.๖ ข้อจำกัดในการบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

๔.๖.๑ นโยบายเปลี่ยนแปลงบ่อยตามการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง ทำให้เกิดความสับสนและไม่ต่อเนื่องในการบริหารจัดการศึกษา ของฝ่ายปฏิบัติ อันส่งผลต่อคุณภาพการศึกษาในที่สุด

๔.๖.๒ โครงสร้างการบริหารการศึกษา ทั้งระดับกระทรวง เขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษา สังกัดส่วนกลาง เป็นอุปสรรคทำให้ขาดความเชื่อมโยง การประสานงานและบูรณาการกับงานภาคส่วนอื่น ทั้งเชิงนโยบายและการปฏิบัติ ในภูมิภาค เนื่องจากต้องขึ้นกับส่วนกลาง

๔.๖.๓ ประสิทธิภาพการบริหารจัดการ งบประมาณเพื่อการศึกษา ไม่สอดคล้องกับผลผลิตทางการศึกษา และคุณภาพการศึกษาที่ตกต่ำลงเรื่อยๆ ในรอบสิบปีที่ผ่านมาหลังการปฏิรูปการศึกษา

๔.๖.๔ ความแตกต่างและช่องว่างระหว่างสถานศึกษาในเมือง ขนาดใหญ่ กับสถานศึกษาในชนบทและขนาดเล็กมีมาก เกิดความไม่เสมอภาคในการได้รับการพัฒนาโดยเฉพาะการได้รับการจัดสรรงบประมาณ ครู ที่ตรงตามความต้องการ

๔.๖.๕ จำนวนสถานศึกษาขนาดเล็กมีมาก ไม่สามารถยุบ หรือรวมสถานศึกษาได้ เป็นอุปสรรคสำคัญต่อประสิทธิภาพในการบริหารจัดการศึกษาให้มีคุณภาพ การลงทุนเพื่อศึกษามีสูงเมื่อเปรียบเทียบกับผลผลิตที่เกิดขึ้น

๔.๖.๖ การศึกษาขั้นพื้นฐานยังคงอยู่ในมือของรัฐมากเกินไป ถึง ร้อยละ ๘๑.๒๘ และเงินงบประมาณเพื่อการศึกษา ใช้จ่ายเป็นค่าเงินเดือนและตอบแทนครู ถึงร้อยละ ๕๘ ทำให้เป็นภาระในการลงทุนทางการศึกษา แทนที่จะใช้จ่ายไปเพื่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษา โดยตรง ที่สำคัญขาดการส่งเสริมสนับสนุนให้เกิดการมีส่วนร่วมของเอกชนและสถาบันสังคมอื่น

๔.๖.๗ ครู มีภาระงานมาก จากการต้องปฏิบัติหน้าที่อื่น เช่น ธุรการ การเงินและบัญชี รวมทั้งการสอนไม่ตรงสาขาและความรู้ความเชี่ยวชาญ ส่งผลต่อปัญหาคุณภาพการศึกษา

๔.๖.๘ ผู้เรียนยังให้ความสำคัญและหลังไหลเข้าเรียนสายสามัญมากกว่าสายอาชีพ ไม่สอดคล้องกับความต้องการแรงงานอาชีพของประเทศ อีกทั้งเกิดการว่างงาน ทำให้การลงทุนไม่คุ้มค่าและเกิดประโยชน์ที่แท้จริงในการพัฒนาประเทศ

๔.๖.๙ คุณภาพการศึกษาของผู้เรียนตกต่ำทุกระดับ จากการทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติที่ผ่านมา ทั้งระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย ค่าเฉลี่ยในวิชาหลักทั้งภาษาไทย ภาษาอังกฤษ คณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ ต่ำกว่าร้อยละ ๕๐ ส่งผลต่อความสามารถในการแข่งขันของประเทศในอนาคต

๔.๖.๑๐ ความหลากหลายและความแตกต่างทางภาษา วัฒนธรรม และเหตุการณ์ความไม่สงบของพื้นที่ สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เป็นอุปสรรคสำคัญต่อการพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐานให้มีคุณภาพ

ส่วนที่ ๕ ข้อเสนอแนะเพื่อกำหนดรูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

จากการสรุปและสังเคราะห์ผลสรุปผลการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลสภาพการบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จากข้อมูลเชิงปริมาณ การศึกษากรณีศึกษาการบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และการศึกษาเอกสารดังกล่าวข้างต้น เห็นสมควรนำเป็นข้อมูลในการกำหนดรูปแบบ และเสนอเป็นนโยบายส่งเสริมสนับสนุนการบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามประเด็นการบริหารจัดการศึกษา ดังนี้

๕.๑ นโยบาย นโยบายจากส่วนกลางควรมีความมั่นคงและต่อเนื่อง ไม่ควรเปลี่ยนแปลงบ่อยตามการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง แต่ควรเป็นนโยบายที่มีความต่อเนื่องและประเมนแล้วว่า สามารถปฏิบัติได้จริง โดยเฉพาะนโยบายด้านการกระจายอำนาจ ควรให้อิสระสถานศึกษาได้บริหารจัดการแบบการกระจายอำนาจตามขนาดและความพร้อมของสถานศึกษาอย่างจริงจัง ตามลักษณะงานที่ปฏิบัติ ส่วนกลางไม่ควรกำหนดโครงการและกิจกรรมให้ปฏิบัติ จนขาดความเป็นอิสระที่จะจัดการการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับความต้องการของโรงเรียน ผู้เรียนและชุมชน โดยเฉพาะควรสนับสนุนวิชาการอย่างเด่นชัด เช่น การวิจัยและพัฒนานวัตกรรมเพื่อการเรียนการสอน รวมทั้ง กระบวนการกำหนดนโยบายทางการศึกษา ควรมีการกำหนดนโยบายในลักษณะจากล่างขึ้นบน (bottom - up) ที่โรงเรียนควรมีส่วนเสนอแนะด้วย

๕.๒ หลักสูตร ควรเป็นหลักสูตรที่มีความยืดหยุ่นสูงโดยเฉพาะหลักสูตรแกนกลาง ควรเป็นหลักสูตรที่กำหนดกรอบกว้างๆ มีสาระที่กำหนดแนวทางให้ปฏิบัติน้อยที่สุดเพื่อให้โรงเรียนสามารถนำไปพัฒนาสาระที่สอดคล้องกับบริบท สังคมและวัฒนธรรม ได้มากที่สุด ยกเว้น หลักสูตรที่เป็นนโยบายหลักของชาติ เช่น ด้านวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี สาระหลักสูตรที่ควรให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ ควรประกอบด้วย ภาษา วิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ สุขศึกษา สังคม ดนตรีและนาฏศิลป์ กีฬา ศาสนา ศิลปวัฒนธรรม อาชีพ ประวัติศาสตร์ รากเหง้าและความเป็นมาของชาติและท้องถิ่น เทคโนโลยีและความเป็นมาของอาเซียนและสากล นอกจากนั้น ควรมีการลดคาบเวลาเรียน ให้มีการจัดกิจกรรมนอกห้องเรียน และเกิดการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริงให้มากขึ้น เพื่อให้การเรียนรู้สอดคล้องกับวิถีชีวิตจริงของผู้เรียน และอัตลักษณ์ วัฒนธรรมของท้องถิ่นหรือชุมชนของตนได้อย่างแท้จริง

๕.๓ การจัดการเรียนการสอน เป็นการเรียนการสอนแบบยืดหยุ่นที่ครูสามารถจัดกิจกรรมและประสบการณ์ได้อย่างคล่องตัว ภายใต้กรอบหลักสูตรที่กำหนดไว้กว้างๆ ให้ความสำคัญกับผู้เรียนว่าสำคัญที่สุด ที่เน้นชีวิตชีวิตเป็นตัวตั้งแทนการเน้นเป็นวิชาตัวตั้ง เน้นการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง ที่ผู้เรียนได้เรียนรู้ร่วมกันกับครู ให้ผู้เรียนได้ประสบการณ์ที่สามารถคิด วิเคราะห์ และปฏิบัติได้จริง

สอดคล้องกับวิถีชีวิตที่ดำรงอยู่ ผู้เรียนได้กล้าคิด กล้าแสดงออก และเลือกที่จะนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ใน ชีวิตจริงนอกสถานศึกษา ในสังคมแห่งการเรียนรู้และการปฏิบัติได้ อย่างมีประสิทธิภาพ

๕.๔ การประเมินผลผู้เรียน ควรมุ่งเน้นพัฒนาการของผู้เรียนให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ทั้ง ด้านความรู้ ทักษะ เจตคติ พฤติกรรม ด้วยวิธีการที่หลากหลาย เช่น การประเมินผลงาน พฤติกรรมการ แสดงออก แฟ้มสะสมผลงาน การทดสอบ ฯลฯ

๕.๕ การจัดสรรงบประมาณ ควรจัดสรรให้โรงเรียนที่มีความแตกต่างกันทั้งด้านบริบท ขนาด ของโรงเรียน ปัญหาและความต้องการพิเศษ จึงควรมีเกณฑ์การพิจารณาที่คำนึงถึงความแตกต่างกัน ดังกล่าว และนโยบาย/ทิศทางการพัฒนาการศึกษาของชาติ สำหรับงบประมาณอุดหนุนรายหัวควรให้ ความสำคัญกับการจัดสรรงบประมาณเพื่อเด็กก่อนปฐมวัยหรืออนุบาลศึกษาเพราะเด็กวัยดังกล่าวเป็นวัย ที่สำคัญที่สุดต่อการเจริญเติบโตด้านสมองที่ควรได้รับการดูแลใกล้ชิด ดังนั้น ควรปรับเพิ่มงบรายหัว เพิ่มขึ้นเพื่อความเหมาะสมกับระดับการศึกษา เช่น ชั้นอนุบาล ๔,๐๐๐ บาท ระดับประถมศึกษา ๓,๕๐๐ บาท ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ๓,๐๐๐ บาท และระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ๒,๕๐๐ บาท

๕.๖ การสรรหาและคัดเลือกครูและบุคลากร ควรเป็นการสรรหาและคัดเลือกตามความ ต้องการของสถานศึกษา ทั้งด้านครูที่สอนตรงตามสาขาวิชาที่ขาดแคลน ที่ พิจารณาจากความต้องการที่ แท้จริงของสถานศึกษาสำหรับสถานศึกษาขนาดใหญ่และหรือให้สถานศึกษามีโอกาสได้คัดเลือกหรือมี ส่วนร่วมในการคัดเลือกครูด้วยตนเอง ในสถานศึกษาขนาดกลางหรือขนาดเล็ก

ในการนี้ อ.ก.ค.ศ. เขตพื้นที่การศึกษาควรมีบทบาทและให้ความสำคัญกับการพัฒนาครูและ บุคลากรทางการศึกษาเป็นด้านหลัก

๑. ผู้บริหาร ควรเป็นผู้ที่มีวิสัยทัศน์ คุณวุฒิความรู้ความสามารถทางการบริหารจัดการเป็นที่ ยอมรับในวงการศึกษาระดับชุมชน และควรผ่านการเตรียมการเพื่อการเป็นผู้บริหารโดยตรง เช่น ผ่านการ ดำรงตำแหน่งเป็นรองผู้บริหารสถานศึกษามาก่อน หรือเป็นบุคคลภายนอกผู้มีความสามารถโดดเด่นและ ประสบผลสำเร็จทางการบริหารการศึกษาหรือที่เกี่ยวข้อง การบริหารจัดการสถานศึกษา มีการตัดสินใจ บนพื้นฐานของข้อมูลและฟังความเห็นของครู ผู้ปกครองและชุมชน

๒. ครู ควรเป็นผู้มีความรู้ความสามารถ ได้รับการพัฒนาให้มีจิตวิญญาณของความเป็นครู ได้สอน ตรงตามสาขาวิชาที่ได้เรียนมา ไม่ควรทำหน้าที่อื่นและควรมีภาระการสอนและที่เกี่ยวกับคุณภาพของ ผู้เรียนเพียงด้านเดียว มีอิสระในการจัดการเรียนการสอนและการประเมินผล มีนวัตกรรมและใช้ นวัตกรรมจัดการเรียนการสอน มีความสามารถใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาที่ทันสมัยและเหมาะสมกับ ผู้เรียน และควรกำหนดให้มีฝ่ายสนับสนุนการสอนเป็นการเฉพาะ ได้แก่ เจ้าหน้าที่ธุรการ การเงินและ บัญชี เป็นต้น เพื่อให้ครูทำหน้าที่สอนและพัฒนาการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๓. การพัฒนาครูและบุคลากร ส่วนกลางควรศึกษาความต้องการที่แท้จริงในการพัฒนาครูและบุคลากร และควรเป็นการกำหนดเชิงนโยบายและสนับสนุนงบประมาณ หรือพัฒนานวัตกรรมในการพัฒนาให้กับเขตพื้นที่การศึกษา หรือหน่วยงานที่มีความเชี่ยวชาญการพัฒนา เพื่อให้โรงเรียน เลือกลงครุ เข้ารับการพัฒนาดังตรงตามความต้องการของโรงเรียนและครู และหากเป็นโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษหรือขนาดใหญ่ ก็ควรจัดสรรงบประมาณให้โรงเรียนสามารถวางแผนพัฒนาครูของตนได้เองเป็นการเฉพาะ ทั้งในรูปของการส่งไปพัฒนาหรือจัดการพัฒนาเองแล้วแต่กรณี สำหรับ โรงเรียนขนาดกลางและขนาดเล็ก สามารถรวมตัวกันเป็นเครือข่ายเพื่อการพัฒนา หรือเชื่อมโยงกับโรงเรียนขนาดใหญ่ วิธีการ พัฒนาครู ควรเป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างครูผู้สอนในโรงเรียนและเครือข่าย การให้ครูได้รับการพัฒนา วิธีการจัดการเรียนการสอนและเรียนรู้สิ่งใหม่ให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกและวิทยาการ ที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างต่อเนื่อง

๔. ขนาดของสถานศึกษา ขนาดของโรงเรียนที่เหมาะสมต่อการบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่สอดคล้องกับบริบทระหว่างในเมืองและชนบท ควรเป็นดังนี้ (๑) สถานศึกษาในชนบทควรมีจำนวนนักเรียนไม่เกิน ๕๐๐ คน และหากจำเป็นไม่ควรเกิน ๑,๐๐๐ คน (๒) สถานศึกษาในเมือง ควรอยู่ระหว่าง ๑,๕๐๐ - ๒,๕๙๙ คน และหากจำเป็น ไม่ควรเกิน ๓,๕๐๐ คน

๕. เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ควรมีการสนับสนุนโครงสร้างพื้นฐานทางเทคโนโลยีที่เหมาะสม เช่น โครงข่ายเทคโนโลยี คอมพิวเตอร์ ให้สถานศึกษาทุกขนาดทั้งในเมืองและชนบทได้มีโอกาสเข้าถึง ความรู้อย่างทั่วถึง

๖. รูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ควรส่งเสริมรูปแบบการบริหารจัดการ การศึกษาแบบมีส่วนร่วมของชุมชนหรือการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา อันจะก่อให้เกิด ความเป็นเจ้าของ ทั้งการร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมจัดการเรียนการสอน ร่วมระดมทรัพยากร ร่วม แก้ปัญหา ร่วมติดตามประเมินผล และชื่นชมผลสำเร็จร่วมกัน และรูปแบบการบริหารจัดการแบบ เครือข่าย ในลักษณะของพันธมิตรรวมตัวช่วยเหลือกันทางวิชาการ ของสถานศึกษาทุกขนาด ทั้งขนาด ใหญ่พิเศษ ขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และขนาดเล็ก ทั้งในเมืองและชนบท เพื่อลดช่องว่างความขาดแคลน ปัจจัยทางการบริหาร อันจะส่งผลต่อความสำเร็จของการจัดการศึกษาในที่สุด สถานศึกษาที่ต้องการ ความช่วยเหลือในบางเรื่องเช่น ด้านวิชาการ ควรเป็นการบริหารจัดการแบบพี่เลี้ยง สถานศึกษากลาง และขนาดเล็กที่ไม่สามารถช่วยตัวเองได้ ควรเป็นการบริหารจัดการโดยเขตพื้นที่การศึกษาในลักษณะแม่ ชำยและลูกข่าย ขณะเดียวกัน หากเป็นสถานศึกษาขนาดใหญ่พิเศษ และขนาดใหญ่ ที่สามารถบริหารจัดการ ได้ด้วยตนเอง มีบุคลากร งบประมาณ และความพร้อมทางวิชาการ ควรให้อิสระในการบริหาร จัดการด้วยตนเองลดการควบคุมทั้งด้านวิชาการ งบประมาณ การบริหารบุคคล และการบริหารทั่วไป

ในการนี้ รูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามขนาดและความพร้อม ควร
จำแนกเป็น ๓ กลุ่มคือ (๑) กลุ่มรูปแบบการบริหารจัดการที่มีอยู่เดิม (๒) กลุ่มการบริหารจัดการแบบ
อิสระและในกำกับของรัฐ และ (๓) กลุ่มการบริหารจัดการแบบผสมผสาน
ดังจะได้กล่าวโดยละเอียด ในบทต่อไป

บทที่ ๕

ผลการศึกษาสภาพการบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของต่างประเทศ

ในงานวิจัยนี้ได้เลือกศึกษาการบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของประเทศต่างๆที่ได้มีการปฏิรูปการศึกษามาโดยตลอดเพื่อให้สอดคล้องกับบริบทและการเปลี่ยนแปลงสังคมโลก ทั้งในทวีปยุโรป อเมริกา ออสเตรเลีย และเอเชีย เพื่อเทียบเคียงกับการบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของประเทศไทย จำนวน ๔ ประเทศ ได้แก่ ฟินแลนด์ สหรัฐอเมริกา นิวซีแลนด์ และญี่ปุ่น โดยได้ศึกษาจากผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การค้นคว้าจาก เอกสาร ตำรา อินเทอร์เน็ต และการศึกษาภาคสนาม ของผู้วิจัย ดังมีรายละเอียด ดังนี้

ส่วนที่ ๑ สาธารณรัฐฟินแลนด์

๑.๑ บริบททั่วไป

สาธารณรัฐฟินแลนด์ ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของทวีปยุโรป อยู่ในกลุ่มประเทศนอร์ดิกซ์ มีพื้นที่ประมาณ ๓.๓๘ ตารางกิโลเมตร ประชากรประมาณ ๕.๒๖ ล้านคน เศรษฐกิจเป็นเมืองหลวง เป็นประเทศพัฒนาแล้ว มีระบบรัฐสวัสดิการ ที่มีค่าครองชีพสูงที่สุดในโลกประเทศหนึ่ง ผลิตภัณฑ์มวลรวมของประเทศใหญ่เป็นลำดับ ๒ รองจากสหรัฐอเมริกา ประชากรมีรายได้หลักจากการอุตสาหกรรม รายได้เฉลี่ยต่อหัว/ปี ประมาณ ๑.๕๓ ล้านบาท ความสามารถในการแข่งขันในปี ๒๕๕๕ อยู่ในลำดับที่ ๑๗ ของโลก และได้ชื่อว่าเป็นประเทศที่มีความสงบสุขที่สุดในโลกประเทศหนึ่ง แบ่งโครงสร้างการบริหาร ออกเป็น ๓ ระดับ คือ ระดับบริหารส่วนกลาง ระดับบริหารส่วนภูมิภาค และระดับบริหารส่วนท้องถิ่น (เทศบาล) ภาษาราชการที่ใช้คือ ฟินนิช (Finnish) และสวีดิช (Swedish)

๑.๒ การศึกษา

สาธารณรัฐฟินแลนด์ ได้ชื่อว่ามีระบบการศึกษาที่ดีที่สุดในโลกจากการประเมินศักยภาพผู้เรียน ด้านการอ่าน คณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ ตามโครงการ PISA (The Programme for International Student Assessment (PISA) ขององค์การความร่วมมือทางการค้าและการพัฒนา ผลการประเมินในวิชาดังกล่าวครั้งที่ ๔ เมื่อปี พ.ศ.๒๕๕๒ จำนวน ๖๕ ประเทศ โดยภาพรวม อยู่ในลำดับ ๓ การศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นการศึกษาแบบให้เปล่า โดยไม่เก็บค่าเล่าเรียน ตำรา สื่อ และอุปกรณ์การเรียนการศึกษภาคบังคับ ๙ ปี ตั้งแต่อายุ ๗ - ๑๖ ปี และมีอาหารฟรีทุกมื้อ สำหรับการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย และอาชีวศึกษาชั้นสูง เป็นการศึกษาแบบให้เปล่าเช่นเดียวกัน แต่ผู้เรียนต้องจ่ายค่าวัสดุอุปกรณ์การเรียนด้วยตนเอง งบประมาณเพื่อการศึกษา ร้อยละ ๕.๙ ของ GDP อัตราการรู้หนังสือของประชากร คิดเป็นร้อยละ ๑๐๐ อายุการศึกษาเฉลี่ย ๑๗ ปี

มีกระทรวงศึกษาธิการและวัฒนธรรม รับผิดชอบเกี่ยวกับการพัฒนาการศึกษา วิทยาศาสตร์ วัฒนธรรม กีฬา และเยาวชน และความร่วมมือกับนานาชาติในส่วนที่เกี่ยวข้องและมี คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติทำหน้าที่ในการสนับสนุนงบประมาณและการพัฒนาตั้งแต่ระดับ ประถมศึกษา มัธยมศึกษา อุดมศึกษา และการศึกษาผู้ใหญ่ แบ่งโครงสร้างทางการศึกษาออกเป็น ๓ ระดับ คือ ระดับกระทรวง ระดับจังหวัด และระดับท้องถิ่น (เทศบาล) การศึกษาขั้นพื้นฐาน อยู่ในความ รับผิดชอบของท้องถิ่นเป็นส่วนใหญ่ เป็นของรัฐและเอกชนเพียงเล็กน้อยโดยมีคณะกรรมการการศึกษา แห่งชาติของฟินแลนด์ (Finnish National Board of Education) รับผิดชอบการพัฒนาการศึกษาตั้งแต่ ก่อนประถมศึกษาและการศึกษาขั้นพื้นฐาน การอาชีวศึกษา การฝึกอบรมและพัฒนาครู การศึกษาผู้ใหญ่ นอกจากนั้น ยังรับผิดชอบการจัดทำหลักสูตรแกนกลาง และคุณวุฒิแห่งชาติด้านการอาชีวศึกษาและการ ฝึกอบรมรวมทั้งคุณสมบัติสมรรถนะพื้นฐาน (competence-based qualifications)

๑.๓ นโยบายการศึกษา

นโยบายการศึกษาของฟินแลนด์มุ่งเน้นด้านคุณภาพ ประสิทธิภาพ ความเสมอภาค และความ เป็นนานาชาติ แต่ไม่เน้นการแข่งขันของผู้เรียนโดยให้ความสำคัญกับการศึกษาว่า เป็นกลไกสำคัญในการ สร้างความสามารถในการแข่งขันของประเทศ ที่รัฐต้องจัดการศึกษาที่ดีที่สุดให้กับประชาชน ในการนี้ รัฐธรรมนูญของฟินแลนด์ กำหนดให้การได้รับการศึกษาเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชน ที่ต้องได้รับ การศึกษาที่มีคุณภาพแบบให้เปล่าโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย ตั้งแต่ประถมศึกษา มัธยมศึกษา อุดมศึกษา และ การศึกษาหลังจบการศึกษาไปแล้ว ทั้งนี้ กฎหมายปฏิรูปการศึกษาปี พ.ศ. ๒๕๓๒ ได้กำหนดให้องค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่นมีอิสระและอำนาจมากขึ้นในการจัดการศึกษา โดยเฉพาะการศึกษาขั้นพื้นฐาน

๑.๔ ระบบการศึกษา

สาธารณรัฐฟินแลนด์ จัดระบบการศึกษาออกเป็น การศึกษาปฐมวัย ๑ ปี (อายุ ๖ -๗ปี) การศึกษาขั้นพื้นฐาน ๑๒ ปี แยกเป็น การศึกษาภาคบังคับ ๙ ปี ตั้งแต่ปีที่ ๑ - ๙ (อายุ ๗ - ๑๖ ปี) และ มัธยมศึกษาตอนปลาย (สายสามัญ และสายอาชีพ) ๓ ปี (อายุ ๑๖ - ๑๙ ปี) การศึกษาอุดมศึกษา (มหาวิทยาลัย และวิทยาลัยโปลีเทคนิค) ๓ - ๔ ปี การศึกษาขั้นพื้นฐานอยู่ในความรับผิดชอบขององค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่น รัฐหรือส่วนกลางรับผิดชอบเฉพาะเขตที่มีความต้องการพิเศษหรือโครงการพิเศษ เท่านั้น และเอกชน จัดการศึกษาบางส่วน ส่วนการอุดมศึกษา แบ่งออกเป็น ๒ ประเภท ได้แก่ วิทยาลัย โปลีเทคนิคและมหาวิทยาลัย วิทยาลัยโปลีเทคนิคมุ่งเน้นมาตรฐานด้านอาชีพ การสนองความต้องการ ของตลาดแรงงานและสถานประกอบการ ดำเนินการทั้งโดยรัฐ เทศบาล และเอกชน ส่วนมหาวิทยาลัย มุ่งเน้นด้านวิชาการ การวิจัยและการศึกษาอบรม มหาวิทยาลัยทั้งหมดเป็นของรัฐ เปิดสอนแบบหลาย สาขา และเฉพาะสาขาวิชา รัฐบาลมีนโยบายช่วยเหลือด้านงบประมาณแก่นักศึกษาระดับอุดมศึกษาด้วย การให้เงินกู้ยืมเพื่อการศึกษา

๑.๕ การบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

ในด้าน การบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ทั้งในส่วนของความรับผิดชอบของรัฐ (เฉพาะโครงการพิเศษ) และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นโดยมีกระทรวงศึกษาธิการและวัฒนธรรม ทำหน้าที่ให้การสนับสนุนงบประมาณและการพัฒนาวิชาการ ในกรณี เทศบาลรับผิดชอบจัดการศึกษาภาคบังคับ ตั้งแต่ระดับประถมศึกษา ถึงมัธยมศึกษาตอนต้น รวมทั้งการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย หรืออาชีวศึกษา เทศบาลสามารถจัดได้ในหลายรูปแบบตามความพร้อม ทั้งรูปแบบที่จัดเอง หรืออาจจัดรวมกันในหลายเทศบาล หรืออาจจัดแบบเป็นความร่วมมือระหว่างเทศบาลและมูลนิธิ เป็นต้น โดยที่การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นหน้าที่ของท้องถิ่น ท้องถิ่นจึงมีอิสระในการบริหารจัดการของตนเองที่สอดคล้องกับบริบท วัฒนธรรม เอกลักษณ์ และความต้องการของประชาชน ทั้งด้านวิชาการ งบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารทั่วไปดังนี้

๑.๕.๑ การบริหารวิชาการ

การบริหารงานวิชาการเป็นภารกิจสำคัญที่สุดของการบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในการนี้ พิจารณาจากประเด็นการพัฒนาหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน และการประเมินผล การเรียน ดังนี้

(๑) การพัฒนาหลักสูตร หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดำเนินการโดยคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติของฟินแลนด์ ที่เป็นเพียงกรอบกว้างๆ ส่วนรายละเอียดเป็นหน้าที่ของท้องถิ่นและสถานศึกษานั้นๆ ที่จะพัฒนาสาระหลักสูตรของสถานศึกษาที่สอดคล้องกับความต้องการ ในการนี้ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะพัฒนาสาระหลักสูตรที่สอดคล้องกับความต้องการ บริบทและเอกลักษณ์ของท้องถิ่น หรืออาจร่วมกับส่วนกลางดำเนินการพัฒนาหลักสูตรดังกล่าวเป็นกรณีพิเศษ

(๒) การจัดการเรียนการสอน การจัดการเรียนการสอนหรือการนำหลักสูตรไปสู่การปฏิบัติเป็นหน้าที่ของครู โดยครูมีอิสระในการเลือกหนังสือเรียน จัดการเรียนการสอน และประเมินผล การเรียนการสอนเป็นของตนเอง ให้บรรลุเป้าหมายของหลักสูตร ทั้งนี้ หากมีเด็กที่มีความต้องการพิเศษ โรงเรียนจะต้องดำเนินการจัดทำแผนการเรียนเป็นรายบุคคล เนื่องจากฟินแลนด์กำหนดให้เด็กทุกคนต้องได้เรียนในโรงเรียน/ชั้นเดียวกันไม่ว่า เด็กเรียนเก่งหรือเด็กเรียนช้า การให้ความสำคัญกับกระบวนการติดตามและแก้ปัญหาผู้เรียนเป็นรายบุคคล และจากการที่ฟินแลนด์มุ่งเน้นคุณภาพ โดยเฉพาะการมุ่งเน้นวิชาวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์ หลังจากที่ได้มีการปฏิรูปการศึกษาเมื่อ พ.ศ.๒๕๓๒ การเรียนการสอนของครูจึงใช้กระบวนการทางวิทยาศาสตร์และกระบวนการแก้ปัญหาาร่วมกัน ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากการปฏิบัติจริง และมีการพัฒนาครูอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ได้ความรู้ใหม่มาพัฒนาการเรียนการสอน

(๓) การประเมินผลการเรียนการสอนโดยที่นโยบายของฟินแลนด์เน้นคุณภาพการศึกษา แต่ไม่เน้นการแข่งขัน ให้เป็นไปตามพัฒนาการของผู้เรียน ดังนั้น การประเมินผลผู้เรียนของฟินแลนด์จึงมุ่งประเมินพัฒนาการของผู้เรียนโดยไม่กำหนดเกรด เพื่อให้ผู้เรียนได้ประเมินพัฒนาการของตนเอง รู้และ

เข้าใจชีวิตตนเองเพื่อเลือกที่จะตัดสินใจในการวางแผนการเรียนและมีอาชีพในอนาคต หรืออาจกล่าวได้ว่า ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และมีทักษะชีวิตอย่างแท้จริง ดังนั้น การประเมินจึงเป็นเรื่องของโรงเรียนและครูที่จะประเมินผู้เรียน ในฐานะเป็นผู้จัดการเรียนการสอน โดยไม่มีการสอบมาตรฐานระหว่างปีแต่ประการใด การสอบวัดมาตรฐานมีเพียงครั้งเดียวเมื่อผู้เรียนอายุ ๑๖ ปี เพื่อนำผลประกอบการสมัครเข้าเรียนต่อระดับอุดมศึกษาเท่านั้น

หลักการในการประเมินผลการเรียน ยึดหลักความหลากหลายของหลักฐานการเรียน มีทั้งการประเมินความก้าวหน้าและพัฒนาการเรียนรู้อื่นๆ การประเมินความรู้และทักษะ การประเมินพฤติกรรมที่แสดงออกที่ตี้อันเกิดจากการเรียนรู้ตามหลักสูตร พ่อแม่ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลการประเมิน รวมทั้งมีการรายงานการประเมินผลย้อนกลับในแต่ละกิจกรรมการประเมิน

๑.๕.๒. การบริหารงบประมาณ

งบประมาณโดยทั่วไป ท้องถิ่นได้รับการจัดสรรเงินอุดหนุนจากรัฐ คิดเป็นร้อยละ ๑๗ ของรายจ่ายทั้งหมด สำหรับงบประมาณเพื่อการศึกษาในปีที่ผ่านมา รัฐจัดสรรโดยรวมคิดเป็นร้อยละ ๕.๙ ของ GDP โดยรัฐอุดหนุนและจ่ายงบประมาณการศึกษาให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในการนี้ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถตัดสินใจเองได้ว่า จะมอบความรับผิดชอบงบประมาณให้กับโรงเรียนหรือไม่ค่าใช้จ่ายทางการศึกษาของระดับปฐมวัยและขั้นพื้นฐานจะขึ้นกับจำนวนเด็กวัย ๖-๑๕ ปี ในเขตเทศบาลเมืองนั้น เงินอุดหนุนต่อหัวจะเพิ่มขึ้นตามปัจจัยต่างๆเช่นความหนาแน่นของประชากร จำนวนผู้เรียน ฯลฯ

สำหรับการจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลายนั้น รัฐสนับสนุนงบประมาณให้ผู้เรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (สามัญศึกษาและสายอาชีพ) เกือบทั้งหมด ยกเว้นค่าใช้จ่ายเรื่องอุปกรณ์การเรียนที่ผู้เรียนต้องเป็นผู้ออกค่าใช้จ่ายเอง

๑.๕.๓. การบริหารงานบุคคล

สาธารณรัฐฟินแลนด์มีการพัฒนา การฝึกอบรมและคัดเลือกผู้บริหารมืออาชีพอย่างจริงจังและใช้วิธีสรรหาหรือคัดเลือกผู้อำนวยการเขตพื้นที่การศึกษาและผู้บริหารสถานศึกษา เพื่อจะได้ผู้บริหารมืออาชีพที่ต้องพิสูจน์ผลงานโดยการทำให้เป็นสัญญาจ้าง สำหรับการสรรหาครู พิจารณาจากกลุ่มผู้จบการศึกษาระดับหัวกระทิ หรือ ร้อยละ ๑๐ แรก มาเป็นครูโดยให้ความสำคัญว่า ครูเป็นบุคคลสำคัญที่สุดที่จะส่งผลต่อคุณภาพการเรียนการสอน

ในการนี้ ครูมีฐานะเป็นพนักงานเทศบาล ข้าราชการ หรือลูกจ้างของรัฐ แล้วแต่หน่วยงานการศึกษาที่จัดจ้างครู การจ้างกระทำโดยสัญญาจ้างคราวละ ๓-๕ ปี โดยอัตราเงินเดือนเป็นไปตามข้อตกลงร่วมระหว่างสหภาพครู รัฐ และหน่วยงานจ้าง ซึ่งพิจารณาจากคุณวุฒิ และระยะเวลาการทำงานเงินเดือนครูชั้นเริ่มต้นในอัตราที่สูงโดยชั้นเริ่มต้นประมาณ ๒๙,๐๐๐ ดอลลาร์ แต่การขึ้นชั้น

เงินเดือนตลอดอาชีพครูไม่ได้สูงมากที่เป็นไปตามผลงาน ทั้งนี้ กำหนดให้ครูมัธยมศึกษาที่มีเงินเดือนสูงกว่าครูประถมศึกษา ทั้งนี้เป็นไปตามภารกิจความรับผิดชอบ

ในการกำหนดคุณสมบัติครู คำนึงถึงความรู้ ความเชี่ยวชาญ จำแนกตามภารกิจ ดังนี้

- ครูประจำชั้น ต้องผ่านการศึกษาในคณะศึกษาศาสตร์ของมหาวิทยาลัยต่างๆ โดยกำหนดให้ต้องเรียนจบระดับปริญญาโท และต้องมีการฝึกสอนทดลอง และวิจัยในโรงเรียนสาธิต แต่สำหรับครูอนุบาลและศูนย์เด็กเล็ก กำหนดให้ครูประจำชั้นมีคุณวุฒิระดับปริญญาตรี ครูเชี่ยวชาญด้านอนุบาลต้องมีคุณวุฒิระดับปริญญาโท

- ครูประจำวิชา ต้องผ่านการเรียนในสาขาที่จะไปสอน (เช่นวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ ภาษา) ก่อนแล้วจึงไปศึกษาต่อในคณะศึกษาศาสตร์ของมหาวิทยาลัยต่างๆ ดังนั้น จึงต้องสำเร็จการศึกษา ระดับปริญญาโทในทางการศึกษา รวมทั้งมีข้อกำหนดพิเศษสำหรับครูการศึกษาพิเศษและครูแนะแนวที่ต้องมีคุณวุฒิระดับปริญญาโทที่เรียนมาทางด้านการศึกษาพิเศษและการแนะแนวไม่น้อยกว่า ๓๕ หน่วยกิต

- ครูในสถานศึกษาอาชีวศึกษาและวิทยาลัยโปลีเทคนิค ต้องผ่านการศึกษาในคณะศึกษาศาสตร์ และมีการฝึกหัดด้านการอาชีวศึกษาและฝึกสอนในโรงเรียนอาชีวศึกษาที่จัดโดยความร่วมมือกับวิทยาลัยโปลีเทคนิค ครูการศึกษาพิเศษด้านการอาชีวศึกษาต้องผ่านการอบรมวิชาการการศึกษาพิเศษหรือวิชาแนะแนวไม่น้อยกว่า ๖๐ หน่วยกิต และมีประสบการณ์การสอนไม่น้อยกว่า ๑ ปี

ทั้งนี้ ครูที่อยู่ในความรับผิดชอบขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ๆ จะเป็นผู้พิจารณาจัดสรร (โดยรัฐสนับสนุนบางส่วน) และกำหนด ระดับเงินเดือนของผู้บริหารสถานศึกษา ส่วนเงินเดือนครู ผู้บริหารสถานศึกษาจะเป็นผู้พิจารณา ครูแต่ละคนจะได้รับเงินเดือนตามภารกิจและผลงานโดยมีสมาคมวิชาชีพครู/ สหภาพครู เข้ามาดูแลเจรจาต่อรองได้ ส่วนรัฐบาลสนับสนุนเพียงบางส่วน โดยมีการกำหนดระดับตำแหน่ง/เงินเดือน สำหรับข้าราชการครูด้วย

ในด้านการพัฒนาครู มีการฝึกอบรมครูที่เน้นเนื้อหาวิชาการและทักษะการสอนอย่างจริงจัง โดยมีคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ทำหน้าที่จัดบริการฝึกอบรมพัฒนาตลอดชีวิตการเป็นครู โรงเรียนจะส่งครูไปฝึกอบรมพัฒนาอย่างเป็นระบบ เน้นการสร้างคามเข้มแข็งของผู้บริหารสถานศึกษา และครู เน้นการใช้เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ช่วยการจัดการเรียนการสอน และการศึกษาวิจัยเพื่อสร้างฐานข้อมูลและพัฒนานวัตกรรมใหม่

๑.๕.๔. การบริหารงานทั่วไป

การบริหารงานทั่วไป ในที่นี้ พิจารณาในด้านการนิเทศ ติดตาม และประเมินผล และการพัฒนาความร่วมมือ ดังนี้

(๑) การนิเทศ ติดตามการประเมิน แบ่งเป็น การประเมินตนเองและการประเมินจากภายนอก การประเมินตนเองเพื่อเห็นภาพรวมและเผยแพร่กิจกรรม ผลการปฏิบัติงาน และกำหนดแผนงานต่อไป ทั้งนี้จะประเมิน ๓ ด้าน คือ ประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และความคุ้มค่าทางการเงิน

ระดับภูมิภาค มีการประเมินผลระดับภูมิภาคโดย The Provincial State Offices เพื่อเพิ่มความสามารถในการให้บริการเครือข่ายทางการศึกษา และการประเมิน ติดตามผลระดับท้องถิ่น เพื่อให้ประชาชนเข้าถึงการศึกษาได้ โดยคุ้มค่ากับงบประมาณตรงตามวัตถุประสงค์ตามนโยบาย วัฒนธรรมท้องถิ่น

(๒) การพัฒนาความร่วมมือ มีการพัฒนาความร่วมมือระหว่างสถานศึกษากับภาคธุรกิจเอกชนอย่างใกล้ชิดเพิ่มขึ้น เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และฝึกฝนทักษะที่จะใช้จริงในชีวิตการทำงาน สอดรับกับความต้องการของภาคธุรกิจเอกชน

๑.๖ ความพร้อมในการบริหารจัดการสถานศึกษา

ความพร้อมในการบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของฟินแลนด์ที่ส่งผลให้คุณภาพการศึกษาขั้นพื้นฐานของฟินแลนด์อยู่ในลำดับต้นๆของโลก พิจารณาจากปัจจัยองค์การด้านบุคลากร (ครู) เงิน ความรู้ และเทคโนโลยี ดังนี้

๑.๖.๑ ครู ครูระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นครูที่มีความรู้ความสามารถและศักยภาพสูงที่ได้รับการคัดเลือกจาก กลุ่มร้อยละ ๑๐ แรก ของผู้จบการศึกษาครูทุกคนต้องจบปริญญาโท มีสถานภาพสูงเทียบเท่าแพทย์และนักกฎหมายมีเงินเดือนเริ่มต้นที่ ๒๙,๐๐๐ ดอลลาร์ จึงเป็นแรงจูงใจให้คนเก่งมาเป็นครู นอกจากนั้น ครูมีชั่วโมงสอนเพียงวันละ ๔ ชั่วโมง ในชั้นเรียน และมีเวลาเพื่อการพัฒนาวิชาชีพสัปดาห์ละ ๒ ชั่วโมง

๑.๖.๒ เงิน หรืองบประมาณเพื่อการศึกษา จากสถานะทางเศรษฐกิจของฟินแลนด์ ทำให้ฟินแลนด์จัดงบประมาณเพื่อการศึกษาอยู่ในระดับต้นๆของโลกถึงร้อยละ ๕.๙ ของ GDP ในปีที่ผ่านมา และจัดการศึกษาให้เปล่าแก่เด็กทุกคนตั้งแต่ประถมศึกษาถึงมัธยมศึกษาตอนต้นทั้งค่าเล่าเรียน ตำรา สื่อ และอุปกรณ์การเรียนต่างๆ ยกเว้นมัธยมศึกษาตอนปลายและอาชีวศึกษา ที่ผู้เรียนต้องจ่ายค่าวัสดุ อุปกรณ์การเรียนเอง นอกจากนั้น ยังได้จัดสรรงบประมาณการใช้จ่ายให้กับเทศบาลซึ่งมีหน้าที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐานถึงร้อยละ ๑๗ ของงบประมาณโดยรวมโรงเรียนทุกโรงเรียนได้รับเงินอุดหนุนจากรัฐร้อยละ ๑๐๐ ส่งผลให้ความคล่องตัวทางการบริหารงบประมาณมีสูง และทุ่มงบประมาณด้านโครงสร้างพื้นฐานแก่เด็กทุกคนไม่ว่าจะเป็นที่พัก อาหารกลางวัน การจัดรถรับ - ส่ง หรือการได้รับโอกาสทางการศึกษาที่มีคุณภาพเท่าเทียมกัน

๑.๖.๓ ความรู้ ฟินแลนด์ใช้กระบวนการจัดการความรู้และให้ความสำคัญต่อการใช้ความรู้ในการบริหารจัดการศึกษา นับตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๕๔๒ ระบบการศึกษาของฟินแลนด์เน้นการเรียนรู้ และทักษะด้านวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์ ผ่านโครงการระดับชาติในทุกโครงการ ขณะเดียวกัน เปิด

โอกาสให้ผู้เรียนมีความยืดหยุ่นในการเรียนรู้ โดยใช้เวลาเรียนโดยเฉลี่ยเพียงวันละ ๕ ชั่วโมง เน้นการเรียนรู้คู่การปฏิบัติ และแสวงหาความรู้ด้วยตนเองของผู้เรียน ที่มีครูเป็นผู้สนับสนุนการเรียนรู้ ในทำนองเดียวกัน ผู้เรียนทุกคนไม่ว่าเป็นคนเก่งหรือไม่เก่ง ก็สามารถเรียนอยู่ห้องเดียวกัน ได้รับความรู้และประสบการณ์จากครูที่เท่าเทียมกัน แต่ขณะเดียวกัน ก็มุ่งเน้นการเพิ่มคุณภาพสำหรับเด็กเรียนอ่อน ส่งผลให้เด็กเรียนเก่งและเด็กเรียนอ่อนมีความแตกต่างกันน้อยที่สุดในโลกหรืออาจกล่าวได้ว่า ผู้เรียนมีความสามารถใกล้เคียงกันมากที่สุดในโลกนั่นเอง

๑.๖.๔ เทคโนโลยี สืบเนื่องจากฟินแลนด์ เป็นประเทศที่ได้รับการจัดอันดับความสามารถในการแข่งขันทางเทคโนโลยีค่อนข้างสูง และจัดงบประมาณเพื่อการพัฒนาโครงสร้างทางเทคโนโลยีและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาที่ชัดเจน เป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาการศึกษา ผู้เรียนมีช่องทางในการเข้าถึงเทคโนโลยีที่มีประสิทธิภาพ และใช้เป็นเครื่องมือในการแสวงหาและพัฒนาความรู้ อย่างโดดเด่น

๑.๗ จุดเด่นของการบริหารจัดการสถานศึกษา

๑.๗.๑ รัฐหรือส่วนกลาง มีหน้าที่เพียงกำหนดนโยบาย สนับสนุนวิชาการ งบประมาณ และติดตามประเมินผลกว้างๆ โดยมีคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ทำหน้าที่พัฒนาบุคลากร และจัดทำหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน แต่ก็เป็นเพียงกรอบกว้างๆเท่านั้น รายละเอียดเป็นหน้าที่ของท้องถิ่นและสถานศึกษาที่จะพัฒนาร่วมกันให้สอดคล้องกับบริบท วัฒนธรรม เอกลักษณ์และความต้องการของท้องถิ่น

๑.๗.๒ การให้ความสำคัญกับครูว่าเป็นบุคคลสำคัญที่สุดในการจัดการเรียนการสอน มีการคัดเลือกคนเก่งที่สุดมาเป็นครู การให้ความสำคัญกับการพัฒนาครู รวมทั้งมอบหมายความรับผิดชอบให้ครูมีอิสระในการเรียนการสอนทั้งการร่วมพัฒนาสาระหลักสูตร เลือกตำราเรียน กำหนดวิธีการเรียนการสอน และการประเมินผลผู้เรียนด้วยตนเอง เป็นปัจจัยความสำเร็จของการปฏิรูปการศึกษาในฟินแลนด์

๑.๗.๓ การใช้งบประมาณต่อหัวผู้เรียนน้อยกว่าประเทศในกลุ่ม OECD แต่ผลการทดสอบการประเมินตามโครงการ PISA กลับสูงกว่าแสดงถึงประสิทธิภาพการบริหารจัดการสถานศึกษา รวมทั้งการศึกษาให้เปล่าทั้งด้านค่าเล่าเรียน สื่อ วัสดุอุปกรณ์ และอาหารแก่ผู้เรียนเต็มเวลาทุกมื้อ ทั้งนี้ก็เพื่อมุ่งสู่คุณภาพผู้เรียนและความเสมอภาคของผู้เรียนและประชาชน

๑.๗.๔ การประเมินผล ที่เน้นการให้ความสำคัญต่อการพัฒนาการของผู้เรียนมากกว่าการแข่งขัน และเป็นไปเพื่อการแนะแนว การส่งเสริมการเรียน และการพัฒนาทักษะ ที่สำคัญไม่มีการสอบมาตรฐานระดับชาติ ยกเว้นการสอบเพื่อนำผลไปเข้าเรียนต่อระดับอุดมศึกษา ทำให้ผู้เรียนไม่เกิดความเครียด แต่กลับเป็นการส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้เรียนโดยภาพรวม

๑.๗.๕ การให้ท้องถิ่นรับผิดชอบการศึกษาขั้นพื้นฐานและให้อิสระแก่สถานศึกษาทั้งด้านวิชาการ งบประมาณ การบริหารงานบุคคล โดยเฉพาะในการพัฒนาหลักสูตร การเรียนการสอนและการประเมินผลร่วมกับครู ที่สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่นและประชาชน ทำให้เกิดความคล่องตัวในการบริหารจัดการ โดยรัฐหรือส่วนกลางทำหน้าที่ในการพัฒนาครู สนับสนุนวิชาการ และติดตามประเมินผล

๑.๗.๖ วัฒนธรรมการอ่านของคนฟินแลนด์ จากการสนับสนุนของรัฐตั้งแต่เด็กแรกเกิดรัฐจะให้หนังสือแก่พ่อแม่ในการเลี้ยงดูเด็กที่เน้นการเตรียมความพร้อมในการส่งเสริมการอ่านของพ่อแม่และเด็ก ส่งผลให้เด็กรักการอ่านตั้งแต่เยาว์วัยในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ผลการประเมินด้านการอ่านตามโครงการ PISA (๒๕๕๒) ในปีล่าสุด อยู่ในลำดับ ๓ ในจำนวน ๖๕ ประเทศ

๑.๗.๗ การเปิดโอกาสให้พ่อแม่ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลในการประเมินผู้เรียน ส่งผลให้ผู้ปกครองให้ความสำคัญในการดูแลและส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน อย่างต่อเนื่อง

๑.๗.๘ การไม่เน้นการแข่งขัน แต่ให้เป็นไปตามพัฒนาการของผู้เรียนทำให้ผู้เรียนไม่เครียดและเสริมสร้างสุขภาพของผู้เรียนทั้งด้านกาย จิต สังคม และสติปัญญาในที่สุด

๑.๗.๙ รูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน การบริหารจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน อยู่ในความรับผิดชอบขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นส่วนใหญ่ รัฐจัดเฉพาะโครงการพิเศษตามนโยบาย ทำให้การจัดการศึกษาสามารถสนองต่อความต้องการของท้องถิ่น และเกิดความใกล้ชิดระหว่างพ่อแม่ ผู้ปกครอง และชุมชน กับโรงเรียน

๑.๗.๑๐ รูปแบบการบริหารจัดการที่เป็นแบบความร่วมมือ ทั้งที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้นๆจัดการศึกษาภายในท้องถิ่นของตนเอง หรือหลายท้องถิ่นร่วมกันจัด หรือระหว่างท้องถิ่น (เทศบาล) จัดร่วมกับมูลนิธิ หรือหน่วยงานอื่น นับเป็นความหลากหลายของการจัดการศึกษาที่โดดเด่น ทั้งยังเป็นการใช้ทรัพยากรร่วมกันทางการศึกษาโดยมีเป้าหมายที่ผู้เรียน อีกด้วย

๑.๘ จุดด้อยในการบริหารจัดการศึกษาสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

๑.๘.๑ การขาดนโยบายและให้ความสำคัญต่อการพลศึกษาและสุขภาพของรัฐเท่าที่ควรส่งผลต่อการพัฒนาสุขภาพของผู้เรียนอยู่ในเกณฑ์ต่ำ

๑.๘.๘ การเป็นรัฐสวัสดิการและไม่ส่งเสริมให้เอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาเพื่อแบ่งเบาภาระของรัฐ ทำให้ภาระงบประมาณเพื่อการศึกษาของรัฐมีสูง และสถานศึกษาขาดคู่แข่งที่จะส่งเสริมและเร่งคุณภาพการศึกษาได้มากขึ้น

ส่วนที่ ๒ สหรัฐอเมริกา

๒.๑ บริบททั่วไป

สหรัฐอเมริกา เป็นประเทศสหพันธรัฐประชาธิปไตย ประกอบด้วยมลรัฐ ๕๐ รัฐ และ ๑ เมือง มีกรุงวอชิงตันเป็นเมืองหลวง ประชากรประมาณ ๓๑๔ ล้านคน บนเนื้อที่ประมาณ ๙.๘๓ ตารางกิโลเมตร ได้ชื่อว่ามีหลากหลายทางสังคม วัฒนธรรมและชนในชาติมากที่สุด มีความเจริญก้าวหน้าทั้งด้านเศรษฐกิจ วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี การสื่อสาร การเมืองการปกครอง และการทหาร เศรษฐกิจโตเป็นอันดับ ๑ ของโลก ความสามารถในการแข่งขันจากการจัดอันดับของสถาบัน IMD ปี ๒๕๕๕ เป็นอันดับ ๒ รองจากเขตปกครองพิเศษฮ่องกง และอยู่อันดับ ๑ เมื่อปี ๒๕๕๔ ที่ผ่านมามีอัตราการรู้หนังสือของประชากร ร้อยละ ๙๙ มีสถาบันอุดมศึกษาที่ดีติดอันดับ ๑ ใน ๑๐ ของโลก ในหลายสถาบัน เป็นประเทศที่ประชาชนทั่วโลกหลั่งไหลเข้ามาอยู่อาศัย มีอาชีพ และรับการศึกษาามากที่สุดในโลก

๒.๒ นโยบายการศึกษา

รัฐธรรมนูญของสหรัฐอเมริกากำหนดให้การจัดการศึกษาเป็นหน้าที่ของมลรัฐ รัฐบาลกลางมีหน้าที่เพียงกำหนดนโยบายกว้างๆ สนับสนุนงบประมาณ และติดตามประเมินผลโดยภาพรวมเท่านั้น แต่มลรัฐจึงจัดการศึกษาเป็นของตนเองอย่างหลากหลายตามบริบทของมลรัฐนั้นๆ ในแต่ละมลรัฐ มีการกระจายอำนาจการบริหารจัดการไปยังเขตพื้นที่การศึกษา (School District) และสถานศึกษา ตามความหลากหลายของสถานศึกษา เช่นเดียวกัน นอกจากนี้ กฎหมายว่าด้วยเด็กทุกคนต้องไม่ถูกทอดทิ้ง (No Child Left Behind Act of 2001) มุ่งเน้นให้แต่ละรัฐต้องดูแลมาตรฐานคุณภาพของเด็ก ให้เด็กทุกคนต้องได้รับการศึกษาและการพัฒนาที่มีคุณภาพ จัดกิจกรรมช่วยเหลือเด็กด้อยโอกาสให้ได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพ ทั้งการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติ การพัฒนาวิชาการ การพัฒนาครู และ การจัดงบประมาณสนับสนุน เป็นต้น ในกรณีนี้ ประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกาปัจจุบัน (นายบารัค โอบามา) ได้ประกาศชัดเจนเมื่อเข้าสู่ตำแหน่งครั้งแรกว่า จะสรรหาและพัฒนาครูให้มีคุณภาพ เพิ่มเงินเดือน และสนับสนุนครูให้มากขึ้น เน้นการวิจัยและพัฒนาคุณภาพการศึกษา โดยเฉพาะการเพิ่มค่าใช้จ่ายให้กับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ควบคู่กับการมุ่งเน้นการตรวจสอบและพัฒนามาตรฐานคุณภาพ ทั้งนี้ ได้กำหนดให้มีแผนการศึกษา (The Obama Education Plan) ขึ้นดำเนินการตามนโยบายดังกล่าว

๒.๓ ระบบการศึกษา

ระบบการศึกษาของสหรัฐอเมริกา แบ่งการศึกษาออกเป็น การศึกษาปฐมวัย ๑ - ๒ ปี (อายุ ๕ - ๖ ปี) การศึกษาขั้นพื้นฐาน ๑๒ ปี (เกรด ๑ - ๑๒) แยกเป็นระดับประถมศึกษา (เกรด ๑ - ๕ หรือ ๖) มัธยมศึกษาตอนต้น (เกรด ๖- ๘) และมัธยมศึกษาตอนปลาย (เกรด ๙ - ๑๒) ในกรณีนี้ เป็นการศึกษาภาคบังคับ ๙ ปี ซึ่งเป็นการศึกษาให้เปล่า (ตั้งแต่เกรด ๑ - ๘ อายุ ๗ - ๑๖ ปี) การอาชีวศึกษา ๓ ปี ระดับอุดมศึกษา แยกปริญญาตรี ๔ ปี ปริญญาโท ๑ - ๒ ปี ปริญญาเอก ๓ ปี และหลังปริญญาเอก

๒.๔ การบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

สถานศึกษาขั้นพื้นฐานของสหรัฐอเมริกามีฐานะเป็นนิติบุคคล และโดยที่การจัดการศึกษาเป็นหน้าที่ของมลรัฐ ทำให้แต่ละมลรัฐมีอำนาจที่จะดูแลและให้บริการทางการศึกษาแก่ประชาชน ในการนี้ การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีการจัดโครงสร้างทางการบริหาร ออกเป็น ๓ ระดับ คือ

ระดับรัฐ มลรัฐจัดการการศึกษาเองตามที่กล่าวมามีอิสระในการจัดการการศึกษาตามความต้องการของท้องถิ่น มีการจัดการศึกษาหลากหลายรูปแบบทั้งของรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และเอกชนภารกิจของรัฐบาลแห่งมลรัฐที่เกี่ยวกับการศึกษาที่สำคัญ เช่น การบริหารความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน การพัฒนาและบริหารหลักสูตรการเรียนการสอน การบริหารกิจการนักเรียน การบริหารบุคลากรครู การบริหารอาคารสถานที่ การบริหารการเงินและธุรการ โดยมีหน่วยงานทางการศึกษาของมลรัฐ ประกอบด้วยสภาการศึกษาของมลรัฐ ผู้อำนวยการการศึกษาแห่งมลรัฐ และสำนักว่าการศึกษาแห่งมลรัฐ รับผิดชอบทางการศึกษาโดยผู้ว่ามลรัฐจะเป็นผู้แต่งตั้งคณะกรรมการสภาการศึกษา และผู้อำนวยการการศึกษาแห่งรัฐ แต่บางรัฐที่ใช้วิธีการเลือกตั้ง สภาการศึกษาของมลรัฐมีบทบาทหน้าที่หลากหลาย เช่น การบริหารจัดการงบประมาณของรัฐบาลกลางและงบประมาณของมลรัฐ ที่จะใช้ในการศึกษา กำหนดอัตราเงินเดือนขั้นต่ำสำหรับครูและผู้บริหารการศึกษา

ระดับเขตพื้นที่การศึกษา มีบทบาทสำคัญในการบริหารจัดการศึกษา ประกอบด้วย (๑) คณะกรรมการบริหารการศึกษาทำหน้าที่บริหารโรงเรียนในเขตพื้นที่การศึกษาให้สอดคล้องกับนโยบายของมลรัฐ (๒) ศึกษาธิการเขตหรือผู้อำนวยการเขตพื้นที่การศึกษา ทำหน้าที่วางนโยบายและกำหนดหลักการในเรื่องต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับนโยบายของมลรัฐ ทั้งนี้ มีความหลากหลายของรูปแบบของเขตพื้นที่การศึกษาในการบริหารจัดการศึกษา ทั้งด้านภารกิจและประเภทสถานศึกษา บางมลรัฐกำหนดเขตพื้นที่ เป็นภาพรวมของการศึกษาขั้นพื้นฐาน ทั้งปฐมวัย ประถมศึกษา มัธยมศึกษา และอาชีวศึกษา รวมเข้าด้วยกัน บางมลรัฐ กำหนดเขตพื้นที่การศึกษา เป็นเขตประถมศึกษา เขตมัธยมศึกษา เขตอาชีวศึกษา ที่แยกจากกัน ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับบริบทของแต่ละมลรัฐ มีการบริหารแบบมีส่วนร่วมของประชาชนหรือชุมชนเป็นหลัก โดยมีคณะกรรมการบริหารการศึกษาของท้องถิ่น/เขตพื้นที่ เรียกว่า District Board of Education ที่มาจากการเลือกตั้ง

ในการตัดสินใจทางการบริหาร มีความแตกต่างกันตามบริบท บางมลรัฐยังคงรวบรวมอำนาจไว้และกระจายบางส่วน บางมลรัฐ กระจายอำนาจไปให้เขตพื้นที่ศึกษาดำเนินการ และบางมลรัฐก็กระจายไปยังสถานศึกษาโดยตรง

ระดับสถานศึกษา สถานศึกษาหรือโรงเรียนเป็นหน่วยงานย่อยที่สุดในการจัดการศึกษา ที่มีอิสระในการบริหารจัดการแตกต่างกัน ตามการได้รับการกระจายอำนาจจากมลรัฐหรือจากเขตพื้นที่การศึกษา บางโรงเรียนมีคณะกรรมการสภาโรงเรียน (School Council) ที่มีอำนาจเบ็ดเสร็จ บาง

โรงเรียนมีคณะกรรมการสถานศึกษา (School Board) และเมืองค์กรครู ผู้ปกครอง ทำหน้าที่ดูแลการบริหารจัดการและอำนวยความสะดวก บางเขตพื้นที่ ศึกษาธิการเขตทำหน้าที่กำหนดนโยบายและทำงานร่วมกับผู้บริหารสถานศึกษา ครู ผู้ปกครอง และสภาที่ปรึกษาโรงเรียน ในการพัฒนาหลักสูตร บางเขตพื้นที่ ศึกษาธิการเขตทำหน้าที่เป็นผู้กำหนดเงินเดือนครู แผนพัฒนาโรงเรียน การกำหนดมาตรฐานคุณวุฒิ รวมทั้งการสรรหาและแต่งตั้งผู้บริหารสถานศึกษา

รูปแบบของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีทั้งที่เป็นโรงเรียนสามัญศึกษาของรัฐ (Public School) ที่ให้การศึกษาแก่เด็กทั่วไป โรงเรียนเอกชน และโรงเรียนในกำกับรัฐ (charter school) ซึ่งเป็นโรงเรียนที่เป็นความร่วมมือระหว่างเขตพื้นที่การศึกษาและภาคเอกชน เพื่อประสิทธิภาพในการบริหารจัดการและคุณภาพการศึกษา ที่เกิดจากที่ประชาชนบางส่วนไม่พอใจการจัดการศึกษาของรัฐ โดยเฉพาะคุณภาพการศึกษา เกิดการรวมตัวเพื่อแสวงหารูปแบบใหม่ บนพื้นฐานของการกระจายอำนาจ และการมีส่วนร่วม การได้รับสิทธิ เสรีภาพ ความเสมอภาคในการได้รับการศึกษาของผู้เรียน ที่โรงเรียนต้องแสดงความรับผิดชอบในการจัดการศึกษา โดยทำสัญญาดำเนินการกับรัฐ โดยที่งบประมาณรายหัวผู้เรียนเป็นของรัฐ เพื่อความสามารถในการแข่งขันที่ผู้บริหารและครูมีอิสระในการจัดการศึกษาเพื่อประสิทธิผลทางการศึกษามากขึ้น

ทั้งนี้ จากนโยบายการให้สถานศึกษาบริหารแบบใช้โรงเรียนเป็นฐาน โรงเรียนในสหรัฐอเมริกา ยังคงมีอิสระในการบริหารวิชาการ งบประมาณ และบุคลากร ที่สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่นและประชาชน โดยการสนับสนุนและอำนวยความสะดวกของเขตพื้นที่การศึกษา กล่าวคือ

๑. การบริหารวิชาการ

ในการบริหารวิชาการของสถานศึกษา ยึดหลักการมีส่วนร่วมของประชาชนและพ่อแม่ผู้ปกครอง มีการดำเนินการร่วมกันขององค์กรครู ผู้ปกครอง เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ในรูปแบบต่างๆด้วย มีภาพรวมของการบริหารงานวิชาการ ตามประเด็น ดังนี้

๑.๑ การพัฒนาหลักสูตร การจัดทำและพัฒนาหลักสูตรเป็นหน้าที่ของมลรัฐ และหรือเขตพื้นที่การศึกษาร่วมกับสถานศึกษา โดยมีครู ผู้ปกครอง และชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดความต้องการทางการศึกษา ในกรณีนี้ เขตพื้นที่การศึกษาขนาดใหญ่บางเขตมีการสร้างและพัฒนาหลักสูตรให้สถานศึกษานำไปใช้ บางเขตพื้นที่หรือเขตขนาดเล็ก จะเป็นความร่วมมือระหว่างครู ผู้บริหาร และผู้ปกครอง รวมทั้งชุมชนร่วมมือกันจัดและพัฒนาหลักสูตร ตามความพร้อมของแต่ละท้องถิ่น และไม่ว่าจะเป็นเขตพื้นที่เล็กหรือใหญ่ เมื่อได้มีการจัดทำหลักสูตร ต่างก็จะเน้นความเป็นพลเมืองดีในพหุสังคมของสหรัฐอเมริกาที่มีความหลากหลาย เพื่อสร้างความเป็นเอกภาพและประชาธิปไตย โดยเฉพาะการให้เรียนรู้ประวัติศาสตร์ของความเป็นอเมริกา และกำหนดให้เป็นวิชาแกนหรือวิชาบังคับ

๑.๒ การจัดการเรียนการสอน การจัดการเรียนการสอนเป็นหน้าที่ของครูที่ต้องนำหลักสูตรที่กำหนดขึ้นโดยรัฐ หรือเขตพื้นที่การศึกษา หรือสถานศึกษา แล้วแต่กรณี มาดำเนินการให้บรรลุเป้าหมาย ในการนี้ครูมีอิสระที่จะจัดการเรียนการสอน และการประเมินผล ที่อาจมีผู้ปกครอง และชุมชนร่วมให้ข้อเสนอแนะ และการคัดเลือกหนังสือเรียน แล้วแต่กรณี โรงเรียนส่วนใหญ่ มีเทคโนโลยี และอุปกรณ์การเรียนการสอนที่ทันสมัย สามารถเข้าถึงการศึกษาในทุกที่ และยึดปรัชญาการเรียนการสอนแบบการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง (Learning by doing) ของจอห์น ดิวอี้ เป็นแนวทางการจัดการเรียนการสอน เป็นส่วนใหญ่ อย่างไรก็ตาม การจัดการเรียนการสอนของครูในสหรัฐอเมริกา มีรูปแบบการเรียนการสอนที่หลากหลายตามการคิดค้นของครูและนักการศึกษา ที่ได้ชื่อว่า มีนวัตกรรมการเรียนการสอนมากที่สุด และเป็นต้นแบบของการจัดการเรียนการสอนยุคใหม่ แม้แต่นิวซีแลนด์ ก็ยังศึกษารูปแบบการจัดการเรียนการสอนตามแนวทางของเดวิดดังกล่าว เป็นแนวทางการปฏิรูปการศึกษาของตน

ในการนี้ รัฐบาลกลางจะทำหน้าที่วิจัยและพัฒนาและสนับสนุนส่งเสริมให้ผู้เรียนได้รับโอกาสทางการศึกษาที่มีคุณภาพเท่าเทียมกัน ทั้งโดยการจัดสรรเงินกู้ยืมเพื่อการศึกษา หรือการช่วยเหลือผู้มีรายได้น้อย เป็นต้น

เวลาเรียนของระดับชั้นเล็กมีชั่วโมงเรียนน้อย และจะเพิ่มเวลาขึ้นในระดับชั้นที่สูงขึ้น (เช่น ระดับเด็กเล็กเรียนครึ่งวันระดับประถมศึกษา เรียนวันละ ๕ ชั่วโมง มีช่วงพัก ๓ ช่วง คือ พักช่วงเช้า พักกลางวัน และพักช่วงบ่าย และสำหรับระดับมัธยมศึกษา เช่นเดียวกับประถมศึกษา แต่เพิ่มเวลาเรียนมากกว่า

สำหรับภาคการศึกษามีหลายแบบแตกต่างกันออกไปขึ้นอยู่กับความต้องการสถานศึกษา และความนิยมของท้องถิ่น ได้แก่ ระบบที่เป็นภาคการศึกษา ๒ ภาค หรือ ๓ ภาคการศึกษา แล้วแต่ความนิยมของท้องถิ่น

๑.๓ การประเมินผลการเรียน การประเมินผลการเรียนเป็นหน้าที่ของครู ที่ใช้หลากหลายวิธีการ มีทั้งการเลื่อนชั้นตามอายุ การทดสอบการประเมินจากแฟ้มสะสมผลงาน เป็นต้น ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับครูและบริบทของวิชานั้นๆ ที่จะประเมินด้วยกระบวนการหรือวิธีการใด และปัจจุบัน เริ่มหันกลับมาใช้การเข้าชั้นอีกครั้ง หากพัฒนาการเรียนของเด็กไม่ดีพอ ซึ่งเป็นไปตามนโยบายการพัฒนามาตรฐานคุณภาพการศึกษาของสหรัฐอเมริกา ที่คุณภาพการศึกษาคงต่ำในรอบสิบปีที่ผ่านมา

๒. การบริหารงบประมาณ

การบริหารงบประมาณของสถานศึกษา ส่วนใหญ่เป็นหน้าที่ของสถานศึกษา และเขตพื้นที่การศึกษาบริหารเองบ้างในบางพื้นที่ ซึ่งขึ้นอยู่กับนโยบายและความหลากหลายของเขตพื้นที่และท้องถิ่น แต่สำหรับโรงเรียนในกำกับรัฐ สถานศึกษามีอิสระในการบริหารจัดการงบประมาณตามพันธะสัญญาที่ให้ไว้กับมลรัฐหรือเขตพื้นที่การศึกษานั้นๆ

ในการนี้ รายได้ของสถานศึกษามาจาก ๓ ทาง คือ (๑) รัฐบาลกลาง (๒) มลรัฐและท้องถิ่น และ (๓) รายได้ของสถานศึกษาที่มาจากการบริจาค โดยรัฐบาลกลางจะจัดสรรให้มลรัฐเป็นเงินอุดหนุนโรงเรียน จากนั้นมลรัฐจัดสรรเป็นเงินอุดหนุนให้โรงเรียน (ปีแรกของแผนอย่างน้อยร้อยละ ๖๐ และปีต่อไป ร้อยละ ๙๐) ในแต่ละปี รัฐบาลกลางจะจัดสรรงบประมาณตามประกาศพันธะแห่งชาติ เป็นแนวทางในการบริหารจัดการ การจัดตั้งงบประมาณจะเป็นไปตามพันธะแห่งชาติ ที่รัฐบาลได้ประกาศ ซึ่งขึ้นอยู่กับแต่ละปีว่า จะเน้นอะไร งบประมาณเพื่อการศึกษาของรัฐบาลก็จะเน้นตามนั้น ดังเช่น ประธานาธิบดีบารัค โอบามา ที่เน้นการศึกษาปฐมวัย การพัฒนาครู และมาตรฐานคุณภาพการศึกษา ก็จะจัดสรรงบประมาณตามพันธะแห่งชาติดังกล่าว

สำหรับงบประมาณการศึกษาของท้องถิ่น ได้มาจากท้องถิ่น (เช่น ภาษีทรัพย์สิน) มลรัฐ (เช่น ภาษีการค้ำส่วนของรัฐ) และจากรัฐบาลกลาง ทั้งนี้เงินจากมลรัฐและท้องถิ่นจะเป็นแหล่งรายได้หลักของการจัดการศึกษาของโรงเรียน การให้เงินสนับสนุนต่อเขตการศึกษามี ๕ วิธี คือ (๑) แบบ Flat-Grant (๒) แบบ Foundation Plan (๓) แบบ Power-Equalizing Plan (๔) แบบ Guaranteed - Tax Base Plan (๕) แบบ Weighted - Student Plan นอกจากนี้ในกรณีที่เขตพื้นที่การศึกษามีเงินรายได้ไม่เพียงพอ มลรัฐอาจเพิ่มบาพิเศษให้สำหรับการจัดสรรให้เขตพื้นที่การศึกษาได้หรืออาจหารายได้เพิ่มเติมด้วยวิธีอื่น รวมทั้งการได้รับบักยืมเพื่อการศึกษาของนักเรียนเพื่อสร้างความเสมอภาคในโอกาสทางการศึกษาที่มีคุณภาพ

โรงเรียนมีอิสระในการใช้จ่ายงบประมาณตามแผนงานที่เสนอขอ ตามความต้องการของโรงเรียนและให้สำนักว่าการการศึกษาแห่งรัฐพิจารณาอนุมัติไว้ การใช้งบประมาณเป็นอำนาจของคณะกรรมการบริหารโรงเรียน ดูแลโดยผู้บริหารสถานศึกษาและศึกษาธิการเขต

นอกจากนั้น ยังกำหนดให้มีคู่มือการศึกษาให้แก่พ่อแม่ผู้ปกครองที่ได้เด็กออกจากโรงเรียนของรัฐ ไปเข้าเรียนในโรงเรียนในกำกับรัฐ หรือเอกชน ได้ ซึ่งขึ้นอยู่กับเงินค่าใช้จ่ายรายหัวในแต่ละชุมชน ที่จะสนับสนุน

๓. การบริหารงานบุคคล

รัฐและเขตพื้นที่การศึกษา มีอำนาจบริหารบุคลากรเอง รับผิดชอบกำกับนโยบายด้านมาตรฐานครูและบุคลากรทางการศึกษา ด้านสวัสดิการครู และยังมีองค์กรวิชาชีพ สมาคมการศึกษาแห่งชาติ (NEA) สมาพันธ์ครูอเมริกา (AFT) ดูผลผลประโยชน์ของครูและบุคลากรทางการศึกษาอีกด้วย

ผู้บริหารและครูในโรงเรียนของรัฐทุกคนมิใช่ข้าราชการ แต่เป็นพนักงานครูที่มาโดยการจ้างของคณะกรรมการบริหารโรงเรียนโดยครูและผู้บริหารทุกคนต้องมีใบอนุญาตประกอบวิชาชีพควบคุม โดยสำนักว่าการการศึกษาแห่งรัฐหรือคณะกรรมการการศึกษาของรัฐแล้วแต่กรณี ตามนโยบายของรัฐนั้นๆว่าจะมอบหมายให้ใครเป็นผู้ออกใบอนุญาต แต่การกำหนดคุณสมบัติของการเป็นครูไม่มีความแตกต่างกันมากนัก เช่น การกำหนดคุณสมบัติของครูในระดับประถมศึกษาที่ต้องจบปริญญาตรีเป็นอย่าง

ต่ำ สำหรับครูในระดับมัธยมศึกษาต้องจบสูงกว่าปริญญาตรีและต้องมีความเชี่ยวชาญอย่างน้อย ๑ วิชาในระดับที่สอน รวมทั้งครูทุกคนต้องมีพื้นฐานความรู้ด้านการศึกษาทั่วไปและความรู้เฉพาะสาขาวิชาที่พครู ซึ่งรวมถึงความรู้เกี่ยวกับจิตวิทยาวัยรุ่น หลักและเทคนิคการสอน และพื้นฐานการศึกษา ทั้งนี้ โดยทั่วไป เขตพื้นที่การศึกษาเป็นผู้ว่าจ้างผู้บริหารสถานศึกษา และผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้ว่าจ้างครู ตามคุณสมบัติที่กำหนด

ด้านการพัฒนาครู มีสำนึกว่าการการศึกษาแห่งรัฐดูแลจัดการเรื่องการพัฒนาผู้บริหารและครู ที่ต้องได้รับการอบรม นิเทศ ศึกษาดูงานและการพัฒนาตนเอง อย่างน้อยปีละครั้ง

ในระดับสถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษามีอำนาจหน้าที่ในการปกครองดูแลครูและบุคลากรของสถานศึกษาซึ่งหมายรวมถึงการนิเทศและพัฒนาครูของสถานศึกษาด้วย

๔. การบริหารทั่วไป

๔.๑ การนิเทศ ติดตาม การนิเทศติดตาม ตรวจสอบ การศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นระบบที่กำหนดบทบาทไว้ทั้งระดับรัฐบาลกลางหรือกระทรวงศึกษาธิการ ระดับรัฐหรือมลรัฐ เขตพื้นที่การศึกษา ซึ่งมีหน้าที่ในการติดตาม ตรวจสอบคุณภาพการศึกษาในความรับผิดชอบตามระดับของตน ทั้งนี้ ในระดับกระทรวงมีการ ให้เอกชนที่ได้รับการยอมรับทำหน้าที่ตรวจสอบและให้การรับรอง รวมทั้งมีการจัดตั้งหน่วยงานตรวจสอบภายนอกทำหน้าที่ทบทวนและให้ข้อเสนอแนะวิธีการปรับปรุงพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียน มีการจัดทำเกณฑ์มาตรฐานการศึกษาตามเป้าหมาย และประเมินผู้เรียนโดยตรงโดยการประเมินผลภายในของมลรัฐ

๔.๒ การมีส่วนร่วมของพ่อแม่ ผู้ปกครองและชุมชน หรือเครือข่ายสถานศึกษา โดยโรงเรียนเปิดโอกาสให้พ่อแม่ ผู้ปกครอง และชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการโรงเรียน ทั้งในรูปของสมาคมครู ผู้ปกครอง สมาคมศิษย์เก่า หรือชุมชน หรือการเป็นตัวแทนชุมชนเข้าเป็นกรรมการสถานศึกษา จากการเลือกตั้ง เหล่านี้เป็นต้น

๔.๓ การนำเทคโนโลยีมาใช้ในการบริหารจัดการศึกษา โดยที่สหรัฐอเมริกาเป็นประเทศที่มีความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี ดังนั้น การเข้าถึงการศึกษาด้วยเทคโนโลยี ก้าวหน้าเป็นความจำเป็นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ในการนี้ ทุกโรงเรียนจึงเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เข้าถึงการศึกษาโดยใช้อินเทอร์เน็ตทั้งโรงเรียนประถมศึกษาและมัธยมศึกษา นอกจากนั้น มีการจัดสรรคอมพิวเตอร์ส่วนบุคคลให้แก่โรงเรียนเพื่อนักเรียนได้ใช้ในทุกโรงเรียนเฉลี่ย ๑ เครื่องต่อผู้เรียน ๔ คน หรือประมาณ ๑๔ ล้านเครื่อง ในช่วงที่ผ่านมา รวมทั้ง ใช้นวัตกรรมการเรียนการสอนทางออนไลน์ และการติดต่อสื่อสารทางออนไลน์ระหว่างครูและผู้ปกครอง เป็นต้น

๒.๖ ความพร้อมในการบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

โดยที่สหรัฐอเมริกา เป็นประเทศที่มีเศรษฐกิจโตที่สุดในโลก มีความเจริญก้าวหน้าทางด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี จึงอาจกล่าวได้ว่า สถานศึกษาขั้นพื้นฐานของสหรัฐอเมริกามีความพร้อมในการบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างยิ่ง ทั้งด้านครู เงิน ความรู้ และเทคโนโลยี แม้ว่าในช่วงที่ผ่านมาสหรัฐอเมริกาจะประสบกับปัญหาเศรษฐกิจอย่างรุนแรง ก็ตาม กล่าวคือ

๑. **ครู** แม้ว่า ในช่วงที่ผ่านมา สหรัฐอเมริกา จะประสบกับปัญหาครูบรรจุใหม่ส่วนใหญ่ลาออก อันเนื่องมาจากภาระงานค่อนข้างยากและมาก ขณะที่เงินเดือนไม่สอดคล้อง การสนับสนุนทรัพยากรที่ไม่เพียงพอ ความสับสนในบทบาท และเจตคติของความเป็นครู อันเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อคุณภาพการศึกษา แต่รัฐบาลก็ได้พยายามแก้ปัญหาด้วยการกำหนดนโยบายการพัฒนาครู การเพิ่มเงินเดือนครู และการสนับสนุนการทำงานของครู โดยได้กำหนดแผนการศึกษาของโอบามาที่ผ่านมา ส่งผลให้การทำงานของครูมีคุณภาพและรักษาครูในระบบได้มากขึ้น ที่สำคัญ การกำหนดให้ครูทุกคนจบปริญญา โดยระดับประถมศึกษา ต้องจบปริญญาตรี และระดับมัธยมศึกษาต้องจบสูงกว่าปริญญาตรี พร้อมทั้งมีความเชี่ยวชาญในสาขาที่สอน รวมทั้งต้องมีความรู้ด้านจิตวิทยาวัยรุ่น พื้นฐานการศึกษา เทคนิควิธีสอน การ และวิชาชีพครู โดยมีหน่วยงานทำหน้าที่พัฒนาครูโดยเฉพาะ

๒. **เงิน** หรืองบประมาณเพื่อการศึกษา ที่มาจากหลายแหล่ง ทั้งจากรัฐบาล รัฐ และท้องถิ่น อีกทั้ง การได้รับสนับสนุนจากภาคเอกชน พ่อแม่ผู้ปกครองและชุมชน ส่งผลให้โรงเรียนมีเงิน/งบประมาณเพื่อการบริหารจัดการสถานศึกษาที่สอดคล้องกับความต้องการได้อย่างคล่องตัว

๓. **ความรู้** จากการที่สหรัฐอเมริกา เป็นประเทศที่มีความก้าวหน้าทางด้านการคิดค้นนวัตกรรม วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และการสื่อสาร สถานศึกษาจึงมีโอกาสในการได้รับนวัตกรรม และการเข้าถึงความรู้ใหม่ ในการบริหารจัดการศึกษา ได้อย่างมีประสิทธิภาพ แม้ว่า ในช่วงที่ผ่านมา ผู้เรียนจะมีคุณภาพการศึกษาตกต่ำโดยเฉพาะในกลุ่มหลากหลายชาติพันธุ์และด้อยโอกาส แต่รัฐบาลกลางได้กำหนดนโยบายในการแก้ปัญหา โดยเฉพาะการออกกฎหมายว่าด้วยการไม่ทอดทิ้งเด็กทุกคน ปี พ.ศ. ๒๕๔๔ (No Child Left Behind Act 2001)

๔. **เทคโนโลยี** ด้วยความเจริญทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ตามที่กล่าวมา เป็นความพร้อมของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในสหรัฐอเมริกาที่จะเข้าถึงเทคโนโลยี และใช้เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือในการแสวงหาความรู้ได้อย่างง่ายดายและมีคุณภาพ

๒.๗ จุดเด่นในการบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

๑. การที่รัฐธรรมนูญกำหนดให้การจัดการศึกษาเป็นหน้าที่ของรัฐ รัฐบาลทำหน้าที่เพียงดำเนินนโยบาย สนับสนุนงบประมาณ และการติดตาม ตรวจสอบและประเมินผลการศึกษาเท่านั้น ส่งผลให้แต่ละมลรัฐมีอิสระในการบริหารจัดการศึกษาตามบริบทของตน และมีการกระจายอำนาจไปยังเขตพื้นที่

การศึกษา และสถานศึกษา ทำให้การจัดการศึกษาเกิดความคล่องตัว และเป็นไปตามความต้องการของพ่อแม่ ผู้ปกครองและชุมชน

๒. จากการศึกษาที่สหรัฐอเมริกา มีเสถียรภาพทางการเมืองการปกครอง ส่งผลให้นโยบายทางการศึกษามีเสถียรภาพตามไปด้วย นโยบายที่กำหนดไว้ของรัฐบาล หรือที่กำหนดไว้ในกฎหมายมีการนำไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการบริหารจัดการของสถานศึกษา ที่ไม่ต้องเปลี่ยนแปลงบ่อยเช่นของไทย

๓. การกำหนดให้ครูระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ทั้งระดับประถมศึกษา และมัธยมศึกษา ต้องจบปริญญาตรี และสูงกว่า รวมทั้งการกำหนดให้ครูต้องมีใบอนุญาตประกอบวิชาชีพ รวมทั้ง การได้รับการพัฒนาทุกปี ภายใต้การส่งเสริมด้านการวิจัยและพัฒนาทางวิชาการจากรัฐบาลกลาง รวมทั้ง การมีองค์กรทางวิชาชีพที่เข้มแข็ง ทำให้สถานะของครูมีความมั่นคง แม้ว่าครูจะเป็นเพียงพนักงานจ้างของเขตพื้นที่การศึกษาหรือสถานศึกษาก็ตาม แต่ก็ยังเป็นไปตามสถานะของครูทั่วโลก ส่วนใหญ่

๔. การเปิดโอกาสให้พ่อแม่ ผู้ปกครอง และชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ทั้งการร่วมเป็นกรรมการสถานศึกษา การพัฒนาหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน และการติดตามประเมินผลการเรียน ทำให้เกิดความใกล้ชิดระหว่างสถานศึกษาและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย การศึกษาตอบสนองความต้องการได้มากที่สุด

๕. การกระจายอำนาจทางการบริหารให้สถานศึกษาบริหารจัดการอย่างเป็นอิสระ โดยเฉพาะการบริหารงานบุคคล ที่คณะกรรมการสถานศึกษามีอิสระในการสรรหาและจัดจ้างผู้บริหารสถานศึกษา และผู้บริหารสถานศึกษามีอิสระในการสรรหาและจัดจ้างครูภายใต้คุณสมบัติที่กำหนด ทำให้สถานศึกษาสามารถจัดครูตรงตามความรู้ความสามารถ อันส่งผลต่อคุณภาพการศึกษาในที่สุด

๖. ความเจริญทางวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรมทางความรู้ของสหรัฐอเมริกา ส่งผลต่อการเข้าถึงการศึกษาของผู้เรียน และการพัฒนาการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๗. มีความหลากหลายของรูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษา ตามบริบท ความพร้อม และขนาดของสถานศึกษา เช่น โรงเรียนของรัฐ หรือของท้องถิ่น โรงเรียนเอกชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่โดดเด่นคือ โรงเรียนในกำกับรัฐ ที่เป็นความร่วมมือของเขตพื้นที่การศึกษาและภาคเอกชน หรือมูลนิธิ ที่ประสงค์จะจัดการศึกษา และทำสัญญากับรัฐหรือเขตพื้นที่การศึกษา โดยรัฐเป็นผู้สนับสนุนงบประมาณ

๒.๘ จุดด้อยทางการบริหารจัดการสถานศึกษา

๑. จากความหลากหลายทางวัฒนธรรม และชาติพันธุ์ โดยเฉพาะกลุ่มผู้ด้อยโอกาสยากไร้ หลากหลายชนชาติที่มีรากฐานแตกต่างกัน เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ให้ใกล้เคียงกัน

๒. ปัญหาคุณภาพการศึกษา ได้แก่ ครูบรรจุใหม่ลาออกจำนวนมากอันเนื่องมาจากภาระงานมาก เงินเดือนไม่สอดคล้องกับภาระงานและไม่เท่าเทียมกับวิชาชีพชั้นสูงอื่น ทรัพยากรทางการศึกษาไม่เพียงพอต่อการพัฒนาการเรียนการสอนของครู ความสับสนในบทบาทของครู การขาดการมีส่วนร่วมของพ่อแม่ผู้ปกครองที่จะดูแลบุตรหลาน และปัญหาการอ่านออกเขียนได้ของกลุ่มชาติพันธุ์ ด้อยโอกาส และยากไร้ ในช่วงที่ผ่านมา เป็นอุปสรรคสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

๓. ปัญหาเศรษฐกิจ และการเมือง การก่อการร้ายข้ามชาติที่เกิดจากการแผ่ขยายอำนาจทางการทหารของสหรัฐอเมริกา อาจกระทบต่อการชะลอตัวในการจัดสรรงบประมาณเพื่อการศึกษาในช่วงที่ผ่านมาและในอนาคต

ส่วนที่ ๓ ประเทศนิวซีแลนด์

๓.๑ บริบททั่วไป

นิวซีแลนด์ เป็นประเทศหมู่เกาะในคาบสมุทรแปซิฟิก ตั้งอยู่ทางตอนใต้ของเครือรัฐออสเตรเลีย ใกล้เคียงทั่วโลกได้ บนพื้นที่ประมาณ ๒.๖๘ ตารางกิโลเมตร สภาพพื้นที่เป็นเกาะ มีเกาะใหญ่ ๒ เกาะ ได้แก่ เกาะเหนือ และเกาะใต้ มีทัศนียภาพที่สวยงามทั้งภูเขาและทุ่งหญ้า กรุงเวลลิงตันเป็นเมืองหลวง ประชากรประมาณ ๔.๓ ล้านคนเศษ ประกอบไปด้วยชาวผิวขาว และชาวเมารีที่เป็นชนพื้นเมืองดั้งเดิม ประชาชนมีวิถีชีวิตที่สงบสุขภายใต้สวัสดิการของรัฐ อาชีพส่วนใหญ่ได้แก่ การเลี้ยงสัตว์และผลิตภัณฑ์แปรรูปจากสัตว์ โดยเฉพาะแกะ และวัว ปี ๒๕๕๓ รายได้เฉลี่ยของประชากร ต่อคน/ปี ๓๐,๑๐๘.๔๑ ดอลลาร์สหรัฐอเมริกา ปี ๒๕๕๕ ความสามารถในการแข่งขันนานาชาติ อันดับที่ ๒๑ จากการจัดอันดับของสถาบันการจัดการนานาชาติ อัตราการว่างงาน ร้อยละ ๖.๘ อายุเฉลี่ย ประมาณ ๘๒ ปี อัตราการรู้หนังสือของประชาชน ร้อยละ ๙๙ โดยให้ความสำคัญกับการศึกษาว่า เป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาประเทศ

๓.๒ การศึกษา

นิวซีแลนด์ ได้ชื่อว่า เป็นประเทศที่ประสบผลสำเร็จทางการศึกษาเป็นอย่างสูงในลำดับต้นๆของโลก จากการทดสอบสมรรถนะทางการอ่าน คณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ ในโครงการประเมินผลนักเรียนนานาชาติ (PISA) ครั้งที่ ๔ เมื่อปี ๒๕๕๒ อยู่ในอันดับ ๗ จาก ๖๕ ประเทศ เป็นผลพวงหนึ่งจากการปฏิรูปประเทศ และปฏิรูปการศึกษาทั้งระบบ แบบถอนรากถอนโคน เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๓๒ โดยการกระจายอำนาจทางการศึกษาจากกระทรวงศึกษาธิการไปยังสถานศึกษาโดยตรงในความรับผิดชอบของคณะกรรมการสถานศึกษา (Board of Trustee) ที่ไม่มีองค์กรทางการบริหารอื่นมาคั่นกลาง มีสำนักงานตรวจสอบคุณภาพการศึกษา (Education Review Office) ขึ้นตรงต่อรัฐมนตรีผู้รับผิดชอบ

ตรวจสอบคุณภาพการศึกษา ทำหน้าที่ติดตาม ตรวจสอบคุณภาพการศึกษา ทุก ๕ ปี ในลักษณะของการตรวจสอบและถ่วงดุลที่ควบคู่กับการกระจายอำนาจ และมีสำนักงานรับรองคุณวุฒิการศึกษาของนิวซีแลนด์ (The New Zealand Qualification Authority) สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ทำหน้าที่ดูแลมาตรฐาน คุณภาพ และการรับรองคุณวุฒิการศึกษาการจัดการศึกษาตามกฎหมายการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๓๒ มีแนวทางแห่งชาติว่าด้วยการศึกษา (National Guidelines) เป้าหมายการศึกษาแห่งชาติ (Education Goal) และกรอบคุณวุฒิและหลักสูตรแห่งชาติ เป็นแนวดำเนินการ บนพื้นฐานปรัชญา “การศึกษาเพื่อชีวิต” ด้วยหลักของการกระจายอำนาจทางการศึกษา หลักการมีส่วนร่วมของประชาชน และหลักการตรวจสอบและถ่วงดุล โดยยึดแนวคิดในการดำเนินงานเพื่อการปฏิรูปการศึกษา ดังนี้ (๑) โรงเรียนเป็นแหล่งที่ทุกคนเข้ามาใช้ได้ (๒) โรงเรียนเป็นแหล่งที่เด็กเข้ามาเล่นได้ (๓) โรงเรียนเป็นแหล่งของความรู้และความสำเร็จ และ (๔) ครูจะต้องมีประสิทธิภาพ

ที่พิเศษสำหรับการจัดการศึกษาของนิวซีแลนด์ ก็คือ การให้ความสำคัญกับชนเผ่าดั้งเดิมคือ ชาวเมารี จากข้อบัญญัติของสนธิสัญญาไวทังกิ ที่กำหนดให้รัฐบาลต้องให้ความสำคัญของความเป็นมนุษย์และสิทธิที่เท่าเทียมกัน โดยเฉพาะการได้รับการศึกษา ที่แม้จะมีชาวเมารีเพียงคนเดียวในโรงเรียน โรงเรียนนั้นๆก็ต้องจัดหลักสูตรการเรียนการสอนให้กับชาวเมารีเป็นการเฉพาะ

๓.๓ ระบบการศึกษา

ระบบการศึกษาของนิวซีแลนด์ มีการปรับเปลี่ยนหลายครั้งนับจากปฏิรูปการศึกษา และปัจจุบันแบ่งออกเป็น ๔ กลุ่มระดับ คือ (๑) การศึกษาก่อนวัยเรียน (early childhood) อายุตั้งแต่แรกเกิด - ๕ ปี (๒) การศึกษาระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาตอนต้น ชั้นปีที่ ๑ - ๘ (อายุ ๕ - ๑๓ ปี)(๓) การศึกษาชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย (secondary school) ชั้นปีที่ ๙ - ๑๓ อายุ ตั้งแต่ ๑๓ ปีขึ้นไป - ๑๖ ปี และการศึกษาระดับอุดมศึกษา อายุตั้งแต่ ๑๖ ปี ขึ้นไปการศึกษาภาคบังคับ อายุระหว่าง ๖ - ๑๖ ปี ซึ่งเป็นผู้อยู่ในการศึกษาระดับประถมศึกษาถึงมัธยมศึกษาตอนปลาย และถือเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชน ที่รัฐต้องจัดการศึกษาให้เปล่าอย่างมีคุณภาพ เป็นการศึกษาในระบบโรงเรียน ๑๓ ปี และมีข้อกำหนดว่า หากเด็กคนใดมีที่อยู่อาศัยห่างจากโรงเรียนเกิน ๕ กิโลเมตร อาจได้รับการยกเว้นการเรียนภาคบังคับในโรงเรียน แต่ต้องลงทะเบียนเรียนการศึกษาทางไกลหรือทางไปรษณีย์

ในการนี้ รูปแบบการจัดการศึกษา แบ่งเป็นหลายรูปแบบ กล่าวคือรูปแบบการจัดการศึกษาตามอายุ และรูปแบบการจัดการศึกษาตามงบประมาณการสนับสนุน กล่าวคือ

๑. รูปแบบการจัดการศึกษา จำแนกตามอายุ จำแนก ดังนี้

- โรงเรียนประถมศึกษาตอนต้น ชั้นปีที่ ๑ - ๖ อายุระหว่าง ๕ - ๑๑ ปี
- โรงเรียนประถมศึกษาแบบสมบูรณ์ ชั้นปีที่ ๑ - ๘ อายุระหว่าง ๕ - ๑๓ ปี

- โรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น (Intermediate school) ชั้นปีที่ ๗ - ๘ อายุระหว่าง ๑๐ - ๑๓ ปี

- โรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย (Secondary School) ชั้นปีที่ ๙ - ๑๓ อายุระหว่าง ๑๒ - ๑๘ ปี

นอกจากนั้น อาจมีบางโรงเรียนมีรูปแบบการจัดการศึกษาที่แตกต่างออกไป โดยรวมขึ้นปี เข้าด้วยกัน ดังได้แก่

- โรงเรียนประเภท Composite School/Area School สอนตั้งแต่ชั้นปีที่ ๑ - ๑๓ ดังเช่น โรงเรียนเอกชน หรือโรงเรียนของรัฐสายสามัญทั่วไป

- โรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย สอนชั้นปีที่ ๗ - ๑๓

- โรงเรียนมัธยมศึกษาระดับกลาง (Middle school) ชั้นปีที่ ๗ - ๑๐

- โรงเรียนมัธยมศึกษาระดับสูง (Senior School) ชั้นปีที่ ๑๑ - ๑๓

- โรงเรียนทางไกล (The Correspondence School) ตั้งแต่ก่อนวัยเรียนจนถึงชั้นปีที่ ๑๓

๒. รูปแบบการจัดการศึกษาของโรงเรียน จำแนกตามการจัดสรรงบประมาณ แบ่งเป็น ๓ ประเภทได้แก่

๒.๑ โรงเรียนของรัฐเป็นโรงเรียนที่รัฐจัดสรรงบประมาณเต็มจำนวน ที่จำแนกออกเป็นประเภทต่างๆ เช่น โรงเรียนของรัฐที่เปิดสอนสามัญโดยทั่วไป โรงเรียนสำหรับชาวเมารี ที่สอนทั้งวิชาปกติและวิชาเฉพาะของชาวเมารี สอนภาษา และวัฒนธรรมเมารี โรงเรียนการศึกษาพิเศษสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ โรงเรียนพื้นที่เฉพาะ ในชนบทห่างไกล โรงเรียนที่มีเอกลักษณ์เฉพาะ เป็นต้น

๒.๒ โรงเรียนเอกชนเป็นโรงเรียนที่จัดโดยเอกชน และรัฐจัดสรรงบประมาณให้ร้อยละ ๒๕

๒.๓ โรงเรียนแบบบูรณาการของรัฐ เป็นโรงเรียนที่เคยเป็นของเอกชน และโอนมาเป็นของรัฐตามกฎหมาย เมื่อปี พ.ศ.๒๕๑๘ และยังเป็นการดำเนินงานโดยเอกชน ที่คงเอกลักษณ์เฉพาะของตนไว้ ทั้งด้านศาสนาและความเชื่อ ได้รับงบประมาณทั้งหมดจากรัฐ

นอกจากนั้น ยังเปิดโอกาสให้พ่อแม่ผู้ปกครองจัดสอนบุตรหลาน ได้ ภายใต้การควบคุมของรัฐที่จะจัดการศึกษาแก่บุตรหลานได้อย่างมีคุณภาพ โดยรัฐจัดสรรเงินอุดหนุนเป็นค่าใช้จ่ายให้เป็นรายปี

๓.๕ การบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

การจัดการศึกษาของนิวซีแลนด์ แตกต่างจากประเทศอื่นๆ ที่ไม่เปิดโอกาสให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัดการศึกษา แต่การศึกษากระจายไปให้ประชาชนจัดการศึกษาโดยตรง ทั้งรัฐ เอกชน พ่อแม่

ผู้ปกครอง หรือโบสถ์ การศึกษาที่จัดในโรงเรียนของรัฐ เป็นการจัดในรูปของคณะกรรมการบริหารสถานศึกษา (Board of Trustee) ที่มาจากประชาชน (ผู้ปกครอง ตัวแทนชุมชน/ท้องถิ่น) โดยตรง

คณะกรรมการบริหารสถานศึกษาดังกล่าว ประกอบด้วยผู้บริหารโรงเรียน ตัวแทนครู ตัวแทนผู้ปกครอง ผู้แทนชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ประมาณ ๕ – ๗ คน ตามขนาดของโรงเรียน และหากเป็นโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา จะมีตัวแทนนักเรียนร่วมเป็นกรรมการด้วย มีอำนาจเบ็ดเสร็จทางการบริหารทั้งด้านงบประมาณ วิชาการ บริหารงานบุคคล การบริหารกิจการนักเรียน และการบริหารทั่วไป ที่ทำหน้าที่รับนโยบายจากกระทรวงศึกษาธิการโดยตรง ตามกฎหมายการศึกษา พ.ศ. ๒๕๓๒ กล่าวคือ

๑. การบริหารวิชาการ

การบริหารงานวิชาการในระดับรัฐ มีการกำหนดแนวทางการศึกษาของชาติ เป้าหมายการศึกษาของชาติ และกรอบหลักสูตรของนิวซีแลนด์ รวมถึงกำหนดธรรมเนียมของโรงเรียนเพื่อเป็นแนวทางการบริหารวิชาการของโรงเรียน และกำหนดแนวทางในการจัดการศึกษา ซึ่งเป็นเสมือนแผนแม่บทในการจัดการศึกษาของทุกหน่วยงานและเป็นแนวทางในการสนับสนุนของรัฐที่มีต่อหน่วยงานทางการศึกษา ในด้านการบริหารงานวิชาการมีลักษณะของการกระจายอำนาจให้คณะกรรมการบริหารสถานศึกษา มีอำนาจหน้าที่ทุกเรื่องที่เกี่ยวข้องกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และทุกเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานในโรงเรียน ตามที่กำหนดไว้ในแนวทางการจัดการศึกษาของชาติ

การบริหารงานวิชาการในระดับสถานศึกษา กรรมการบริหารโรงเรียนได้รับการกระจายอำนาจให้ทำทุกเรื่องเกี่ยวกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ทั้งการพัฒนาหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน และการประเมินผลการเรียน โดยการมีส่วนร่วมของ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้แก่ สื่อมวลชน ครู ผู้ปกครอง และนักธุรกิจต่างๆ ทุกขั้นตอน ผ่านกระบวนการต่างๆเช่น การระดมความคิดเห็น การประชาพิจารณ์ ประชุมสัมมนาและการเผยแพร่สู่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเพื่อรับการวิพากษ์วิจารณ์แก้ไขกล่าวคือ

๑.๑ การพัฒนาหลักสูตร โรงเรียนพัฒนาหลักสูตร จากกรอบหลักสูตรแห่งชาติ ที่รัฐกำหนด โดย คณะกรรมการบริหารฯ ครู ผู้ปกครอง และชุมชน ร่วมกันกำหนด เลือกใช้หลักสูตรและพัฒนาให้สอดคล้องกับหลักสูตรกลางและสภาพของท้องถิ่นและสถานศึกษาที่ ครอบคลุมสาระการเรียนรู้ ๗ สาระ คือภาษาประจำชาติ ภาษาอังกฤษ และภาษาอื่น คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี สังคมศาสตร์ศิลปะ สุขศึกษาและพลานามัย โดยมีมุ่งปลูกฝังค่านิยมและคุณลักษณะพึงประสงค์ของพลเมือง และทักษะที่จำเป็น ๘ ประการ คือทักษะการสื่อสาร การคำนวณ ทักษะด้านสารสนเทศ ทักษะการแก้ปัญหา ทักษะการจัดการตนเองและการแข่งขัน ทักษะทางสังคมและการร่วมมือกัน ทักษะทางกายภาพ ทักษะในการทำงานและการเรียนรู้ โดยชั้นประถมจะเน้นภาษาและคณิตศาสตร์ที่เป็นพื้นฐานไปเรียนต่อวิชาอื่นได้ต่อไป หลังการปรับปรุงหลักสูตร ปี พ.ศ. ๒๕๕๓ มีการกำหนดสมรรถนะของผู้เรียน ดังนี้ คือ สมรรถนะด้านการคิด การใช้ภาษา สัญลักษณ์และตำราเรียน การจัดการตนเอง การ

สร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่น และการมีส่วนร่วมและสนับสนุนช่วยเหลือที่แต่ละโรงเรียนต้องให้ความสำคัญ และพัฒนาผู้เรียนให้เป็นไปตามนโยบาย เป้าหมาย หลักสูตร และแนวทางแห่งชาติว่าด้วยการศึกษา

ปีการศึกษาในระดับมัธยมนั้นจะแบ่งเป็นระบบสี่ภาคการศึกษาโดยมีการปิดภาคการศึกษาช่วงสั้นๆ ครั้งละสองสัปดาห์ในเดือนเมษายน กรกฎาคม และกันยายนมีการแยกกลุ่มสาระการเรียนรู้ชัดเจน มีโอกาสเลือกรายวิชาเลือกมากขึ้น เพื่อให้เด็กค้นพบตัวเอง และหลายวิชา เน้นภาคปฏิบัติ กล่าวคือ โรงเรียนมัธยมศึกษาเน้นให้นักเรียนค้นพบอัตลักษณ์ของตนเอง

๑.๒ การจัดการเรียนการสอน การจัดการเรียนการสอนเป็นหน้าที่ของครูที่จะนำหลักสูตรที่ได้พัฒนาแล้วมาวางแผนการสอน และเลือกตำราเรียนได้เอง และเพื่อให้เกิดการเรียนรู้และทักษะต่าง ๆ โดยทั่วไป ใช้หลัก ๔ ประการ คือ (๑) จัดการเรียนรู้ตามระดับความสามารถ (๒) สนับสนุนทัศนคติเชิงบวกต่อการเรียนรู้สิ่งใหม่ (๓) จัดการเรียนรู้ที่หลากหลาย และ (๔) กำหนดสภาพความสำเร็จ และตัวชี้วัดการประเมินผลที่ชัดเจนและการติดตามช่วยเหลือ ในการนี้ กรอบหลักสูตรแห่งชาติได้กำหนดแนวทางวิธีการสอนของครูที่ควรคำนึงคือ การกระตุ้นให้เด็กได้คิดเป็นทำเป็น การสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่เหมาะสม การพัฒนาวิธีการให้สอดคล้องกับความรู้ใหม่ๆ การอำนวยความสะดวกในการมีส่วนร่วมการเรียนรู้ การสร้างความสัมพันธ์ ระหว่างการเรียนรู้และประสบการณ์ โอกาสที่จะเรียนรู้ และการสอนแบบตั้งคำถาม

โรงเรียนประถมศึกษาเน้นการรู้ภาษา (การอ่านและการเขียน) และวิชาคณิตศาสตร์ เพราะเป็นพื้นฐานสำหรับการคิดและการเรียนรู้ มักจะจัดเป็นหัวข้อและบูรณาการกลุ่มสาระต่าง ๆ หลักสูตรในแต่ละโรงเรียนมีความยืดหยุ่นพอสมควร เช่น สอดแทรกเรื่องศาสนา หรือเรื่องราวในท้องถิ่นระดับประถมศึกษาจะเน้นการสอนแบบคละชั้น ครูจะมีกติกาชั้นเรียนชัดเจนที่เน้นการให้เด็กทำงานเป็นกลุ่ม ทำกิจกรรมและครูจะติดตามดูแลในแต่ละกลุ่ม เมื่อมีนักเรียนไม่มากทำให้ครูดูแลใกล้ชิดและสามารถรู้จุดอ่อนจุดแข็งของเด็กแต่ละคน แต่ละหน่วยการเรียนรู้มีวัตถุประสงค์การเรียนรู้ทักษะสำคัญควรได้รับ กระบวนการเรียนรู้และเกณฑ์การประเมินที่ชัดเจน โดยครูจะบันทึกเพื่อติดตามความก้าวหน้าการสอนของตนเองในระดับประถมศึกษาจะให้ความสำคัญกับผลงานของนักเรียน โดยรวบรวมและจัดแสดงเพื่อให้เด็กภาคภูมิใจ

ในระดับมัธยมศึกษาที่นักเรียนมีความพร้อมมากขึ้น การสอนจะแบ่งระดับชั้นจัดเป็นชั้นเรียน แต่ก็จะมีกิจกรรมกลุ่มที่ทุกคนจะทำกิจกรรมเดียวกัน มีห้องเรียนเฉพาะต่าง ๆ เช่น ห้องปฏิบัติการ ห้องตามวิชาเลือก ห้องสมุดฯลฯ ให้เลือกทำกิจกรรม

ผู้บริหารหรือผู้อำนวยการและรองผู้อำนวยการโรงเรียน จะต้องมีส่วนในการสอนทุกคนไม่มากก็น้อย ตามสัดส่วนภาระการบริหาร ดังนั้น ผู้บริหารจึงมีความเข้าใจในการบริหารงานวิชาการเป็นอย่างดี

๑.๓ การประเมินผลการเรียนการประเมินผลการเรียนเป็นหน้าที่ของครู โดยตรง ที่จะประเมินอย่างอิสระ ด้วยวิธีการต่างๆ ในปี ๒๕๕๓ รัฐได้พัฒนารอบการประเมินขึ้น และยึดเป็นแนวทางในการประเมินผู้เรียน ในการนี้ ครูจะประเมินผู้เรียนอย่างหลากหลาย เช่น การสังเกต พัฒนาการของผู้เรียน ผลงาน/รายงาน การประเมินตนเองของผู้เรียน การประเมินโดยบุคคลภายนอก เพิ่มสะสมผลงาน ตัวชี้วัด การประชุมพิจารณาาร่วมกัน และการทดสอบ ทั้งนี้ รัฐมีการจัดทำเครื่องมือการประเมินให้แก่ครู เพื่ออำนวยความสะดวก ประเมิน รวมทั้ง ผู้ปกครองจะมีส่วนร่วมในการประเมิน/ให้ข้อมูลด้วย เพื่อประโยชน์ในการรับทราบพัฒนาการ ทักษะและความต้องการของเด็ก

๒. การบริหารงบประมาณ

รายได้ของสถานศึกษามาจาก (๑) เงินอุดหนุนของรัฐตามรายหัวนักเรียนและแผนงาน/โครงการที่เสนอขอ เป็นเงินอุดหนุน (Lump sum) (๒) ค่าเล่าเรียนที่เก็บจากนักเรียน นักศึกษาต่างชาติ (๓) จากการบริจาคของชุมชนและการจัดกิจกรรมหารายได้ของสถานศึกษา

นอกจากเงิน ๓ ประเภทดังกล่าวแล้ว ในส่วนของรัฐหรือกระทรวงศึกษาธิการ ยังมีการจัดสรรเงินอุดหนุนตามนโยบายและโครงการพิเศษ ให้กับสถานศึกษาแล้วแต่กรณี ได้แก่ เงินอุดหนุนช่วยเหลือครู เงินอุดหนุนตามเป้าหมายผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษา เงินอุดหนุนการศึกษาพิเศษ เงินอุดหนุนความรู้/แนะแนวด้านอาชีพ เงินอุดหนุนกรแก้ไขปัญหาสังคม เงินค่าบำรุงรักษาอาคารสถานที่ และเงินค่าสาธารณูปโภค เป็นต้น

ในส่วนงบประมาณของรัฐ การจัดการศึกษาตั้งแต่ระดับประถมศึกษาถึงระดับอุดมศึกษาเป็นการศึกษาให้เปล่าของรัฐ รายรับของโรงเรียนส่วนใหญ่ได้มาจากรัฐบาลโดยรัฐบาลจะจัดสรรงบประมาณเป็นก้อนตามสภาพเศรษฐกิจของพื้นที่ให้แก่โรงเรียนโดยตรงแบ่งเป็น ๓ ส่วนใหญ่ๆ คือเงินเดือนครู (ปัจจุบัน รัฐส่งเงินเข้าบัญชีของครูโดยตรง) งบดำเนินการและงบสนับสนุน ตามที่กล่าวข้างต้น โดยคณะกรรมการบริหารสถานศึกษาจะบริหารการใช้จ่ายงบประมาณเองโดยอิสระ มีอำนาจเบ็ดเสร็จในการจัดตั้งงบประมาณตามที่กำหนดไว้ในธรรมนูญโรงเรียน และเสนอเป็นแผนงานหรือโครงการฯ ไว้กับกระทรวงศึกษาธิการ โรงเรียนจะวางแผนการใช้จ่ายเงินในเรื่องต่างๆ หากมีความจำเป็นเร่งด่วนอย่างอื่นมากกว่า ก็มีสิทธิเปลี่ยนแปลงได้และหากใช้งบประมาณไม่หมดก็สามารถนำไปใช้ในปีถัดไปได้ รัฐจะตรวจสอบการใช้งบประมาณจากการที่กำหนดไว้ในธรรมนูญโรงเรียนโดยมีสำนักงานตรวจสอบคุณภาพการศึกษาเป็นผู้รับผิดชอบดำเนินการ

ในการจัดสรรงบประมาณ รัฐยึดหลักความเสมอภาคหรือความเท่าเทียมของผู้เรียนที่จะได้รับการศึกษา ดังนั้น การจัดสรรงบประมาณให้กับสถานศึกษาของรัฐ จึงจัดตามเกณฑ์ที่กำหนดของสถานศึกษา ออกเป็น ๑๐ ระดับ ระดับ ๑ เป็นสถานศึกษาที่อยู่ในถิ่นยากจนที่สุด และ ระดับ ๑๐ เป็น

สถานศึกษาที่มีความพร้อมและอยู่ในถิ่นร่ำรวยที่สุด โดยเพิ่มงบประมาณสนับสนุนให้กับโรงเรียนเพิ่มตามระดับความยากจนดังกล่าวข้างต้น

สำหรับธรรมนูญโรงเรียน (school charter) เป็นเสมือนแผนแม่บทในการจัดการศึกษาของโรงเรียน ซึ่งรัฐบาลกำหนดให้ทุกโรงเรียนต้องจัดทำธรรมนูญโรงเรียน โดยกระทรวงศึกษาธิการเป็นผู้จัดทำธรรมนูญโรงเรียนกลางไว้ ที่ประกอบด้วยวัตถุประสงค์ เป้าหมายการศึกษา หลักสูตรแต่ละระดับ ฯลฯ และโรงเรียนโดยคณะกรรมการบริหารโรงเรียนจะเป็นผู้จัดทำธรรมนูญโรงเรียนร่วมกับผู้บริหาร ครู และชุมชน ภายใต้แนวทาง เป้าหมาย กรอบหลักสูตรการศึกษาของชาติ และสภาพความต้องการของชุมชน พร้อมทั้งแผนงาน โครงการ จัดส่งให้กระทรวงพิจารณาอนุมัติและจัดสรรงบประมาณตามธรรมนูญโรงเรียนดังกล่าว

๓. การบริหารงานบุคคล

คณะกรรมการบริหารโรงเรียนมีอำนาจเต็มในการบริหารงานบุคคล โดยมีกระบวนการบริหารงานบุคคล การสรรหา การพัฒนา การบำรุงรักษาครูไว้ในระบบ การปฐมนิเทศ การสร้างขวัญและกำลังใจ การพัฒนา การสร้างและปลูกฝังเจตคติของครู การให้ออกจากงาน

ในการนี้ คณะกรรมการเป็นผู้สรรหาและคัดเลือกผู้บริหาร และมอบอำนาจให้ผู้บริหารคัดเลือกครู ผู้บริหารและครูทุกคน เป็นพนักงานครู ที่ต้องมีใบอนุญาตประกอบวิชาชีพ และขึ้นทะเบียนเป็นครู ที่มาจากการจ้าง และทำสัญญาจ้างกับคณะกรรมการบริหารโรงเรียน และผู้บริหารโรงเรียนแล้วแต่กรณี เป็นรายปี ราย ๓ ปี หรือครูประจำการ แล้วแต่การประเมินผ่านคุณสมบัติ ครูของนิวซีแลนด์ ได้รับการยกย่องว่า เป็นวิชาชีพชั้นสูง ที่มีเงินเดือนโดยเฉลี่ย ปี ๒๕๕๓ ประมาณ ๕๔,๐๐๐ ดอลลาร์สหรัฐ ที่นับว่าสูงมากสำหรับอาชีพโดยทั่วไป

การสรรหาผู้บริหารโรงเรียน ดำเนินการโดยกำหนดคุณสมบัติตามเกณฑ์ที่ต้องการและประกาศลงในวารสารของกระทรวง การคัดเลือกกระทำโดยการสัมภาษณ์

การสรรหาครู ผู้บริหารโรงเรียนจะจัดทำแผนบุคลากรของโรงเรียนระยะ ๕ ปี เพื่อการสรรหาครูและพัฒนาครูแต่ละปี เสนอคณะกรรมการบริหารโรงเรียน ในแต่ละปี จะประกาศความต้องการครูผ่านสื่อสาธารณะ และวารสารของกระทรวง ในการนี้ สภาครูได้กำหนดมาตรฐานระดับสูงของครูไว้ว่าต้องมีคุณสมบัติดังนี้คือ เป็นผู้ที่มีชื่อเสียง ไว้วางใจได้ มีความน่าเชื่อถือ มีความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น ยอมรับและนับถือผู้อื่น เป็นผู้มีจินตนาการ กระตือรือร้น อุทิศตน มีความสามารถในการสื่อสาร และสุขภาพกายและใจที่ดี อาจกล่าวได้ว่า ผู้ที่จะเป็นครูต้องเป็นคนดีและมีคุณธรรมจริงๆ

ในด้านการพัฒนาครู ในแต่ละปี ครูทุกคนต้องได้รับการพัฒนา ในการนี้ มีการจัดสรรงบประมาณบุคลากรให้แก่ครูที่สามารถเลือกเข้ารับการพัฒนาด้วยตนเอง โดยกระทรวงมอบหมายให้มหาวิทยาลัยโดยเฉพาะคณะศึกษาศาสตร์ เป็นผู้ดำเนินการพัฒนา และประกาศสาขาการพัฒนาไปยัง

สถานศึกษาที่ครูสามารถเลือกเข้ารับการพัฒนาตามความต้องการการพัฒนาของตน นอกจากนั้นครูต้องหาความรู้ด้วยตนเอง เช่น การศึกษาทางไกล การอ่านวารสาร เข้าร่วมสัมมนา ฯลฯ

๔. การบริหารทั่วไป

๔.๑ การ ติดตามและประเมินผล มีการติดตาม ๒ ระบบ คือ (๑) การติดตามประเมินผลภายใน ได้แก่ สำนักประเมินและตรวจสอบภายในเพื่อติดตามผลการดำเนินงานตามนโยบายและสำนักงานรับรองมาตรฐานคุณภาพการศึกษาเพื่อรับรองมาตรฐานคุณภาพการจัดการศึกษา รับรองวิทยฐานะ (๒) การติดตามประเมินผลภายนอก ระบบการประเมินผลภายนอกโดยสำนักงานตรวจสอบคุณภาพการศึกษา (องค์การอิสระ) ตรวจสอบคุณภาพฯ ทุก ๕ ปี/โรงเรียน ตามที่กำหนดไว้ในแนวทางของชาติฯ เป้าหมายการศึกษาของชาติ และ กรอบหลักสูตรแห่งชาติ และธรรมนูญโรงเรียนแล้วส่งผลการตรวจสอบไปยังกระทรวงศึกษาธิการ และคณะกรรมการบริหารโรงเรียนนั้นๆ เพื่อการปรับปรุงพัฒนา และมีผลต่อการจัดสรรงบประมาณในปีต่อไป รวมทั้งเผยแพร่ต่อสาธารณะเพื่อให้สาธารณชนทราบ ชุมชนรับรู้การพัฒนาและเลือกที่จะส่งบุตรหลานเข้าศึกษา หรือเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาโรงเรียนต่อไป

การประเมินผลหลักสูตรในระดับโรงเรียน มีการจ้างกลุ่มวิชาการจัดทำแบบทดสอบประเมินบทเรียน ผลการดำเนินการเผยแพร่สู่ สาธารณชนทราบส่วนการประเมินผลการเรียนในรายวิชาทักษะอาชีพ จะเชิญผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาวิชาชีพต่างๆ เป็นกรรมการประเมินร่วมกับครูผู้สอนในวิชานั้นๆ ด้วย

๔.๒ การมีส่วนร่วมของประชาชน ในการบริหารจัดการสถานศึกษาของนิวซีแลนด์ ยึดหลักการมีส่วนร่วมของประชาชน เป็นหลักการหนึ่งในการบริหาร นับตั้งแต่การวางแผน การดำเนินการ การจัดการเรียนการสอน การประเมินผล พ่อแม่ผู้ปกครองและชุมชนจะเข้ามามีส่วนร่วมทุกขั้นตอน รวมทั้งการเข้ามาเป็นกรรมการบริหารโรงเรียนที่มีอำนาจเบ็ดเสร็จทางการบริหารดังกล่าวข้างต้น

๓.๖ ความพร้อมในการบริหารจัดการสถานศึกษา

อาจกล่าวได้ว่า นิวซีแลนด์มีความพร้อมในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานสูงมากประเทศหนึ่ง ทั้งโดยบริบทของประเทศ ทั้งด้านเศรษฐกิจ โครงสร้างพื้นฐานการพัฒนาประเทศ รายได้ประชากร อัตราการรู้หนังสือของประชาชน นโยบายด้านการศึกษาที่ชัดเจน รูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษาของโรงเรียนในนิวซีแลนด์ที่มีหลากหลายเหล่านี้ล้วนส่งผลต่อความพร้อมในการจัดการศึกษาของโรงเรียนทั้งสิ้น โดยคณะกรรมการบริหารโรงเรียนมีสิทธิและอิสระในการบริหารอย่างคล่องตัวมากที่สุดในโลกประเทศหนึ่ง โดยมีกระทรวงศึกษาธิการทำหน้าที่เพียงการกำหนดนโยบาย สนับสนุนงบประมาณ และวิชาการ และการประเมินผลกว้างๆ นอกจากนั้นยังมีหน่วยงานภายนอก ทำหน้าที่ติดตามตรวจสอบ

คุณภาพ ในลักษณะของการตรวจสอบและถ่วงดุล จนกระทั่งการจัดการศึกษาของนิวซีแลนด์ประสบผลสำเร็จ คุณภาพการศึกษาอยู่ในลำดับต้นๆของโลก ดังกล่าว สถานศึกษาจึงมีความพร้อมในการบริหารจัดการ ทั้งด้าน ครูและบุคลากร เงิน ความรู้ และเทคโนโลยี ดังนี้

๑. ครู จากการศึกษาที่นิวซีแลนด์ให้ความสำคัญกับครูว่าเป็นมืออาชีพ มีการกำหนดให้เป็นวิชาชีพชั้นสูง ที่ครูมีเงินเดือนสูง การกำหนดคุณสมบัติการเป็นครูที่ดีและมีมาตรฐาน รวมทั้ง ให้ครูทำหน้าที่เพียงด้านการสอน และต้องได้รับการพัฒนาทุกปีอย่างต่อเนื่อง โดยได้รับเงินเดือนตรงจากรัฐมีหน่วยงานสนับสนุนด้านวิชาการ และการพัฒนาที่ชัดเจน

๒. เงิน หรืองบประมาณ จากการศึกษาที่รัฐจัดสรรงบประมาณเป็นเงินอุดหนุนให้สถานศึกษา โดยเพิ่มเงินพิเศษการสนับสนุนโรงเรียนในถิ่นยากจนเป็นพิเศษ ลดหลั่นกันตามบริบท ส่งผลให้เกิดความเท่าเทียมทั้งโรงเรียนในเมืองและชนบท หรือโรงเรียนที่อยู่ในถิ่นยากจนและถิ่นร่ำรวย รวมทั้ง หากใช้เงินไม่หมดในปีงบประมาณ ก็สามารถนำไปใช้ได้ในปีต่อไป นอกจากนั้น ยังได้รับการสนับสนุนจากพ่อแม่ผู้ปกครอง อีกด้วย ที่สำคัญ โรงเรียนมีอิสระในการบริหารงบประมาณเป็นของตนเอง ทำให้จัดการศึกษาตอบสนองความต้องการของประชาชน ได้ทางหนึ่ง

๓. ความรู้ นิวซีแลนด์ได้ชื่อว่า เป็นประเทศพัฒนาแล้ว ที่มีความเจริญก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีและการส่งเสริมความรู้แก่ประชาชน พิจารณาได้จาก การจัดการศึกษาที่หลากหลาย และสนับสนุนการให้ความรู้แก่ผู้บริหารและครู อย่างต่อเนื่องโดยองค์กรต่างๆของรัฐ

๔. เทคโนโลยี นิวซีแลนด์ได้ชื่อว่า เป็นประเทศรัฐสวัสดิการประเทศหนึ่ง ที่มีการจัดโครงสร้างพื้นฐานให้แก่ประชาชนทั้งด้านถนน ไฟฟ้า ประปา โดยเฉพาะฐานด้านเทคโนโลยี ให้ผู้เรียนและประชาชนเข้าถึงความรู้ โดยเฉพาะ การสนับสนุนคอมพิวเตอร์พกพาให้ผู้เรียน ได้เรียนในชั้นเรียนทุกคน

๓.๗ จุดเด่นของการบริหารจัดการสถานศึกษา

๑. การกำหนดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ๑๓ ปี ในระดับประถมศึกษาถึงมัธยมศึกษา เป็นการศึกษาให้เปล่า นอกจากนั้น ยังให้ความสำคัญกับการศึกษาตั้งแต่เกิดจนกระทั่งก่อนวัยเรียน เป็นการเตรียมความพร้อมของร่างกาย จิตใจ และสติปัญญาของเด็กเพื่อการเข้าเรียนในวัยเรียน ที่แตกต่างจากประเทศอื่นๆ ที่ให้ความสำคัญเฉพาะเด็ก วัย ๓ - ๕ ขวบเป็นส่วนใหญ่ ส่งผลให้เด็กมีความพร้อม และส่งผลต่อคุณภาพการจัดการศึกษาในที่สุด

๒. การจัดโครงสร้างการบริหารการศึกษาออกเป็น ๒ ระดับ คือ ระดับกระทรวง และสถานศึกษา กระทรวงเป็นเพียงกระทรวงเล็กๆมีหน้าที่เพียงดำเนินนโยบาย สนับสนุนงบประมาณ วิชาการ และการพัฒนาบุคลากร และการประเมินผล โดยมีหน่วยงานภายในทำหน้าที่รับผิดชอบที่ชัดเจน ระดับสถานศึกษา ได้รับการกระจายอำนาจในการบริหารจัดการทั้งมวลทั้งด้านวิชาการ งบประมาณ การบริหารงานบุคคล การบริหารกิจการนักเรียน ทรัพย์สิน และบริหารทั่วไป ทำให้เกิดความคล่องตัวในการ

บริหารจัดการศึกษา และมีหน่วยงานภายนอกทำหน้าที่ติดตามตรวจสอบคุณภาพการศึกษาในลักษณะของการกระจายอำนาจ ควบคู่กับการตรวจสอบและถ่วงดุล

๓. กรรมการบริหารสถานศึกษา หรือโรงเรียน มีอำนาจเบ็ดเสร็จในการบริหารโรงเรียนที่ต้องทำสัญญากับรัฐในการบริหารจัดการสถานศึกษา และหากไม่ประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายที่ให้ไว้กับกระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงก็จะยุบคณะกรรมการนี้ได้ ส่งผลให้เกิดความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้ของกรรมการ

๔. ผู้บริหารและครู มิได้เป็นข้าราชการ แต่เป็นพนักงานจ้างของรัฐ ที่ได้รับเงินเดือนโดยตรงจากรัฐ เป็นผู้บริหารและครูมืออาชีพ ที่ต้องได้รับใบอนุญาตประกอบอาชีพครู และต้องได้รับการจดทะเบียนเป็นครู โรงเรียนจะจ้างครูได้ ต่อเมื่อครูนั้นได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นครูแล้วเท่านั้นและเป็นไปตามคุณสมบัติ และขึ้นเงินเดือนที่รัฐกำหนด อาจเป็นรายปี ๓ ปี หรือถาวร เป็นเรื่องของสถานศึกษาที่จะจัดจ้างและการประเมินครู โดยมีการแบ่งความรับผิดชอบในการจ้างและการบริหารชัดเจน กล่าวคือ คณะกรรมการบริหารโรงเรียนคัดเลือกและจ้างผู้บริหารโรงเรียน และผู้บริหารโรงเรียนคัดเลือกและจ้างครู ตามลำดับ

๕. ประชาชนมีส่วนร่วมทางการศึกษา ประชาชน ชุมชน ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย โดยเฉพาะพ่อแม่ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ทั้งการเข้ามาเป็นกรรมการสถานศึกษา การเสนอความต้องการทางการศึกษา การพัฒนาหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน และการประเมินผล แล้วแต่กรณี ในลักษณะของการร่วมวางแผน การดำเนินงาน การติดตามประเมินผล และการปรับปรุงพัฒนา ส่งผลให้การจัดการศึกษาตอบสนองความต้องการ และเป็นที่ยังพอใจของท้องถิ่นและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

๖. การจัดสรรงบประมาณให้สถานศึกษาเป็นเงินอุดหนุน หรือเงินก้อน ที่สถานศึกษามีอิสระในการบริหารจัดการตามธรรมนูญโรงเรียนที่ได้รับอนุมัติต่อกระทรวงศึกษาธิการ และหากใช้ไม่หมดก็สามารถนำไปใช้ได้ในปีต่อไป

๗. มีระบบการติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลชัดเจน ทั้งการประเมินภายในจากกระทรวงศึกษาธิการ และการติดตาม ตรวจสอบภายนอกจากสำนักงานตรวจสอบคุณภาพการศึกษา ก่อให้เกิดการตรวจสอบและถ่วงดุล เพื่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาในที่สุด

๓.๘ จุดด้อยในการบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

แม้ว่า โดยภาพรวม นิวซีแลนด์จะมีจุดเด่นในการบริหารจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานดังกล่าว อย่างไรก็ดี ยังมีข้อจำกัด กล่าวคือ

๑. จากการที่จัดโครงสร้างการบริหารการศึกษาออกเป็น ๒ ระดับ ทำให้ขาดความใกล้ชิดระหว่างสถานศึกษากับส่วนกลาง ที่บางครั้ง/เรื่อง สถานศึกษาจำเป็นต้องได้รับความช่วยเหลือ แนะนำ อย่างใกล้ชิด เช่น การบริหารงบประมาณ หรือวิชาการ ในสถานศึกษาที่อยู่ห่างไกล ยากจน

๒. สถานศึกษา โดยคณะกรรมการบริหารโรงเรียนมีอำนาจเบ็ดเสร็จในการบริหารจัดการ หากระบบการติดตามตรวจสอบขาดคุณภาพ ก็จะส่งผลให้คณะกรรมการใช้อำนาจในทางที่ผิดได้ นอกจากนี้ การที่สถานศึกษามัธยมศึกษามีนักเรียนร่วมเป็นกรรมการด้วย แม้ว่า จะเป็นตัวแทนนักเรียนที่เข้ามาสะท้อนความต้องการทางการศึกษา แต่บทบาทเป็นกรรมการบริหารที่กำกับดูแลผู้บริหารโรงเรียน อาจจะทำให้เกิดความสับสนในบทบาทของผู้เรียนและครูได้ อันจะส่งผลต่อการบริหารจัดการของผู้บริหารโรงเรียนได้

๓. ขาดการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เนื่องจากกฎหมายการศึกษาของจากนิวซีแลนด์ไม่ให้สิทธิในการจัดการศึกษาแก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อาจทำให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขาดความรับผิดชอบในการพัฒนาการศึกษาของประชาชนในท้องถิ่นตน โดยเฉพาะการจัดสรรงบประมาณเพื่อการศึกษา จะเห็นได้ว่า ท้องถิ่นไม่มีบทบาทดังกล่าวเลย

๔. แม้ว่า นิวซีแลนด์ จะมีความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ประชาชนมีรายได้สูง มีสวัสดิการของรัฐที่ดี นโยบายและเกณฑ์ในการจัดสรรงบประมาณเพื่อการศึกษาชัดเจน แต่ยังคงมีพื้นที่ยากจนที่สถานศึกษาตั้งอยู่ ที่ประชาชนไม่สามารถสนับสนุนการศึกษาได้เต็มที่

ส่วนที่ ๔ ประเทศญี่ปุ่น

๔.๑ บริบททั่วไป

ญี่ปุ่น เป็นประเทศหมู่เกาะเอเชียตะวันออก ในมหาสมุทรแปซิฟิก ประมาณ ๖,๘๕๒ เกาะ บนพื้นที่ประมาณ ๓.๗๘ ตารางกิโลเมตร พื้นที่มากกว่าร้อยละ ๖๐ เป็นภูเขา กรุงโตเกียว เป็นเมืองหลวง ปี พ.ศ. ๒๕๕๒ ประชากรราว ๑๒๗ ล้านคนเศษ การปกครองระบอบประชาธิปไตยที่มีสมเด็จพระจักรพรรดิทรงเป็นประมุข ได้ชื่อว่าเป็นประเทศสุขภาวะ อายุเฉลี่ย ๘๒ ปี มีความเจริญก้าวหน้าทางด้านวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี ผู้ใช้อินเทอร์เน็ต ประมาณ ๘๗.๕ ล้านคนหรือร้อยละ ๖๙ ความสามารถในการแข่งขันอยู่ในลำดับต้นๆของโลก เศรษฐกิจโตเป็นอันดับสามของโลก และเคยอยู่ในอันดับสองมาก่อน รองจากสหรัฐอเมริกา สินค้าส่งออกส่วนใหญ่ได้แก่ รถยนต์ และเครื่องจักร ประชาชนได้ชื่อว่า เป็นผู้มั่งคั่งที่สุดในโลก ศาสนาพุทธนิกายมหายาน และศาสนาชินโต เป็นศาสนาที่ประชาชนส่วนใหญ่นับถือ รายได้เฉลี่ยของประชากร ประมาณ ๑.๙ ล้านบาท ต่อคน/ปี อัตราการว่างงานประมาณร้อยละ ๔ ภาษาราชการที่ใช้คือ ภาษาญี่ปุ่น อัตราการรู้หนังสือ ร้อยละ ๑๐๐ ประชาชนในชาติให้ความสำคัญต่อการศึกษาระดับสูงและมีวัฒนธรรมรักการอ่าน

๔.๒ การศึกษา

ภายหลังพ่ายแพ้สงครามโลกครั้งที่สอง ญี่ปุ่นมีการปฏิวัติโครงสร้างทางสังคมใหม่ ปฏิรูปประเทศด้านต่างๆนานาใหญ่ ในด้านการศึกษา ได้มีการออกกฎหมายการศึกษาแห่งชาติ ปี พ.ศ.๒๔๙๐ เป็น

นโยบายและแนวทางสำคัญเพื่อเป็นรากฐานการปฏิรูปและพัฒนาประเทศหลังสงคราม ผลการพัฒนาส่งผลให้คนญี่ปุ่นเป็นคนมีคุณภาพและมีระเบียบวินัยสูงโดยเฉพาะด้านเศรษฐกิจ วิทยาศาสตร์เทคโนโลยี และการอุตสาหกรรม ทั้งนี้ ได้มีการจัดวางโครงสร้างทางการศึกษาใหม่ โดยจัดตั้ง กระทรวงการศึกษา วัฒนธรรม กีฬา วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ขึ้นใหม่ และจัดโครงสร้างการศึกษาออกเป็น ๓ ระดับ คือ ระดับกระทรวง ระดับท้องถิ่น และระดับสถานศึกษา โดยกระทรวงทำหน้าที่ด้านนโยบาย และการสนับสนุนส่งเสริมทรัพยากรและวิชาการ จัดทำหลักสูตรแห่งชาติ และมาตรฐานการศึกษา ท้องถิ่นระดับจังหวัด ทำหน้าที่รับผิดชอบการจัดการศึกษาของจังหวัดในภาพรวม แต่แบ่งระดับความรับผิดชอบระหว่างจังหวัดและเทศบาล โดยระดับจังหวัดจัดการศึกษาระดับ อาชีวศึกษา และมัธยมศึกษาตอนปลาย ส่วนท้องถิ่นระดับเทศบาล ทำหน้าที่จัดการศึกษาภาคบังคับ ตั้งแต่ประถมศึกษาถึงมัธยมศึกษาตอนต้น สำหรับสถานศึกษา มีหน้าที่จัดการศึกษา โดยมีคณะกรรมการสถานศึกษา ทำหน้าที่สนับสนุนการทำงานของสถานศึกษา อำนาจบริหารสถานศึกษาเป็นอำนาจของผู้บริหารเป็นส่วนใหญ่

๑. ระบบการศึกษา

ระบบการศึกษาของญี่ปุ่น แบ่งเป็น ระดับประถมศึกษา ๖ ปี มัธยมศึกษาตอนต้น ๓ ปี และมัธยมศึกษาตอนปลาย ๓ ปี ระดับอุดมศึกษา ๔ ปี การศึกษาภาคบังคับ ๙ ปี ตั้งแต่ประถมศึกษาถึงมัธยมศึกษาตอนต้นสำหรับการศึกษาปฐมวัย อายุ ๓ - ๕ ปี ใน ปี ๒๐๐๕ รัฐบาลมีนโยบายรวม ประถมศึกษาและมัธยมศึกษาตอนต้นเข้าด้วยกัน เพื่อเพิ่มคุณภาพการศึกษาโดยมีการสนับสนุนทรัพยากร ให้อีกมากขึ้น ปีการศึกษาแบ่งออกเป็น ๓ ภาคเรียน คือ ภาคฤดูร้อน ภาคฤดูหนาว และภาคฤดูใบไม้ร่วง ตามฤดูกาลของภูมิประเทศ จำนวนสถานศึกษาแต่ละระดับ ในปี ๒๕๔๖ มีสถานศึกษาปฐมวัย/อนุบาล ๑๔,๑๗๔ แห่ง โรงเรียนประถมศึกษา ๒๓,๖๓๓ โรงเรียน มัธยมศึกษาตอนต้น ๑๑,๑๓๔ โรงเรียน มัธยมศึกษาตอนปลาย ๕,๔๕๐ โรงเรียน โรงเรียนสำหรับเด็กพิการ ๙๙๕ โรงเรียน มหาวิทยาลัย ๗๐๒ แห่ง วิทยาลัย ๕๒๕ แห่ง ทั้งนี้ ได้มีการจัดการศึกษาในระดับก่อนประถมศึกษาและการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังนี้

๑.๑ โรงเรียนอนุบาล นักเรียนอายุประมาณ ๓ - ๕ ปี เด็กส่วนใหญ่จะเข้าโรงเรียน ตั้งแต่ชั้นอนุบาลถึงแม้ว่าการศึกษาในระดับอนุบาลไม่ใช่การศึกษาภาคบังคับ แต่กลับมีจำนวนผู้เข้าเรียนเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ โดยรัฐบาลตั้งเป้าหมายเพิ่มศักยภาพการศึกษาระดับนี้มากขึ้น มุ่งช่วยเด็กก่อนวัยเรียนในการพัฒนาจิตใจและร่างกาย เพื่อเตรียมสภาพแวดล้อมทางการศึกษาที่ดีโดยมีวิทยาลัยฝึกอบรมพิเศษเฉพาะทางทำหน้าที่ผลิตครูอนุบาลเป็นการเฉพาะ

๑.๒ โรงเรียนประถมศึกษา นักเรียนอายุระหว่าง ๖-๑๒ ปี ชั้นประถมศึกษา มีระยะเวลาในการเรียน ๖ ปี เป็นการศึกษาภาคบังคับ โรงเรียนส่วนใหญ่จะเป็นโรงเรียนของรัฐ มีเพียงแค่ ร้อยละ ๕ เท่านั้นที่เป็นโรงเรียนเอกชน

๑.๓ โรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น นักเรียนอายุระหว่าง ๑๒-๑๕ ปี ชั้นระดับมัธยมศึกษาตอนต้น มีระยะเวลาในการเรียน ๓ ปี เด็กที่จบจากโรงเรียนประถมศึกษาจะต้องเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นเป็นระดับการศึกษาที่สำคัญเพื่อเตรียมเข้าสู่การเรียนในระดับมัธยมปลาย

๑.๔ โรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย นักเรียนมีอายุ ๑๕-๑๘ ปี จัดตั้งขึ้นครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๑ โดยมีทั้งแบบหลักสูตรการศึกษาเต็มเวลาและนอกเวลา จากนั้นได้มีระบบการเรียนทางไปรษณีย์ (correspondence courses) เพิ่มขึ้นผู้ที่จบการศึกษาภาคบังคับ (เก้าปี) เมื่อเข้าศึกษาต่อในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ต้องมีการสอบเข้า

หลักสูตรเต็มเวลาใช้ระยะเวลา ๓ ปี ในขณะที่ทั้งหลักสูตรนอกเวลา (ภาคกลางวัน-ภาคค่ำ) และหลักสูตรการเรียนทางไปรษณีย์ใช้ระยะเวลา ๓ ปีขึ้นไป มีวัตถุประสงค์เพื่อรองรับเยาวชนที่ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วย โดยมีความยืดหยุ่นสอดคล้องกับความต้องการหลักสูตรทั้งหมดนี้ได้รับการรับรองคุณภาพหรือวุฒิการศึกษามัธยมศึกษาตอนปลายเช่นเดียวกัน

ในแง่ของเนื้อหาของการเรียนการสอนที่กำหนดไว้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลายแบ่งเป็นหลักสูตรทั่วไปหลักสูตรเฉพาะทาง และหลักสูตรแบบบูรณาการทั้งนี้หลักสูตรทั่วไปส่วนใหญ่เหมาะสมกับผู้ที่ต้องการจะศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษาและผู้ที่ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วยสำหรับหลักสูตรเฉพาะทางเหมาะสมกับผู้ต้องการศึกษาในสายอาชีพหรือการศึกษาเฉพาะทาง และสำหรับหลักสูตรแบบบูรณาการนั้นมีหลากหลายในสาขาวิชา ทั้งวิชาจากหลักสูตรทั่วไปและหลักสูตรเฉพาะด้านเพื่อตอบสนองความสนใจของผู้เรียน

การศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (ไม่ใช่การศึกษาภาคบังคับ) แต่ผู้เรียนส่วนใหญ่จะศึกษาต่อในมหาวิทยาลัย และวิทยาลัยเทคนิคต้องมีการสอบเข้าเช่นเดียวประเทศต่าง ๆ ในอดีต การสอบเข้าเพื่อเรียนต่อเป็นไปด้วยความยากลำบาก แต่ในปัจจุบันด้วยอัตราการเกิด(เด็กญี่ปุ่น) น้อยลง กระแสนี้ก็เปลี่ยนไป ปัจจุบันโรงเรียนต่างแข่งขันกันเองเพื่อรับนักเรียน

๑.๕ โรงเรียนมัธยมศึกษา (หกปี) เกิดขึ้นในระบบโรงเรียนของญี่ปุ่น เมื่อเมษายนปี พ.ศ. ๒๕๔๒ (ค.ศ.๑๙๙๙) โดยรวมระดับมัธยมต้นและปลายไว้ด้วยกันเพื่อให้การศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นใน ๓ ปีแรก และระดับมัธยมศึกษาตอนปลายใน ๓ ปีหลัง

๑.๖ โรงเรียนสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษทางการศึกษา ผู้ที่มีความพิการ(หูหนวก ตาบอด หรือพิการด้านอื่น ๆ) จะมีโรงเรียนสอนคนหูหนวก คนตาบอด และโรงเรียนสำหรับผู้พิการด้านอื่น

การศึกษาสำหรับผู้ที่มีความต้องการพิเศษทางการศึกษา เป็นโรงเรียนสำหรับผู้พิการ และมีจุดมุ่งหมายที่จะให้การศึกษที่เหมาะสมกับความจำเป็นแต่ละคน แบ่งเป็น ๔ ระดับได้แก่ ระดับอนุบาลประถมศึกษามัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย ปัจจุบันอนุญาตให้โรงเรียนรับผู้พิการมากขึ้น นอกจากนี้การจัดการศึกษาประเภทนี้ยังถูกจัดมิให้โรงเรียนปกติทั่วไปด้วย โดยจัดเป็นชั้นเรียนพิเศษ

ขนาดเล็กสำหรับผู้ที่มีความพิการไม่รุนแรงในระดับประถมศึกษาและโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นทั่วไป เหมือนเช่นห้องเรียนย่อยในโรงพยาบาลสำหรับการสำหรับผู้ป่วยเด็ก

การจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษทางการศึกษา แบ่งตามระดับ ความรุนแรง คือ ระดับความพิการรุนแรง ระดับความพิการมาก และระดับความพิการปานกลาง

๔.๓. การบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา ตอนต้นและตอนปลาย อยู่ในความรับผิดชอบขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ระดับจังหวัด และเทศบาล ตามที่กล่าวมาแล้ว นอกจากนั้น มีโรงเรียนเอกชนจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานดังกล่าว โดยเฉพาะมัธยมศึกษาตอนปลาย

การบริหารจัดการศึกษาระดับจังหวัด มีคณะกรรมการที่มาจากการแต่งตั้งขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ใน ๒ ระดับกล่าวคือ ระดับจังหวัด คณะกรรมการการศึกษาจังหวัด (Prefecture Board of Education) มีอำนาจหน้าที่ตัดสินใจทางบริหารจัดการศึกษาในภาพรวมของจังหวัด ทั้งด้านวิชาการ งบประมาณ และการบริหารงานบุคคล ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ทุกรูปแบบ รวมทั้งการกีฬาและวัฒนธรรม และมีอิสระจากฝ่ายปกครอง สำหรับระดับเทศบาล มีคณะกรรมการการศึกษาเทศบาล (Municipal Board of Education) มีหน้าที่ตัดสินใจอำนาจหน้าที่ตัดสินใจทางบริหารจัดการศึกษาภาคบังคับในภาพรวมของเทศบาล ทั้งด้านวิชาการ งบประมาณ และการบริหารงานบุคคล ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ทุกรูปแบบ รวมทั้งการกีฬาและวัฒนธรรม ในแต่ละระดับ มีผู้อำนวยการสำนักงานการศึกษา เป็นผู้บริหารสำนักงานมาจากการแต่งตั้งของคณะกรรมการแต่ละระดับ แล้วแต่กรณี

ในด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา มีความอิสระในการบริหารจัดการศึกษาเป็นของตนเอง ตามเป้าหมายการศึกษาภายใต้กฎหมายการจัดการศึกษาของโรงเรียน (School Education Law) และมีคณะกรรมการสถานศึกษา (School Council) ที่เป็นผู้ปกครองและตัวแทนประชาชนในท้องถิ่น ทำหน้าที่สะท้อนความคิดเห็นและความต้องการทางการศึกษา ของพ่อแม่ผู้ปกครองและประชาชนในท้องถิ่น นอกจากนั้น ยังมีคณะกรรมการที่ประชุมครูของสถานศึกษา ประกอบด้วย ผู้บริหาร ผู้ช่วยผู้บริหาร หัวหน้าหมวดวิชา และคณะครู ในรูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วม ทำหน้าที่สนับสนุนการทำงานของผู้บริหารสถานศึกษา สำหรับผู้บริหารโรงเรียน มีอำนาจเต็มในการบริหารจัดการโรงเรียน ทั้งด้านวิชาการ งบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารทั่วไป ส่งผลให้นักเรียนมีคุณภาพอยู่ในลำดับต้นๆของโลก จากการประเมินผลนักเรียนตามโครงการ PISA ครั้งที่ ๔ ขององค์การความร่วมมือทางการค้าและการพัฒนา (OECD) ด้านการอ่าน วิทยาศาสตร์ และคณิตศาสตร์ ปี พ.ศ. ๒๕๕๒ ญี่ปุ่นอยู่ในลำดับ ๖ จาก ๖๕ ประเทศ กล่าวคือ

๑. การบริหารวิชาการ

๑.๑ การพัฒนาหลักสูตร กระทรวงการศึกษาฯ เป็นผู้กำหนด หลักสูตรแห่งชาติ และหลักสูตรแกนกลาง เพื่อเป็นแนวทางแก่โรงเรียนทั่วประเทศ และมีการทบทวนเพื่อปรับปรุงหลักสูตรใหม่ทุกๆ ๑๐ ปี โดยความสำคัญกับการควบคุมคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา แต่ให้อิสระกับคณะกรรมการการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และสถานศึกษาในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ที่สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น ความถนัดและความสนใจของผู้เรียน ร้อยละ ๑๐ ของเนื้อหา / ชั่วโมงเรียน เดิมหลักสูตรกลางเน้นการเรียนที่เหมือนกันหมด เน้นท่องจำ ทำให้เด็กเกิดความเครียด และเมื่อมีการปรับปรุงหลักสูตรกลางเมื่อปี ๒๕๔๑ เปิดโอกาสให้โรงเรียนได้พัฒนาหลักสูตรได้เองมากขึ้น ตามบริบท เอกลักษณะและความต้องการของผู้เรียน มีความยืดหยุ่นมากขึ้น ภายใต้หลักคิดว่า ให้ผู้เรียนมีโอกาสพัฒนาตนเองตามความถนัดและความสนใจ และส่งเสริมทักษะการดำรงชีวิตของผู้เรียน

๑.๒ การจัดการเรียนการสอน เพื่อให้สอดคล้องกับหลักสูตรที่ปรับปรุงใหม่ การจัดการเรียนการสอนตามของครู หลักสูตร จึงเป็นการจัดการเรียนรู้แบบแก้ปัญหาและเรียนรู้จากประสบการณ์ เป็นการเรียนรู้แบบบูรณาการจากวิถีชีวิตจริง มากกว่าการท่องจำ กำหนดวิชาเลือกมากขึ้น ให้เด็กได้เลือกเรียนตามความถนัดและความสนใจ ลดชั่วโมงสอนแต่ทำกิจกรรมมากขึ้น เด็กมีอิสระได้คิดเอง ทำเองมากขึ้น

๑.๓ การประเมินผลการเรียน โดยนัยนี้ การประเมินผลจึงประเมินเชิงพัฒนาการของผู้เรียนแต่สร้างความเข้มข้นของการประเมินมากขึ้น โดยเปลี่ยนจากอิงกลุ่มเป็นอิงเกณฑ์

๒. การบริหารงบประมาณ

งบประมาณเพื่อการศึกษา มี ๒ ประเภท คือ (๑) งบประมาณสำหรับสถานศึกษาที่ขึ้นตรงกับส่วนกลาง (๒) เงินอุดหนุนเพื่อการศึกษาที่จัดให้กับจังหวัด เทศบาล สถานศึกษาเอกชน และองค์กรอื่นๆ นอกเหนือจากนั้น รัฐบาลกลางยังจัดสรรงบประมาณจากภาษีท้องถิ่น (Local Allocation Tax Grants) ให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทั้งระดับจังหวัดและเทศบาล

ในการนี้ รัฐบาลจัดสรรงบประมาณเพื่อการศึกษาไปที่กระทรวงการศึกษาฯ เพื่อจัดสรรงบประมาณให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยตรง โดยจัดสรรงบฯ ให้กับการศึกษาภาคบังคับมากที่สุด รองลงไปเป็นงบประมาณสำหรับมหาวิทยาลัยของรัฐ ส่วนการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลายเป็นความรับผิดชอบของคณะกรรมการการศึกษาจังหวัด

ในด้านงบประมาณเงินเดือนและค่าตอบแทนของครู กระทรวงการศึกษาฯ จะจัดงบประมาณอุดหนุนเป็นเงินเดือนครูให้โรงเรียนครึ่งหนึ่งของค่าใช้จ่ายทั้งหมด ส่วนอีกครึ่งหนึ่งเป็นงบประมาณของ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อสนับสนุนการจัดตั้งโรงเรียน การจัดหาอุปกรณ์ การซ่อมบำรุงอาคารสถานที่ ฯลฯ ซึ่งให้ใช้งบประมาณของท้องถิ่น

ดังนั้น การบริหารงบประมาณของสถานศึกษา จึงดำเนินการจากคณะกรรมการ การศึกษาต้นสังกัดเป็นส่วนใหญ่ เช่น เงินเดือนครู การจัดซื้อจัดจ้างวัสดุอุปกรณ์ โดยมุ่งให้สถานศึกษา และครูให้ความสำคัญและมีเวลากับการบริหารวิชาการและผู้เรียนได้มากขึ้น

๓. การบริหารงานบุคคล

ผู้บริหาร และครู ต้องมีใบอนุญาตประกอบวิชาชีพ โดยสำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาของจังหวัด เป็นผู้ออกใบอนุญาตประกอบวิชาชีพ ตามเกณฑ์ที่กำหนด ในกรณีนี้ กฎหมายว่า ด้วยการออกใบอนุญาตประกอบวิชาชีพ ได้กำหนดให้มีใบอนุญาตประกอบวิชาชีพ ๓ ประเภท คือ (๑) ใบอนุญาตประกอบวิชาชีพแบบปกติ ออกให้กับครูทั่วไป ที่จบทางครู ซึ่งมี ๓ ระดับ คือ ใบอนุญาต ประกอบวิชาชีพชั้นสูง ใบอนุญาตประกอบวิชาชีพชั้นหนึ่ง และใบอนุญาตประกอบวิชาชีพชั้นสอง ตาม คุณสมบัติและสาขาที่เรียน/สอน (๒) ใบอนุญาตประกอบวิชาชีพแบบพิเศษ ที่ออกให้กับผู้ที่ไม่วุฒิต่าง ครูแต่มีประสบการณ์และเชี่ยวชาญในสาขาใดสาขาหนึ่งและไม่ใช่ผู้สอนเต็มเวลาและ (๓) ใบอนุญาต ประกอบวิชาชีพสนับสนุน ออกให้กับครูผู้ช่วย หรือผู้ทำหน้าที่สนับสนุนการเรียนการสอน

สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา ปัจจุบัน นอกจากจะเป็นผู้ที่อยู่ในวงการศึกษแล้ว บุคคลภายนอกสามารถสมัครเข้ามาเป็นผู้บริหารสถานศึกษาได้ โดยลดเงื่อนไขด้านใบอนุญาตประกอบ วิชาชีพ แต่อยู่บนเงื่อนไข ๒ ประการคือ (๑) ต้องเป็นผู้ที่มีประสบการณ์เกี่ยวข้องกับการศึกษาไม่น้อยกว่า ๑๐ ปี และ (๒) มีความจำเป็นต้องปรับปรุงพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียน โดยมีการจัดอบรมเพื่อให้ เข้าบริบทและธรรมชาติของการจัดการศึกษา ทำให้เกิดความคล่องตัวทางการบริหารสถานศึกษาให้ บรรลุผลสำเร็จจากประสบการณ์ทางการบริหารจากภายนอก และนำมาปรับใช้กับสถานศึกษา มากขึ้น

สำหรับครู ครู มิใช่ข้าราชการ แต่เป็นพนักงานครูของจังหวัด ไม่ว่าจะ เป็นครูใน สถานศึกษาสังกัดจังหวัด หรือเทศบาล ที่มาจากการคัดเลือกและแต่งตั้งและการจัดสรรงบประมาณของ คณะกรรมการการศึกษาจังหวัดโดยการสนับสนุนจากรัฐบาลหรือส่วนกลาง ในกรณีนี้ คณะกรรมการ การศึกษาจังหวัดมีหน้าที่บริหารงานบุคคล โดยภาพรวมทั้งการออกใบอนุญาตวิชาชีพครูและผู้บริหาร สถานศึกษา การสรรหา/จัดสอบคัดเลือก การพัฒนา และการให้ออก รวมทั้งการจ่ายเงินเดือน ค่าตอบแทน โดยมอบหมายให้ผู้อำนวยการสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาจังหวัดเป็นผู้จัดสอบ โดยมิ การรับฟังความเห็นและความต้องการของคณะกรรมการการศึกษาเทศบาล และสถานศึกษา ประกอบการพิจารณาแต่งตั้งด้วย และจากการที่ญี่ปุ่นให้ความสำคัญกับอาชีพครู ว่าเป็นวิชาชีพชั้นสูง ใน การสอบบรรจุครู จึงได้มีการจัดสอบอย่างเข้มข้น ทั้งการสอบข้อเขียน สัมภาษณ์ ทดสอบสมรรถนะ เจตคติ และคุณสมบัติอื่นๆ (วรัยพร แสงนภาพวร, ๒๕๕๐) เพื่อให้ได้ครูดีที่มีคุณภาพมากที่สุด

สำหรับเงินเดือนและค่าตอบแทนครู กฎหมายของท้องถิ่นกำหนดให้เป็นหน้าที่ของ คณะกรรมการการศึกษาจังหวัดเป็นผู้รับผิดชอบ โดยมีกฎหมายว่าด้วยงบประมาณแผ่นดินเกี่ยวกับ ค่าใช้จ่ายเพื่อการศึกษาภาคบังคับ กำหนดให้ส่วนกลางรับผิดชอบร่วมกันกับท้องถิ่นในสัดส่วนที่ใกล้เคียง

กันครั้งต่อครั้งดังกล่าวข้างต้น และเนื่องจากวิชาชีพครูถือเป็นวิชาชีพชั้นสูงและให้ความสำคัญว่าเป็นบุคคลสำคัญที่สุดต่อคุณภาพของผู้เรียน จึงมีการกำหนดให้เงินเดือนครูสูงกว่าข้าราชการอื่น ทั้งนี้ เป็นไปตามกฎหมายอรรถราชบัณฑิตยสถานในการศึกษาภาคบังคับ รวมทั้งการให้เงินเพิ่มพิเศษ ร้อยละ ๙ และโบนัสประจำปีอีก ๕ เดือน ขึ้นอยู่กับผลงานและความรับผิดชอบของครูแต่ละระดับ ตลอดจนค่าตอบแทนและสวัสดิการอื่นๆ แต่ ทั้งนี้ กฎหมายห้ามมิให้ครูไปทำอาชีพเสริมอย่างอื่น หรือ แม้แต่การสอนพิเศษเพื่อให้ครูทุ่มเทเพื่อเด็กและการเรียนการสอนอย่างเต็มที่

สำหรับการพัฒนาครู กฎหมายกำหนดให้ครูทุกคนต้องได้รับการพัฒนา โดยครูบรรจุใหม่ต้องมีการพัฒนาตนเองภายใต้การนิเทศดูแลของครูพี่เลี้ยงและผู้บริหาร และต้องผ่านการทดลองการ ปฏิบัติงาน ๑ ปี ในทำนองเดียวกัน ครูที่มีประสบการณ์การเรียนการสอนมาแล้ว ๑๐ ปี ก็ต้องได้รับการ พัฒนาเพื่อเพิ่มพูนความรู้และทักษะใหม่ในการเรียนการสอนด้วย

สำหรับการประเมินการทำงาน ผู้อำนวยการสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาทำ หน้าที่ประเมินผู้บริหารสถานศึกษา และผู้บริหารสถานศึกษาทำหน้าที่ประเมินครูและบุคลากรทางการ ศึกษาในสังกัด แล้วแต่กรณี

๔. การบริหารทั่วไป

๔.๑ การติดตามประเมินผล กำหนดให้มีมาตรฐานการศึกษาชาติ ใน สถานศึกษาทุกระดับ ทั้งด้าน ขนาดห้องเรียน อาคารสถานที่ คุณภาพและมาตรฐานการศึกษา และ หลักสูตรในการติดตามประเมินผลสถานศึกษา เป็นหน้าที่ของคณะกรรมการการศึกษาต้นสังกัด ทั้งระดับ จังหวัดและเทศบาล นอกจากนี้ ยังมีระบบการประเมินตนเองของสถานศึกษา สถานศึกษาของญี่ปุ่น เน้นการประเมินตนเองเป็นหลัก สำหรับการประเมินภายนอกเป็นไปตามความสมัครใจของสถานศึกษาที่ จะขอรับการประเมินภายนอกหรือไม่ ส่วนกระทรวงการศึกษาฯ จะทำหน้าที่ประเมินผลภาพรวม และ จัดทำรายงานสถิติการศึกษาแห่งชาติเผยแพร่ต่อสาธารณชน

๔.๒ การบริหารแบบมีส่วนร่วม มีการเปิดโอกาสให้พ่อแม่ ผู้ปกครอง และ ประชาชนเข้ามาเป็นกรรมการสถานศึกษาที่เป็นภาคประชาชนโดยตรง เพื่อสะท้อนและเสนอความ ต้องการทางการศึกษาแก่สถานศึกษา รวมทั้งการให้คณะครู บุคลากรทางการศึกษาของโรงเรียนทำหน้าที่ เสนอแนะและให้ความเห็น หรือการสนับสนุนการทำงานของผู้บริหารในรูปแบบของการประชุมคณะครู ที่ กำหนดไว้ชัดเจน ให้ทุกโรงเรียนต้องฟังความเห็นในที่ประชุมดังกล่าว ทำให้เกิดความโปร่งใสในการ บริหารจัดการสถานศึกษา

๔.๔ ความพร้อมในการบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

โดยภาพรวม สถานศึกษาขั้นพื้นฐานของญี่ปุ่น มีความพร้อมในการบริหารจัดการทั้งด้าน บุคลากรเงิน ความรู้ และเทคโนโลยี อย่างสูง กล่าวคือ

๑. ครูและบุคลากรทางการศึกษา ญีปุ่นให้ความสำคัญกับครูว่าเป็นบุคคลสำคัญที่สุดในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน จึงส่งเสริมให้ครูเป็นครูมืออาชีพ ครูและผู้บริหารทุกคนต้องได้รับใบอนุญาตประกอบวิชาชีพ และมีความพิเศษของใบอนุญาตตามประเภทของครู สะท้อนถึงการให้ความสำคัญ นอกจากนี้ ครูแต่ละคนยังต้องผ่านการทดลองปฏิบัติงานเมื่อเริ่มปฏิบัติงานแล้ว ๑ ปี ครูได้รับเงินเดือนสูงและมีเงินตอบแทนพิเศษอีกต่างหาก นอกจากนี้ ยังมีบุคลากรสนับสนุนทำหน้าที่ธุรการ ประสานงาน โดยครูไม่ต้องมีภาระด้านนี้ และทำหน้าที่สอนเพียงอย่างเดียว

๒. เงิน ญีปุ่นเป็นประเทศที่มีฐานะและความเติบโตทางเศรษฐกิจ และมีนโยบายในการจัดสรรงบประมาณผ่านทางกฎหมายงบประมาณ และกฎหมายของท้องถิ่นชัดเจน ที่มุ่งไปเพื่อการพัฒนาการศึกษา โดยเฉพาะการจัดสรรเงินเพิ่มพิเศษและเงินสวัสดิการต่างๆ ให้กับครูเพื่อให้ครูตั้งใจสอนโดยไม่ต้องไปหาอาชีพเสริมอย่างอื่น สถานศึกษาส่วนใหญ่จึงมีความพร้อมด้านการเงินและงบประมาณในการจัดการศึกษาในความรับผิดชอบของตนได้เต็มที่

๓. ความรู้ ญีปุ่นเป็นประเทศที่ให้ความสำคัญกับการศึกษาค้นคว้าสูง รวมทั้งวัฒนธรรมของผู้เรียนและประชาชนมีวัฒนธรรมรักการอ่าน โดยเฉพาะการวิจัยและพัฒนาที่รัฐส่งเสริม ก่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ในการพัฒนาการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่อง

๔. เทคโนโลยี ญีปุ่นเป็นประเทศที่มีความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มีการส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาอย่างชัดเจนและต่อเนื่อง โดยเฉพาะการจัดให้มีโครงสร้างพื้นฐานทางเทคโนโลยี จนกระทั่งประชาชนสามารถเข้าถึงอินเทอร์เน็ตได้ทุกเวลา สถานที่ ถึงร้อยละ ๘๗.๕ สำหรับสถานศึกษาได้รับการสนับสนุนงบประมาณทั้งจากรัฐและท้องถิ่นเพื่อการนี้ ชัดเจน ทำให้สถานศึกษามีความพร้อมในการบริหารสถานศึกษา

๔.๕ จุดเด่นของการบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

๑. การมีกฎหมาย นโยบาย และงบประมาณเพื่อการศึกษา ที่ชัดเจนในการจัดการศึกษา ไม่เปลี่ยนแปลงไปตามการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง และปราศจากการแทรกแซงทางการเมือง ส่งผลให้การจัดการศึกษาของสถานศึกษาเป็นไปอย่างต่อเนื่อง มั่นคง และมีคุณภาพ

๒. มีการแบ่งความรับผิดชอบกันชัดเจน ระหว่างรัฐ ในการจัดการศึกษาทั้งส่วนของรัฐบาลกลาง ท้องถิ่น และสถานศึกษา และไม่ก้าวก่ายซึ่งกันและกัน ที่สำคัญ ทั้งรัฐและท้องถิ่นมีนโยบายและการบริหารจัดการมุ่งไปที่การสนับสนุนการบริหารสถานศึกษา ทั้งด้านการพัฒนาหลักสูตร การสนับสนุนวิชาการและงบประมาณ ตลอดจนการบริหารบุคลากร ครู ภายใต้การฟังความเห็นจากสถานศึกษา ทำให้สถานศึกษามีความคล่องตัวในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา

๓. ครูมีหน้าที่ทำการสอนเพียงด้านเดียว โดยไม่ต้องทำหน้าที่อื่น เช่น ธุรการ หรือการเงิน รวมทั้งมีรายได้สูง ไม่ต้องหางานอื่นทำ เพื่อเสริมอาชีพ ทำให้ครูมีเวลาให้ผู้เรียนได้เต็มที่ ส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนในที่สุด

๔. ผู้บริหารสถานศึกษา นอกจากจะเป็นบุคคลสายการศึกษาแล้ว ยังเปิดโอกาสให้บุคคลภายนอกที่ประสบผลสำเร็จทางการบริหาร ภาคธุรกิจ ให้เข้ามาเป็นผู้บริหารสถานศึกษามัธยมศึกษาได้ ทำให้การวางวิสัยทัศน์ทางการศึกษากว้างไกลขึ้น ส่งผลต่อการบริหารจัดการศึกษาในทิศทางใหม่ได้ทางหนึ่ง

๕. การกำหนดให้ครู และผู้บริหารทุกคนต้องมีใบอนุญาตประกอบวิชาชีพ (ยกเว้นผู้บริหารที่มาจากบุคคลภายนอก) และกำหนดเกณฑ์และประเภทของใบอนุญาตไว้ชัดเจน เป็นส่วนหนึ่งให้ได้ครูและผู้บริหารที่เป็นมืออาชีพแท้จริง

๖. การปรับเปลี่ยนแนวทางการจัดการศึกษาที่เน้นการแข่งขันและมาตรฐานเดียว มาเป็นการเปิดโอกาสให้เด็กได้เลือกเรียนตามความถนัดและความสนใจ มีความยืดหยุ่น และเรียนรู้จากการแก้ปัญหาและประสบการณ์ หรือการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง ส่งผลให้เด็กลดความเครียด ซึ่งก่อนหน้านี้ นักเรียนญี่ปุ่นมีอัตราฆ่าตัวตายอันเกิดจากความกดดัน และความเครียดทางการเรียนสูง

๗. การให้อำนาจการติดตาม ตรวจสอบการศึกษา เป็นเรื่องของคณะกรรมการการศึกษาของจังหวัดและเทศบาล ในความรับผิดชอบแล้วแต่กรณี โดยรัฐไม่เข้ามาติดตาม ส่งผลให้ท้องถิ่นมีอิสระในการกำหนดทิศทางและบริหารจัดการสถานศึกษาในความรับผิดชอบเป็นของตน

๘. การเสริมสร้างคุณลักษณะที่ดี (Character Building) ให้กับเด็กและเยาวชน เน้นการปลูกฝังความรับผิดชอบ ระเบียบวินัย จิตสำนึกต่อส่วนรวม ความรักชาติ ความตระหนักในเพื่อนมนุษย์ และการมีส่วนร่วมในสังคมนานาชาติ โดยให้ความสำคัญกับการส่งเสริมวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเพื่อผลิตคนเก่ง ส่งผลให้เด็กและคนญี่ปุ่นได้รับการยอมรับในความมีระเบียบวินัย และความรับผิดชอบสูง ในระดับนานาชาติ

๔.๖ จุดด้อยในการบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

แม้ว่าโดยภาพรวมจะพบจุดเด่นทางการบริหารจัดการทั้งระดับส่วนกลาง ท้องถิ่น และสถานศึกษา แต่ก็พบจุดด้อย ดังนี้

๑. การเป็นประเทศและมีวัฒนธรรมแข่งขันของคนญี่ปุ่น และการเรียนการสอนในสถานศึกษาที่เน้นการแข่งขัน ทำให้เด็กเกิดความเครียด สถิติการฆ่าตัวตายสูง แม้ว่าการปรับปรุงหลักสูตรใหม่ ปี พ.ศ.๒๕๔๐ ที่ผ่านมาจะทำให้เด็กคลายเครียด และลดการแข่งขันลง แต่วัฒนธรรมการแข่งขันก็ยังฝังลึกอยู่ในคนญี่ปุ่น จึงยังคงมีข่าวการฆ่าตัวตายของเด็กญี่ปุ่น เผยแพร่ไปทั่วโลก อยู่เป็นระยะๆ

๒. การที่ญี่ปุ่นยังไม่ได้กระจายอำนาจการบริหารไปยังสถานศึกษาโดยตรงโดยเฉพาะด้านบริหารบุคคล และงบประมาณ ที่ยังจัดซื้อจัดจ้างโดยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาท้องถิ่น อาจจะไม่เหมาะสมสำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก แต่หากเป็นโรงเรียนขนาดใหญ่ที่มีความพร้อมทั้งคน เงิน ความรู้ และเทคโนโลยี แล้ว ทำให้ขาดความคล่องตัวและเป็นอิสระเท่าที่ควร

ส่วนที่ ๕ สรุปผลการศึกษาและสังเคราะห์การบริหารจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของต่างประเทศ

จากการศึกษาการบริหารจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของประเทศต่างๆ ได้แก่ ฟินแลนด์ สหรัฐอเมริกา นิวซีแลนด์ และญี่ปุ่น พบความคล้ายคลึงกัน และมีความแตกต่างตามบริบทของแต่ละประเทศ กล่าวคือ

๑. บริบททั่วไป

ประเทศส่วนใหญ่มีพื้นที่เป็นเกาะ ได้แก่ ฟินแลนด์ นิวซีแลนด์ และญี่ปุ่น มีขนาดใกล้เคียงกัน ยกเว้น สหรัฐอเมริกา ที่มีพื้นที่กว้างใหญ่ ประกอบด้วย รัฐถึง ๕๐ มลรัฐ ตามการบริหารปกครอง ทุกประเทศเป็นประเทศที่พัฒนาแล้ว และเป็นสมาชิกองค์การทางการค้าและการพัฒนา มีความสามารถในการแข่งขันอยู่ระดับต้นๆของโลก ประชากรมีรายได้สูง อัตราการรู้หนังสือ ระหว่างร้อยละ ๙๙ – ๑๐๐ ผลการประเมิน PISA ปี ๒๕๕๒ อยู่ลำดับต้นๆของโลก ประมาณ อันดับ ๑ ใน ๑๐ จาก ๖๕ ประเทศ ยกเว้น สหรัฐอเมริกา (อันดับ ๑๗) มีความเจริญก้าวหน้าทางด้านเศรษฐกิจ วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และการศึกษาทั้งสิ้น

๒. การศึกษา

แต่ละประเทศมีความเชื่อว่า การศึกษาเป็นรากฐานของการพัฒนาประเทศ ต่างมีกฎหมายการศึกษาแห่งชาติเป็นนโยบายและแนวทางการจัดการศึกษา และมีการปฏิรูปการศึกษาให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม การเมืองและการปกครอง วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในกระแสโลกที่เปลี่ยนไป โดยเฉพาะ การกระจายอำนาจทางการศึกษาให้หน่วยปฏิบัติเป็นหลักสำคัญของการบริหารจัดการศึกษา

ในการนี้ มีรูปแบบของการกระจายอำนาจ ๒ รูปแบบ ดังนี้ (๑) รูปแบบการกระจายอำนาจให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัดการศึกษา และท้องถิ่นกระจายอำนาจบางส่วนไปยังสถานศึกษา ได้แก่ สหรัฐอเมริกา ฟินแลนด์ และญี่ปุ่น (๒) รูปแบบกระจายอำนาจไปยังสถานศึกษาโดยตรง ไปที่คณะกรรมการบริหารสถานศึกษา ที่มาจกตัวแทนชุมชน พ่อแม่ผู้ปกครอง ครู ผู้บริหาร และนักเรียน (เฉพาะระดับมัธยมศึกษา)

รูปแบบหรือประเภทของโรงเรียน ในแต่ละประเทศ มีหลายรูปแบบ คือ (๑) โรงเรียนของรัฐ (๒) โรงเรียนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (๓) โรงเรียนของเอกชน (๔) โรงเรียนในกำกับรัฐ (สหรัฐอเมริกา) (๕) โรงเรียนแบบบูรณาการ (นิวซีแลนด์) (๖) โรงเรียนการศึกษาพิเศษ (๗) โรงเรียนการศึกษาทางไกล (นิวซีแลนด์) (๘) โรงเรียนตามนโยบายเฉพาะ (ฟินแลนด์ /นิวซีแลนด์)

นอกจากนั้น ยังมีรูปแบบการจัดการศึกษาแบบความร่วมมือ ระหว่างสังกัด/ประเภทเดียวกัน และนอกสังกัด/ต่างประเภท เช่น ความร่วมมือกันจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หลายท้องถิ่นร่วมกันจัด เทศบาลกับมูลนิธิร่วมกันจัด หรือเทศบาลกับหน่วยงานอื่น ร่วมกันจัด (ฟินแลนด์)

๓. โครงสร้างการบริหารจัดการศึกษา

ทุกประเทศมีกระทรวงที่รับผิดชอบการศึกษาโดยตรง แต่มีชื่อเรียกแตกต่างกันไป ตามภารกิจที่รับผิดชอบ บางประเทศรับผิดชอบการศึกษาโดยตรง เช่น กระทรวงศึกษาธิการ หรือกระทรวงการศึกษา (Ministry of Education) ได้แก่ สหรัฐอเมริกา และนิวซีแลนด์ กระทรวงการศึกษาและวัฒนธรรม ได้แก่ ฟินแลนด์ และกระทรวงการศึกษา วัฒนธรรม กีฬา วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ได้แก่ ญี่ปุ่น และทุกประเทศดังกล่าว ทำหน้าที่โดยรวมด้านนโยบาย สนับสนุนทรัพยากร งบประมาณ วิชาการ และการติดตามประเมินผล เท่านั้น ยกเว้น บางประเทศที่ส่วนกลางจัดการศึกษาบ้าง ในกรณีที่เป็นนโยบายพิเศษ หรือการอุดมศึกษา ยกเว้น สหรัฐอเมริกา ที่กระทรวงส่วนกลางมิได้จัดการศึกษาเลย เพราะรัฐธรรมนูญ กำหนดให้การจัดการศึกษาเป็นหน้าที่ของมลรัฐซึ่งหมายรวมถึงท้องถิ่น เท่านั้น

ในการนี้ แต่ละประเทศ แบ่งโครงสร้างการบริหารจัดการศึกษาออกเป็น ๒ - ๓ ระดับ กล่าวคือ นิวซีแลนด์ แบ่งออกเป็น ๒ ระดับ คือ ระดับกระทรวงและระดับสถานศึกษา ฟินแลนด์ และญี่ปุ่น แบ่งเป็น ๓ ระดับ คือ ระดับกระทรวงหรือส่วนกลาง ระดับท้องถิ่น และระดับสถานศึกษา สำหรับ สหรัฐอเมริกา แต่ละมลรัฐแบ่งการบริหาร ออกเป็น ๓ ระดับ คือ ระดับรัฐ ระดับเขตพื้นที่การศึกษา และระดับสถานศึกษา อาจกล่าวได้ว่า นิวซีแลนด์มีการกระจายอำนาจการบริหารจัดการสถานศึกษามากที่สุด

๔. ระบบการศึกษา

ส่วนใหญ่แบ่งระดับการศึกษาออกเป็น (๑) การศึกษาปฐมวัย หรือก่อนวัยเรียน (๒) ระดับประถมศึกษา (๓) มัธยมศึกษา (สายสามัญและอาชีพ) และ (๔) การอุดมศึกษา โดย การศึกษาภาคบังคับ แบ่งเป็น ๙ ปี (ฟินแลนด์ สหรัฐอเมริกาและญี่ปุ่น) และ ๑๓ ปี (นิวซีแลนด์) โดยกำหนดอายุให้เป็นเกณฑ์ สำหรับนิวซีแลนด์ ให้ความสำคัญกับเด็กก่อนวัยเรียนตั้งแต่เกิดจนถึง ๕ ปีขณะที่ประเทศอื่นๆ ส่วนใหญ่จัดให้เด็กอายุระหว่าง ๓ - ๔ ปี หรือ ๓ - ๕ หรือ ๓-๖ ปี สำหรับการศึกษาขั้นพื้นฐานทั้งระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย เป็นการศึกษาให้เปล่า โดยไม่เก็บค่าเล่าเรียน แต่ผู้เรียนจ่ายค่าตำรา และวัสดุการเรียน เอง สำหรับฟินแลนด์ นักเรียนได้รับอาหารฟรีทุกมื้อ

๕. การบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

การบริหารสถานศึกษาส่วนใหญ่ บริหารในรูปของคณะกรรมการในลักษณะของการมีส่วนร่วมของผู้บริหาร ครู พ่อแม่ผู้ปกครองและชุมชน ที่มีอำนาจเบ็ดเสร็จหรือบางส่วนลดหลั่นลงมา จากการที่มีอำนาจมากที่สุด จนถึงบางส่วน กล่าวคือ (๑) อำนาจเบ็ดเสร็จในการบริหารจัดการจากการกระจาย

อำนาจตามกฎหมาย (นิวซีแลนด์) (๒) มีอำนาจบางส่วนตามการกระจาย/มอบอำนาจจากต้นสังกัด (สหรัฐอเมริกา ฟินแลนด์) (๓) มีอำนาจบางส่วน และเป็นเพียงการเสนอแนะความต้องการของท้องถิ่น และชุมชน อำนาจการบริหารเป็นของผู้บริหารสถานศึกษาตามกฎหมายและการมอบอำนาจของท้องถิ่น กรรมการดังกล่าวมาจากภาคประชาชน พ่อแม่ผู้ปกครอง ทั้งหมด (ญี่ปุ่น) และมีการบริหารวิชาการ การบริหารงบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารงานทั่วไป โดยสรุปดังนี้

๕.๑ การบริหารวิชาการ ทุกประเทศ มีการกำหนดหลักสูตรแกนกลางในระดับ ส่วนกลางโดยกระทรวงศึกษาธิการฯ หรือหน่วยงานในความรับผิดชอบของกระทรวงเป็นผู้จัดทำ และให้ เขตพื้นที่การศึกษา/ท้องถิ่น ไปพัฒนาร่วมกับสถานศึกษา (สหรัฐอเมริกา ฟินแลนด์ และญี่ปุ่น) หรือ สถานศึกษาพัฒนาหลักสูตรของตนเองร่วมกับพ่อแม่ ผู้ปกครองและชุมชน โดยตรง (นิวซีแลนด์)

ในด้านการจัดการเรียนการสอน ทุกประเทศ ให้อำนาจครูในการจัดการเรียนการสอน โดยนำหลักสูตรที่พัฒนาแล้ว ไปจัดการเรียนการสอนให้บรรลุเป้าหมายของหลักสูตร โดยสามารถเลือก ตำราเรียนได้เอง และกำหนดวิธีสอนเองตามบริบทและหลักสูตรการเรียนการสอน โดยเน้นการเรียนรู้ จากการปฏิบัติจริง มีความยืดหยุ่นในการเรียนการสอน ตามความต้องการของผู้เรียน ยกเว้น นิวซีแลนด์ ที่รอบหลักสูตร ปี ๒๕๕๓ กำหนดแนวทางหรือวิธีการสอนไว้ชัดเจนว่า ควรกระตุ้นให้เด็กได้คิดเป็นทำ เป็น การสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่เหมาะสม การพัฒนาวิธีการให้สอดคล้องกับความรู้ใหม่ๆ การ อำนวยความสะดวกให้เด็กมีส่วนร่วมในการการเรียนรู้ การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างการเรียนรู้และ ประสบการณ์ โอกาสที่จะเรียนรู้ และการสอนแบบตั้งคำถาม ในกรณีนี้ หากมีเด็กที่มีความต้องการพิเศษ แม้เพียงคนเดียว โรงเรียนต้องจัดแผนการเรียนเป็นรายบุคคลให้เด็ก (ฟินแลนด์ นิวซีแลนด์)

ในด้านการประเมินผลการเรียนการสอน ทุกประเทศกำหนดให้เป็นหน้าที่ของครูที่จะทำ หน้าที่ประเมินผลการเรียนเป็นของตนเอง ในลักษณะที่ใครเป็นผู้สอน ผู้นั้นเป็นผู้ประเมิน แต่สาระและ เป้าหมายการประเมินจะแตกต่างกันไปตามเป้าหมายหลักสูตร เช่น ฟินแลนด์ เน้นการประเมินพัฒนาการ ของผู้เรียน โดยไม่เน้นการแข่งขัน ญี่ปุ่น ประเมินความรู้ ทักษะ และพฤติกรรม โดยครูแต่ละประเทศ จะ ใช้วิธีการหลากหลาย ในกรณีนี้ นิวซีแลนด์มีการพัฒนาเครื่องมือในการประเมินให้ครูนำไปใช้ด้วย และเปิด โอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการประเมินโดยให้ข้อมูลของบุตรหลานเกี่ยวกับพัฒนาการ ทักษะ ความ ต้องการของผู้เรียนด้วย

๕.๒ การบริหารงบประมาณ การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของทุกประเทศ เป็น การศึกษาให้เปล่า แต่การให้เปล่า จะแตกต่างกันออกไปตามความพร้อมและนโยบายของประเทศนั้น แต่ ที่เหมือนกัน คือการให้เปล่าค่าเล่าเรียน บางประเทศให้เปล่าทั้งด้านค่าเล่าเรียน ค่าอาหาร วัสดุอุปกรณ์ การเรียนในชั้นประถมและมัธยมศึกษาตอนต้น ที่เป็นภาคบังคับ และให้เปล่าเฉพาะค่าเล่าเรียนในชั้น มัธยมศึกษาปลาย(ฟินแลนด์) สำหรับรายได้ ส่วนใหญ่ได้มาจากงบประมาณของรัฐ และท้องถิ่นบางส่วน (สหรัฐอเมริกา ฟินแลนด์ และญี่ปุ่น) สำหรับนิวซีแลนด์ งบประมาณการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็น

งบประมาณของรัฐทั้งหมด ท้องถิ่นไม่มีส่วนในการสนับสนุนงบประมาณเพื่อการศึกษาดังกล่าว ทั้งนี้ เพราะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของนิวซีแลนด์ ไม่มีหน้าที่จัดการศึกษาแต่อย่างใด

ในการบริหารงบประมาณ ทุกประเทศกระจายอำนาจให้สถานศึกษาบริหารงบประมาณ ลดหลั่นกันตามความรับผิดชอบ กล่าวคือ การบริหารงบประมาณของสถานศึกษาในฟินแลนด์ เป็นหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะมอบอำนาจให้สถานศึกษาบริหารงบประมาณบางส่วนแล้วแต่ดุลพินิจตามความพร้อม การบริหารงบประมาณของสถานศึกษาในญี่ปุ่น เป็นหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยเฉพาะการจัดซื้อจัดจ้าง สำหรับนิวซีแลนด์ การบริหารงบประมาณของสถานศึกษาทั้งหมดเป็นหน้าที่ของสถานศึกษา

๕.๓ การบริหารงานบุคคล ครูของทุกประเทศมิใช่ข้าราชการแต่ เป็นพนักงานจ้างของท้องถิ่น/โรงเรียนนั้นๆ ครูเป็นครูมืออาชีพที่ต้องได้รับใบอนุญาตประกอบวิชาชีพตามเกณฑ์และคุณสมบัติที่กำหนด และมีเงินเดือนสูง บางประเทศ เช่นฟินแลนด์ กำหนดให้กลุ่มผู้จบการศึกษาที่มีคะแนนสูงสุด ๑๐ เปอร์เซ็นต์แรก มาเป็นครู การบริหารงานบุคคล ส่วนใหญ่ อำนาจ อยู่ที่ต้นสังกัดหรือท้องถิ่น ทั้งการสรรหา คัดเลือก และการจ้างครู ยกเว้น นิวซีแลนด์ ที่อำนาจการสรรหา คัดเลือก แต่งตั้งและการจ้างครู อยู่ที่สถานศึกษาโดยกรรมการบริหารโรงเรียนหรือผู้บริหารสถานศึกษาแล้วแต่กรณี และมีอำนาจเบ็ดเสร็จในการบริหารงานบุคคล สำหรับการพัฒนาครู ทุกประเทศให้ความสำคัญในการพัฒนาครู และกำหนดให้ครูทุกคนมีหน้าที่ต้องพัฒนาตนเองและรับการพัฒนา ทั้งนี้ จะมีองค์กรของส่วนกลางทำหน้าที่พัฒนาหรือสนับสนุนการพัฒนาครูเป็นการเฉพาะ เช่น ฟินแลนด์ มีคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติดำเนินการ นิวซีแลนด์มอบให้มหาวิทยาลัยหรือจ้างหน่วยงานภายนอกเป็นผู้ดำเนินการ สหรัฐอเมริกา มีสำนักการศึกษาแห่งรัฐเป็นผู้รับผิดชอบการพัฒนา

๕.๔ การบริหารงานทั่วไป ทุกประเทศให้ความสำคัญในการนิเทศ ติดตาม ประเมินผล โดยมีองค์กรทำหน้าที่ติดตาม ประเมินผล ระดับกระทรวง สำหรับนิวซีแลนด์ มีการติดตามตรวจสอบจากภายนอกด้วย โดยมีสำนักงานตรวจสอบคุณภาพการศึกษา ขึ้นตรงต่อรัฐมนตรีผู้ทำหน้าที่ติดตาม ตรวจสอบคุณภาพการศึกษา แก่สถานศึกษาทุก ๕ ปี ญี่ปุ่น การติดตามประเมินผลเป็นหน้าที่ของคณะกรรมการการศึกษาของต้นสังกัด ได้แก่ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นระดับจังหวัดหรือเทศบาลแล้วแต่กรณี นอกจากนั้น ยังให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมการจัดการศึกษาของประชาชน โดยเปิดโอกาสให้พ่อแม่ ผู้ปกครอง หรือผู้แทนชุมชน เข้ามาเป็นคณะกรรมการบริหารสถานศึกษา (นิวซีแลนด์ สหรัฐอเมริกา) เสนอความเห็นและความต้องการ (ญี่ปุ่น) ตลอดจนการสนับสนุนการนำเทคโนโลยีเพื่อการศึกษามาใช้ในการเรียนการสอน สำหรับการจัดการขนาดของห้องเรียน ฟินแลนด์จัดครู รับผิดชอบนักเรียน เพียง ๑๒ - ๒๐ คน ญี่ปุ่น จัดห้องเรียนมัธยม ไม่เกิน ๔๐ คน/ห้อง นิวซีแลนด์ จัดห้องเรียน ประถมศึกษา ไม่เกิน ๒๕ คน (บางโรง)

๖. ความพร้อมในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

โดยภาพรวม ทุกประเทศมีความพร้อมในการบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างยิ่ง ทั้งด้านครู ผู้บริหาร และบุคลากรทางการศึกษา เงิน ความรู้ และเทคโนโลยี กล่าวคือ

๖.๑ ครูและบุคลากรทางการศึกษา ที่มีคุณภาพ ครูส่วนใหญ่ เป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ มีการคัดเลือกคนเก่งมาเป็นครู และให้ความสำคัญกับครูว่า เป็นครูมืออาชีพ ทุกประเทศจึงกำหนดให้ ทั้งครูและผู้บริหารต้องมีใบอนุญาตประกอบวิชาชีพ ต้องรับการจดทะเบียนเป็นครู (นิวซีแลนด์) ต้องได้รับการพัฒนาทุกปี มีเงินเดือนสูง บางประเทศห้ามไม่ให้ประกอบวิชาชีพอื่น โดยเพิ่มเงินพิเศษและเงินอื่นสำหรับครู (ญี่ปุ่น) และมีบุคลากรสนับสนุนทำหน้าที่ด้านธุรการ การเงินและการประสานงานให้ โดยครู ไม่ต้องมาทำหน้าที่ดังกล่าวเหมือนประเทศไทย

ในด้าน ผู้บริหารสถานศึกษา คัดเลือกจากครูที่ผ่านประสบการณ์มาอย่างเชี่ยวชาญ และที่สำคัญ บางประเทศเปิดโอกาสให้บุคคลภายนอก เช่น นักธุรกิจ เอกชน เข้ามาเป็นผู้บริหารได้ เพื่อเพิ่มวิสัยทัศน์และเกิดบูรณาการแนวคิดการบริหารจัดการศึกษากับวิชาชีพอื่น ให้มากขึ้น โดยลดคุณสมบัติด้านต้องมีใบอนุญาตประกอบวิชาชีพ แต่ต้องเข้าอบรม เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจทางการบริหาร การศึกษา

๖.๒ เงินและงบประมาณ ทุกประเทศมีความพร้อมในการจัดสรรงบประมาณเพื่อการศึกษาให้สถานศึกษา ที่ผู้บริหารสามารถบริหารจัดการเงินเพื่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาได้อย่างคล่องตัว แต่สถานศึกษาได้รับอำนาจในการบริหารจัดการที่แตกต่างกัน ตามบริบทของสถานศึกษากล่าวข้างต้น

๖.๓ ความรู้ ทุกประเทศมีความเจริญก้าวหน้า และให้ความสำคัญกับการศึกษาและส่งเสริมให้ประชาชนได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพให้มากที่สุด ด้วยความเชื่อว่า การศึกษาเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาประเทศมีอัตราการรู้หนังสือ ถึง ร้อยละ ๙๙ - ๑๐๐ และมีวัฒนธรรมการเรียนรู้ส่งผลให้พ่อแม่ผู้ปกครองสนับสนุนการเรียนรู้ของบุตรหลาน นอกจากนี้ จากความเจริญทางเทคโนโลยีของแต่ละประเทศ ทำให้สถานศึกษาและผู้เรียนเข้าถึงความรู้ได้ง่ายมีการจัดการความรู้ ทั้งการรวบรวมความรู้ การวิจัยและพัฒนา การแสวงหาความรู้ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการต่อยอดความรู้เพื่อการพัฒนาการเรียนการสอน

๖.๔ เทคโนโลยี จากการที่แต่ละประเทศเป็นประเทศที่มีความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี จึงให้ความสำคัญต่อการสนับสนุนการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการศึกษา การจัดโครงสร้างพื้นฐานทางเทคโนโลยี ให้ผู้เรียนได้เข้าถึงการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ และการสนับสนุนงบประมาณ วัสดุครุภัณฑ์ทางเทคโนโลยี เช่น การให้นักเรียนทุกคนได้ใช้คอมพิวเตอร์พกพาทุกคน (นิวซีแลนด์ ฟินแลนด์)

ส่วนที่ ๖ นวัตกรรมการบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่สมควรนำไปประยุกต์ใช้กับการบริหารจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของประเทศไทย

จากการศึกษาการบริหารจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของต่างประเทศ ได้แก่ ฟินแลนด์ สหรัฐอเมริกา นิวซีแลนด์ และญี่ปุ่น ดังกล่าว พบนวัตกรรมการบริหารจัดการ ที่สมควรนำมาประยุกต์ใช้กับรูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษาที่สอดคล้องกับบริบท ความเหมาะสม และความพร้อม ของไทย ได้แก่

๑. นโยบายการศึกษา นโยบายการศึกษามีความมั่นคงและชัดเจน ไม่เปลี่ยนแปลงบ่อยตามการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง หรือผู้มีอำนาจกำหนดนโยบายทางการศึกษา เพื่อให้การบริหารจัดการศึกษาของสถานศึกษาเป็นไปอย่างต่อเนื่อง ทั้งยังเป็นการส่งเสริมประสิทธิภาพการบริหารจัดการศึกษาได้ทางหนึ่ง ทั้งนี้ อาจเป็นไปได้ยาก สำหรับบริบททางการเมืองของประเทศไทย แต่ผู้บริหารระดับสูง สมควรมีความกล้าทางจริยธรรมต่อการกำหนดนโยบายการศึกษาและผลักดันไปสู่การปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง หากนโยบายนั้น เกิดประโยชน์ต่อประชาชนและผู้เรียนโดยตรง

๒. กฎหมายการศึกษาและที่เกี่ยวข้อง มีข้อบัญญัติที่ไม่เปิดโอกาสให้การจัดการศึกษาถูกแทรกแซงทางการเมืองได้ โดยเฉพาะ การเป็นกรรมการบริหารสถานศึกษาที่มีอำนาจเบ็ดเสร็จ หรือกรรมการด้านครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา

๓. การกำหนดบทบาท อำนาจหน้าที่ที่ชัดเจนของกระทรวง หรือส่วนกลาง ที่มีหน้าที่เพียงการกำหนดนโยบาย สนับสนุนทรัพยากร งบประมาณ วิชาการการพัฒนาครู และการประเมินผลการศึกษาโดยรวมและกำหนดมาตรการที่ชัดเจน ให้สามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้จริง โดยไม่มีการสับสนในบทบาท (Role conflict) ที่ส่วนกลางยังคงทำหน้าที่บริหารจัดการบางส่วน ทั้งที่ไม่ปรากฏในอำนาจหน้าที่

๔. รูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษา ที่จัดตามความเหมาะสม และความพร้อมทั้งด้านครู และบุคลากรทางการศึกษา เงินและงบประมาณ ความรู้ และเทคโนโลยี ที่ควรจัดการให้เกิดความพร้อมดังกล่าวให้ครอบคลุมพื้นที่ประเทศ ทั้งในเมืองและชนบท ที่มีความแตกต่างกัน โดยนัยนี้ รูปแบบและประเภทของโรงเรียน จะเป็นไปตามบริบทของท้องถิ่นที่มีความหลากหลาย ทั้งรูปแบบการจัดการศึกษา ในโรงเรียนของรัฐ ทั่วไป โรงเรียนเอกชน โรงเรียนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โรงเรียนแบบบูรณาการ โรงเรียนในกำกับรัฐ โรงเรียนที่มีเอกลักษณ์พิเศษ โรงเรียนที่เป็นนโยบายพิเศษ และโรงเรียนทางไกล เป็นต้น

นอกจากนั้น ควรมีรูปแบบของความร่วมมือ ดังเช่น ความร่วมมือของเขตพื้นที่การศึกษา หรือ สถานศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหลายท้องถิ่นร่วมกันจัด หรือระหว่างท้องถิ่น หรือ จัดร่วมกับ มูลนิธิ หรือหน่วยงานอื่น เป็นต้น

๕. ครู ผู้บริหาร และบุคลากรทางการศึกษา

๕.๑ ครู การคัดเลือกคนเก่งที่จบการศึกษา มีผลการเรียนในระดับสูงสุด มาเป็นครู ครู ประจำวิชา เป็นครูที่เรียน/เชี่ยวชาญในสาขาวิชาที่สอน และกำหนดอัตราเงินเดือนที่สอดคล้องกับ ภารกิจความรับผิดชอบ การเพิ่มเงินพิเศษ เป็นการเฉพาะตามคุณวุฒิ ความรู้ ความสามารถ และที่สำคัญ การไม่ให้ครูไปทำงานอื่น เพื่อให้ครูตั้งใจสอนและมีสวัสดิการที่เหมาะสม สามารถดำรงชีวิตในสังคมได้ อย่างมีคุณภาพ การกำหนดใบอนุญาตประกอบวิชาชีพที่มีเกณฑ์การออกใบอนุญาตที่เข้มแข็งชัดเจน โดยไม่ออกให้โดยง่าย หรือความจำเป็นทางการเมือง เพื่อให้ครูเป็นครูมืออาชีพ ที่มีคุณภาพ ได้รับการ ยอมรับจากสังคมที่แท้จริง

๕.๒ ผู้บริหารสถานศึกษา การคัดเลือกผู้บริหารที่เป็นมืออาชีพ มีความรู้ความสามารถ ที่นอกจากจะเป็นผู้อยู่ในวงการศึกษามาแล้ว ยังเปิดโอกาสให้บุคคลภายนอกที่ประสบผลสำเร็จทางการ บริหาร มาเป็นผู้บริหารได้ เช่น ผู้บริหารของโรงเรียนเอกชน ผู้บริหารภาคเอกชน เหล่านี้เป็นต้น เพื่อเกิด การถ่ายเทวิชาชีพ ความรู้ ความสามารถและประสบการณ์ อันจะก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการบริหาร จัดการในที่สุด ทั้งนี้ อาจใช้ระบบ fast track มาทดลองใช้กับการบริหารจัดการสถานศึกษา โดยนำคน รุ่นใหม่ที่มีความรู้ ความสามารถ และประสบผลสำเร็จในวงงาน เข้าสู่ระบบด้วย

๕.๓ บุคลากรทางการศึกษา การกำหนดให้มีบุคลากรสนับสนุนการศึกษา ได้แก่ เจ้าหน้าที่ธุรการ เจ้าหน้าที่การเงินและบัญชี เป็นการเฉพาะ หรือ หากสถานศึกษาใด ไม่อยู่ในเกณฑ์ได้รับ การสนับสนุน ควรจัดบุคลากรของเขตพื้นที่การศึกษาเป็นผู้ดำเนินงานแทน ทั้งนี้ เพื่อให้ครู ได้ทำหน้าที่ สอน มีเวลาให้กับผู้เรียน และพัฒนาการเรียนการสอนของตน เพียงด้านเดียว เพื่อการเพิ่มคุณภาพ การศึกษาในที่สุด

๖. การพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา การมีองค์กรรับผิดชอบการพัฒนาครูเป็นการ เฉพาะ หรืออาจมอบหมายให้ มหาวิทยาลัย หรือองค์กรภายนอกเป็นผู้ดำเนินการพัฒนาตามบริบทของ ประเทศ โดยสถานศึกษามีหน้าที่สนับสนุนการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาสำหรับสถานศึกษา ขนาดใหญ่ ควรมอบอำนาจในการพัฒนาและส่งเสริมการพัฒนาครูและบุคลากรให้สถานศึกษาโดยตรง หรือให้องค์กรที่รับผิดชอบร่วมพัฒนา โดยมีการวางแผนพัฒนาบุคลากรที่ชัดเจน ทั้งที่อาจดำเนินการเอง หรือส่งครูไปอบรม แล้วแต่กรณี

๗. เงินและงบประมาณ การบริหารเงินและงบประมาณของสถานศึกษา ควรแบ่งสถานศึกษา ออก เป็น ๔ ประเภท/รูปแบบ คือ (๑) สถานศึกษาในกำกับรัฐ ที่มีอิสระในการบริหารจัดการงบประมาณ ของตนเองโดยตรง โดยผลักดันให้มีสถานศึกษาดังกล่าวเพิ่มมากขึ้น (๒) สถานศึกษาขนาดใหญ่ ที่มี งบประมาณ ครู บุคลากรสนับสนุนพร้อมต้นสังกัดมอบอำนาจให้บริหารจัดการงบประมาณเป็นของ ตนเอง ให้สามารถจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น ผู้เรียนและ ประชาชน ได้อย่างเต็มที่ (๓) สถานศึกษาขนาดกลาง ที่มีความพร้อมด้านครู งบประมาณ แต่ไม่มีความ พร้อมด้านการจัดการงบประมาณ เขตพื้นที่การศึกษาควรทำหน้าที่ บริหารจัดการการเงินและ งบประมาณ เท่าที่จำเป็น เช่น การจัดสร้างอาคารเรียน การจัดซื้อจัดจ้างวัสดุครุภัณฑ์ และ (๔) สถานศึกษาขนาดเล็ก ที่ไม่สามารถช่วยตนเองได้ และมีความขาดแคลน ทั้งด้านวิชาการ เงิน ครูและ บุคลากร เขตพื้นที่การศึกษาควรรับภาระการบริหารจัดการการเงินและงบประมาณ ให้ทั้งหมด

๘. การบริหารงานวิชาการ

๘.๑ การกำหนดและพัฒนาหลักสูตร ส่วนกลางควรจัดทำหลักสูตรขั้นพื้นฐาน เป็น หลักสูตรแห่งชาติกว้างๆ เท่านั้น ที่สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ทุกสังกัด สามารถนำไปพัฒนารายละเอียดที่ สอดคล้องกับบริบทและความต้องการทางการศึกษาของท้องถิ่น ผู้เรียนและประชาชน ในการพัฒนา หลักสูตรหรือการจัดทำสาระหลักสูตร สถานศึกษาควรเปิดโอกาสให้พ่อแม่ ผู้ปกครองและชุมชน เสนอ ความต้องการ หรือมีตัวแทนจัดทำหลักสูตรร่วมกับครู ผู้บริหาร และคณะกรรมการสถานศึกษาด้วย เพื่อ การมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรตามความต้องการที่แท้จริง อีกทั้ง จะทำให้สถานศึกษาสามารถ กำหนดเวลา และสาระการเรียนรู้ที่ไม่แน่นอนจนเกินไป

๘.๒ การจัดการเรียนการสอน ให้เป็นหน้าที่ของครูที่จะมีอิสระในการจัดกระบวนการ เรียนรู้ และกำหนดวิธีการสอนที่สอดคล้องกับผู้เรียนและบริบทของสถานศึกษา และเปิดโอกาสให้พ่อแม่ ผู้ปกครอง หรือชุมชน รวมทั้งภูมิปัญญามาช่วยสอน หรือร่วมจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และเป็น การเรียนจากการปฏิบัติจริง ที่ผู้เรียนไม่จำเป็นต้องเรียนในสถานศึกษาศึกษาเพียงแหล่งเดียว แต่สามารถไป เรียนในแหล่งเรียนรู้ที่มีอยู่ในชุมชน ได้ด้วย ดังนั้น วิธีการสอน จึงควรเป็นวิธีที่หลากหลาย ทั้งการกระตุ้น ให้เด็กได้คิดได้ทำ การจัดประสบการณ์ และสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่เหมาะสม การให้เด็กมีส่วนร่วมใน กิจกรรมการเรียนรู้และจัดการเรียนรู้ การตั้งคำถาม การแก้ปัญหาร่วมกัน การทำโครงการ เหล่านี้เป็น ต้น

นอกจากนั้น หากมีเด็กที่มีความต้องการพิเศษ ควรต้องมีการจัดทำแผนการเรียนเป็น รายบุคคล และเปิดโอกาสให้เรียนร่วมในชั้นเดียวกันทั้งเด็กเก่งและเด็กเรียนอ่อน เพื่อให้ได้เรียนรู้และ ประสบการณ์ร่วมกัน แบบไม่แปลกแยก

๘.๓ การจัดชั้นเรียน/ห้องเรียน ควรจัดครูรับผิดชอบให้เหมาะสมตามสภาพการเรียน การสอน เช่น มีครูโดยเฉลี่ยรับผิดชอบนักเรียนไม่เกิน ๒๐ คน ห้องเรียนในระดับประถมศึกษา ไม่เกิน ๓๐ คน/ห้อง และ ในระดับมัธยมศึกษา ไม่เกิน ๔๐ คน /ห้อง เพื่อให้การดูแลและรับผิดชอบผู้เรียนเป็นไป โดยทั่วถึง

๙. การประเมินผลการเรียน ควรเป็นการประเมินพัฒนาการของผู้เรียน ลดการแข่งขัน ทั้งนี้ พิจารณาได้จากพินแลนด์ ที่มีนโยบายการประเมินพัฒนาการผู้เรียนแทนการคิดเกรด โดยมุ่งเพื่อ การ แนะนำให้ผู้เรียนรู้จักตนเอง ส่งเสริมการเรียน และการพัฒนาทักษะของผู้เรียน ในทำนองเดียวกับญี่ปุ่น ที่เน้นการประเมินพัฒนาการของผู้เรียนแทนการแข่งขัน เช่นเดียวกัน โดยใช้วิธีการประเมินที่หลากหลาย ทั้งการดูผลงาน พฤติกรรมการแสดงออก แฟ้มสะสมงาน การประชุมพิจารณาผลพัฒนาการ การประเมิน โดยบุคคลภายนอก พ่อแม่ผู้ปกครองร่วมประเมิน และพิสูจน์ได้ว่า นักเรียนของประเทศเหล่านี้ มีผลการ ประเมิน PISA อยู่ในลำดับต้นๆ ทั้งนี้ รวมทั้งการให้มีการเข้าชั้นได้ หากประเมินแล้วแต่ก็ยังมีพัฒนาการ ไม่ถึงเกณฑ์

๑๐. การส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของประชาชน การให้ประชาชน พ่อแม่ ผู้ปกครอง และชุมชน หรือผู้มีส่วน ได้ส่วนเสียมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ทั้งการร่วมเสนอความเห็น และความต้องการ การวางแผน การจัดการเรียนการสอน การประเมินผล และการรับผิดชอบร่วมกัน ทั้ง ในรูปของคณะกรรมการสถานศึกษา ภูมิปัญญาช่วยสอน หรือผู้ปกครองให้ข้อมูลนักเรียน เป็นต้น

บทที่ ๖

ข้อเสนอรูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ การสัมภาษณ์ กรณีศึกษาเชิงลึก และการสังเคราะห์ข้อมูลการบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของไทยและต่างประเทศ รวมทั้งการสัมมนารับฟังความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ ๔ ภูมิภาคและกรุงเทพมหานคร พบว่า รูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษาที่เหมาะสมตามขนาดและความพร้อมของสถานศึกษา ควรจำแนกเป็น ๓ กลุ่ม คือ (๑) กลุ่มรูปแบบบริหารจัดการที่มีอยู่เดิม หรือรูปแบบประยุกต์ (๒) กลุ่มรูปแบบบริหารจัดการที่กำหนดขึ้นใหม่ และ (๓) กลุ่มรูปแบบบริหารจัดการแบบผสมผสาน ดังนี้

กลุ่มที่ ๑ กลุ่มการบริหารจัดการที่มีอยู่เดิม เป็นรูปแบบที่มีอยู่เดิมและได้มีการพัฒนาสาระและวิธีการที่เหมาะสมกับบริบท ขนาด และความพร้อมของสถานศึกษาที่จะนำไปใช้ มีจำนวน ๒ กลุ่มย่อย คือ

๑.๑ กลุ่มการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมและเครือข่าย มี ๔ รูปแบบ ดังนี้

รูปแบบที่ ๑ รูปแบบการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมของชุมชน

รูปแบบที่ ๒ รูปแบบการบริหารจัดการแบบเครือข่ายความร่วมมือ

รูปแบบที่ ๓ รูปแบบการบริหารจัดการแบบพี่เลี้ยง

รูปแบบที่ ๔ รูปแบบการบริหารจัดการแบบแม่ข่ายและลูกข่าย

๑.๒ กลุ่มการบริหารจัดการแบบอิสระและในกำกับของรัฐ มี ๒ รูปแบบ ดังนี้

รูปแบบที่ ๕ รูปแบบการบริหารจัดการแบบอิสระ

รูปแบบที่ ๖ รูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษาในกำกับของรัฐ

กลุ่มที่ ๒ กลุ่มการบริหารจัดการที่กำหนดขึ้นใหม่ มี ๓ รูปแบบ คือ

รูปแบบที่ ๗ รูปแบบการบริหารจัดการแบบหุ้นส่วน

รูปแบบที่ ๘ รูปแบบการบริหารจัดการโดยการจ้างองค์กรภายนอก (Outsource)

รูปแบบที่ ๙ รูปแบบการบริหารจัดการแบบยึดพื้นที่เป็น ตัวตั้ง

กลุ่มที่ ๓ กลุ่มการบริหารจัดการแบบผสมผสาน

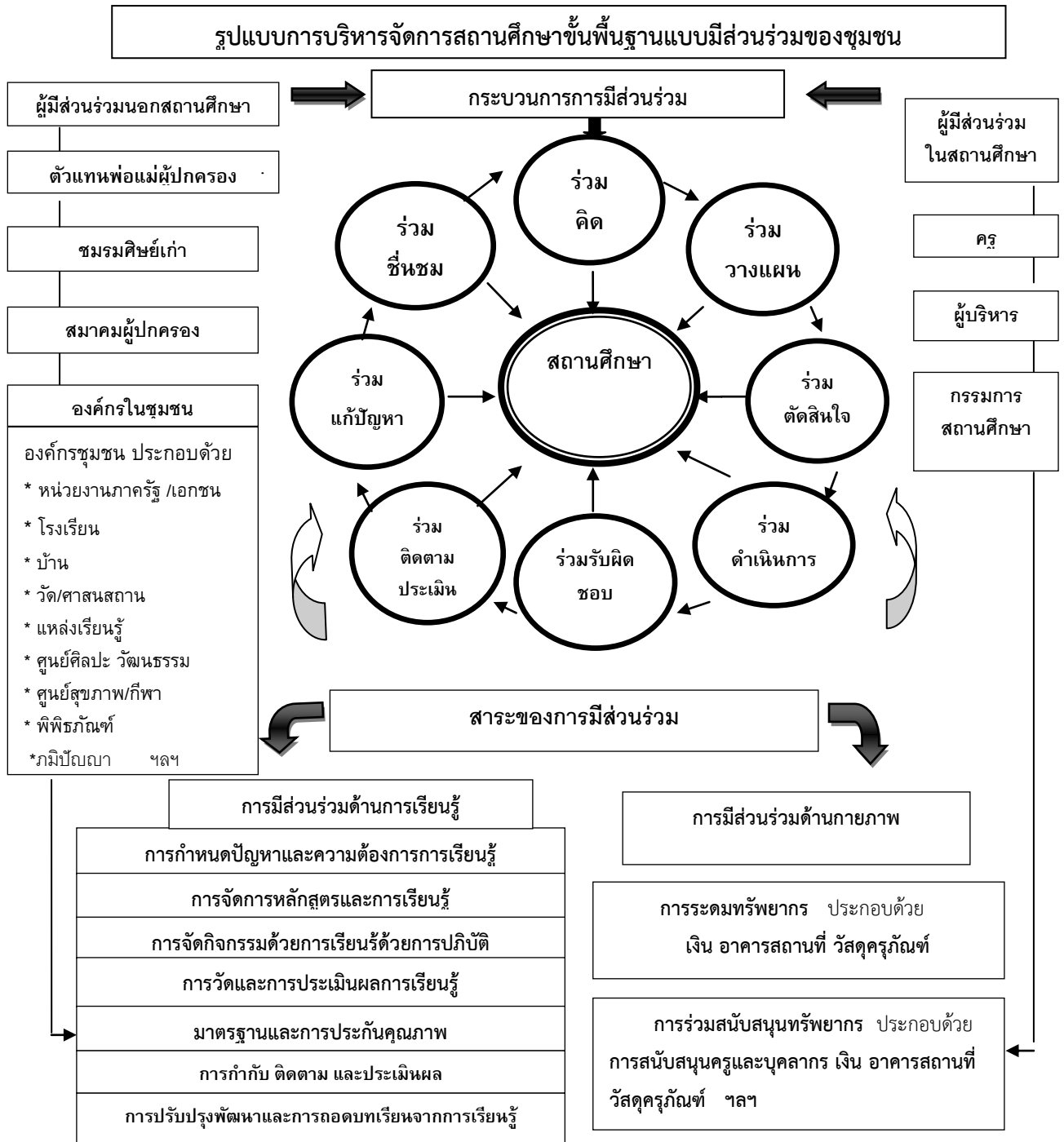
รูปแบบที่ ๑๐ รูปแบบการบริหารจัดการแบบผสมผสาน เป็นการผสมผสานวิธีการบริหารจัดการรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งหรือหลายรูปแบบ ตามกลุ่มที่ ๑ และกลุ่มที่ ๒ ที่มีรูปแบบการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นฐานการบริหารจัดการของทุกรูปแบบ และการไม่ยึดรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งในการบริหารจัดการ แต่เลือกใช้ผสมผสานกันตามบริบท ขนาดและความพร้อมของสถานศึกษา ดังปรากฏรายละเอียด ดังนี้

กลุ่มที่ ๑ กลุ่มที่พัฒนาขึ้นจากรูปแบบที่บริหารจัดการอยู่เดิม ประกอบด้วย ๒ กลุ่ม คือ

๑.๑ กลุ่มการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมและเครือข่าย มี ๔ รูปแบบ ดังนี้

รูปแบบที่ ๑ รูปแบบการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมของชุมชน

เป็นรูปแบบที่มีการบริหารจัดการในลักษณะเป็นเจ้าของงานร่วมกันของกรรมการสถานศึกษา ผู้บริหาร ครู และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder) เช่น ตัวแทนพ่อแม่ผู้ปกครอง ชมรมศิษย์เก่า สมาคมผู้ปกครอง และองค์กรในชุมชน ดังปรากฏตามแผนภาพ สาระ และองค์ประกอบของรูปแบบ ดังนี้

แผนภาพที่ ๒ รูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานแบบมีส่วนร่วมของชุมชน

แนวคิด

๑. การศึกษาเป็นเรื่องของทุกคน ที่ทุกคนควรมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา เพื่อตอบสนองความต้องการการเรียนรู้ของผู้เรียนทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย อัตลักษณ์ และวิถีชีวิตของชุมชนอย่างยั่งยืน

๒. การศึกษาเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาครอบครัว ชุมชน สังคมและประเทศชาติ ให้เจริญก้าวหน้าอย่างรู้เท่าทัน ทันโลก ทันเหตุการณ์ ผู้เรียนมีความรู้ ทักษะ เจตคติ คุณธรรมจริยธรรมและค่านิยมที่ดี สามารถดำรงตนอยู่ในชุมชนและสังคม ทั้งสังคมไทยและสังคมโลก ได้อย่างมีความสุข มีความรักเพื่อนมนุษย์ ท้องถิ่น ความเป็นไทย และประเทศชาติ มีสุขภาพะทั้งด้านกาย จิต สังคม และสติปัญญา เป็นพลเมืองและพลโลกที่ดี

หลักการ

ยึดหลักการมีส่วนร่วมของครู ผู้บริหาร กรรมการสถานศึกษา และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในชุมชน

วิธีการ

วิธีการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมของชุมชน มีการดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

๑. ร่วมคิด สถานศึกษาจัดทำประชาคม ครู ผู้บริหาร กรรมการสถานศึกษา และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในชุมชน เพื่อรับทราบปัญหาและความต้องการของผู้เรียน พ่อแม่ผู้ปกครอง และชุมชน และกำหนดวิสัยทัศน์ของสถานศึกษาร่วมกันเพื่อการบริหารจัดการศึกษาสถานศึกษาให้ประสบผลสำเร็จ

๒. ร่วมตัดสินใจ เมื่อมีกิจกรรมใดที่ต้องฟังความเห็นและตัดสินใจร่วมกัน ที่มีผลกระทบต่อการบริหารจัดการและส่วนได้ส่วนเสียของผู้เรียนและประชาชน ครู ผู้บริหาร กรรมการสถานศึกษา และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย จะมีการตัดสินใจร่วมกันบนพื้นฐานของข้อมูลของสถานศึกษาและชุมชน

๓. ร่วมวางแผน โดย มีการวางแผนการดำเนินงานร่วมกัน ตามการจัดทำประชาคม ทั้งแผนกลยุทธ์ แผนพัฒนา แผนปฏิบัติการ และมีการกำหนดโครงการ กิจกรรม ที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนและชุมชน ร่วมกัน

๔. ร่วมดำเนินการ เมื่อมีการมอบหมายการดำเนินงานใดๆของสถานศึกษาที่เกิดจากการคิดร่วมกัน วางแผนร่วมกัน ผู้บริหาร ครู กรรมการสถานศึกษา และผู้มีส่วนได้เสีย มีการดำเนินงานในกิจกรรมนั้นๆ ตามภารกิจหน้าที่ที่กำหนดร่วมกัน

๕. ร่วมรับผิดชอบ เมื่อมีกิจกรรมที่ต้องดำเนินการและผลของการดำเนินงานทั้งด้านบวกและด้านลบ ผู้บริหาร ครู กรรมการสถานศึกษา และผู้มีส่วนได้เสีย จะมีการรับผิดชอบในผลที่เกิดขึ้นร่วมกันโดยไม่ทอดทิ้งให้เป็นปัญหาของผู้ใดผู้หนึ่ง ความรับผิดชอบดังกล่าวเป็นไปตามระดับของความรับผิดชอบ เช่น ผู้บริหารมีหน้าที่บริหารงาน ครูมีหน้าที่สอน จัดประสบการณ์เรียน และพัฒนาการเรียนรู้ ภูมิปัญญาช่วยสอน ชุมชนทำหน้าที่สนับสนุนช่วยเหลือกิจกรรมการเรียนรู้ ระดมทรัพยากร เป็นต้น

๖. ร่วมแก้ปัญหา เมื่อมีปัญหาอันเกิดจากการบริหารจัดการหรือดำเนินงาน ผู้บริหาร ครู กรรมการสถานศึกษา และผู้มีส่วนได้เสีย มีการหาทางแก้ปัญหาดังกล่าวร่วมกันให้ลุล่วงด้วยดี

๗. ร่วมติดตามประเมินผล ระหว่างการดำเนินงานและหลังการดำเนินงาน ผู้บริหาร ครู กรรมการสถานศึกษา และผู้มีส่วนได้เสีย มีการติดตามและประเมินผลเพื่อการปรับปรุงและพัฒนา งานร่วมกัน ในกิจกรรมการประเมินผลการเรียน พ่อแม่ผู้ปกครอง หรือภูมิปัญญา สามารถเข้ามามีส่วนในการประเมินผู้เรียนด้วย

๘. ร่วมชื่นชมผลสำเร็จ เมื่อเกิดผลผลิต ผลลัพธ์ หรือความสำเร็จอันเกิดจากการบริหารจัดการร่วมกัน ผู้บริหาร ครู กรรมการสถานศึกษา และผู้มีส่วนได้เสีย มีความพึงพอใจและชื่นชม ในผลสำเร็จนั้นๆร่วมกัน เช่น การร่วมแสดงความยินดี การยกย่องให้เกียรติ การมอบรางวัล ฯลฯ ตลอดจนการถอดบทเรียนร่วมกัน

สาระของมีส่วนร่วม

ในการมีส่วนร่วม เป็นการมีส่วนร่วม ๒ ประเภท คือ การมีส่วนร่วมด้านการเรียนรู้ และการมีส่วนร่วมทางกายภาพ ดังนี้

๑. การมีส่วนร่วมการบริหารจัดการการเรียนรู้ ได้แก่

๑.๑ การกำหนดประเด็นปัญหาและความต้องการทางการศึกษาร่วมกัน

๑.๒ การจัดทำหลักสูตรและสื่อการเรียนรู้ การมีส่วนร่วมในการกำหนดและพัฒนาหลักสูตร หรือสาระของหลักสูตรให้สอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษาและความต้องการ

๑.๓ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้และการปฏิบัติร่วมกัน เช่น การเป็นครูภูมิปัญญา การร่วมสอน การจัดแหล่งเรียนรู้

๑.๔ การวัดและประเมินผลการเรียนรู้

๑.๕ มาตรฐานและการประกันคุณภาพ

๑.๖ การกำกับ ติดตาม และประเมินผล

๑.๗ การปรับปรุงพัฒนาและการถอดบทเรียนจากการเรียนรู้

๒. การมีส่วนร่วมทางกายภาพ ได้แก่

๒.๑ การร่วมระดมทรัพยากร ได้แก่ เงิน อาคารสถานที่ วัสดุครุภัณฑ์

๒.๒ การร่วมสนับสนุนทรัพยากร ได้แก่ การสนับสนุนครูและบุคลากร เงิน อาคารสถานที่ วัสดุครุภัณฑ์ ฯลฯ

ขนาดของสถานศึกษาที่เหมาะสมกับรูปแบบ

ขนาดของสถานศึกษาที่เหมาะสมกับรูปแบบ คือ สถานศึกษาทุกขนาด ได้แก่ โรงเรียนขนาดใหญ่ พิเศษ ขนาดกลาง และขนาดเล็ก ทั้งโรงเรียนประถมศึกษา และมัธยมศึกษา สามารถบริหารจัดการ การศึกษาแบบมีส่วนร่วมของชุมชน

ข้อดีของรูปแบบ

๑. เป็นการจัดการศึกษาที่เกิดจากการคิดร่วมกัน ดำเนินการร่วมกัน รับผิดชอบร่วมกัน แก้ปัญหาด้วยกัน ที่จะส่งผลต่อความสำเร็จทางการศึกษา หรือการได้รับประโยชน์ที่เกิดแก่ผู้เรียนหรือเด็ก เยาวชน และชุมชนร่วมกัน
๒. ผู้เรียนและประชาชนสามารถเข้าถึงการศึกษาได้อย่างแท้จริง สามารถเสนอความต้องการทางการศึกษาของตนและชุมชน ก่อให้เกิดความพึงพอใจ นำไปสู่ประสิทธิผลของการศึกษา
๓. สถานศึกษาสามารถจัดการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพจากการสนับสนุนส่งเสริมของชุมชน และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย
๔. เป็นการกระจายอำนาจทางการศึกษาสู่ประชาชน ชุมชน และท้องถิ่น สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ และนโยบายทางการศึกษาของรัฐ และมีความเป็นสากลที่สอดคล้องกับท้องถิ่น โดยไม่จำเป็นต้องปรับปรุงหรือพัฒนากฎหมายแต่อย่างใด

ข้อจำกัดของรูปแบบ

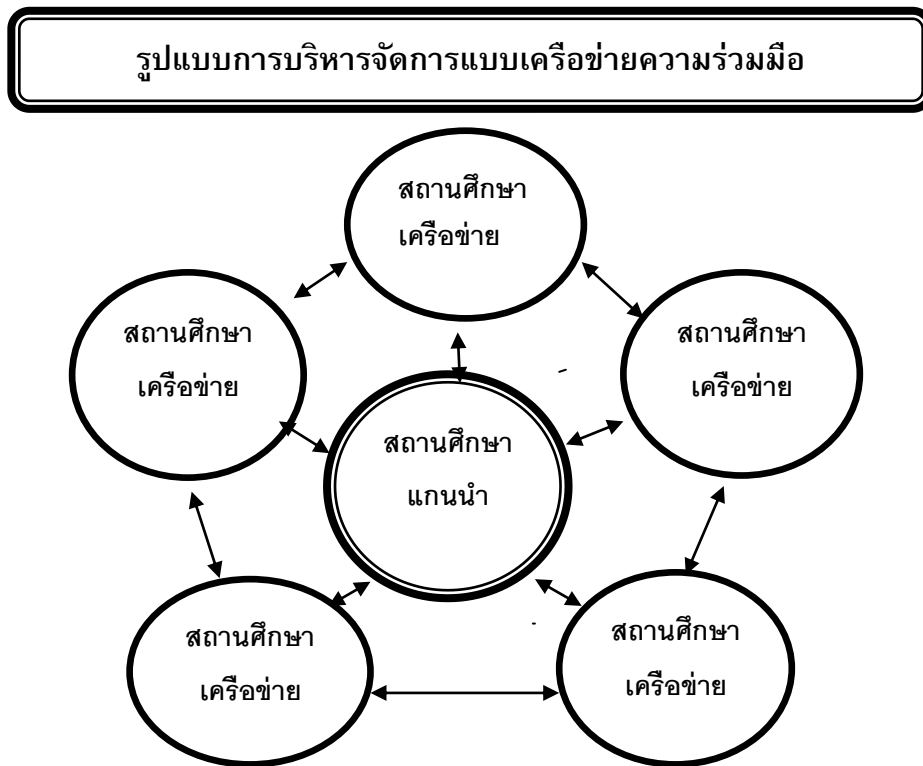
๑. ใช้เวลาปรับตัวทางการบริหารสำหรับครู ผู้บริหารที่เคยบริหารจัดการแบบไม่มีส่วนร่วมหรือบริหารเฉพาะภายในโรงเรียน
๒. เกิดการต่อต้านจากผู้บริหาร และครู ที่บริหารจัดการแบบไม่โปร่งใส ขาดความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้
๓. ชุมชนบางชุมชนอ่อนแอ และไม่ร่วมมือ จำเป็นต้องใช้เวลาในการสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง

เงื่อนไขของรูปแบบ

๑. ผู้บริหารและครู ตระหนักและให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของชุมชนว่าจะช่วยให้สถานศึกษาบริหารจัดการสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้น
๒. เสริมพลังชุมชน (Empower) โดยการทำความเข้าใจและให้ความรู้ความเคลื่อนไหวทางการศึกษา อย่างต่อเนื่องให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างครู บุคลากร และกรรมการสถานศึกษา และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียภายนอกสถานศึกษา
๓. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดนโยบายและหลักเกณฑ์ชัดเจนในการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาทั้งระบบ แทนที่จะเป็นการเข้ามามีส่วนร่วมด้านการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษาเพียงด้านเดียว รวมทั้งการจัดระบบการตอบแทนการเข้ามามีส่วนร่วมของชุมชนดังกล่าว การมีส่วนร่วมดังกล่าว ต้องมีการตกลงร่วมกันว่า ควรให้ร่วมมากน้อยเพียงใดในแต่ละกิจกรรมตามความรู้ความสามารถของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่มีความแตกต่างกันในแต่ละชุมชน
๔. ให้นำรูปแบบการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชนดังกล่าวนี้ เป็นฐานการบริหารจัดการของโรงเรียนในทุกรูปแบบที่โรงเรียนเลือกใช้

รูปแบบที่ ๒ รูปแบบการบริหารจัดการแบบเครือข่ายความร่วมมือ

เป็นรูปแบบที่มีการบริหารจัดการแบบเชื่อมโยงพึ่งพาอาศัยกันและกัน ในลักษณะของพันธมิตร มีความสัมพันธ์แนบแน่นกับเครือข่ายสถานศึกษาขั้นพื้นฐานด้วยกันที่มีสภาพปัญหาและความต้องการ วัฒนธรรม ความเชื่อ ค่านิยม คล้ายคลึงกัน ที่อาจมีสถานศึกษาใกล้เคียงกัน หรือห่างไกล แล้วแต่ความเหมาะสม รวมกลุ่มกันบริหารจัดการกันทางวิชาการ งบประมาณ และบุคลากรร่วมกัน และมีโรงเรียนแกนนำทางวิชาการภายในกลุ่ม เป็นหน่วยประสานการดำเนินงาน ดังปรากฏตามแผนภาพ สารระ และองค์ประกอบของรูปแบบ ดังนี้

แผนภาพที่ ๓ รูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานแบบเครือข่ายความร่วมมือ

แนวคิด

๑. การจัดการศึกษาที่มีประสิทธิภาพควรเป็นการศึกษาที่เกิดจากความร่วมมือกันของสถานศึกษาที่มีสภาพปัญหาและความต้องการ วัฒนธรรม ความเชื่อ ค่านิยม คล้ายคลึงกัน และสามารถช่วยเหลือและพึ่งพากันและกันได้ ในลักษณะของพันธมิตร เพื่อเป้าหมายคุณภาพผู้เรียน
๒. การศึกษาเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาครอบครัว ชุมชน สังคมและประเทศชาติ ให้เจริญก้าวหน้าอย่างรู้เท่าทัน ทันโลก ทันเหตุการณ์ ผู้เรียนมีความรู้ ทักษะ เจตคติ คุณธรรมจริยธรรมและ

ค่านิยมที่ดี สามารถดำรงตนอยู่ในชุมชนและสังคม ทั้งสังคมไทยและสังคมโลก ได้อย่างมีความสุข มีความรักเพื่อนมนุษย์ ท้องถิ่น ความเป็นไทย และประเทศชาติ มีสุขภาพะทั้งด้านกาย จิต สังคม และสติปัญญา เป็นพลเมืองและพลโลกที่ดี

หลักการ

ยึดหลักความร่วมมือกันเป็นเครือข่าย ให้เกิดการช่วยเหลือเกื้อกูลกันและกันในการจัดการศึกษา ที่มีคุณภาพ

วิธีการ

๑. รวมกลุ่มสถานศึกษา ประมาณ ๕ – ๑๐ โรงเรียน แล้วแต่สภาพภูมิศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรม ความเชื่อ ค่านิยม ปัญหาและความต้องการ ที่ใกล้เคียงกันเข้าด้วยกัน ทั้งที่เป็นเครือข่ายในพื้นที่เดียวกัน หรือต่างพื้นที่ หรือเครือข่ายออนไลน์ หรือเครือข่ายผสมผสานด้วยวิธีการต่างๆ

๒. คัดเลือกสถานศึกษาแกนนำ ที่มีความพร้อมทางด้านอาคารสถานที่ วัสดุอุปกรณ์ ครูและบุคลากร หรือเป็นแหล่งกลางทางการคมนาคมที่ครูและบุคลากรสามารถเดินทางมาร่วมมือและช่วยเหลือกันทางวิชาการ ได้ง่าย

๓. จัดกิจกรรมทางการศึกษาและวิชาการร่วมกัน เช่น วางแผนพัฒนาการศึกษาาร่วมกัน การพัฒนาหลักสูตร หรือสาระหลักสูตร คู่มือการเรียนการสอน การอบรมหรือพัฒนาครู การสร้างนวัตกรรม การเรียนการสอนร่วมกัน การจัดแข่งขันกีฬาและสุขภาพ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทางวิชาการ การจัดกิจกรรมดังกล่าว สามารถหมุนเวียนไปตามความพร้อมหรือตกลงกันของสถานศึกษาแต่ละแห่ง ที่ไม่จำเป็นต้องใช้สถานศึกษาแกนนำเพียงแห่งเดียว

๔. แลกเปลี่ยนหมุนเวียนครูเพื่อช่วยสอนและหรือการหมุนเวียนผู้เรียน ตามความรู้ความสามารถและความถนัดทางวิชาการของครูในแต่ละสถานศึกษา เช่น โรงเรียน ก. มีครูถนัดสอนภาษาอังกฤษ ไปช่วยอบรมพัฒนาครูเพื่อสอนภาษาอังกฤษภายในโรงเรียนเครือข่าย หรือไปช่วยสอนในโรงเรียน ข. โดยมีการจัดสรรงบประมาณเป็นค่าเดินทางร่วมกัน เป็นต้น ในทำนองเดียวกัน หากมีผู้เรียนแต่ละโรงเรียนไม่มากและสามารถเดินทางถึงกันได้ในเวลาอันรวดเร็ว ก็อาจนำเด็กจากโรงเรียน ข. มาเรียนที่โรงเรียน ก. ก็ได้

๕. จัดนิเทศการเรียนการสอนร่วมกัน โดยการตั้งคณะกรรมการนิเทศการเรียนการสอนภายในกลุ่ม เพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และพัฒนาการเรียนการสอน

๖. ประเมินผลการเรียนการสอนร่วมกัน เพื่อการปรับปรุงและพัฒนาการเรียนการสอนและวางแผนการพัฒนาการศึกษาภายในกลุ่ม

ขนาดของสถานศึกษาที่เหมาะสมกับรูปแบบ

ขนาดของสถานศึกษาที่เหมาะสมกับรูปแบบ คือ สถานศึกษาขนาดใหญ่ กลาง และขนาดเล็ก

ข้อดีของรูปแบบ

๑. เกิดการผนึกกำลัง ร่วมมือและช่วยเหลือกันแก้ไขปัญหาและพัฒนาการศึกษาภายในสถานศึกษาที่เชื่อมกับเครือข่าย ท้องถิ่น ได้อย่างรวดเร็ว ทันกาล และเกิดความยั่งยืน
๒. สร้างความเข้มแข็งให้เกิดขึ้นแก่สถานศึกษา ด้วยการผนึกกำลัง คิดร่วมกัน ทำร่วมกัน และแก้ปัญหาทางการศึกษาร่วมกัน ปัญหาคุณภาพการศึกษา สามารถแก้ไขได้ภายในเครือข่ายของตน
๓. เป็นการแบ่งเบาภาระการนิเทศและพัฒนาการเรียนการสอนของต้นสังกัด ที่ไม่สามารถดำเนินการได้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ
๔. ก่อให้เกิดการกระตุ้นและตื่นตัวของครู บุคลากรและผู้เรียน เกิดนวัตกรรมทางการเรียนการสอน ที่เหมาะสมกับสภาพความต้องการ

ข้อจำกัดของรูปแบบ

๑. มีค่าใช้จ่ายเพื่อพัฒนาการศึกษาหรือทำกิจกรรมร่วมกัน ที่สถานศึกษาต้องจัดหาหรือระดมเพิ่มเติม
๒. ครูและบุคลากรเฉพาะวิชามีภาระงานเพิ่มขึ้นที่ต้องไปร่วมหรือช่วยกิจกรรมการเรียนการสอนสถานศึกษาแห่งอื่น จำเป็นต้องหาทางจัดสรรเวลา วัสดุอุปกรณ์และค่าใช้จ่ายร่วมกันอย่างเหมาะสม
๓. การนำเด็กออกนอกสถานศึกษา อาจมีปัญหาอุบัติเหตุตามมา ที่จำเป็นต้องระมัดระวังเป็นพิเศษ

เงื่อนไขของรูปแบบ

๑. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดนโยบายชัดเจนในการให้สถานศึกษามีการรวมตัวกันเป็นเครือข่าย และสนับสนุนงบประมาณ ครูและบุคลากรที่สอดคล้องกับกิจกรรมการพัฒนาการบริหารจัดการแบบเครือข่ายเพื่อความคล่องตัวทางการบริหารจัดการ
๒. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา จัดบุคลากรรับผิดชอบในการนิเทศช่วยเหลือการดำเนินงานในรูปแบบดังกล่าวที่ชัดเจน
๓. มีการประเมินผลการบริหารจัดการแบบเครือข่ายดังกล่าว เพื่อการพัฒนา รูปแบบและขยายผล เพื่อให้เครือข่ายการจัดการศึกษาของสถานศึกษาเกิดความเข้มแข็ง และยั่งยืน

การสนับสนุนจากเครือข่ายอื่น

ในการบริหารจัดการแบบเครือข่ายดังกล่าว นอกจากจะมีเครือข่ายพันธมิตรสถานศึกษาประเภทเดียวกันแล้ว ควรแสวงหาเครือข่ายอื่นเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการให้บรรลุผลสำเร็จ ดังนี้

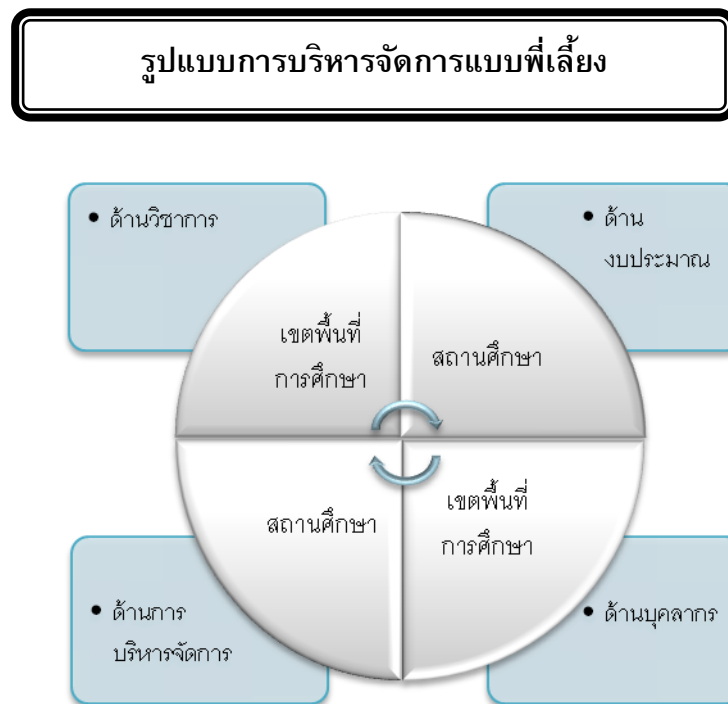
๑. เครือข่ายองค์กรภายนอกเข้ามาสนับสนุนการดำเนินงาน เช่น สำนักงานกองทุนสนับสนุนการ
สร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) สำนักงานส่งเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้และคุณภาพเยาวชน (สสค.) กองทุนเพื่อ
การพัฒนาการศึกษาไทย มูลนิธิที่มีวัตถุประสงค์เพื่อการส่งเสริมการศึกษา สมาคมพ่อแม่ผู้ปกครอง ชมรม
ศิษย์เก่า ชมรมสตรี ชมรมผู้อาวุโส ภูมิปัญญา และชมรมเด็กและเยาวชน เป็นต้น

๒. เครือข่ายเสมือนจริง ทางออนไลน์ ที่จะสนับสนุนและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทางวิชาการ

๓. เครือข่ายสถานศึกษา สังกัดหน่วยงานอื่น เช่น โรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
โรงเรียนพระปริยัติธรรมสามัญศึกษา โรงเรียนเอกชน เป็นต้น

รูปแบบที่ ๓ รูปแบบการบริหารจัดการแบบพีเลียง

เป็นการบริหารจัดการที่ต้นสังกัดโดยเขตพื้นที่การศึกษาอำนวยความสะดวก สนับสนุนส่งเสริม
สถานศึกษาขนาดกลาง หรือขนาดเล็กที่ขาดแคลนบุคลากร งบประมาณ และเทคโนโลยี และไม่สามารถ
ช่วยตนเองได้ในบางเรื่อง เช่น การพัฒนาหลักสูตร การเบิกจ่ายงบประมาณ การเงินและบัญชี ฯลฯ ที่ต้น
สังกัดควรเป็นผู้ดำเนินการแทนโรงเรียน ดังปรากฏตามแผนภาพ สารระ และองค์ประกอบของรูปแบบ
ดังนี้

แผนภาพที่ ๔ รูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานแบบพีเลียง

แนวคิด

๑. การจัดการศึกษาเป็นหน้าที่ของรัฐที่จะต้องสนับสนุนส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ของผู้เรียน และประชาชน ที่หากสถานศึกษาในสังกัดไม่สามารถบริหารจัดการตนเองได้ ต้นสังกัดควรเข้าไปให้ความช่วยเหลืออย่างใกล้ชิด และบริหารจัดการแทนบางเรื่อง ทั้งด้านวิชาการ งบประมาณ และการบริหารงานบุคคล เพื่อให้สถานศึกษาสามารถจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีคุณภาพ

๒. การศึกษาเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาบุคคล ครอบครัว ชุมชน สังคมและประเทศชาติ ให้เจริญก้าวหน้าอย่างรู้เท่าทัน ผู้เรียนมีความรู้ ทักษะ เจตคติ คุณธรรมจริยธรรมและค่านิยมที่ดี สามารถดำรงตนอยู่ในชุมชนและสังคม ทั้งสังคมไทยและสังคมโลกได้อย่างมีความสุข มีความรักเพื่อนมนุษย์ ท้องถิ่น ความเป็นไทย และประเทศชาติ มีสุขภาพะทั้งด้านกาย จิต สังคม และสติปัญญา เป็นพลเมือง และพลโลกที่ดี

หลักการ

ยึดหลักที่ช่วยน้อง โดยต้นสังกัดอำนวยความสะดวก สนับสนุนสถานศึกษาที่ไม่สามารถช่วยตนเองได้บางเรื่องในการบริหารจัดการสถานศึกษาให้ประสบผลสำเร็จ

วิธีการ

๑. ต้นสังกัด ได้แก่ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสำรวจความต้องการ และวางแผนร่วมกับสถานศึกษาเพื่อช่วยเหลือหรือบริหารจัดการแทนด้าน การพัฒนาหลักสูตร และนวัตกรรมการเรียนการสอน การเบิกจ่ายงบประมาณ การจัดซื้อจัดจ้าง และจัดทำบัญชี การสรรหาและพัฒนาครูและบุคลากร เป็นต้น

๒. สถานศึกษาจัดการเรียนการสอน จัดและประสานแหล่งเรียนรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อช่วยสอนและพัฒนาการเรียนการสอน ที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนและชุมชน

๓. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษาสนับสนุนการบริหารจัดการสถานศึกษา

ขนาดของสถานศึกษาที่เหมาะสมกับรูปแบบ

ขนาดของสถานศึกษาที่เหมาะสมกับรูปแบบ คือ สถานศึกษาขนาดกลาง และขนาดเล็ก ผู้เรียนตั้งแต่ ๖๐ คนขึ้นไป สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา

ข้อดีของรูปแบบ

๑. สถานศึกษาที่ไม่พร้อมด้านวิชาการ ครูและบุคลากร งบประมาณ สามารถจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีคุณภาพเพิ่มขึ้น โดยการสนับสนุนของต้นสังกัดที่ดำเนินงานแทนในเรื่องที่ไม่พร้อม โดยไม่ต้องกังวลกับการบริหารจัดการด้านอื่น

๒. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาตระหนัก ให้ความสำคัญ และมีการจัดโครงสร้างงาน การจัด และพัฒนาบุคลากรเพื่ออำนวยความสะดวกแก่สถานศึกษาอย่างพอเพียงอย่างมีประสิทธิภาพ

๓. เกิดการขับเคลื่อนการจัดการศึกษา ส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาภายในเขตพื้นที่ การศึกษาได้ใกล้เคียงกันมากขึ้น

ข้อจำกัดของรูปแบบ

๑. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาที่มีบุคลากรน้อย อาจไม่สามารถอำนวยความสะดวกในการ บริหารจัดการด้านวิชาการ งบประมาณ และบริหารงานบุคคลได้เท่าที่ควร

๒. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาที่มีความสามารถทางวิชาการน้อย ขาดนวัตกรรมทางการ บริหารจัดการศึกษา จะยิ่งทำให้สถานศึกษาขาดการพัฒนาศักยภาพเพิ่มมากขึ้น

๓. สถานศึกษาอาจอ่อนแอเพิ่มมากขึ้น หากไม่ได้รับการส่งเสริมสนับสนุนได้ทันกาล

เงื่อนไขของรูปแบบ

๑. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มีการเตรียมการทั้งด้านโครงสร้างพื้นฐาน โครงสร้างงาน และ การพัฒนาบุคลากรเพื่อการส่งเสริมสนับสนุนสถานศึกษาด้านวิชาการ งบประมาณ และการบริหารงาน บุคคลแก่สถานศึกษา ตลอดจนการพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาที่เข้มข้น

๒. ผ่อนคลายกฎระเบียบบางประการที่เกี่ยวข้องเพื่อให้เกิดความคล่องตัวในการสนับสนุน ส่งเสริมสถานศึกษา เช่น การสรรหาบุคลากร การพัฒนาสาระหลักสูตร การระดมทรัพยากรเพื่อ การศึกษา เป็นต้น

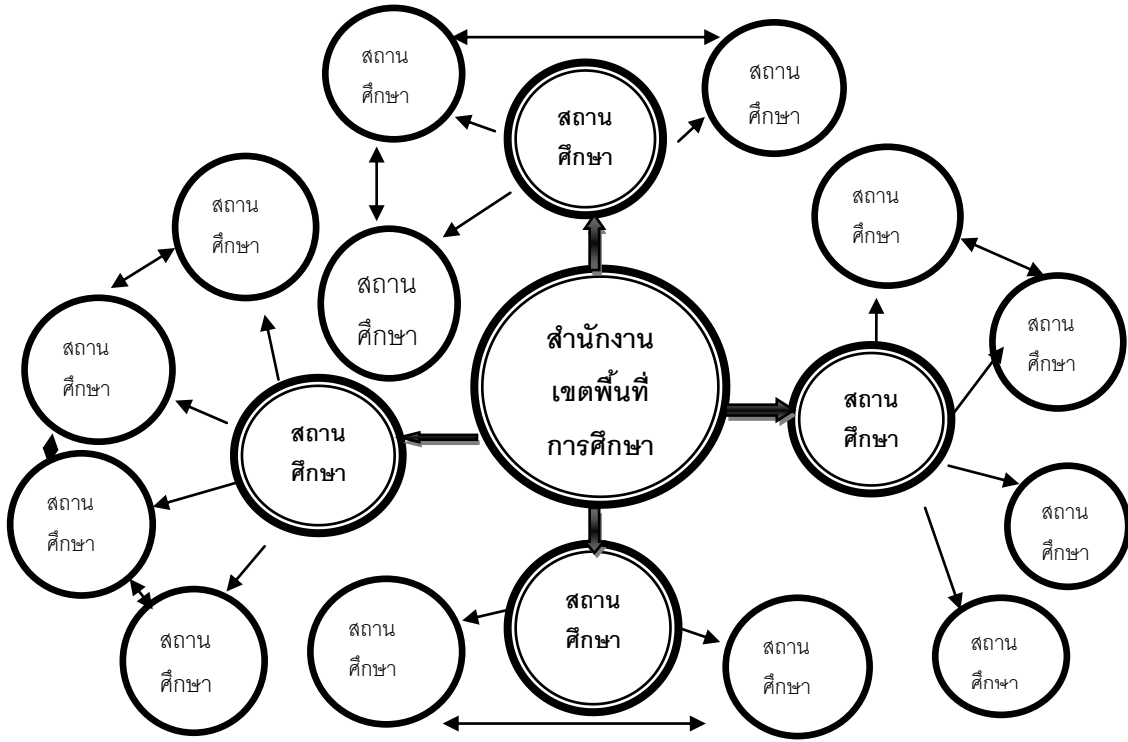
๓. เสริมสร้างความเข้มแข็ง (empowerment) แก่สถานศึกษาให้สามารถช่วยตนเองเองได้ และเมื่อสถานศึกษาใดเข้มแข็ง ควรเปลี่ยนรูปแบบการบริหารจัดการเป็นแบบอิสระในที่สุด

รูปแบบที่ ๔ รูปแบบการบริหารจัดการแบบแม่ข่ายและลูกข่าย

เป็นการบริหารจัดการที่ต้นสังกัดโดยเขตพื้นที่การศึกษาเป็นผู้บริหารจัดการแทนโรงเรียนขนาด เล็ก ทั้งในด้านสนับสนุนวิชาการ งบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารทั่วไป ให้โรงเรียนทำ หน้าที่เฉพาะการจัดการเรียนการสอน ดังปรากฏตามแผนภาพ สาระ และองค์ประกอบของรูปแบบ ดังนี้

รูปแบบการบริหารจัดการแบบแม่ข่ายและลูกข่าย

เขตพื้นที่การศึกษา
ให้การสนับสนุน ด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ ด้านงานบุคลากร และด้านการจัดการทั่วไป

แผนภาพที่ ๕ รูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานแบบแม่ข่ายและลูกข่าย

แนวคิด

๑. การบริหารจัดการศึกษาของสถานศึกษาขนาดเล็ก ที่ขาดแคลนทรัพยากร จำเป็นต้องได้รับความช่วยเหลือทางวิชาการ งบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารงานทั่วไป จากต้นสังกัด เพื่อให้การจัดการเรียนการสอนเป็นไปอย่างมีคุณภาพ ประสิทธิภาพ และประสบปัญหาน้อยที่สุด
๒. การศึกษาเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาบุคคล ครอบครัว ชุมชน สังคมและประเทศชาติ ให้เจริญก้าวหน้าอย่างรู้เท่าทัน ผู้เรียนมีความรู้ ทักษะ เจตคติ คุณธรรมจริยธรรมและค่านิยมที่ดี สามารถดำรงตนอยู่ในชุมชนและสังคม ทั้งสังคมไทยและสังคมโลกได้อย่างมีความสุข มีความรักเพื่อนมนุษย์ ท้องถิ่น ความเป็นไทย และประเทศชาติ มีสุขภาพะทั้งด้านกาย จิต สังคม และสติปัญญา เป็นพลเมืองและพลโลกที่ดี

หลักการ

ยึดหลักบริหารจัดการแบบแม่ข่ายและลูกข่าย ระหว่างต้นสังกัดและสถานศึกษาในสังกัด ให้การบริหารจัดการสถานศึกษาตอบสนองความต้องการของผู้เรียน ชุมชนและท้องถิ่นได้อย่างมีคุณภาพ ลดความแตกต่างระหว่างสถานศึกษาในเมืองและชนบท สถานศึกษาขนาดใหญ่กับสถานศึกษาขนาดเล็ก

วิธีการ

๑. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาบริหารจัดการแทนโรงเรียนขนาดเล็ก ทั้งในด้านวิชาการ การบริหารงบประมาณ การระดมทรัพยากร การบริหารงานบุคคล และการบริหารทั่วไป ให้สถานศึกษาทำหน้าที่เฉพาะการจัดการเรียนการสอน

๒. สถานศึกษามีการรวมกลุ่มกัน อย่างน้อย ๓ – ๕ แห่ง เพื่อการประสานการดำเนินงานและช่วยเหลือกันทางวิชาการและกิจกรรมการเรียนการสอน ที่เชื่อมโยงกับกลุ่มอื่นๆภายในเขตพื้นที่การศึกษา โดยมีสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเป็นแม่ข่าย

๓. สถานศึกษาจัดการเรียนการสอนภายในสถานศึกษาให้ประสบผลสำเร็จตามเป้าหมาย และมีการเชื่อมโยงกันทางวิชาการและกิจกรรมการเรียนการสอนระหว่างโรงเรียนเล็กด้วยกันภายในเขตพื้นที่การศึกษา

๔. ประเมินผลการบริหารจัดการแบบแม่ข่ายและลูกข่าย เพื่อการปรับปรุงและพัฒนา

ขนาดของสถานศึกษาที่เหมาะสมกับรูปแบบ

ขนาดของสถานศึกษาที่เหมาะสมกับรูปแบบ คือ สถานศึกษาขนาดเล็ก ผู้เรียนต่ำกว่า ๖๐ คน

ข้อดีของรูปแบบ

๑. สถานศึกษาขนาดเล็กได้รับการดูแล ช่วยเหลือสนับสนุนจากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา โดยไม่ต้องรับภาระทางการบริหารจัดการทั้งในด้านพัฒนาวิชาการ งบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารทั่วไป

๒. มีการรวมกลุ่มกันทางวิชาการและกิจกรรมการเรียนการสอน อย่างไม่โดดเดี่ยว โดยมีสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเป็นแม่ข่ายระดมทรัพยากรร่วมกัน

๓. ปัญหาทางการบริหารจัดการของสถานศึกษาได้รับการแก้ไข

ข้อจำกัดของรูปแบบ

๑. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาที่มีบุคลากรน้อย ขาดคุณภาพ อาจไม่สามารถบริหารจัดการด้านวิชาการ งบประมาณ บริหารงานบุคคลและการบริหารงานทั่วไปได้อย่างมีคุณภาพ

๒. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาที่มีความสามารถทางวิชาการน้อย ขาดนวัตกรรมทางการบริหารจัดการศึกษา จะยิ่งทำให้สถานศึกษาขาดการพัฒนาศักยภาพเพิ่มมากขึ้น

๓. สถานศึกษาได้รับการดูแลเหมือนกัน ในขณะที่บริบทของสถานศึกษาบางแห่งอาจมีความแตกต่างกัน เช่น สถานศึกษาชายแดนกับสถานศึกษาพื้นราบปกติ อาจทำให้จุดตั้งการพัฒนาของสถานศึกษาดังกล่าว

๔. หากเขตพื้นที่การศึกษามีความกว้างขวาง การคมนาคมห่างไกล สถานศึกษาอาจอ่อนแอเพิ่มมากขึ้น หากไม่ได้รับการสนับสนุนหรือตอบสนองทางการบริหารจัดการได้ทันกาล

เงื่อนไข

๑. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดนโยบายให้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา บริหารจัดการสถานศึกษาขนาดเล็กเป็นการเฉพาะ

๒. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มีการเตรียมการทั้งด้านโครงสร้างพื้นฐาน โครงสร้างงาน และการพัฒนาบุคลากรเพื่อการส่งเสริมสนับสนุนสถานศึกษาด้านวิชาการ งบประมาณ และการบริหารงานบุคคลแก่สถานศึกษา ตลอดจนการพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาที่มีคุณภาพ

๓. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจัดโครงสร้างบุคลากรรับผิดชอบโดยเฉพาะ เช่น รองผู้อำนวยการเขตพื้นที่การศึกษาช่วยกำกับ สนับสนุนกลุ่มสถานศึกษา รายกลุ่มให้การบริหารจัดการเป็นไปอย่างมีคุณภาพ

๔. ส่งเสริมให้มีการใช้นวัตกรรมจัดการเรียนการสอนอย่างหลากหลายที่สอดคล้องกับศักยภาพ ความพร้อมและบริบทของท้องถิ่น เช่น การจัดการเรียนร่วม การจัดการเรียนการสอนแบบอิสระ การนำเทคโนโลยีมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน

๕. เสริมสร้างความเข้มแข็ง (empowerment) แก่สถานศึกษาให้สามารถช่วยตนเองเองได้ และเมื่อสถานศึกษาใดเข้มแข็ง ควรเปลี่ยนรูปแบบการบริหารจัดการเป็นแบบอิสระในที่สุด

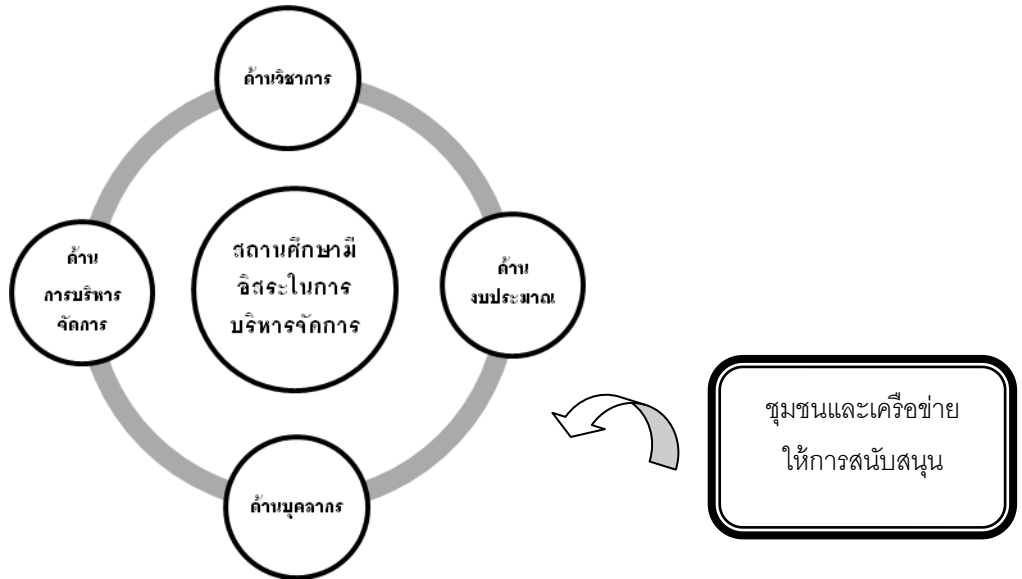
๑.๒ กลุ่มบริหารจัดการแบบอิสระและในกำกับของรัฐ มี ๒ รูปแบบ ดังนี้

รูปแบบที่ ๕ รูปแบบการบริหารจัดการแบบอิสระ

เป็นการบริหารจัดการที่ต้นสังกัดให้อิสระและความคล่องตัวในการจัดการเรียนการสอนแก่โรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ และขนาดใหญ่ ที่มีความพร้อมทั้งด้านวิชาการ บุคลากร และงบประมาณ ที่สามารถบริหารจัดการได้เอง และการได้รับการสนับสนุนจากชุมชนและเครือข่าย ดังปรากฏตามแผนภาพสาระ และองค์ประกอบของรูปแบบ ดังนี้

รูปแบบการบริหารจัดการแบบอิสระ

เขตพื้นที่การศึกษา

แผนภาพที่ ๖ รูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานแบบอิสระ

แนวคิด

๑. สถานศึกษาเป็นหน่วยงานย่อยที่สุดที่จะบริหารจัดการศึกษาให้ประสบผลสำเร็จ สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน ประชาชน ที่ควรมีอิสระทางการบริหารจัดการ ทั้งด้านวิชาการ การบริหารงบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารงานทั่วไป มีการกำกับจากส่วนกลางหรือต้นสังกัดน้อยที่สุด

๒. การศึกษาเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาบุคคล ครอบครัว ชุมชน สังคมและประเทศชาติ ให้เจริญก้าวหน้าอย่างรู้เท่าทัน ผู้เรียนมีความรู้ ทักษะ เจตคติ คุณธรรมจริยธรรมและค่านิยมที่ดี สามารถดำรงตนอยู่ในชุมชนและสังคม ทั้งสังคมไทยและสังคมโลกได้อย่างมีความสุข มีความรักเพื่อนมนุษย์ ท้องถิ่น ความเป็นไทย และประเทศชาติ มีสุขภาพะทั้งด้านกาย จิต สังคม และสติปัญญา เป็นพลเมืองและพลโลกที่ดี

หลักการ

ยึดหลักความเป็นอิสระและคล่องตัวในการบริหารจัดการศึกษาให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ คุณภาพ เพื่อประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียน

วิธีการ

๑. ทบทวนกฎหมายระเบียบที่เกี่ยวข้องที่เอื้อต่อการบริหารจัดการแบบอิสระ เช่น การกระจายอำนาจทางการศึกษา ความเป็นนิติบุคคลของสถานศึกษา เป็นต้น
๒. ต้นสังกัดสำรวจความพร้อม ความต้องการ และวางแผนการบริหารจัดการแบบอิสระของสถานศึกษาร่วมกับสถานศึกษา
๓. จัดระบบการบริหารจัดการ การอำนวยความสะดวก การติดตาม ตรวจสอบและประเมินผล
๔. สร้างเครือข่ายการจัดการศึกษาในรูปแบบเดียวกัน เพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และพัฒนาการบริหารจัดการได้พร้อมกัน และเครือข่ายสนับสนุนจากภายนอก รวมทั้งชุมชน
๕. สถานศึกษาปรับปรุงและพัฒนาการดำเนินงานเพื่อรองรับการบริหารจัดการแบบอิสระ

ขนาดของสถานศึกษาที่เหมาะสมกับรูปแบบ

ขนาดของสถานศึกษาที่เหมาะสมกับรูปแบบ คือ สถานศึกษาขนาดใหญ่พิเศษ และขนาดใหญ่หรือขนาดกลางที่มีความพร้อมทั้งด้านวิชาการ งบประมาณ บุคลากร และโครงสร้างพื้นฐานของสถานศึกษา ประชาชนและชุมชนให้การสนับสนุนการจัดการศึกษา

ข้อดีของรูปแบบ

๑. สถานศึกษามีอิสระและความคล่องตัวในการบริหารจัดการตนเองให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน ท้องถิ่นและประชาชน
๒. สามารถสรรหาและพัฒนาครูตามความต้องการ มีงบประมาณเพื่อการศึกษาและสามารถบริหารจัดการได้เอง
๓. เป็นการเพิ่มศักยภาพและความเข้มแข็งการบริหารจัดการของสถานศึกษา อันจะก่อให้เกิดความยั่งยืน
๔. รัฐ และต้นสังกัดลดภาระในการบริหารจัดการ ทำให้สามารถส่งเสริมสนับสนุนและพัฒนาสถานศึกษาอื่นๆได้มากขึ้น

ข้อจำกัดของรูปแบบ

๑. ผู้บริหารและครู ที่ไม่พร้อมเพียงพอในการบริหารจัดการ และการจัดการเรียนการสอน อาจก่อให้เกิดความล้มเหลวทางการศึกษา
๒. สถานศึกษาต้องช่วยตนเองเป็นด้านหลัก การสนับสนุนจากต้นสังกัดภายนอกอาจเป็นด้านรอง ทำให้ภาระงานหรือความระมัดระวังทางการบริหารเพิ่มขึ้น เพื่อให้เกิดความโปร่งใส
๓. ตรวจสอบได้ และการได้รับความร่วมมือจากภาคประชาชน ชุมชน หรือบุคลากรภายนอก

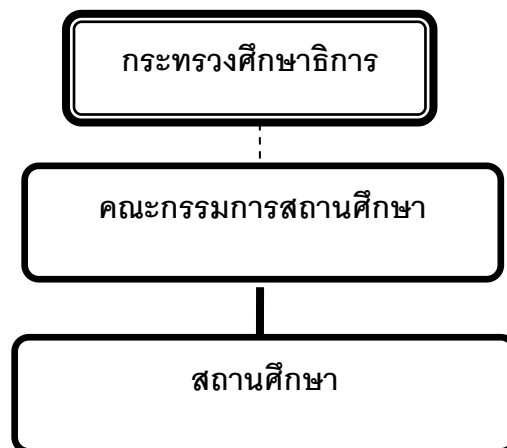
เงื่อนไขของรูปแบบ

๑. มีการเตรียมการบริหารจัดการแบบอิสระ ทั้งการพัฒนาวิชาการ การพัฒนาบุคลากร การบริหารงบประมาณ และโครงสร้างพื้นฐานทางการศึกษาที่สามารถจัดการได้ด้วยตนเอง
๒. กรรมการสถานศึกษาต้องมีความเข้มแข็ง ดังนั้น ควรมีการสรรหากรรมการสถานศึกษาที่มีความรู้ความสามารถและความรับผิดชอบอย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งเสริมสร้างความเข้มแข็ง ทำความเข้าใจและให้ความรู้แก่กรรมการสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง
๓. หากสถานศึกษาเกิดปัญหาทางการบริหาร ต้นสังกัดสามารถเข้าไปจัดการแก้ปัญหาได้ทันที
๔. มีการติดตามผลเป็นระยะ เพื่อการปรับปรุงและพัฒนา และมีที่ปรึกษาหรือพี่เลี้ยงในช่วงแรกของการบริหารจัดการในรูปแบบดังกล่าว

รูปแบบที่ ๖ รูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษาในกำกับของรัฐ

เป็นการบริหารจัดการที่เปิดโอกาสให้ประชาชน นักการศึกษา กลุ่มบุคคล องค์กรเอกชน หรือ องค์กรการกุศล เข้ามาจัดการศึกษาในสถานศึกษาของรัฐแทนรัฐเพื่อตอบสนองความต้องการการศึกษาที่มีคุณภาพด้วยตนเอง มีระเบียบกฎหมายการบริหารจัดการของสถานศึกษาเป็นการเฉพาะ โดยมีสัญญา ระหว่างฝ่ายจัดการศึกษากับรัฐ อย่างมีอิสระตามแนวทางของตนภายใต้การกำกับ และสนับสนุน งบประมาณจากรัฐ

รูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษาในกำกับของรัฐ

แผนภาพที่ ๗ รูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษาสถานศึกษาขั้นพื้นฐานแบบในกำกับของรัฐ

แนวคิด

๑. การจัดการศึกษาที่ตอบสนองความต้องการของผู้เรียน และประชาชน เป็นการศึกษาที่ประชาชน ครู ผู้บริหารเกิดการรวมตัวกัน เป็นองค์กร หรือองค์กรการกุศล สามารถเลือกที่จะจัดการศึกษาที่มีคุณภาพได้อย่างเป็นอิสระและคล่องตัว ภายใต้การกำกับสนับสนุนจากรัฐ

๒. การศึกษาเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาครอบครัว ชุมชน สังคมและประเทศชาติ ให้เจริญก้าวหน้าอย่างรู้เท่าทัน ทันโลก ทันเหตุการณ์ ผู้เรียนมีความรู้ ทักษะ เจตคติ คุณธรรมจริยธรรมและค่านิยมที่ดี สามารถดำรงตนอยู่ในชุมชนและสังคม ทั้งสังคมไทยและสังคมโลก ได้อย่างมีความสุข มีความรักเพื่อนมนุษย์ ท้องถิ่น ความเป็นไทย และประเทศชาติ มีสุขภาพะทั้งด้านกาย จิต สังคม และสติปัญญา เป็นพลเมืองและพลโลกที่ดี

หลักการ

ยึดหลักการจัดการศึกษาด้วยความอิสระ คล่องตัว และมีคุณภาพ บนพื้นฐานความต้องการของประชาชน มีการจัดทำสัญญาดำเนินงาน บนความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้ ภายใต้งบประมาณ และการกำกับสนับสนุนจากรัฐ ขึ้นตรงต่อกระทรวงศึกษาธิการ และมีระเบียบกฎหมายการดำเนินงานของตนเอง เป็นการเฉพาะ

วิธีการ

๑. กระทรวงศึกษาธิการ ศึกษารูปแบบสถานศึกษาในกำกับรัฐที่มีอยู่ สสำรวจความพร้อม ความต้องการ และวางแผนการบริหารจัดการสถานศึกษาในกำกับร่วมกับสถานศึกษาที่มีความประสงค์จะบริหารจัดการสถานศึกษารูปแบบในกำกับของรัฐ

๒. พิจารณาคัดเลือก/เห็นชอบสถานศึกษาที่มีความพร้อมจะบริหารจัดการสถานศึกษาในกำกับของรัฐ ทั้งด้านวิชาการ ครูและบุคลากร งบประมาณ และการบริหารทั่วไป ทั้งระบบ

๓. สร้างเครือข่ายการจัดการศึกษาในรูปแบบเดียวกัน เพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และพัฒนาการบริหารจัดการได้พร้อมกัน และเครือข่ายสนับสนุนจากภายนอก รวมทั้งชุมชน

๔. กระทรวงศึกษาธิการ กำกับ และติดตามผลตามที่กำหนดไว้ในสัญญา รวมทั้งการประเมินผลการจัดการศึกษาโดยรวม

ขนาดของสถานศึกษาที่เหมาะสมกับรูปแบบ

ขนาดของสถานศึกษาที่เหมาะสมกับรูปแบบ คือ สถานศึกษาขนาดใหญ่พิเศษ และขนาดใหญ่ ที่มีความพร้อมทั้งด้านวิชาการ งบประมาณ บุคลากร และโครงสร้างพื้นฐานของสถานศึกษา ประชาชน และองค์กรภายนอกให้การสนับสนุนการจัดการศึกษา

ข้อดีของรูปแบบ

๑. สถานศึกษาตัดขาดจากต้นสังกัดเดิม ขึ้นตรงต่อกระทรวงศึกษาธิการ มีระเบียบกฎหมาย การบริหารจัดการเป็นการเฉพาะ มีอิสระและความคล่องตัวในการบริหารจัดการตนเองให้สอดคล้องกับ ความต้องการของผู้เรียน และประชาชน
๒. สามารถสรรหาและพัฒนาครูตามความต้องการ มีงบประมาณเพื่อการศึกษาและสามารถ บริหารจัดการได้เอง
๓. เป็นการเพิ่มศักยภาพและความเข้มแข็งการบริหารจัดการของสถานศึกษาขนาดใหญ่พิเศษ และขนาดใหญ่ ให้มีประสิทธิภาพและคุณภาพยิ่งขึ้น
๔. รัฐ และต้นสังกัดลดภาระในการบริหารจัดการ ทำให้สามารถส่งเสริมสนับสนุนและพัฒนา สถานศึกษาอื่นๆได้มากขึ้น

ข้อจำกัดของรูปแบบ

๑. ผู้บริหารและครู ที่ไม่พร้อมเพียงพอในการบริหารจัดการ และการจัดการเรียนการสอน อาจ ก่อให้เกิดความล้มเหลวทางการศึกษา
๒. สถานศึกษาต้องช่วยตนเองเป็นหลัก ทำให้ภาระงานหรือความระมัดระวังทางการบริหาร เพิ่มขึ้น เพื่อให้เกิดความโปร่งใส ตรวจสอบได้ และการได้รับความร่วมมือจากภาคประชาชน หรือองค์กร ภายนอก

เงื่อนไขของรูปแบบ

๑. ผู้ที่จะจัดการศึกษาต้องรวมตัวกันเป็นองค์กร ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อการจัดการศึกษาโดยไม่หวังผลกำไรที่ชัดเจน
๒. มีการเตรียมการบริหารจัดการแบบในกำกับของรัฐ ทั้งการพัฒนาวิชาการ การพัฒนา บุคลากร การบริหารงบประมาณ และโครงสร้างพื้นฐานทางการศึกษาที่สามารถจัดการได้ด้วยตนเอง
๓. กรรมการสถานศึกษาต้องมีความเข้มแข็ง ดังนั้น ควรมีการสรรหากรรมการสถานศึกษาที่มีความรู้ความสามารถและความรับผิดชอบอย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งเสริมสร้างความเข้มแข็ง ทำความ เข้าใจและให้ความรู้แก่กรรมการสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง
๔. หากสถานศึกษาเกิดปัญหาทางการบริหาร กระทรวงศึกษาธิการ สามารถเข้าไปจัดการ แก้ปัญหาได้ทันที
๕. มีการติดตามผลเป็นระยะ เพื่อการปรับปรุงและพัฒนา และมีที่ปรึกษาหรือพี่เลี้ยงใน ช่วงแรกของการบริหารจัดการในรูปแบบดังกล่าว

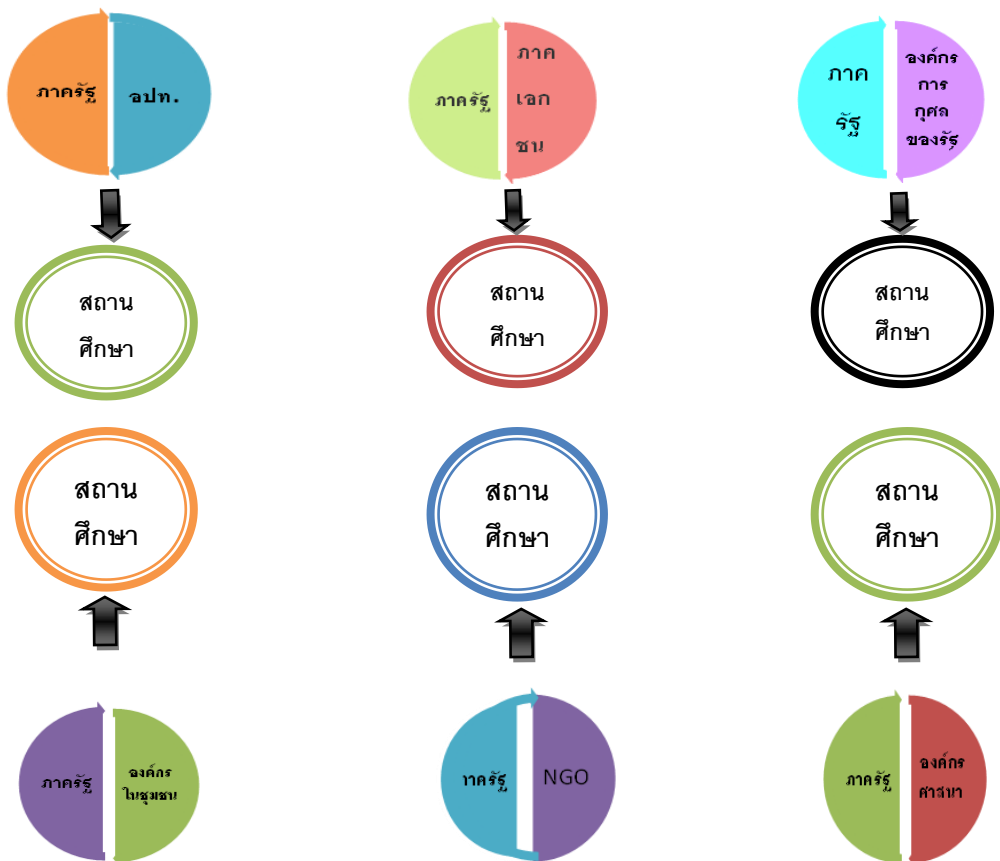
กลุ่มที่ ๒ กลุ่มรูปแบบที่กำหนดขึ้นใหม่

เป็นกลุ่มที่กำหนดขึ้นเป็นทิศทางอนาคตเพื่อแก้ปัญหาการบริหารจัดการสถานศึกษาที่มีอยู่เดิม และให้สอดคล้องกับสภาพการบริหารจัดการที่เปลี่ยนแปลงไป อย่างมีประสิทธิภาพ ประหยัด คุ่มค่า และเกิดประโยชน์สูงสุด มี ๓ รูปแบบ คือ

รูปแบบที่ ๗ รูปแบบการบริหารจัดการแบบหุ้นส่วน

เป็นการบริหารจัดการแบบความร่วมมือระหว่างรัฐกับภาคส่วนอื่น ที่มีความเห็นร่วมกันที่จะแก้ปัญหาการจัดการศึกษาอย่างมีคุณภาพ หรือสถานศึกษาที่ต้องการรับการสนับสนุนส่งเสริม การพัฒนา ท่างไกล ทูรกันดาร จำเป็นต้องได้รับความร่วมมือเป็นหุ้นส่วนจากหลายฝ่าย เช่น รัฐกับรัฐ รัฐองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รัฐกับองค์กรเอกชน รัฐกับองค์กรการกุศล รัฐกับสมาคม มูลนิธิ หรือสถาบันสังคมอื่น เป็นต้น

รูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานแบบหุ้นส่วน (partnership)

แผนภาพที่ ๘ รูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานแบบหุ้นส่วน

แนวคิด

๑. การจัดการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ ควรเป็นการจัดการศึกษาที่เป็นความร่วมมือกันของผู้ที่เห็นความสำคัญของการศึกษา รัฐมิใช่ผู้รับผิดชอบการจัดการศึกษาเพียงฝ่ายเดียว แต่ภาคส่วนอื่นที่เกี่ยวข้องหรือองค์กรที่ให้ความสำคัญกับการศึกษาเพื่อเด็กและเยาวชน ควรเข้ามารับผิดชอบต่อร่วมกับรัฐในลักษณะของหุ้นส่วน ที่เป็นทั้งการร่วมลงทุน และร่วมดำเนินการ

๒. การศึกษาเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาบุคคล ครอบครัว ชุมชน สังคมและประเทศชาติ ให้เจริญก้าวหน้าอย่างรู้เท่าทัน ผู้เรียนมีความรู้ ทักษะ เจตคติ คุณธรรมจริยธรรมและค่านิยมที่ดี สามารถดำรงตนอยู่ในชุมชนและสังคม ทั้งสังคมไทยและสังคมโลกได้อย่างมีความสุข มีความรักเพื่อนมนุษย์ ท้องถิ่น ความเป็นไทย และประเทศชาติ มีสุขภาพะทั้งด้านกาย จิต สังคม และสติปัญญา เป็นพลเมืองและพลโลกที่ดี

หลักการ

ยึดหลักความร่วมมือกันเป็นหุ้นส่วน ระหว่างรัฐกับภาคส่วนอื่น ในการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพ ในรูปของความรับผิดชอบต่อร่วมกัน โดยการร่วมทุน และหรือร่วมดำเนินการ ทั้งด้านวิชาการ อาคารสถานที่ วัสดุครุภัณฑ์ ด้านครูและบุคลากร และงบประมาณ ในสถานศึกษาที่ขาดความพร้อมเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งในการบริหารจัดการศึกษา ขณะที่สถานศึกษายังคงเป็นของรัฐ

วิธีการ

๑. ออกระเบียบหรือแนวทางให้ภาคส่วนอื่นเข้ามาเป็นหุ้นส่วน ร่วมรับผิดชอบต่อจัดการศึกษา ร่วมกันกับรัฐ โดยไม่หวังผลกำไร

๒. องค์กรหุ้นส่วนที่มีวัตถุประสงค์ชัดเจนในการจัดหรือสนับสนุนการจัดการศึกษาแสดงความจำนงที่จะร่วมกับภาครัฐจัดการศึกษาตามระเบียบ แนวทาง เงื่อนไขและหลักเกณฑ์ที่กำหนด

๓. คัดเลือกสถานศึกษาที่ขาดความพร้อม หรือต้องได้รับความช่วยเหลือทางด้านวิชาการ งบประมาณ ครูและบุคลากร และโครงสร้างพื้นฐานทางการศึกษา ทั้งที่อยู่ในเมือง และชนบท เข้าเป็นสถานศึกษาที่จะบริหารจัดการแบบหุ้นส่วน

๔. สถานศึกษาบริหารจัดการศึกษาภายใต้คณะกรรมการร่วมระหว่างรัฐและองค์กรหุ้นส่วนให้ เป็นไปตามระเบียบ แนวทาง หลักเกณฑ์และเงื่อนไขที่กำหนด ที่สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษา แห่งชาติฯ นโยบายด้านการศึกษาขั้นพื้นฐาน และที่เกี่ยวข้อง

๕. สถานศึกษาเข้าร่วมกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทางวิชาการกับสถานศึกษาเครือข่ายอื่นๆใน พื้นที่

๖. ติดตามและประเมินผลการดำเนินงานของสถานศึกษาเพื่อการปรับปรุงและพัฒนาาร่วมกันต่อไป

ขนาดของสถานศึกษาที่เหมาะสมกับรูปแบบ

ขนาดของสถานศึกษาที่เหมาะสมกับรูปแบบ คือ สถานศึกษาขนาดกลาง และขนาดเล็ก

ข้อดีของรูปแบบ

๑. เกิดการผนึกกำลังร่วมกัน ระหว่างรัฐกับภาคส่วนอื่น ภาคส่วนอื่นเข้ามาร่วมรับผิดชอบการจัดการศึกษา เป็นการแบ่งเบาภาระของรัฐ
๒. สถานศึกษาได้รับการดูแลช่วยเหลือให้มีการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น ปัญหาทางการบริหารจัดการได้รับการแก้ไขร่วมกัน

ข้อจำกัดของรูปแบบ

๑. หากจัดระบบความร่วมมือไม่ชัดเจนเพียงพอ อาจก่อให้เกิดความสับสนและล่าช้าในการดำเนินงาน เพราะต้องรอความเห็นร่วมในการบริหารจัดการ
๒. กฎเกณฑ์ของราชการอาจเป็นอุปสรรคต่อการบริหารจัดการในรูปแบบหุ้นส่วน ที่ต้องการความคล่องตัว

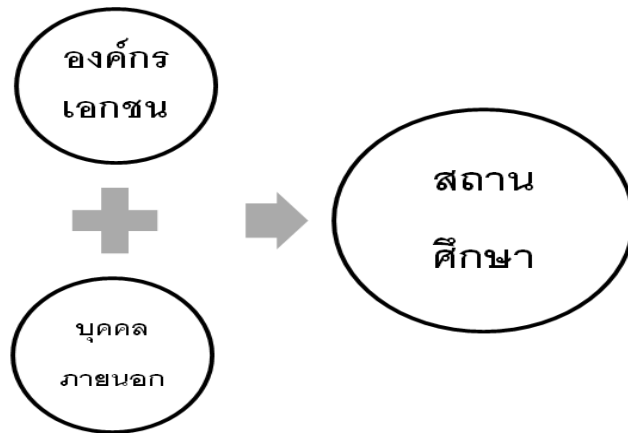
เงื่อนไขของรูปแบบ

๑. กระทรวงศึกษาธิการออกระเบียบและแนวทางที่ชัดเจนในการบริหารจัดการแบบหุ้นส่วน การกำหนดองค์ประกอบและหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษา ที่อาจแตกต่างไปจากสถานศึกษาทั่วไป การกำหนดภารกิจของรัฐและหุ้นส่วน ระบบการบริหารงานบุคคล และงบประมาณ รวมทั้งการติดตามประเมินผล
๒. หน่วยงานหุ้นส่วน และกรรมการสถานศึกษาต้องมีความเข้มแข็ง ที่มีความรู้ความสามารถ และความรับผิดชอบอย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งเสริมสร้างความเข้มแข็ง ทำความเข้าใจและให้ความรู้แก่กรรมการสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง
๓. ให้มีการรายงานผลการดำเนินงานต่อสาธารณะ และเครือข่ายเพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และพัฒนาการดำเนินงานของสถานศึกษา

รูปแบบที่ ๘ รูปแบบการบริหารจัดการโดยการจ้างบุคคลภายนอก (Outsource)

เป็นการจ้างเอกชนหรือบุคคลภายนอกภาครัฐเข้ามาบริหารจัดการแทนบางเรื่องหรือ ทั้งระบบ โดยที่ทรัพยากรพื้นฐานทั้งหมดยังเป็นของรัฐ ดังปรากฏตามแผนภาพ สาระ และองค์ประกอบของรูปแบบ ดังนี้

รูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานโดยการจ้างองค์กรภายนอก

แผนภาพที่ ๙ รูปแบบการบริหารจัดการโดยการจ้างองค์กรภายนอก

แนวคิด

๑. การบริหารจัดการศึกษาเป็นเรื่องของมืออาชีพ ที่ผู้มีความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์ทางการบริหารที่ประสบผลสำเร็จ สามารถนำมาประยุกต์และจัดการศึกษาให้มีคุณภาพได้ที่ภาครัฐควรเปิดโอกาสให้ภาคเอกชนเข้ามารับช่วงการบริหารจัดการให้เกิดประโยชน์สูงสุด

๒. การศึกษาเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาบุคคล ครอบครัว ชุมชน สังคมและประเทศชาติ ให้เจริญก้าวหน้าอย่างรู้เท่าทัน ผู้เรียนมีความรู้ ทักษะ เจตคติ คุณธรรมจริยธรรมและค่านิยมที่ดี สามารถดำรงตนอยู่ในชุมชนและสังคม ทั้งสังคมไทยและสังคมโลกได้อย่างมีความสุข มีความรักเพื่อนมนุษย์ ท้องถิ่น ความเป็นไทย และประเทศชาติ มีสุขภาพะทั้งด้านกาย จิต สังคม และสติปัญญา เป็นพลเมืองและพลโลกที่ดี

หลักการ

ยึดหลักความรู้ความสามารถทางการบริหารจัดการศึกษาจากองค์กรภายนอกให้เข้ามารับช่วงการจัดการเรียนการสอนตามเงื่อนไขสัญญาจ้าง ที่รัฐเป็นผู้ว่าจ้าง

วิธีการ

๑. รัฐโดยกระทรวงศึกษาธิการออกกฎหมาย หรือระเบียบที่เกี่ยวข้องเพื่อการบริหารจัดการรูปแบบตามหลักการดังกล่าวเป็นการเฉพาะ

๒. ศึกษาความเป็นไปได้และความต้องการจำเป็นทางการบริหารจัดการในรูปแบบการบริหารจัดการโดยการจ้างองค์กรภายนอกดังกล่าว และระดมความคิดเห็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และบุคคลที่เกี่ยวข้องอย่างกว้างขวาง

๓. ดำเนินการจัดจ้างภายใต้เงื่อนไขและหลักเกณฑ์ที่กำหนด
๔. สถานศึกษาที่ดำเนินการโดยภาคเอกชนรับผิดชอบบริหารจัดการให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ คุณภาพตามที่กำหนด
๕. เข้าร่วมและประสานทางวิชาการ รวมทั้งกิจกรรมการเรียนการสอนกับสถานศึกษาชั้นพื้นฐานอื่นๆในท้องถิ่น ชุมชน หรือเขตพื้นที่การศึกษา เพื่อไม่ให้เกิดการจัดการศึกษาแปลกแยกจากบริบทสังคม และวัฒนธรรมที่มีอยู่เดิม

ขนาดของสถานศึกษาที่เหมาะสมกับรูปแบบ

ขนาดของสถานศึกษาที่เหมาะสมกับรูปแบบ คือ สถานศึกษาขนาดเล็ก ที่ไม่สามารถบริหารจัดการได้อย่างมีประสิทธิภาพ การลงทุนของภาครัฐค่อนข้างสูง ทั้งเงินเดือน ค่าจ้างและค่าตอบแทนครู งบดำเนินการ วัสดุครุภัณฑ์ และงบบำรุงรักษา ฯลฯ

ข้อดีของรูปแบบ

๑. เป็นการประหยัดงบประมาณ และลดภาระทางการบริหารจัดการ เช่น ครู ผู้บริหาร งบประมาณที่เกินเกณฑ์ และการลงทุนที่ไม่คุ้มค่า
๒. มีภาคเอกชนมืออาชีพ เข้ามาบริหารจัดการแทนภาครัฐ ในลักษณะของการทำสัญญาจ้าง ที่ผ่านกระบวนการสรรหาตามเกณฑ์ที่กำหนด เมื่อไม่สามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพสามารถยกเลิกได้
๓. เป็นการเสริมพลังการจัดการศึกษา (education empowerment) ให้สามารถตอบสนองความต้องการของผู้เรียนและประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น
๔. ชุมชนพึงพอใจ ที่การศึกษามีคุณภาพมากขึ้น เนื่องจากต้องบริหารจัดการตามเกณฑ์ที่กำหนด และสถานศึกษายังคงเป็นของรัฐ

ข้อจำกัดของรูปแบบ

เนื่องจากการบริหารจัดการรูปแบบใหม่ อาจเกิดการต่อต้านจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ที่ต้องใช้เวลาทำความเข้าใจ และเกิดความเห็นร่วม ของทั้งครู ผู้บริหาร และชุมชน

เงื่อนไขของรูปแบบ

๑. องค์กรภายนอกดังกล่าว ต้องทำในรูปของบริษัท หรือมูลนิธิที่เป็นนิติบุคคล มีภารกิจการจัดตั้งเพื่อการบริหารจัดการศึกษาชัดเจน มีผู้บริหารสถานศึกษาและครูที่ได้รับใบอนุญาตประกอบวิชาชีพจากคุรุสภา และมีประสบการณ์ทางการบริหารจัดการ และผ่านการเป็นครูมาแล้วอย่างน้อย ๕ ปี
๒. วางแผนโยกย้ายครู และผู้บริหาร ที่เป็นข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาของสถานศึกษาไปอยู่ในสถานศึกษาของรัฐแห่งอื่นที่เหมาะสม

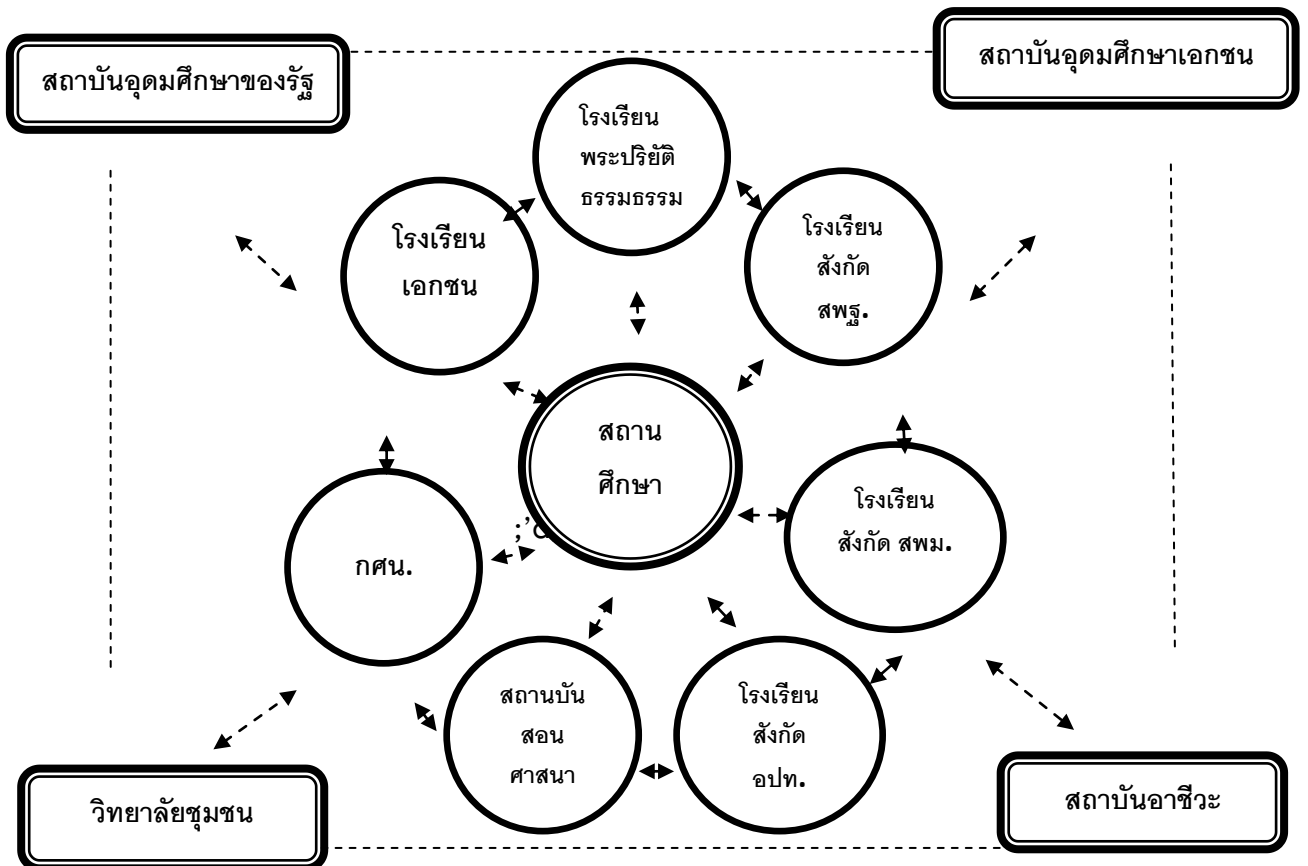
๓. มีการกำกับติดตามผลการดำเนินงานเป็นระยะ เพื่อให้คุณภาพการศึกษาของสถานศึกษามีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

๔. สถานศึกษาที่บริหารงานโดยองค์กรภายนอก จะต้องนำเสนอผลงานต่อสาธารณชน และที่ประชุม/ สัมมนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพื่อให้สาธารณชนรับทราบ เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากนวัตกรรม การบริหารในรูปแบบดังกล่าว

รูปแบบที่ ๙ รูปแบบการบริหารจัดการแบบยึดพื้นที่เป็นตัวตั้ง

เป็นการบริหารจัดการแบบยึดพื้นที่เป็นตัวตั้ง หรือใช้พื้นที่เป็นฐาน (area - based management) โดยไม่คำนึงถึงสังกัด แต่เป็นการรวมตัวกันบริหารจัดการกันทางวิชาการเพื่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่เน้นผู้เรียนหรือพลเมืองของสถานศึกษาในพื้นที่เดียวกันหรือที่ใกล้เคียงกันเป็นสำคัญ เช่น พื้นที่ตำบล พื้นที่อำเภอ เป็นต้น และนำทรัพยากรทางการบริหารบางส่วนมารวมมือกัน

รูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานแบบยึดพื้นที่เป็นตัวตั้ง

แผนภาพที่ ๑๐ รูปแบบการบริหารจัดการแบบยึดพื้นที่เป็นตัวตั้ง

แนวคิด

๑. การบริหารจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพมนุษย์ที่สมบูรณ์ ควรเป็นการบริหารจัดการโดยใช้พื้นที่เป็นฐาน มุ่งเป้าหมายที่ตัวผู้เรียนว่าเป็นทรัพยากรของท้องถิ่น ที่สถานศึกษาทุกแห่งในพื้นที่เดียวกันควรผนึกกำลัง ร่วมมือ สนับสนุน และช่วยเหลือกัน ในแนวราบ โดยไม่มีสังกัด และกฎระเบียบเป็นเครื่องสกัดกั้นเพื่อการพัฒนาคุณภาพเด็กและเยาวชนของท้องถิ่นเอง

๒. การศึกษาเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาบุคคล ครอบครัว ชุมชน สังคมและประเทศชาติ ให้เจริญก้าวหน้าอย่างรู้เท่าทัน ผู้เรียนมีความรู้ ทักษะ เจตคติ คุณธรรมจริยธรรม และค่านิยมที่ดี สามารถดำรงตนอยู่ในชุมชนและสังคม ทั้งสังคมไทยและสังคมโลกได้อย่างมีความสุข มีความรักเพื่อนมนุษย์ ท้องถิ่น ความเป็นไทย และประเทศชาติ มีสุขภาวะทั้งด้านกาย จิต สังคม และสติปัญญา เป็นพลเมืองและพลโลกที่ดี

หลักการ

ยึดหลักการบริหารจัดการโดยใช้พื้นที่เป็นฐานของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในท้องถิ่น ที่ไม่แยกสังกัด ประเภท และระดับการศึกษา ที่ต่างเกื้อหนุนกันและกันตามบทบาทภารกิจของสถานศึกษา ทั้งการศึกษาปฐมวัย การศึกษาขั้นพื้นฐาน การอาชีวศึกษา ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย โดยมีสถาบันอุดมศึกษาให้การสนับสนุนทางวิชาการ

วิธีการ

๑. สถานศึกษาในพื้นที่ทำข้อตกลงร่วมมือกันเป็นเครือข่ายพื้นที่เพื่อร่วมมือกันทางการบริหารจัดการร่วมกัน ทั้งการศึกษาปฐมวัย การศึกษาขั้นพื้นฐาน การอาชีวศึกษา ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย โดยมีสถาบันอุดมศึกษาในท้องถิ่นสนับสนุนช่วยเหลือทางวิชาการ

๒. มีการใช้และแลกเปลี่ยนทรัพยากรร่วมกัน ทั้งด้านอาคารสถานที่ วัสดุครุภัณฑ์ ครูและบุคลากร

๓. มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน วิจัยและพัฒนาาร่วมกัน และการสร้างนวัตกรรมการเรียนรู้ร่วมกัน

๔. มีการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานและการเรียนรู้ร่วมกัน

ขนาดของสถานศึกษาที่เหมาะสมกับรูปแบบ

ขนาดของสถานศึกษาที่เหมาะสมกับรูปแบบ คือ สถานศึกษาทุกขนาด ทุกประเภท และทุกสังกัด

ข้อดีของรูปแบบ

๑. เกิดการผนึกกำลังและร่วมมือกันจัดการศึกษาเพื่อท้องถิ่น เพื่อการพัฒนาคุณภาพเด็กและเยาวชน
๒. มีการจัดการศึกษาที่เชื่อมโยงและต่อยอดกันในทุกระดับและต่อเนื่อง ทำให้การศึกษาได้รับการแก้ไขและพัฒนาอย่างเป็นองค์รวม สามารถตอบสนองความต้องการของท้องถิ่นได้ตรงประเด็น
๓. เกิดการบูรณาการการบริหารจัดการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ ประหยัดทรัพยากรและงบประมาณ คุ่มค่า และเกิดประโยชน์สูงสุดกับผู้เรียนโดยรวม

ข้อจำกัดของรูปแบบ

๑. ผู้บริหาร ครูและบุคลากร และผู้ที่เกี่ยวข้องที่มาจากต่างสังกัด ต่างความเชื่อ อาจมีความเห็นทางการบริหารจัดการ ไม่ไปในทิศทางเดียวกันในบางกรณี อันจะก่อให้เกิดความล่าช้าในการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษา
๒. สถานศึกษายังยึดโยงต้นสังกัดเดิมที่มีนโยบายทางการบริหารที่อาจแตกต่างกัน จำเป็นต้องใช้เวลาในการเตรียมตัวและทำความเข้าใจกับการบริหารจัดการในรูปแบบดังกล่าว
๓. การใช้ทรัพยากรร่วมกัน อาจมีข้อจำกัดที่สถานศึกษาขาดแคลนจำเป็นต้องเป็นฝ่ายอาศัยและขอความร่วมมือเป็นส่วนใหญ่ ขณะที่สถานศึกษาที่มีความพร้อมอาจถูกแบ่งปัน ทรัพยากร ที่ส่งผลต่อความไม่เข้าใจของครูและบุคลากรบางส่วน ที่ต้องทำความเข้าใจร่วมกันให้ชัดในเป้าหมาย

เงื่อนไข

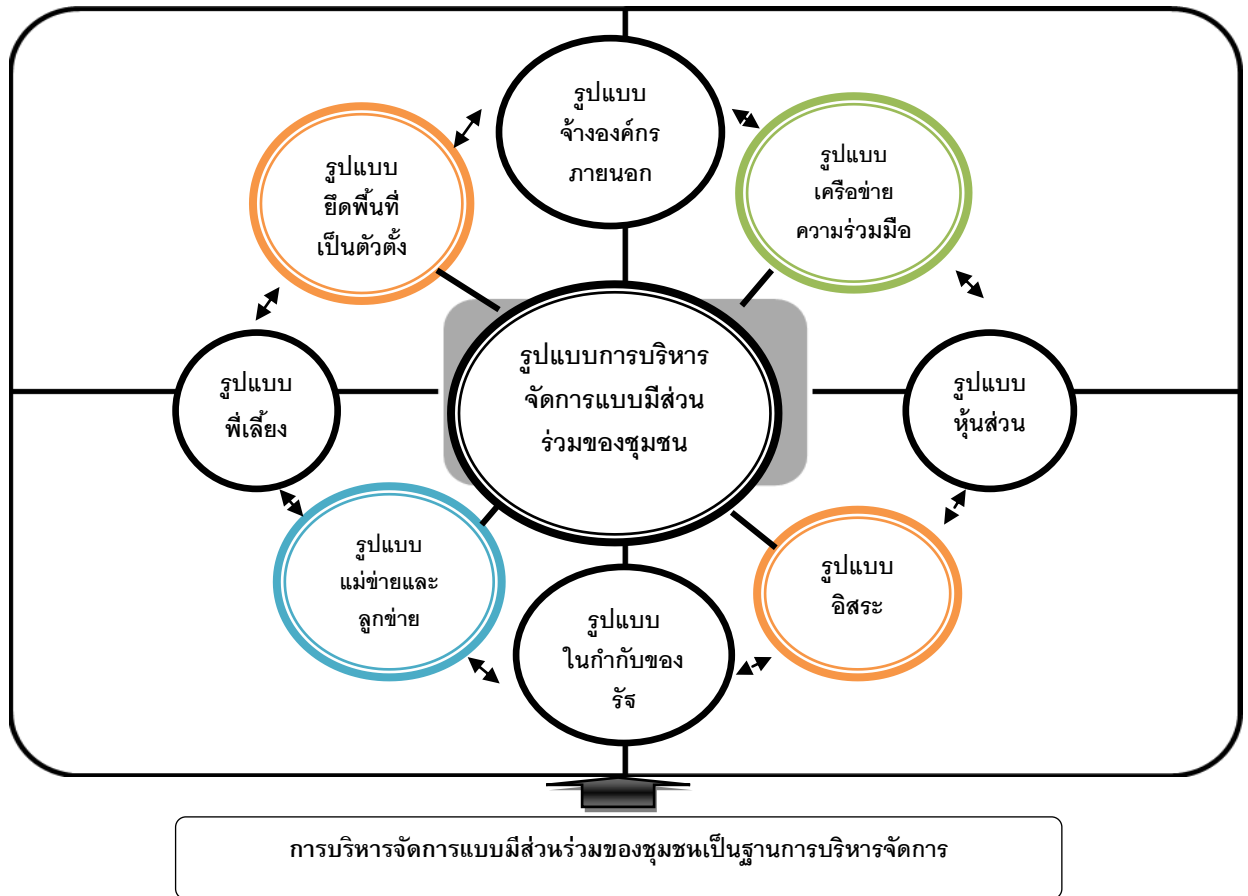
๑. ผู้บริหารและครูในสถานศึกษาที่เข้าร่วมการบริหารแบบยึดพื้นที่เป็นตัวตั้งต้องลดอัตตาส่วนตน ทั้งด้านสังกัด และพฤติกรรม มีศรัทธา และความเชื่อมั่นในระบบการบริหารจัดการโดยใช้พื้นที่เป็นฐาน และให้ความสำคัญกับความเป็นท้องถิ่นทางการศึกษา
๒. ต้นสังกัดของสถานศึกษามีนโยบายสนับสนุน และสร้างความเข้าใจในการบริหารจัดการในรูปแบบดังกล่าวกับครูและบุคลากรร่วมกัน
๓. ลดความเป็นทางการของสถานศึกษาในการประสานการดำเนินงาน

กลุ่มที่ ๓ กลุ่มรูปแบบการบริหารจัดการแบบผสมผสาน

รูปแบบที่ ๑๐ รูปแบบการบริหารจัดการแบบผสมผสาน

เป็นการผสมผสานวิธีการบริหารจัดการรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งหรือหลายรูปแบบตามกลุ่มที่ ๑ และกลุ่มที่ ๒ ที่มีรูปแบบการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นฐานการบริหารจัดการของทุกรูปแบบ และการไม่ยึดรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งในการบริหารจัดการ แต่เลือกใช้ผสมผสานกันตามบริบทขนาดและความพร้อมของสถานศึกษา

รูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานแบบผสมผสาน

แผนภาพที่ ๑๑ รูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานแบบผสมผสาน

แนวคิด

๑. การบริหารจัดการสถานศึกษาที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล เป็นการบริหารจัดการที่ไม่ควรยึดรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งอย่างชัดเจน แต่ควรเป็นรูปแบบผสมผสานกันได้ตามแต่สถานการณ์ โอกาส และบริบทของสถานศึกษา เพื่อให้การจัดการศึกษาส่งผลต่อคุณภาพของผู้เรียนให้มากที่สุด

๒. การศึกษาเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาบุคคล ครอบครัว ชุมชน สังคมและประเทศชาติ ให้เจริญก้าวหน้าอย่างรู้เท่าทัน ผู้เรียนมีความรู้ ทักษะ เจตคติ คุณธรรมจริยธรรม และค่านิยมที่ดี สามารถดำรงตนอยู่ในชุมชนและสังคม ทั้งสังคมไทยและสังคมโลกได้อย่างมีความสุข มีความรักเพื่อนมนุษย์ ท้องถิ่น ความเป็นไทย และประเทศชาติ มีสุขภาวะทั้งด้านกาย จิต สังคม และสติปัญญา เป็นพลเมืองและพลโลกที่ดี

หลักการ

ยึดหลักการบูรณาการและผสมผสานรูปแบบการบริหารจัดการที่หลากหลายเข้าด้วยกัน ที่นำไปสู่การจัดการศึกษาที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

วิธีการ

๑. ใช้รูปแบบการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นฐานและแนวทางการบริหารจัดการ
๒. เลือกรูปแบบการบริหารจัดการรูปแบบอื่น ๆ มาใช้ในการบริหารจัดการสถานศึกษาตามสถานการณ์ โอกาส และบริบทของสถานศึกษา โดยไม่ยึดรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งเป็นการเฉพาะ
๓. ประเมินผลการบริหารจัดการร่วมกับครู ผู้บริหาร กรรมการสถานศึกษาและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย
๔. ปรับปรุงและพัฒนาการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง

ขนาดของสถานศึกษาที่เหมาะสมกับรูปแบบ

ขนาดของสถานศึกษาที่เหมาะสมกับรูปแบบ คือ สถานศึกษาทุกขนาด และทุกระดับการศึกษา

ข้อดี

เกิดความยืดหยุ่นในการบริหารจัดการ ที่นำไปสู่การจัดการศึกษาที่มีคุณภาพส่งผลต่อคุณภาพของผู้เรียนจากความร่วมมือของทุกฝ่าย

ข้อจำกัด

อาจเกิดความสับสนในการบริหารจัดการ ที่ผู้บริหารจำเป็นต้องมีความรู้ความสามารถและมีภาวะผู้นำสูงในการบริหารจัดการ

เงื่อนไข

๑. ภาวะผู้นำของผู้บริหารชัดเจน และมีความสามารถในการบริหารจัดการตามสถานการณ์
๒. คณะกรรมการสถานศึกษาต้องมีความเข้มแข็งและมีความรับผิดชอบ
๓. ครูมีความตื่นตัว และปรับตัวเข้ากับสถานการณ์ได้อย่างดี

สรุป

รูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่นำเสนอ เป็นการนำเสนอตามบริบท ขนาด และความพร้อมของสถานศึกษา ที่พัฒนาขึ้นจากรูปแบบที่มีอยู่เดิมและกำหนดขึ้นใหม่ให้สอดคล้องกับสถานการณ์ทางการบริหารจัดการสถานศึกษาที่เปลี่ยนแปลงไป ตามยุคสมัย ดังนั้น สถานศึกษาจึงควรนำรูปแบบดังกล่าวนี้ไปประยุกต์ใช้ตามบริบท ขนาดและความพร้อมของสถานศึกษาเองทั้งด้านครูและบุคลากร เงินและงบประมาณ ความรู้ของสถานศึกษา และเทคโนโลยีที่นำมาปรับใช้

เงื่อนไขโดยรวม

อย่างไรก็ตาม ในแต่ละรูปแบบก็มีข้อดี ข้อจำกัด และเงื่อนไขของการนำไปใช้ ดังนั้น เพื่อให้การบริหารจัดการสถานศึกษาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพในทุกรูปแบบ ควรได้มีการปรับปรุงและพัฒนา ระบบ ดังนี้

๑. รัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องแยก ระบบการบริหารข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา ออกจากระบบบริหารงานบุคคลของประเทศ เพื่อให้การบริหารงานบุคคลไม่อยู่ภายใต้การครอบงำทางการเมืองการปกครอง

๒. มีการพัฒนาระบบการสรรหาที่สอดคล้องกับความต้องการของสถานศึกษา และพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาทั้งระบบ ให้มีความรู้ความสามารถ และความเข้าใจอย่างลึกซึ้งในการจัดการเรียนการสอน และมีจิตวิญญาณของความเป็นครูที่ผ่านการปลูกฝังมาอย่างซอกซอน มิใช่ใครก็ได้ที่จะเข้ามาเป็นครู

๓. ปรับระบบงบประมาณ ให้สถานศึกษามีความคล่องตัวในการบริหารจัดการด้วยตนเอง โดย รัฐบาลและสำนักงบประมาณ ปรับระบบการควบคุมงบประมาณทางการศึกษาให้แตกต่างจากระบบการบริหารราชการแผ่นดินอื่น เช่น การจัดสรรงบประมาณแบบเงินอุดหนุนทั้งระบบ และจัดสรรตรงไปยังสถานศึกษาให้เกิดความคล่องตัวและสอดคล้องกับภาคเรียนและตัวผู้เรียนที่ไม่ควรใช้ปีงบประมาณมาเป็นข้อจำกัดในการพัฒนาผู้เรียน

๔. จัดระบบโครงสร้างพื้นฐานทางเทคโนโลยี ทั้งด้านเครื่องมือ (Tools) เช่น เทคโนโลยีการสื่อสาร เครือข่ายเทคโนโลยี ไฟฟ้า การคมนาคม และด้านสาระ (Content) ของเทคโนโลยี เพื่อให้ การศึกษาสามารถเข้าถึงผู้เรียนได้อย่างทั่วถึงและเท่าเทียมทั้งประเทศ ทั้งสถานศึกษาขนาดเล็ก ขนาด กลาง ขนาดใหญ่และขนาดใหญ่พิเศษ ในเมืองและชนบท

๕. ผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีธรรมาภิบาล บริหารจัดการแบบโปร่งใส ตรวจสอบได้ ยึดหลักคุณธรรม และความร่วมมือในการบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลที่มุ่งสู่คุณภาพของ ผู้เรียนเป็นสำคัญ การพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาจึงเป็นความจำเป็นที่กระทรวงศึกษาธิการ และองค์กรที่เกี่ยวข้องต้องให้ความสำคัญ

๖. เสริมสร้างความรู้ความเข้าใจในความเคลื่อนไหวทางการศึกษาและวิทยาการใหม่แก่ครู และบุคลากรทางการศึกษา กรรมการสถานศึกษา และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เช่น พ่อแม่ผู้ปกครอง ภูมิปัญญา องค์กรในชุมชน และประชาชน เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาที่มีประสิทธิภาพและ ประสิทธิภาพ ได้อย่างแท้จริง

๗. ส่งเสริมสถานศึกษาให้มีความเข้มแข็งและมีความพร้อมทั้งด้านครูและบุคลากร เงินและ งบประมาณ ด้านความรู้ทั้งความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาและความรู้สากลที่มีการพัฒนาและเปลี่ยนแปลง ตลอดเวลา รวมถึง การนำเทคโนโลยีมาใช้ในการบริหารจัดการและการจัดการเรียนการสอน

๘. ทิศทางอนาคต เมื่อสถานศึกษามีความเข้มแข็งมากขึ้น ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมรับผิดชอบอย่าง ชัดเจน ควรกระจายความรับผิดชอบไปยังองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือชุมชนให้จัดการศึกษาเป็นของ

ตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยรัฐหรือกระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ทำหน้าที่สนับสนุน ส่งเสริมทรัพยากร วิชาการ และการติดตามประเมินผลการจัดการศึกษาให้เป็นไปตามนโยบายและมาตรฐาน เพื่อให้การศึกษาเป็นของประชาชนและประชาชนเป็นเจ้าของการศึกษาทั่วทั้งสังคมอย่างแท้จริง

บทที่ ๗

ข้อเสนอเชิงนโยบายในการส่งเสริมสนับสนุนการบริหารจัดการของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามขนาดและความพร้อม

จากข้อเสนอรูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามที่กล่าวมาแล้ว จะสามารถนำไปสู่การปฏิบัติเป็นรูปธรรม ตามขนาดและความพร้อม จำเป็นต้องมีนโยบายเพื่อส่งเสริมสนับสนุนการบริหารจัดการที่ชัดเจน จำแนกเป็นข้อเสนอแนะนโยบาย ข้อเสนอแนะการปฏิบัติ และข้อเสนอแนะการทำวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

๑. ข้อเสนอแนะนโยบาย

๑.๑ นโยบายการส่งเสริมการนำรูปแบบไปใช้

รูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษาตามที่เสนอมาดังกล่าว มีความเหมาะสมกับบริบทขนาด และความพร้อมของแต่ละสถานศึกษา ที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสมควรนำไปพิจารณากำหนดนโยบาย อย่างเป็นระบบ ดังนี้

๑.๑.๑ กำหนดให้สถานศึกษาทุกแห่ง ทุกขนาด และประเภทของสถานศึกษา บริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นฐานโดยการบริหารจัดการสถานศึกษาในรูปแบบต่างๆ ที่สถานศึกษาเลือกนำไปใช้ ได้แก่ รูปแบบการบริหารจัดการแบบเครือข่ายความร่วมมือ รูปแบบการบริหารจัดการแบบยึดพื้นที่เป็นตัวตั้ง รูปแบบการบริหารจัดการแบบพี่เลี้ยง รูปแบบการบริหารจัดการแบบแม่ข่ายและลูกข่าย รูปแบบการบริหารจัดการแบบอิสระ รูปแบบการบริหารจัดการแบบหุ้นส่วน รูปแบบการบริหารจัดการโดยการจ้างองค์กรภายนอก (Outsource) และรูปแบบการบริหารจัดการแบบผสมผสาน

๑.๑.๒ วางแผนการนำรูปแบบที่นำเสนอไปใช้ ให้สถานศึกษาเลือกนำรูปแบบการบริหารจัดการศึกษาตามบริบท ขนาดและความพร้อมของตน สามารถเลือกรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งเพียงรูปแบบเดียวหรือหลายรูปแบบไปใช้ โดยกำหนดเงื่อนไขและหลักเกณฑ์การนำไปใช้ให้สอดคล้องกับบริบท ขนาดและความพร้อมของสถานศึกษา ดังนี้

(๑) สถานศึกษาขนาดเล็ก ให้มีการนำรูปแบบการบริหารจัดการแบบเครือข่ายความร่วมมือ รูปแบบการบริหารจัดการแบบพี่เลี้ยง รูปแบบการบริหารจัดการแบบแม่ข่ายและลูกข่าย รูปแบบการบริหารจัดการแบบหุ้นส่วน รูปแบบการบริหารจัดการแบบจ้างองค์กรภายนอก และหรือการบริหารจัดการแบบยึดพื้นที่เป็นตัวตั้ง ที่บูรณาการการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นสำคัญไปใช้ในการบริหารจัดการ

(๒) สถานศึกษาขนาดกลาง ให้มีการนำรูปแบบการบริหารจัดการแบบเครือข่ายความร่วมมือ รูปแบบการบริหารจัดการแบบพี่เลี้ยง รูปแบบการบริหารจัดการแบบหุ้นส่วน และหรือการ

บริหารจัดการแบบยึดพื้นที่เป็นตัวตั้ง ที่บูรณาการการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นสำคัญไปใช้ในการบริหารจัดการ

(๓) สถานศึกษาขนาดใหญ่ ให้มีการนำรูปแบบการบริหารงานแบบอิสระ รูปแบบการบริหารจัดการแบบเครือข่ายความร่วมมือ การบริหารจัดการในกำกับของรัฐ และหรือการบริหารจัดการแบบยึดพื้นที่เป็นตัวตั้ง ที่บูรณาการการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นสำคัญไปใช้ในการบริหารจัดการ

(๔) สถานศึกษาขนาดใหญ่พิเศษ ให้มีการนำรูปแบบการบริหารงานแบบอิสระ รูปแบบการบริหารจัดการแบบเครือข่ายความร่วมมือ การบริหารจัดการในกำกับของรัฐและหรือการบริหารจัดการแบบยึดพื้นที่เป็นตัวตั้ง ที่บูรณาการการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นสำคัญไปใช้ในการบริหารจัดการ

๑.๑.๓ จำกัดขนาดของสถานศึกษา ให้เหมาะสมต่อการบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่สอดคล้องกับบริบทระหว่างในเมืองและชนบท โดยสถานศึกษาในชนบท มีจำนวนนักเรียนไม่เกิน ๕๐๐ คน และหากจำเป็นไม่ควรเกิน ๑,๐๐๐ คน (๒) สถานศึกษาในเมือง ควรอยู่ระหว่าง ๑,๕๐๐ - ๒,๕๙๙ คน และหากจำเป็น ไม่ควรเกิน ๓,๕๐๐ คน

๑.๒ นโยบายที่ส่งผลต่อการขับเคลื่อนการบริหารจัดการสถานศึกษาที่มีประสิทธิภาพ

เพื่อให้การบริหารจัดการสถานศึกษาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพในทุกรูปแบบ ควรได้มีการปรับปรุงและพัฒนาระบบ ดังนี้

๑.๒.๑ รัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรแยกระบบการบริหารข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา ออกจากระบบบริหารงานบุคคลของระบบราชการ เพื่อให้การบริหารงานบุคคลไม่อยู่ภายใต้การครอบงำทางการเมืองการปกครอง

๑.๒.๒ ควรพัฒนาระบบการสรรหาบุคลากรทางการศึกษาที่สอดคล้องกับความต้องการของสถานศึกษา และพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาทั้งระบบ ให้มีความรู้ความสามารถ และความเข้าใจอย่างลึกซึ้งในการจัดการเรียนการสอน และมีจิตวิญญาณของความเป็นครูที่ผ่านการปลูกฝังมาอย่างลึกซึ้ง มิใช่ใครก็ได้ที่จะเข้ามาเป็นครู

๑.๒.๓ ควรปรับระบบงบประมาณ ให้สถานศึกษามีความคล่องตัวในการบริหารจัดการด้วยตนเอง โดยรัฐบาลและสำนักงบประมาณ ปรับระบบการควบคุมงบประมาณทางการศึกษาให้แตกต่างจากระบบการบริหารราชการแผ่นดินอื่น เช่น การจัดสรรงบประมาณแบบเงินอุดหนุนทั้งระบบ และจัดสรรตรงไปยังสถานศึกษาให้เกิดความคล่องตัวและสอดคล้องกับภาคเรียนและตัวผู้เรียนที่ไม่ควรใช้ปีงบประมาณมาเป็นข้อจำกัดในการพัฒนาผู้เรียน

๑.๒.๔ จัดระบบโครงสร้างพื้นฐานทางเทคโนโลยี ทั้งด้านเครื่องมือ (Tools) เช่น เทคโนโลยี การสื่อสาร เครือข่ายเทคโนโลยี ไฟฟ้า การคมนาคม และด้านสาระ (Content) ของเทคโนโลยีเพื่อ ให้ การศึกษาสามารถเข้าถึงผู้เรียนได้อย่างทั่วถึงและเท่าเทียมทั้งประเทศ ทั้งสถานศึกษาขนาดเล็ก ขนาด กลาง ขนาดใหญ่และขนาดใหญ่พิเศษ ในเมืองและชนบท และมีการพัฒนาโครงข่าย ครูและบุคลากรด้าน เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาเพื่อให้เกิดการเรียนการสอนทันต่อวิทยาการและความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีอย่าง ต่อเนื่อง

๑.๒.๕ ผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีธรรมาภิบาล บริหารจัดการแบบโปร่งใส พร้อมให้ ตรวจจับได้ ยึดหลักคุณธรรม และความร่วมมือในการบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพและ ประสิทธิภาพที่มุ่งสู่คุณภาพของผู้เรียนเป็นสำคัญ การพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาจึงเป็น ความจำเป็นที่กระทรวงศึกษาธิการและองค์กรที่เกี่ยวข้องต้องให้ความสำคัญ

๑.๒.๖ เสริมสร้างความรู้ความเข้าใจในความเคลื่อนไหวทางการศึกษาและวิทยาการใหม่ แก่ครู และบุคลากรทางการศึกษา กรรมการสถานศึกษา และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เช่น พ่อแม่ผู้ปกครอง ภูมิปัญญา องค์กรในชุมชน และประชาชน เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล ได้อย่างแท้จริง

๑.๒.๗ ส่งเสริมสถานศึกษาให้มีความเข้มแข็งและมีความพร้อมทั้งด้านครูและบุคลากร เงินและงบประมาณ ด้านความรู้ทั้งความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาและความรู้สากลที่มีการพัฒนาและ เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา รวมถึง การนำเทคโนโลยีมาใช้ในการบริหารจัดการและการจัดการเรียนการสอน

๑.๒.๘ ทิศทางในอนาคต เมื่อสถานศึกษามีความเข้มแข็งมากขึ้น ชุมชนจะต้องเข้ามามีส่วน ร่วมรับผิดชอบอย่างชัดเจน ควรกระจายความรับผิดชอบไปยังองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือชุมชนให้ จัด การศึกษาเป็นของตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยรัฐหรือกระทรวงศึกษาธิการ สำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ทำหน้าที่สนับสนุน ส่งเสริม ทรัพยากร วิชาการ และการติดตามประเมินผลการจัดการศึกษาให้เป็นไปตามนโยบายและมาตรฐาน เพื่อให้การศึกษาเป็นของประชาชนและประชาชนเป็นเจ้าของการศึกษาทั่วทั้งสังคมอย่างแท้จริง

๑.๓ นโยบายที่เป็นสาระของการบริหารจัดการสถานศึกษา

เพื่อให้การบริหารจัดการสถานศึกษาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ส่งผลต่อการเรียนการสอนที่มี คุณภาพ กระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สมควรพิจารณา ดังนี้

๑.๓.๑ หากจะกำหนดนโยบายการบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จะต้องกำหนด บนพื้นฐานของการวิจัย พัฒนา และประเมินผลนโยบายที่มีการปฏิบัติในช่วง ๒ - ๓ ปี ที่ผ่านมา และไม่ ควรเปลี่ยนแปลงอย่างฉับพลัน โดยเฉพาะนโยบายด้านการกระจายอำนาจ ให้อิสระสถานศึกษาได้บริหาร

จัดการแบบการกระจายอำนาจตามขนาดและความพร้อมของสถานศึกษาอย่างจริงจัง นโยบายด้านการบริหารงานบุคคล นโยบายด้านการพัฒนาความสามารถในการแข่งขันของประเทศ

๑.๓.๒ ลดการแทรกแซงและการสั่งการที่ไม่ใช่ภารกิจหลักของส่วนกลาง ในภารกิจที่สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษาดำเนินการได้เอง เช่น การกำหนดขั้นตอนการปฏิบัติงาน โครงการต่าง ๆ การจัดสรร อบรมและพัฒนาครูให้สถานศึกษาโดยที่ไม่ตรงกับความต้องการ การจัดสรรงบประมาณให้สถานศึกษาที่มีขั้นตอนของกิจกรรมการดำเนินงานไปด้วย เหล่านี้เป็นต้น

๑.๓.๓ ปรับปรุงหลักสูตรแกนกลางให้เป็นหลักสูตรที่มีความยืดหยุ่นได้สูงและเป็นเพียงกรอบกว้างๆ มีสาระที่กำหนดแนวทางให้ปฏิบัติน้อยที่สุด รวมทั้งลดจำนวนคาบเวลาเรียนในชั้นเรียนให้น้อยลงควบคู่กับเพิ่มเวลาเรียนนอกชั้นเรียนให้มากขึ้น ให้สถานศึกษาสามารถนำไปพัฒนาสาระและจัดตารางการเรียนการสอนเป็นไปตามความถนัดและความต้องการของผู้เรียน สถานศึกษาและชุมชน ที่สอดคล้องกับบริบท สังคมและวัฒนธรรมได้มากที่สุด

๑.๓.๔ จัดชั้นเรียน ให้เหมาะสมกับจำนวนครู โดยเฉลี่ย ไม่เกิน ๒๐ คน ต่อครู ๑ คน ห้องเรียนประถมศึกษา นักเรียนไม่เกิน ๓๐ คน/ห้อง ห้องเรียนมัธยมศึกษา ไม่เกิน ๔๐ คน/ห้อง

๑.๓.๕ จัดสรรงบประมาณ ให้โรงเรียนที่มีความแตกต่างกันทั้งด้านบริบท ขนาดของสถานศึกษา ปัญหาและความต้องการพิเศษ โดยมีเกณฑ์การพิจารณาที่คำนึงถึงความแตกต่างกัน และนโยบาย/ทิศทางการพัฒนาการศึกษาของชาติ โดยเฉพาะการจัดสรรงบประมาณเพื่อเด็กปฐมวัยหรืออนุบาลศึกษาเพื่อเป็นฐานของการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนแต่ละระดับในอนาคต รวมทั้ง พื้นที่ยากจนและความเสี่ยง ให้มากขึ้น

๑.๓.๖ ให้การสรรหาและคัดเลือก หรือโยกย้าย ครูและบุคลากร เป็นการสรรหา คัดเลือก และโยกย้ายตามความต้องการที่แท้จริงของสถานศึกษานั้นๆ ทั้งด้านครูที่สอนตรงตามสาขาวิชาที่ขาดแคลน ตามลำดับความสำคัญและความพร้อม ทั้งนี้ ให้สถานศึกษาขนาดใหญ่พิเศษ/ขนาดใหญ่สามารถสรรหาและพัฒนาครู ได้เอง สำหรับสถานศึกษาขนาดกลางหรือขนาดเล็ก ให้สถานศึกษามีโอกาสได้คัดเลือกหรือมีส่วนร่วมในการคัดเลือกครูด้วยตนเอง

๑.๓.๗ ให้การพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา เป็นหน้าที่ของสถาบันอุดมศึกษา หรือองค์กรภายนอก ร่วมกับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และ อ.ก.ค.ศ. เขตพื้นที่การศึกษา โดยต้นสังกัด หรือสถาบันพัฒนาครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา ทำหน้าที่เฉพาะการกำหนดนโยบาย วิจัยและพัฒนานวัตกรรม และติดตามประเมินผล เท่านั้น ให้ครูได้รับการพัฒนาวิธีการจัดการเรียนการสอนและเรียนรู้สิ่งใหม่ให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกและวิทยาการ อันทันสมัย อย่างต่อเนื่อง

ทั้งนี้ ให้สถานศึกษาสามารถรวมตัวกันเป็นเครือข่ายเพื่อการพัฒนา หรือเชื่อมโยงกับโรงเรียนขนาดใหญ่ ที่สามารถแลกเปลี่ยนวิธีการเรียนการสอน และเรียนรู้ระหว่างครูผู้สอนในโรงเรียน

และเครือข่าย ทั้งเครือข่ายอุดมศึกษา และเครือข่ายสถานศึกษาด้วยตนเอง ทั้งสังกัดเดียวกันและต่าง สังกัด ทั้งในสถานศึกษา นอกสถานศึกษา และทางออนไลน์

๑.๓.๘ จัดให้มี **คู่มือการพัฒนาครู** จัดสรรให้กับสถานศึกษาเพื่อให้สถานศึกษาเลือกที่จะส่งครูเข้ารับการพัฒนาได้ตรงตามความต้องการ

๑.๓.๙ กำหนดให้ผู้บริหารสถานศึกษาในแต่ละรูปแบบ ต้องเป็นผู้ที่มีวิสัยทัศน์ คุณวุฒิ ความรู้ความสามารถทางการบริหารจัดการเป็นที่ยอมรับในวงการศึกษาระดับจังหวัดและต้องผ่านการเตรียมการเพื่อการเป็นผู้บริหารโดยตรง และให้มีการพัฒนาเทคนิควิธีการบริหารที่ทันสมัยควบคู่กับการศึกษาดูงาน แลกเปลี่ยนเรียนรู้กันระหว่างสถานศึกษา ทั้งในและต่างประเทศ โดยเฉพาะกลุ่มอาเซียน เพื่อให้การบริหารจัดการสถานศึกษามีความเป็นสากลที่บูรณาการกับความเป็นท้องถิ่น

๑.๓.๑๐ คัดเลือกคนเก่งเข้ามาเป็นครู โดยพิจารณาจากกลุ่มปัญญาเลิศ หรือที่ผ่านการคัดเลือกเป็นนักเรียนทุน ที่อาจคัดจากผู้จบปริญญาสาขาวิชาอื่นที่เกี่ยวข้องมาพัฒนาวิธีการสอนให้มี ความรู้ความเชี่ยวชาญและมีจิตวิญญาณของความเป็นครู และหรือการคัดเลือกเข้าศึกษาในสถาบันผลิต ครูจากนักเรียนที่จบชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย

ทั้งนี้ ให้มีการจัดระบบค่าตอบแทนที่เหมาะสมในระดับวิชาชีพแนวหน้าของประเทศ รวมทั้ง การจัดระบบการรักษาครูดีครูเก่งให้คงอยู่ในวิชาชีพ อย่างยั่งยืน

๑.๓.๑๑ จัดให้มีฝ่ายสนับสนุนการสอนของครูให้ครอบคลุมสถานศึกษาทุกแห่ง โดยไม่ให้ครูทำหน้าที่อื่นนอกจากการเรียนการสอนและการพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียน ที่สอดคล้อง กับบริบทสถานศึกษาและชุมชน

๒. ข้อเสนอแนะการปฏิบัติ

๒.๑ เพิ่มศักยภาพและพัฒนาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ทั้งด้านบุคลากร วิชาการ งบประมาณและโครงสร้างพื้นฐานองค์การ เพื่ออำนวยความสะดวกและสนับสนุนส่งเสริมสถานศึกษาใน รูปแบบต่างๆ ที่กำหนดไว้ โดยเฉพาะรูปแบบการบริหารจัดการแบบแม่ข่ายและลูกข่าย และรูปแบบการ บริหารจัดการแบบพี่เลี้ยง

๒.๒ ให้มีการประเมินผลรูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษาทุกรูปแบบ ตามเงื่อนไข และหลักเกณฑ์ที่กำหนด หลังจากนั้นแต่ละรูปแบบไปใช้อย่างน้อย ๒ ปี เพื่อการปรับปรุงและพัฒนา รูปแบบที่เหมาะสมต่อไป

๒.๓ ให้การจัดการเรียนการสอน เป็นการเรียนการสอนแบบยืดหยุ่นที่ครูสามารถจัด กิจกรรมและประสบการณ์ได้อย่างคล่องตัว ภายใต้กรอบหลักสูตรที่กำหนดไว้กว้างๆ ให้ความสำคัญกับ ผู้เรียนว่าสำคัญที่สุด ที่เน้นชีวิตชีวิตเป็นตัวตั้งแทนการเน้นเป็นวิชาตัวตั้ง เน้นการเรียนรู้จากการปฏิบัติ จริงที่ผู้เรียนได้เรียนรู้ร่วมกันกับครู ให้ผู้เรียนได้ประสบการณ์ที่สามารถคิด วิเคราะห์ และปฏิบัติได้จริง

สอดคล้องกับวิถีชีวิตที่ดำรงอยู่ ผู้เรียนได้กล้าคิด กล้าแสดงออก และเลือกที่จะนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ใน ชีวิตจริงนอกสถานศึกษา ในสังคมแห่งการเรียนรู้และการปฏิบัติได้ อย่างมีประสิทธิภาพ

๒.๔ ให้การประเมินผลผู้เรียน มุ่งเน้นพัฒนาการของผู้เรียนให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ทั้งด้านความรู้ ทักษะ เจตคติ พฤติกรรม ด้วยวิธีการที่หลากหลาย เช่น การประเมินผลงาน พฤติกรรม การแสดงออกเพิ่มสะสมผลงาน การทดสอบ ฯลฯ มากกว่าผลจากคะแนนสอบ โดยนัยนี้ การทดสอบ เพื่อวัดมาตรฐานคุณภาพการศึกษา หรือการทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ จะต้องเป็นการทดสอบที่ คำนึงถึงพัฒนาการของผู้เรียนและความหลากหลายของบริบทสถานศึกษาที่มีความแตกต่างกัน ทั้ง ประเภทสถานศึกษา ทั้งที่อยู่ในเมือง ชนบท เกาะแก่ง และชายแดน หรือพื้นที่เสี่ยงภัย และวางแผน หาทางปรับปรุงพัฒนาตามบริบท เป็นลำดับขั้นตอน

๓. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

๓.๑ จัดให้มีการศึกษาเปรียบเทียบ และสัมฤทธิ์ผลที่เกิดจากการบริหารจัดการ สถานศึกษาชั้นพื้นฐานในรูปแบบต่างๆดังกล่าว เพื่อการพัฒนานโยบายการสนับสนุนส่งเสริมการบริหาร จัดการสถานศึกษาที่เหมาะสมและความเป็นไปได้ ที่ก่อให้เกิดประสิทธิภาพทั้งด้านความประหยัด คุ่มค่า และเกิดประโยชน์สูงสุดทางการศึกษาและการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียน

๓.๒ จัดให้มีการวิจัยประเมินผลการนำรูปแบบแต่ละรูปแบบไปใช้ในการบริหารจัดการ สถานศึกษา ที่เหมาะสมกับบริบท ขนาด และความพร้อมของสถานศึกษา ทั้งด้านปัจจัยที่ส่งผลต่อ ความสำเร็จ และไม่สำเร็จ กระบวนการบริหารจัดการผลผลิต ผลลัพธ์ และผลกระทบที่เกิดขึ้น ในการ บริหารจัดการแต่ละรูปแบบ

คณะวิจัย

๑. ศาสตราจารย์ ดร.ไพฑูรย์ สินลารัตน์	ที่ปรึกษา
๒. รองศาสตราจารย์ ดร. อุทัย บุญประเสริฐ	ที่ปรึกษา
๓. รองศาสตราจารย์ ดร.กล้า ทองขาว	ที่ปรึกษา
๔. ดร.พิณสุดา สิริธรงค์ศรี	ผู้วิจัย
๕. นายสาธิต ปรัชญาอริยะกุล	ผู้ช่วยวิจัย
๖. นางสาวอารีรัตน์ เคียงเจริญ	ผู้ช่วยวิจัย
๗. นางสาวสุมาลี เกตรานวัฒน์	ผู้ช่วยเก็บข้อมูล
๘. นางสาวธารตะวัน ธรรมมาชีวะ	ผู้ช่วยเก็บข้อมูล

บรรณานุกรม

- ธงชัย ชิวปรีชา. **แนวทางการบริหารโรงเรียนนิติบุคคลในกำกับ ของรัฐ**. กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิค. ปองสิน วิเศษศิริ. (๒๕๕๐). **การกระจายอำนาจทางการศึกษาของประเทศสหรัฐอเมริกา**. กรุงเทพฯ : ภาพพิมพ์.
- พิณสุดา สิริธรรังศรี. (๒๕๔๑). **รายงานการวิจัยประกอบร่างพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ... ประเด็นการกระจายอำนาจการบริหารการศึกษา**. กรุงเทพฯ: เซเว่น พรินต์ติ้ง.
- (๒๕๔๙). **การกระจายอำนาจทางการศึกษาของประเทศนิวซีแลนด์**. กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิค.
- (๒๕๕๓). **รายงานการวิจัยเรื่อง ภาพการศึกษาไทยในอนาคต**. กรุงเทพฯ: พิมพ์ดีการพิมพ์.
-(๒๕๕๕). **รายงานการวิจัยเรื่อง รูปแบบกลไกการกระจายอำนาจการบริหารจัดการศึกษาสู่เขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา**. กรุงเทพมหานคร, พริกหวานกราฟฟิค.
-(๒๕๕๕). **บรรณาธิการ. การจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมขององค์กรในชุมชน: ประสบการณ์จากการปฏิบัติ**. กรุงเทพฯ: DPU Cool print.
- นคร ตั้งคะภิกภ. (๒๕๕๓). **รูปแบบสถานศึกษา นำเสนอต่อคณะทำงานปฏิรูปการศึกษาเพื่อสุขภาวะคนไทย วันที่ ๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๓. (เอกสารอัดสำเนา)**
- วรพจน์ วงศ์กิจรุ่งเรือง และอชิป จิตตฤกษ์. (แปล). (๒๕๕๔). **ทักษะแห่งอนาคตใหม่ การศึกษาเพื่อศตวรรษที่ ๒๑**. กรุงเทพมหานคร, สำนักพิมพ์ open worlds.
- พิตติภรณ์ สิงคราษ. “การศึกษาไทยในปัจจุบัน”. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : <http://pittiporn-ja-o.blogspot.com/๒๐๑๐/๐๕/ek.html> (วันที่ค้นข้อมูล : ๒๐ มิถุนายน๒๕๕๕).
- วรัยพร แสงนภาพวร. (๒๕๕๐). **การกระจายอำนาจทางการศึกษาของประเทศญี่ปุ่น**. กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์.
- วรากรณ์ สามโกเศศ และคณะ. (๒๕๕๕). **รายงานข้อเสนอทางเลือกที่เหมาะสมกับสุขภาวะ คนไทย**. กรุงเทพฯ : ภาพพิมพ์.
- วิทยากร เชียงกุล.(๒๕๕๓). **รายงานผลการสังเคราะห์ผลการวิจัยปฏิรูปการศึกษาของต่างประเทศ และประเทศไทย . เสนอต่อคณะกรรมการปฏิรูปการศึกษาเพื่อสุขภาวะคนไทย สสส. ๒๕๕๓**. กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์.
- เว็บไซต์ www.choice/learn.net. “การขยายตัวการศึกษาทางเลือกในฟินแลนด์”. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : <http://choice๒learn.net> (วันที่ค้นข้อมูล : ๒๕ มิถุนายน๒๕๕๕).
- ศูนย์แนะแนว ศึกษาต่อนิวซีแลนด์ เอ็นแซด สตีดีดี (NZ Study (Thailand)). **ระบบการศึกษาในนิวซีแลนด์**. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : <http://www.nzstudyth.com> (วันที่ค้นข้อมูล : ๓๑ พฤษภาคม ๒๕๕๕).

สมศักดิ์ ดลประสิทธิ์. (๒๕๕๕). **โครงการวิจัยและพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน**. (เอกสารอัดสำเนา)

สำนักความสัมพันธ์ต่างประเทศ สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ. “ระบบการศึกษาของสหรัฐอเมริกา”. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : <http://www.bic.moe.go.th> (วันที่ค้นข้อมูล : ๑๕ มิถุนายน ๒๕๕๕)

สำนักนโยบายและแผนการศึกษาขั้นพื้นฐาน.(๒๕๕๔). **ข้อมูลการศึกษา ปี ๒๕๕๔**. (เอกสารอัดสำเนา) สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ. (๒๕๔๕). **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ.๒๕๔๕**. กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิค.

สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ. (๒๕๔๖). **พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. ๒๕๔๖ และกฎกระทรวงแบ่งส่วนราชการ**. กรุงเทพฯ: องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.).

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (๒๕๕๑). **กรอบทิศทางการพัฒนาการศึกษาในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๐ (พ.ศ.๒๕๕๐-๒๕๕๕) ที่สอดคล้องกับแผนการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ.๒๕๔๕-๒๕๔๙) : ฉบับสรุป**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (๒๕๕๑). **สภาวะการขาดแคลนครู คณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษา**. กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิค จำกัด.

..... (๒๕๕๕). **สถิติการศึกษาของประเทศไทย ปีการศึกษา ๒๕๕๓**. กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิค จำกัด.

----- (๒๕๕๑). **แนวทางการบริหารโรงเรียนนิติบุคคลในกำกับของรัฐ**. กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิค.

----- (๒๕๕๓). **แผนการศึกษาแห่งชาติ ฉบับปรับปรุง (พ.ศ. ๒๕๕๒-๒๕๕๙: ฉบับสรุป**. กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิค.

----- (๒๕๔๙). **ระบบการศึกษาของสาธารณรัฐฟินแลนด์**. กรุงเทพฯ : พิมพ์ดี.

----- (๒๕๔๙). **รายงานการวิจัยเปรียบเทียบการปฏิรูปการศึกษาเพื่อก้าวสู่สังคมฐานความรู้**. กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์.

----- (๒๕๕๕). **รายงานการวิจัยและพัฒนารูปแบบกลไกการส่งเสริมการกระจายอำนาจการบริหารจัดการศึกษาสู่เขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา**. กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิค.

อุทัย บุญประเสริฐ. (๒๕๔๓). **การศึกษาแนวทางการบริหารและจัดการศึกษาของสถานศึกษาในรูปแบบการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว,

Angel Gurria. OECD Education Rankings – 2011, available at <http://www.oecd.org>

Center on International Education Benchmarking. Education for All Student Support

Systems. Retrieved November 14, 2012, from [\[รูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน\]\(http://www.ncee.org/programs-affiliates/center-on-international-education-benchmarking/top-performing-</p></div><div data-bbox=\)](http://www.ncee.org/programs-affiliates/center-on-international-education-benchmarking/top-performing-</p></div><div data-bbox=)

[countries/finland-overview/finland-education-for-all/](http://www.ncee.org/programs-affiliates/center-on-international-education-benchmarking/top-performing-countries/finland-overview/finland-education-for-all/)

Center on International Education Benchmarking. Instructional Systems. Retrieved November 14, 2012, from <http://www.ncee.org/programs-affiliates/center-on-international-education-benchmarking/top-performing-countries/finland-overview/finland-instructional-systems//>

Center on International Education Benchmarking. Finland-overview. Retrieved November 14, 2012, from <http://www.ncee.org/programs-affiliates/center-on-international-education-benchmarking/top-performing-countries/finland-overview/>

Center on International Education Benchmarking. School-to-Work Transition. Retrieved November 14, 2012, from <http://www.ncee.org/programs-affiliates/center-on-international-education-benchmarking/top-performing-countries/finland-overview/finland-school-to-work-transition/>

Center on International Education Benchmarking. System and School Organization Education Finance. Retrieved November 14, 2012, from <http://www.ncee.org/programs-affiliates/center-on-international-education-benchmarking/top-performing-countries/finland-overview/finland-system-and-school-organization/>

Center on International Education Benchmarking. Teacher and Principal Quality. Retrieved November 14, 2012, from <http://www.ncee.org/programs-affiliates/center-on-international-education-benchmarking/top-performing-countries/finland-overview/finland-teacher-and-principal-quality/>

Center on International Education Benchmarking. Education For All Student Support Systems. Retrieved November 14, 2012, from <http://www.ncee.org/programs-affiliates/center-on-international-education-benchmarking/top-performing-countries/japan-overview/japan-education-for-all/>

Center on International Education Benchmarking. Instructional Systems. Retrieved November 14, 2012, from <http://www.ncee.org/programs-affiliates/center-on-international-education-benchmarking/top-performing-countries/japan-overview/japan-instructional-systems/>

Center on International Education Benchmarking. Japan-overview. Retrieved November 14, 2012, from <http://www.ncee.org/programs-affiliates/center-on-international-education-benchmarking/top-performing-countries/japan-overview/>

Center on International Education Benchmarking. School-to-Work Transition. Retrieved November 14, 2012, from <http://www.ncee.org/programs-affiliates/center-on-international-education-benchmarking/top-performing-countries/japan-overview/japan-school-to-work-transition/>

Center on International Education Benchmarking. System and School Organization Education Finance. Retrieved November 14, 2012, from <http://www.ncee.org/programs-affiliates/center-on-international-education-benchmarking/top-performing-countries/japan-overview/japan-system-and-school-organization/>

Center on International Education Benchmarking. Teacher and Principal Quality. Retrieved November 14, 2012, from <http://www.ncee.org/programs-affiliates/center-on-international-education-benchmarking/top-performing-countries/japan-overview/japan-teacher-and-principal-quality/>

Center on International Education Benchmarking. Education For All Student Support Systems. Retrieved November 14, 2012, from <http://www.ncee.org/programs-affiliates/center-on-international-education-benchmarking/top-performing-countries/new-zealand-overview/new-zealand-education-for-all/>

Center on International Education Benchmarking. Instructional Systems. Retrieved November 14, 2012, from <http://www.ncee.org/programs-affiliates/center-on-international-education-benchmarking/top-performing-countries/new-zealand-overview/new-zealand-instructional-systems/>

Center on International Education Benchmarking. Newzealand-overview. Retrieved November 14, 2012, from <http://www.ncee.org/programs-affiliates/center-on-international-education-benchmarking/top-performing-countries/new-zealand-overview/>

Center on International Education Benchmarking. School-to-Work Transition. Retrieved November 14, 2012, from <http://www.ncee.org/programs-affiliates/center-on-international-education-benchmarking/top-performing-countries/new-zealand-overview/new-zealand-school-to-work-transition/>

Center on International Education Benchmarking. System and School Organization Education Finance. Retrieved November 14, 2012, from <http://www.ncee.org/programs-affiliates/center-on-international-education-benchmarking/top-performing-countries/finland-overview/finland-system->

and-school-organization/

Center on International Education Benchmarking. Teacher and Principal Quality. Retrieved November 14, 2012, from <http://www.ncee.org/programs-affiliates/center-on-international-education-benchmarking/top-performing-countries/new-zealand-overview/3866-2/>

Center on International Education Benchmarking. Education For All Student Support Systems. Retrieved November 14, 2012, from <http://www.ncee.org/programs-affiliates/center-on-international-education-benchmarking/top-performing-countries/south-korea-overview/south-korea-education-for-all/>

Center on International Education Benchmarking. Instructional Systems. Retrieved November 14, 2012, from <http://www.ncee.org/programs-affiliates/center-on-international-education-benchmarking/top-performing-countries/south-korea-overview/south-korea-instructional-systems/>

Center on International Education Benchmarking. School-to-Work Transition. Retrieved November 14, 2012, from <http://www.ncee.org/programs-affiliates/center-on-international-education-benchmarking/top-performing-countries/south-korea-overview/south-korea-school-to-work-transition/>

Center on International Education Benchmarking. System and School Organization Education Finance. Retrieved November 14, 2012, from <http://www.ncee.org/programs-affiliates/center-on-international-education-benchmarking/top-performing-countries/south-korea-overview/south-korea-system-and-school-organization/>

Center on International Education Benchmarking. Teacher and Principal Quality. Retrieved November 14, 2012, from <http://www.ncee.org/programs-affiliates/center-on-international-education-benchmarking/top-performing-countries/south-korea-overview/south-korea-teacher-and-principal-quality/>

Center on International Education Benchmarking. US Data and Analysis. Retrieved November 14, 2012, from <http://www.ncee.org/programs-affiliates/center-on-international-education-benchmarking/us-data-analysis/>

European Commission. Structures of Education and Training Systems in Europe : Finland 2009/10 Edition, available at http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/eurybase/structures/041_FI_EN.pdf

<http://www.rzuser.uni-heidelberg.de>. The American School System, available at

[http://www.rzuser.uni-heidelberg.de/~el6/presentations/pres_c
๒_uss/TheAmericanSchoolSystem.html](http://www.rzuser.uni-heidelberg.de/~el6/presentations/pres_c
๒_uss/TheAmericanSchoolSystem.html)

Ministry of Education,Culture,Sports,Science & Technology. Japan. **Introduction:**

Education, available at

<http://www.mext.go.jp/english/introduction/1303952.html>

OECD **Education Rankings – 2012**, available at <http://ourtimes.wordpress.com>

Daly, Peter H., Watkins, Michael and Reavis, Cate. (2006). *The First 90 Days in* Daly, Peter

H., Watkins, Michael and Reavis, Cate. (2006). *The First 90 Days in Government*.

New York, Harvard Business School Press.

Keeves, Peter J. (1988). **Educational Research, Methodology and Measurement: An**

International Handbooks. Oxford Pergamon Press. Government. New York,

Harvard Business School Press.

OECD PISA 2009 database. **ISA PISA 2009 Results: What Students Know and Can Do:**

Student Performance in Reading, Mathematics and Science. , available at

www.search-document.com/xls/2/2009.html

Sergiovanni, Thomas J., Burlingame, Martin; Coombs, Fred S.; and Thurston, Paul W.

Educational Governance and Administration. 3rd ed. Massachusetts: A Division of
Simon & Schutter, 1992.

The Education, Audiovisual and Culture Executive Agency. **Organisation of the**

education system in Finland 2009/2010, available at

ce/documents/eurybase/eurybase_full_reports/FI_EN.pdf

The Obama Education Plan. (2009). C A: Jossey – Bass.

UNESCO. **Educational Development in Japan**, available at

http://www.unesco.org/education/wef/countryreports/japan/rapport_1.html

USA Study Guide. **Overview of the American Education System**, available at

<http://www.usastudyguide.com/overview.html>

Yamane, Taro. (1967). *Elementary Sampling Theory*. N.J.: Prentice – Hall.

ภาคผนวก

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย
เรื่อง
รูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

.....

คำชี้แจง

๑. แบบสอบถามนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพการบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามขนาดและความพร้อม เพื่อเป็นข้อมูลประกอบการวิจัยและพัฒนา รูปแบบการบริหารจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา ขอความกรุณาผู้ตอบแบบสอบถามให้ข้อมูลตามความเป็นจริง
๒. แบบสอบถามนี้มี ๓ ตอน คือ
ตอนที่ ๑ สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นแบบเลือกตอบ
ตอนที่ ๒ สภาพการบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นแบบตรวจสอบรายการ ตามระดับความเห็น
ตอนที่ ๓ ความเห็นและข้อเสนอแนะ เป็นการแสดงความเห็นแบบปลายเปิด

ตอนที่ ๑ สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

กรุณาใส่เครื่องหมาย / ใน หน้าข้อความต่อไปนี้

๑. ตำแหน่งของท่าน หรือมีภารกิจเกี่ยวข้อง ในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษา (ตอบได้มากกว่า ๑ ข้อ)
 - ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
 - ประธานกรรมการสถานศึกษา
 - ผู้อำนวยการสถานศึกษา
 - ครู
 - ประธานชมรม/ตัวแทนผู้ปกครองในสถานศึกษา
 - อื่นๆ (โปรดระบุ)
๒. ระยะเวลาการดำรงตำแหน่งหรือมีภารกิจเกี่ยวข้องในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษา
 - น้อยกว่า ๕ ปี
 - ตั้งแต่ ๕ - ๑๐ ปี
 - มากกว่า ๑๐ ปี ขึ้นไป

๓. หากดำรงตำแหน่ง หรือมีภารกิจที่เกี่ยวข้องในสถานศึกษา สถานศึกษาของท่านสังกัดใด

๓.๑ สังกัด เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา

สถานศึกษาจัดอยู่ในขนาดใด

- ขนาดเล็ก จำนวนนักเรียน ตั้งแต่ ๑ - ๑๒๐ คน
- ขนาดกลาง จำนวนนักเรียน ตั้งแต่ ๑๒๑ คน - ๓๐๐ คน
- ขนาดใหญ่ จำนวนนักเรียน ตั้งแต่ ๓๐๑ คน - ๑,๕๐๐ คน
- ขนาดใหญ่พิเศษ จำนวนนักเรียน ตั้งแต่ ๑,๕๐๑ คน ขึ้นไป

๓.๒ สังกัด เขตพื้นที่ศึกษามัธยมศึกษา

สถานศึกษาจัดอยู่ในขนาดใด

- ขนาดเล็ก จำนวนนักเรียน ตั้งแต่ ๑ - ๙๙๙ คน
- ขนาดกลาง จำนวนนักเรียน ตั้งแต่ ๑,๐๐๐ คน - ๑, ๔๙๙ คน
- ขนาดใหญ่ จำนวนนักเรียน ตั้งแต่ ๑,๕๐๐ - ๒,๔๙๙ คน
- ขนาดใหญ่พิเศษ จำนวนนักเรียน ๒,๕๐๐ คน ขึ้นไป

๔. สถานศึกษาของท่านจัดการศึกษาระดับใด

- ปฐมวัย ถึง ประถมศึกษา
- ปฐมวัย ถึง มัธยมศึกษาตอนต้น
- ประถมศึกษา ถึง มัธยมศึกษาตอนต้น
- ประถมศึกษา ถึงมัธยมศึกษาตอนปลาย
- มัธยมศึกษาตอนต้น ถึง มัธยมศึกษาตอนปลาย

๕. หากท่านสังกัด/เกี่ยวข้องกับสถานศึกษา สถานศึกษาของท่าน มีโครงการพิเศษ ดังต่อไปนี้ (ระบุได้มากกว่า ๑ ข้อ)

- โครงการพิเศษของ สพฐ.
- โครงการพิเศษของ สพป., สพม.
- โครงการพิเศษของ สสส., สสค., สกว.
- โครงการพิเศษของหน่วยงานอื่นๆ (โปรดระบุ).....
- อื่นๆ

ตอนที่ ๒ สภาพการบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

เป็นคำถามเพื่อการแสดงความเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามตามระดับความเห็นเกี่ยวกับสภาพการบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในความรับผิดชอบของท่าน หรือที่ท่านเกี่ยวข้อง ขอความกรุณาผู้ตอบแบบสอบถาม ภาเครื่องหมาย / ลงในช่องระดับความเห็น เพียงช่องเดียว ดังรายการต่อไปนี้

ที่	รายการ	ระดับความเห็น				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
	ก. สภาพการบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานปัจจุบัน					
๑	นโยบายที่กำหนดจากส่วนกลางมีความเหมาะสม สามารถปฏิบัติได้ง่าย					
๒	นโยบายการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานมีการเปลี่ยนแปลง ตามการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง					
๓	ในทางปฏิบัติ ส่วนกลางเป็นผู้กำหนดโครงการ หรือกิจกรรมให้เขตพื้นที่ หรือสถานศึกษาปฏิบัติ เป็นส่วนใหญ่					
๔	เขตพื้นที่ฯ กำหนดโครงการและกิจกรรมได้เอง เป็นส่วนใหญ่					
๕	สถานศึกษา สามารถจัดโครงการและกิจกรรมการเรียนการสอนได้เอง ตามความต้องการของผู้เรียน และประชาชน					
๖	หลักสูตรแกนกลางขั้นพื้นฐาน มีเนื้อหาสาระเหมาะสม สามารถนำไปจัดทำรายละเอียดได้ง่าย					
๗	เขตพื้นที่การศึกษา พัฒนาสาระหลักสูตรร่วมกับสถานศึกษา แบบมีส่วนร่วมของชุมชน					
๘	กรรมการเขตพื้นที่การศึกษา มีความรู้ความสามารถเหมาะสมกับบทบาทหน้าที่ สามารถกำกับ สนับสนุน ส่งเสริมการบริหารจัดการของเขตพื้นที่การศึกษาเป็นอย่างดี					
๙	อ.ก.ค.ศ.เขตพื้นที่การศึกษา มีความรู้ ความสามารถ คุณธรรม จริยธรรมและธรรมาภิบาลเหมาะสมในการบริหารงานบุคคล					
๑๐	อ.ก.ค.ศ. เขตพื้นที่บริหารงานบุคคลเป็นประโยชน์ต่อการบริหารจัดการสถานศึกษา และครู					

ที่	รายการ	ระดับความเห็น				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
๑๑	คณะกรรมการนิเทศ ติดตาม และประเมินผลการศึกษา เขตพื้นที่การศึกษา (ก.ต.ป.น.)มีความรู้ความสามารถเหมาะสมในการส่งเสริมสนับสนุนทางวิชาการ					
๑๒	การบริหารของเขตพื้นที่ /สถานศึกษา มีการแทรกแซงจากฝ่ายการเมือง และการเมืองท้องถิ่น					
๑๓	โดยภาพรวม เขตพื้นที่การศึกษามีการบริหารจัดการได้อย่างอิสระและคล่องตัว					
๑๔	ขนาดของสถานศึกษาในความรับผิดชอบหรือที่เกี่ยวข้อง มีความเหมาะสม กับจำนวนนักเรียน และครู					
๑๕	สถานศึกษามีความพร้อมในการจัดการศึกษา ในด้านต่างๆ ต่อไปนี้ (อย่างไร) ๑๕.๑ กรรมการสถานศึกษา ให้ความสำคัญและสนับสนุนการจัดการศึกษาเป็นอย่างดี ๑๕.๒ ผู้บริหารมีคุณวุฒิ ความรู้ ความสามารถ ทางการบริหารจัดการ เป็นที่ยอมรับในวงการศึกษา และชุมชน ๑๕.๓ ครู มีความรู้ ความสามารถและจำนวนเพียงพอ ๑๕.๔ครู มีภาระงานอื่นด้วย นอกจากการจัดการเรียนการสอน ๑๕.๕ มีเจ้าหน้าที่ธุรการ การเงิน และบัญชีของโรงเรียนที่มีความสามารถเป็นการเฉพาะ ๑๕.๖ เงิน งบประมาณและวัสดุครุภัณฑ์เพื่อการศึกษาอย่างเพียงพอ ๑๕.๗ ผู้บริหารและครูได้รับการสนับสนุนและพัฒนาทางวิชาการ และความรู้ จากต้นสังกัด อย่างสม่ำเสมอ ๑๕.๘ มีการจัดการความรู้เพื่อการพัฒนาการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่อง (ทั้งการรวบรวมองค์ความรู้ การแสวงหาความรู้ใหม่ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของครู ผู้บริหาร การนำความรู้ไปใช้พัฒนางาน การต่อยอดและขยายผล ๑๕.๙ มีสื่อ และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา (เช่น คอมพิวเตอร์ อินเทอร์เน็ต อย่างเพียงพอ และมีคุณภาพ)					

ที่	รายการ	ระดับความเห็น				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
	๑๕.๑๐ ครู และผู้เรียน ใช้เทคโนโลยี (เช่น คอมพิวเตอร์) เป็นสื่อในการเรียนการสอน					
๑๖	กรรมการสถานศึกษา ส่วนใหญ่มีความรู้ความสามารถเหมาะสม มีวิสัยทัศน์ในการแนะนำ ให้คำปรึกษาในการบริหารจัดการสถานศึกษาได้เป็นอย่างดี					
๑๗	ผู้บริหารสถานศึกษา ภายในเขตพื้นที่การศึกษา ส่วนใหญ่มีความรู้ความสามารถเหมาะสม มีวิสัยทัศน์ในการบริหารจัดการสถานศึกษาได้อย่างมีคุณภาพ					
๑๘	ผู้บริหาร สถานศึกษา ตัดสินใจทางการศึกษา บนพื้นฐานของข้อมูล และฟังความเห็นของครู ผู้ปกครอง และชุมชน					
๑๙	ครูมีนวัตกรรมจัดการเรียน การสอน ที่หลากหลาย (เช่น การสอนทางออนไลน์ การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ ใช้แหล่งความรู้นอกสถานศึกษา การสอนแบบมีส่วนร่วม การสอนแบบโครงงาน การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นช่วยสอน ฯลฯ)					
๒๐	ครูมีอิสระในการจัดการเรียนการสอนตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตร					
๒๑	ครูมีอิสระในการประเมินผลการเรียนของนักเรียนด้วยตนเอง					
๒๒	ครูมีการประเมินผลการเรียนของนักเรียนอย่างหลากหลายวิธี (เช่น พัฒนาการของผู้เรียน ผลงานของผู้เรียน แฟ้มสะสมงาน การทดสอบ)					
๒๓	ภาระการสอนของครู เหมาะสมกับเงินเดือน และจำนวนนักเรียนที่รับผิดชอบ					
๒๔	เงินเดือนของครูเพียงพอต่อการดำรงชีวิต และครอบครัว					
๒๕	ข. สภาพการบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่พึงประสงค์ นโยบายทางการศึกษามีความแน่นอน ไม่เปลี่ยนแปลงตามการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง มีความชัดเจน และสามารถปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรม					

ที่	รายการ	ระดับความเห็น				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
๒๖	ส่วนกลางควรทำหน้าที่เฉพาะการกำหนดนโยบาย สนับสนุนส่งเสริมวิชาการ งบประมาณ การติดตามผล และที่เกี่ยวข้องเชิงนโยบายเท่านั้น โดยลดการกำหนดโครงการ หรือกิจกรรมการปฏิบัติในลักษณะของการบริหารจัดการแก่เขตพื้นที่หรือสถานศึกษาให้น้อยลง					
๒๗	ส่วนกลางควรกำหนดกรอบหลักสูตรขั้นพื้นฐานกว้างๆ เท่านั้น ส่วนรายละเอียดของหลักสูตร/สาระหลักสูตร ให้เป็นหน้าที่ของเขตพื้นที่การศึกษาร่วมกับสถานศึกษา และการมีส่วนร่วมของประชาชน					
๒๘	สาระหลักสูตร ควรประกอบด้วย ภาษา วิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ สุขศึกษา สังคม ดนตรีนาฏศิลป์ กีฬา ศาสนา ศิลปวัฒนธรรม อาชีพประวัติศาสตร์ และรากเหง้าความเป็นมาของชาติและท้องถิ่น เทคโนโลยี และความเป็นอาเซียนและสากล					
๒๙	หากเขตพื้นที่การศึกษา มีปัญหาทางการบริหารจัดการ ภายในเขตพื้นที่ ส่วนกลางสามารถแทรกแซงทางการบริหารได้ ตามความจำเป็น แล้วแต่กรณี					
๓๐	กรรมการเขตพื้นที่การศึกษา ควรมีหน้าที่ทางการบริหารจัดการด้วย ทั้งนี้เพื่อให้การกำกับ สนับสนุน ส่งเสริมการจัดการศึกษาของสถานศึกษา และรองรับการกระจายอำนาจทางการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ					
๓๑	อ.ก.ค.ศ. เขตพื้นที่การศึกษา ควรมีบทบาทในการพัฒนาครู และบุคลากรทางการศึกษา เป็นด้านหลัก และการสรรหา บรรจุ แต่งตั้ง โยกย้ายครู เป็นด้านรอง					
๓๒	ก.ต.ป.น.เขตพื้นที่การศึกษาควรแสดงบทบาทชัดเจนในการ กำหนดนโยบายการพัฒนาการศึกษา การนิเทศ ติดตาม ตรวจสอบและประเมินผลมากกว่าการให้ข้อคิดเห็น ส่งเสริม และสนับสนุน					
๓๓	การดำรงตำแหน่งผู้บริหารเขตพื้นที่ และสถานศึกษา ควรเปิดโอกาสให้บุคคลภายนอก ที่ประสบผลสำเร็จทางการบริหาร (เช่น ภาคเอกชน ภาคธุรกิจ) เข้ามาเป็นผู้บริหารได้					

ที่	รายการ	ระดับความเห็น				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
๓๔	การคัดเลือกบุคคลเข้ามาเป็นครู ควรคัดเลือกจากกลุ่มผู้จบการศึกษา ระดับปริญญาตรีที่มีคะแนนสูงสุดในสาขาวิชาต่างๆ มาเป็นครู และจัดอบรมให้ความรู้ด้านวิชาชีพครูอย่างต่อเนื่อง					
๓๕	กำหนดอัตราเงินเดือนครูและเงินเพิ่มพิเศษ ที่สอดคล้องกับคุณวุฒิ ความรู้ความสามารถ และภารกิจในฐานะที่เป็นวิชาชีพชั้นสูง เทียบเท่าวิชาชีพชั้นสูงอื่น					
๓๖	จำนวนนักเรียนที่เหมาะสมกับการบริหารจัดการสถานศึกษา ในเขตชนบททั่วไป ควรมีขนาดของจำนวนนักเรียนดังนี้ <ul style="list-style-type: none"> ● ไม่เกิน ๕๐๐ คน ● ตั้งแต่ ๕๐๐ คน - ๙๙๙ คน ● ตั้งแต่ ๑,๐๐๐ คน - ๑,๔๙๙ คน ● ตั้งแต่ ๑,๕๐๐ - ๒,๔๙๙ คน ● ตั้งแต่ ๒,๕๐๐ คน ขึ้นไปและไม่เกิน ๓,๕๐๐ คน 					
๓๗	จำนวนนักเรียนที่เหมาะสมกับการบริหารจัดการสถานศึกษา ในเขตเมือง ควรมีขนาดของจำนวนนักเรียนดังนี้ <ul style="list-style-type: none"> ● ไม่เกิน ๕๐๐ คน ● ตั้งแต่ ๕๐๐ คน - ๙๙๙ คน ● ตั้งแต่ ๑,๐๐๐ คน - ๑,๔๙๙ คน ● ตั้งแต่ ๑,๕๐๐ - ๒,๔๙๙ คน ● ตั้งแต่ ๒,๕๐๐ คน ขึ้นไปและไม่เกิน ๓,๕๐๐ คน 					
๓๘	สถานศึกษาขนาดใหญ่พิเศษที่มีความพร้อมทั้งด้าน ครู และบุคลากร เงินงบประมาณ ความเข้มแข็งทางวิชาการ และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ที่เหมาะสมเพียงพอนักเรียนตั้งแต่ ๒,๕๐๐ คน ขึ้นไป ควรได้รับการสนับสนุนให้เป็นโรงเรียนในกำกับรัฐ					

ที่	รายการ	ระดับความเห็น				
		มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด
๓๙	สถานศึกษาขนาดเล็ก นักเรียนต่ำกว่า ๖๐ คน ลงมา ที่ไม่สามารถช่วยตนเองได้ เขตพื้นที่การศึกษาควรบริหารจัดการด้านธุรการ และการเงิน เช่นการจัดซื้อจัดจ้าง การสนับสนุนช่วยเหลือและพัฒนาทางวิชาการ					
๔๐	สถานศึกษาขนาดเล็กที่มีทรัพยากรด้านครู บุคลากรทางการศึกษา เงิน และเทคโนโลยี ไม่เพียงพอ ควรมีการรวมกลุ่มกันบริหารจัดการเรียนการสอน และพัฒนาวิชาการร่วมกันตามบริบท (เช่น การรวมชั้นเรียน การรวมครูสอนตามรายวิชาที่แต่ละสถานศึกษามีความพร้อม การร่วมใช้เทคโนโลยี)					
๔๑	<p>สถานศึกษาควรมีความพร้อมในการจัดการศึกษา ในด้านต่าง ๆ ต่อไปนี้</p> <p>๔๑.๑ กรรมการสถานศึกษา มีความรู้ความสามารถ และให้ความสำคัญและสนับสนุน</p> <p>๔๑.๒ ผู้บริหารมีคุณวุฒิ ความรู้ ความสามารถ ทางการบริหารจัดการ เป็นที่ยอมรับ</p> <p>๔๑.๓ ครู มีความรู้ ความสามารถและคุณวุฒิตรงตามสาขาวิชาที่สอน</p> <p>๔๑.๔ ครู มีจำนวนเพียงพอต่อการจัดการเรียนการสอน</p> <p>๔๑.๕ ครูทำหน้าที่สอนเพียงด้านเดียว โดยไม่ต้องทำหน้าที่อื่น ยกเว้นการระดมสรรพกำลังเพื่อประโยชน์ในการพัฒนาการเรียนการสอน</p> <p>๔๑.๖ สามารถกำหนดความต้องการและคัดเลือกครูได้เองทุกระดับ/ประเภท</p> <p>๔๑.๗ มีเจ้าหน้าที่ธุรการ การเงิน และบัญชีสนับสนุนการจัดการศึกษา</p> <p>๔๑.๘ เงิน งบประมาณและวัสดุครุภัณฑ์ เพื่อการศึกษาเพียงพอกับความต้องการทางการบริหารจัดการ</p> <p>๔๑.๙ ได้รับการสนับสนุนและพัฒนาทางวิชาการ และความรู้ จากต้นสังกัด สม่าเสมอ</p>					

ที่	รายการ	ระดับความเห็น				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
	๔๑.๑๐ มีการจัดการความรู้เพื่อการพัฒนาการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่อง (ทั้งการรวบรวมองค์ความรู้ การแสวงหาความรู้ใหม่ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของครู ผู้บริหาร การนำความรู้ไปใช้พัฒนางาน การต่อยอดและขยายผล)					
	๔๑.๑๑ มีสื่อ และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา (เช่น คอมพิวเตอร์ อินเทอร์เน็ต) อย่างเพียงพอ และมีคุณภาพ					
	๔๑.๑๒ โครงสร้างพื้นฐานเพื่อการสนับสนุนการจัดการเรียนการสอน (เช่น เส้นทางคมนาคมสะดวก ไฟฟ้าเข้าถึง)					
๔๒	ครู และผู้เรียน ใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาที่ทันสมัยและเหมาะสมกับผู้เรียน (เช่น คอมพิวเตอร์) เป็นสื่อในการเรียนการสอน					
๔๓	ทุกฝ่ายให้ความสำคัญกับผู้เรียน ว่าเป็นบุคคลสำคัญที่สุด ที่ต้องจัดประสบการณ์อย่างหลากหลายให้สอดคล้องกับช่วงวัย และพัฒนาการของผู้เรียน					
๔๔	การจัดการเรียนการสอนของครู เป็นไปอย่างหลากหลาย และเป็นการจัดการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง					
๔๕	เปิดโอกาสให้พ่อแม่ ผู้ปกครอง ภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่มีความรู้ความสามารถ เข้ามาช่วยจัดการเรียนรู้					
๔๖	จัดการศึกษาโดยเน้นคุณธรรมนำการเรียนรู้ (เช่น ซื่อสัตย์ อดทน มีระเบียบวินัย ภาควุมิใจในความเป็นชาติและท้องถิ่นของตน รู้จักการให้อภัย ช่วยเหลือและเห็นอกเห็นใจผู้อื่น)					
๔๗	การประเมินผล มุ่งเน้นพัฒนาการของผู้เรียนให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ทั้งด้าน ความรู้ ทักษะ เจตคติ พฤติกรรม ด้วยวิธีการที่หลากหลาย (เช่น การประเมินผลงาน พฤติกรรม การแสดงออก แฟ้มสะสมผลงาน การทดสอบ)					
๔๘	เปิดโอกาสให้พ่อแม่ ผู้ปกครอง หรือชุมชน ร่วมประเมินผล/ให้ข้อมูลเพื่อการประเมินผล ที่สอดคล้องกับสาระวิชาและการจัดการเรียนการสอน (เช่น สังคม ศิลปวัฒนธรรม อาชีพ)					

ตอนที่ ๓ ความเห็น และข้อเสนอแนะ

ขอความกรุณาผู้ตอบแบบสอบถามให้ความเห็นและข้อเสนอแนะต่อการบริหารจัดการสถานศึกษา
เพิ่มเติมตามดุลพินิจของท่าน

ความเห็น	ข้อเสนอแนะ
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

ขอขอบคุณในความร่วมมือตอบแบบสอบถาม

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณจากแบบสอบถาม

เรื่อง

รูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณจากแบบสอบถาม เรื่อง รูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เกี่ยวกับสภาพปัจจุบันของการบริหารจัดการสถานศึกษาและสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้วิจัยได้กำหนด ประชากร และกลุ่มตัวอย่างตามที่ได้กล่าวไว้ในวิธีการวิจัย ได้แก่ โรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ทุกแห่ง จำนวน ๓๑,๒๕๕ แห่ง (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, ๒๕๕๔) จำแนกเป็น (๑) โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ได้แก่ โรงเรียนขนาดเล็ก โรงเรียนขนาดกลาง โรงเรียนขนาดใหญ่ และ โรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ (๒) โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ได้แก่ โรงเรียนขนาดเล็ก โรงเรียนขนาดกลาง โรงเรียนขนาดใหญ่ และ โรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ ที่แตกต่างกันระหว่างขนาดโรงเรียนประถมศึกษา และมัธยมศึกษา ตามเกณฑ์ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

สำหรับกลุ่มตัวอย่าง (ประชากร) ได้แก่ โรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ทุกแห่ง จำนวน ๓๙๕ โรงเรียน ได้จากการคำนวณโดยสูตรของทาโร ยามาเน่ (Taro Yamane, ๑๙๖๗) จำแนกเป็น (๑) โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ได้แก่ โรงเรียนขนาดเล็ก โรงเรียนขนาดกลาง โรงเรียนขนาดใหญ่ และโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ (๒) โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ได้แก่ โรงเรียนขนาดเล็ก โรงเรียนขนาดกลาง โรงเรียนขนาดใหญ่ และโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ ผู้ให้ข้อมูล คือ ผู้ให้ข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างสถานศึกษาเป็นรายโรงเรียน ได้แก่ ประธานกรรมการสถานศึกษา จำนวน ๑๖๙ คน ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน ๑๘๒ คน ครู ๒๔๑ คน และผู้ปกครองนักเรียน ของโรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง ๑๖๑ คน และผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาที่โรงเรียนกลุ่มตัวอย่าง ตั้งอยู่ ๑๕๓ คน จำนวน รวม ๙๐๖ คน จากแบบสอบถามที่ส่งไปทางไปรษณีย์ จำนวน ๑,๘๐๕ ฉบับ คิดเป็นร้อยละ ๕๐.๒๐ ผลการวิเคราะห์ข้อมูล ปรากฏตามตาราง ดังต่อไปนี้

ตารางที่ ๔.๑ ข้อมูลสถานภาพผู้ตอบแบบสอบถาม

ข้อมูลพื้นฐาน		
๑. ตำแหน่ง	จำนวน	ร้อยละ
ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา	๑๕๓	๑๖.๘๙
ประธานกรรมการสถานศึกษา	๑๖๙	๑๘.๖๕
ผู้อำนวยการสถานศึกษา	๑๘๒	๒๐.๐๙
ครู	๒๔๑	๒๖.๖๐
ประธานชมรม/ตัวแทนผู้ปกครองในสถานศึกษา	๑๖๑	๑๗.๗๗
รวม	๙๐๖	๑๐๐.๐๐
๒. ประสบการณ์ในตำแหน่ง		
น้อยกว่า ๕ ปี	๑๖๓	๒๔.๓๓
ตั้งแต่ ๕ - ๑๐ ปี	๑๘๒	๒๗.๑๖
มากกว่า ๑๐ ปี	๓๒๕	๔๘.๕๑
รวม	๖๗๐	๑๐๐.๐๐
๓. สังกัดสถานศึกษา		
ประถมศึกษา	๓๗๔	๗๒.๒๐
มัธยมศึกษา	๑๐๘	๒๐.๘๕
ทั้งประถมและมัธยม	๓๖	๖.๙๕
รวม	๕๑๘	๑๐๐.๐๐

จากตารางที่ ๔.๑ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่ประกอบด้วยผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประธานกรรมการสถานศึกษา ผู้อำนวยการสถานศึกษา ครูและประชาชน/ตัวแทนผู้ปกครอง มีสัดส่วนใกล้เคียงกัน คือ ร้อยละ ๑๗.๒๙ - ๒๕.๑๔ ส่วนใหญ่มีประสบการณ์ในการทำงานมากกว่า ๑๐ ปี (ร้อยละ ๔๘.๕๑) โดยสังกัดอยู่ในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามากที่สุด (ร้อยละ ๗๒.๒๐)

ตารางที่ ๔.๒ สภาพปัจจุบันของการบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

สภาพปัจจุบันของการบริหารจัดการ สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน		ระดับความเห็น		แปลผล	อันดับ
		ค่าเฉลี่ย	S.D.		
๑.	ความสามารถในการนำนโยบายไปปฏิบัติของเขตพื้นที่ การศึกษาและสถานศึกษา (1-5)	๓.๗๙	๐.๗๕	มาก	๑
๒.	ความสามารถในการบริหารและจัดการหลักสูตร (6-7)	๓.๖๕	๐.๗๘	มาก	๔
๓.	ศักยภาพและความสามารถของเขตพื้นที่การศึกษาในการ สนับสนุนการจัดการสถานศึกษา (8-13)	๓.๕๗	๐.๘๑	มาก	๕
๔.	ความพร้อมในด้านต่างๆ ของสถานศึกษา (14-15)	๓.๓๔	๐.๗๘	มาก	๖
๕.	ความรู้ ความสามารถของคณะกรรมการสถานศึกษาและ ผู้บริหารสถานศึกษา (16-18)	๓.๗๖	๐.๗๓	มาก	๒
๖.	ศักยภาพและความสามารถของครูในการจัดกระบวนการ เรียนรู้ของสถานศึกษา (19-24)	๓.๗๔	๐.๗๗	มาก	๓
รวม		๓.๖๔	๐.๗๗	มาก	

จากตารางที่ ๔.๒ สภาพปัจจุบันของการบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยภาพรวม ผู้ตอบแบบสอบถามมีความเห็นอยู่ในระดับมากเกือบทุกประเด็น พิจารณาตามลำดับความเห็นราย ประเด็น ดังนี้ ความสามารถในการนำนโยบายไปปฏิบัติของเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา (ค่าเฉลี่ย = ๓.๗๙) ความรู้ ความสามารถของคณะกรรมการสถานศึกษาและและผู้บริหารสถานศึกษา (ค่าเฉลี่ย = ๓.๗๖) ศักยภาพและความสามารถของครูในการจัดกระบวนการเรียนรู้ของสถานศึกษา (ค่าเฉลี่ย = ๓.๗๔) ความสามารถในการบริหารและจัดการหลักสูตร (ค่าเฉลี่ย = ๓.๖๕) และศักยภาพ และความสามารถของเขตพื้นที่การศึกษาในการสนับสนุนการจัดการสถานศึกษา (ค่าเฉลี่ย = ๓.๕๗) ตามลำดับ ยกเว้นด้าน ความพร้อมในด้านต่างๆ ของสถานศึกษา ที่มีความเห็นว่ามีพร้อมอยู่ใน ระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย = ๓.๓๔)

ตารางที่ ๔.๓ การบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่พึงประสงค์ด้านนโยบายการศึกษาและการบริหารเขตพื้นที่การศึกษา

นโยบายการศึกษาและการบริหารเขตพื้นที่การศึกษาที่พึงประสงค์	ระดับความเห็น		แปลผล	อันดับ
	ค่าเฉลี่ย	S.D.		
๑.นโยบายการศึกษาไม่เปลี่ยนแปลงตามการเมือง	๓.๓๖	๐.๙๘	เห็นด้วยปานกลาง	๗
๒.ส่วนกลางสนับสนุนเฉพาะเชิงนโยบายและวิชาการ	๓.๙๘	๐.๘๑	เห็นด้วยมาก	๒
๓.ส่วนกลางกำหนดกรอบหลักสูตรกว้างๆ ส่วนรายละเอียดและสาระหลักสูตรใช้การมีส่วนร่วมของประชาชน	๓.๙๐	๐.๘๕	เห็นด้วยมาก	๔
๔.สาระหลักสูตรเน้นกลุ่มสาระและรากเหง้าของชาติ ความเป็นอาเซียน และสากล	๔.๐๗	๐.๗๘	เห็นด้วยมาก	๑
๕.ส่วนกลางสามารถแทรกแซงการบริหารของเขตพื้นที่ได้หากพบปัญหาและความจำเป็น	๓.๕๙	๐.๘๖	เห็นด้วยมาก	๖
๖.กรรมการเขตพื้นที่ควรมีหน้าที่บริหารจัดการด้วย	๓.๗๑	๐.๘๙	เห็นด้วยมาก	๕
๗.อ.ก.ค.ศ. เขตพื้นที่ควรมีบทบาทในการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา	๓.๙๒	๐.๙๐	เห็นด้วยมาก	๓
๘.ควรเปิดโอกาสให้บุคคลภายนอกเข้ามาเป็นผู้บริหารได้	๓.๑๑	๑.๒๑	เห็นด้วยปานกลาง	๘

จากตารางที่ ๔.๓ การบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่พึงประสงค์ด้านนโยบายและการบริหารเขตพื้นที่การศึกษา พบว่า ในภาพรวมกลุ่มตัวอย่างเห็นด้วยมากเกือบทุกระดับ โดยเฉพาะสาระหลักสูตรที่เน้นกลุ่มสาระหลักและเรื่องเรียนรู้รากเหง้าของชาติ รวมทั้งความเป็นอาเซียนและสากล (ค่าเฉลี่ย = ๔.๐๗) โดยส่วนกลางเพียงสนับสนุนเฉพาะนโยบายและงานวิชาการ (ค่าเฉลี่ย = ๓.๙๘) ส่วนการให้โอกาสบุคคลภายนอกที่ประสบความสำเร็จเข้ามาเป็นผู้บริหารเขตพื้นที่ได้มีความเห็นปานกลาง (ค่าเฉลี่ย = ๓.๑๑) เช่นเดียวกับการไม่เปลี่ยนนโยบายทางการเมือง (ค่าเฉลี่ย = ๓.๓๖)

ตารางที่ ๔.๔ การบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่พึงประสงค์ด้านครู

ครูและอัตราเงินเดือนของครูที่พึงประสงค์	ระดับความเห็น		แปลผล	อันดับ
	ค่าเฉลี่ย	S.D.		
๑.เลือกบุคคลจบปริญญาตรีสูงสุดมาเป็นครู	๓.๗๘	๑.๐๐	เห็นด้วยมาก	๒
๒.กำหนดอัตราเงินเดือนและเงินเพิ่มพิเศษเป็นวิชาชีพชั้นสูง	๔.๒๐	๐.๗๘	เห็นด้วยมาก	๑

จากตารางที่ ๔.๔ การบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่พึงประสงค์ด้านครู พบว่า กลุ่มตัวอย่างเห็นด้วยกับการที่โรงเรียนสามารถกำหนดอัตราเงินเดือน และเงินเพิ่มพิเศษเป็นวิชาชีพชั้นสูงอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = ๔.๒๐) สามารถเลือกบุคคลที่จบปริญญาตรีคะแนนสูงสุดมาเป็นครู (ค่าเฉลี่ย = ๓.๗๘) ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๕ การจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่พึงประสงค์ด้านความพร้อมในการจัดการศึกษา

ความพร้อมของสถานศึกษาที่พึงประสงค์	ระดับความเห็น		แปลผล	อันดับ
	ค่าเฉลี่ย	S.D.		
๑.ความรู้ความสามารถของกรรมการสถานศึกษา	๔.๒๖	๐.๗๘	เห็นด้วยมากที่สุด	๕
๒.คุณวุฒิ ความรู้ ความสามารถ ของผู้บริหารเป็นที่ยอมรับ	๔.๔๓	๐.๖๙	เห็นด้วยมากที่สุด	๑
๓.ครูมีคุณวุฒิ ความรู้ ความสามารถตรงตามวิชาที่สอน	๔.๓๘	๐.๗๑	เห็นด้วยมากที่สุด	๒
๔.ครูมีหน้าที่สอนและพัฒนาการเรียนการสอน	๔.๒๔	๐.๙๗	เห็นด้วยมากที่สุด	๖
๕.โรงเรียนสามารถกำหนดความต้องการและคัดเลือกครู	๔.๑๐	๐.๙๖	เห็นด้วยมาก	๑๑
๖.โรงเรียนมีเจ้าหน้าที่ธุรการ การเงิน และบัญชีสนับสนุน	๔.๒๙	๐.๘๙	เห็นด้วยมาก	๓
๗.มีทรัพยากรการศึกษาเพียงพอกับความต้องการ	๔.๑๑	๑.๐๔	เห็นด้วยมาก	๑๐
๘.ได้รับการสนับสนุนและพัฒนาวิชาการจากต้นสังกัดเสมอ	๔.๑๘	๐.๘๙	เห็นด้วยมาก	๘
๙.มีการจัดการความรู้เรื่องพัฒนาการเรียนการสอนต่อเนื่อง	๔.๒๓	๐.๘๔	เห็นด้วยมากที่สุด	๗
๑๐.มีสื่อและเทคโนโลยีทางการศึกษาเพียงพอและมีคุณภาพ	๔.๑๕	๐.๙๗	เห็นด้วยมาก	๙
๑๑.มีโครงสร้างพื้นฐานเพื่อสนับสนุนการจัดการเรียนการสอน	๔.๒๙	๐.๘๒	เห็นด้วยมากที่สุด	๓

จากตาราง ๔.๕ การจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่พึงประสงค์ด้านความพร้อมในการจัดการสถานศึกษา พบว่า ส่วนใหญ่เห็นด้วยมากที่สุดกับความพร้อมในด้านต่างๆที่สถานศึกษาควรมี โดยสถานศึกษาควรมีผู้บริหารที่มีวุฒิ ความรู้ ความสามารถเป็นที่ยอมรับสูงสุด (ค่าเฉลี่ย = ๔.๔๓) รองลงมาโรงเรียนควรมีเจ้าหน้าที่ธุรการ การเงิน และบัญชี สนับสนุนงานงานบริหาร (ค่าเฉลี่ย = ๔.๒๙) และมีโครงสร้างพื้นฐานเพื่อสนับสนุนการจัดการเรียนการสอน คือ การคมนาคมและไฟฟ้าเข้าถึง (ค่าเฉลี่ย = ๔.๒๙)

ตารางที่ ๔.๖ การบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่พึงประสงค์ด้านครู ผู้เรียน และการจัดการเรียนการสอน

ครู ผู้เรียน และการจัดการเรียนการสอน ที่พึงประสงค์	ระดับความเห็น		แปลผล	อันดับ
	ค่าเฉลี่ย	S.D.		
๑.ครูและผู้เรียนใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยเป็นสื่อในการเรียนการสอน	๔.๑๕	๐.๘๓	เห็นด้วยมาก	๖
๒.ผู้เรียนเป็นบุคคลที่สำคัญที่สุดที่ต้องจัดประสบการณ์ หลากหลาย สอดคล้องกับช่วงวัยและพัฒนาการของผู้เรียน	๔.๓๕	๐.๗๕	เห็นด้วยมากที่สุด	๓
๓.การจัดการเรียนรู้เป็นไปอย่างหลากหลายและจัดการเรียนรู้ จากการปฏิบัติ	๔.๒๗	๐.๗๖	เห็นด้วยมากที่สุด	๔
๔.เปิดโอกาสให้ผู้ปกครอง ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีความรู้ ความสามารถเข้ามาจัดการเรียนรู้	๔.๑๕	๐.๘๓	เห็นด้วยมาก	๖
๕.จัดการศึกษาโดยเน้นคุณธรรมนำการเรียนรู้	๔.๔๒	๐.๗๒	เห็นด้วยมากที่สุด	๑
๖.การประเมินผลมุ่งเน้นพัฒนาการของผู้เรียนให้มีคุณลักษณะ อันพึงประสงค์ด้วยวิธีการหลากหลาย	๔.๓๗	๐.๖๘	เห็นด้วยมากที่สุด	๒
๗.เปิดโอกาสให้ผู้ปกครองหรือชุมชนมีส่วนร่วมการประเมินผล หรือข้อมูลแก่ครู	๔.๑๗	๐.๗๘	เห็นด้วยมาก	๕

จากตารางที่ ๔.๖ การบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่พึงประสงค์ด้านครู ผู้เรียน และการจัดการเรียนการสอนในประเด็นต่างๆทุกประเด็นอยู่ในระดับเห็นด้วยมากและมากที่สุด โดยประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยของคะแนนสูงสุดและรองลงมา คือ การจัดการศึกษาโดยเน้นคุณธรรมนำการเรียนรู้ (ค่าเฉลี่ย

= ๔.๔๒) การประเมินผลมุ่งเน้นพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้วยวิธีการหลากหลาย (ค่าเฉลี่ย = ๔.๓๗) และเน้นผู้เรียนเป็นบุคคลสำคัญที่สุดที่ต้องจัดประสบการณ์หลากหลายให้สอดคล้องกับช่วงวัยและพัฒนาการของผู้เรียน (ค่าเฉลี่ย = ๔.๓๕) ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๗ ขนาดของสถานศึกษาที่เหมาะสมกับจำนวนนักเรียน ในเขตชนบททั่วไป

ขนาดของสถานศึกษาที่เหมาะสมกับจำนวนนักเรียน ในเขต ชนบททั่วไป		ระดับความเห็น		แปลผล	อันดับ
		ค่าเฉลี่ย	S.D.		
๑	ไม่เกิน ๕๐๐ คน	๔.๒๕	๐.๙๙	มากที่สุด	๑
๒	ตั้งแต่ ๕๐๐ คน – ๙๙๙ คน	๓.๙๒	๑.๐๑	มาก	๒
๓	ตั้งแต่ ๑,๐๐๐ คน – ๑,๔๙๙ คน	๓.๑๙	๑.๐๘	มาก	๓
๔	ตั้งแต่ ๑,๕๐๐ คน – ๒,๔๙๙ คน	๒.๕๘	๑.๑๓	น้อย	๔
๕	ตั้งแต่ ๒,๕๐๐ คน ขึ้นไปและไม่เกิน ๓,๕๐๐ คน	๒.๐๙	๑.๒๗	น้อย	๕

จากตารางที่ ๔.๗ ขนาดของสถานศึกษาที่เหมาะสมกับจำนวนนักเรียน ในชนบททั่วไป พบว่าควรมีขนาดไม่เกิน ๕๐๐ คน (ค่าเฉลี่ย = ๔.๒๕) มากที่สุด รองลงมา ตั้งแต่ ๕๐๐ คน – ๙๙๙ คน (ค่าเฉลี่ย = ๓.๙๒) และ ๑,๐๐๐ คน – ๑,๔๙๙ คน (ค่าเฉลี่ย = ๓.๑๙) ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๘ ขนาดของสถานศึกษาที่เหมาะสมกับจำนวนนักเรียน ในเขตเมือง

ขนาดของสถานศึกษาที่เหมาะสมกับจำนวนนักเรียน ในเขต เมือง		ระดับความเห็น		แปลผล	อันดับ
		ค่าเฉลี่ย	S.D.		
๑	ไม่เกิน ๕๐๐ คน	๒.๘๐	๑.๓๙	ปานกลาง	๕
๒	ตั้งแต่ ๕๐๐ คน – ๙๙๙ คน	๓.๕๘	๑.๑๓	มาก	๔
๓	ตั้งแต่ ๑,๐๐๐ คน – ๑,๔๙๙ คน	๓.๘๙	๑.๐๔	มาก	๑
๔	ตั้งแต่ ๑,๕๐๐ คน – ๒,๔๙๙ คน	๓.๘๑	๑.๑๑	มาก	๒
๕	ตั้งแต่ ๒,๕๐๐ คน ขึ้นไปและไม่เกิน ๓,๕๐๐ คน	๓.๖๓	๑.๓๔	มาก	๓

จากตารางที่ ๔.๘ ขนาดของสถานศึกษาที่เหมาะสมกับจำนวนนักเรียน ในเขตเมือง พบว่าขนาดสถานศึกษาที่เหมาะสมกับจำนวนนักเรียน ในเขตเมือง ควรมีจำนวน ตั้งแต่ ๑,๐๐๐ คน – ๑,๔๙๙ คน (ค่าเฉลี่ย = ๓.๘๙) มากที่สุด รองลงมา ตั้งแต่ ๑,๕๐๐ คน – ๒,๔๙๙ คน (ค่าเฉลี่ย = ๓.๘๑) และ ตั้งแต่ ๒,๕๐๐ คน ขึ้นไป และไม่เกิน ๓,๕๐๐ คน (ค่าเฉลี่ย = ๓.๖๓) ตามลำดับ

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย
เรื่อง
รูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

.....

โรงเรียนที่สัมภาษณ์..... สังกัด สพ. / สพม..... เขต.....

อำเภอ..... จังหวัด

จำนวนนักเรียน..... คน จำนวนครู.....คน จำนวนบุคลากรอื่น.....คน

ขนาดของโรงเรียน เล็ก กลาง ใหญ่ ใหญ่พิเศษ

เปิดสอนชั้น.....

สถานศึกษามีโครงการพิเศษดังต่อไปนี้ (ระบุได้มากกว่า 1 ข้อ)

- โครงการพิเศษของ สพฐ.
- โครงการพิเศษของ สพ. , สพม.
- โครงการพิเศษของ สสส. , สสค. , สกว.
- โครงการพิเศษของหน่วยงานอื่นๆ (โปรดระบุ)
- อื่นๆ.....

ผู้ให้สัมภาษณ์ ชื่อ..... นามสกุล.....

ตำแหน่ง ประธานกรรมการ / กรรมการสถานศึกษา

- ผู้บริหารสถานศึกษา
- ครู / ตัวแทนครูในกรรมการสถานศึกษา
- ผู้ปกครอง / ประธานชมรมผู้ปกครอง

คุณวุฒิ ปริญญาตรี ปริญญาโท ปริญญาเอก

ผู้สัมภาษณ์ชื่อ..... นามสกุล.....

สัมภาษณ์โดย ตัวต่อตัว ทางโทรศัพท์ ทางอีเมล อื่นๆ

สัมภาษณ์เวลา..... เมื่อวันที่..... เดือน..... พ.ศ.....

ประเด็นการสัมภาษณ์

ที่	รายการ	ผลการสัมภาษณ์
๑	<p>นโยบายการบริหารจัดการศึกษา ที่ผ่านเป็นอย่างไร</p> <p>ส่งผลต่อการจัดการศึกษาของ โรงเรียนอย่างไร</p>	
	<p>ท่านต้องการเห็นนโยบายการ บริหารการจัดการศึกษาเป็น อย่างไร</p>	
๒	<p>สภาพการจัดการศึกษาที่เป็นอยู่ เป็นอย่างไร</p>	
	<p>- การจัด/ พัฒนาหลักสูตร</p>	
	<p>- การเรียนการสอน</p>	
	<p>- การวัดผลและประเมินผลการ เรียนรู้</p>	
	<p>- การนิเทศการเรียนการสอน</p>	
	<p>- การจัดงบประมาณ</p>	

ท	รายการ	ผลการสัมภาษณ์
	- ครูผู้สอน (คุณภาพ ปริมาณ พฤติกรรมการสอน)	
	- การบริหารงานบุคคล	
	- นักเรียน	
	- ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน	
๓	สภาพการจัดการศึกษาที่ต้องการให้เกิดขึ้น เป็นอย่างไร	
	- การจัด/ พัฒนาหลักสูตร	
	- การเรียนการสอน	
	- การวัดผลและประเมินผลการเรียนรู้	
	- การนิเทศการเรียนการสอน	
	- การจัดงบประมาณ	
	- ครูผู้สอน (คุณภาพ ปริมาณ พฤติกรรมการสอน)	
	- การบริหารงานบุคคล	

๓	รายการ	ผลการสัมภาษณ์
	- นักเรียน	
	- ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน	
๔	โรงเรียนมีความพร้อมเกี่ยวกับเรื่องต่อไปนี้ อย่างไร	
	- งบประมาณ	
	- ครู	
	- ความรู้	
	- เทคโนโลยี	
	- การจัดการ	
	- ฯลฯ	
๕	ขนาดของโรงเรียนมีความเหมาะสมกับการจัดการเรียนการสอน หรือไม่อย่างไร	
๖	ชุมชนมีส่วนร่วมให้การจัดการศึกษาของโรงเรียน อย่างไร	
	- เสนอความเห็น/ความต้องการ	

ที่	รายการ	ผลการสัมภาษณ์
	- ร่วมสนับสนุนเงิน	
	- ร่วมจัดกิจกรรมของโรงเรียน	
	- ร่วมจัดการเรียนการสอน	
	- ร่วมติดตามประเมินผล	
	- ฯลฯ	
๗	ท่านต้องการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมจัดการศึกษาอย่างไร	
๘	โดยภาพรวม การจัดการศึกษาที่เหมาะสมตามขนาด และความพร้อมของโรงเรียน ควรเป็นเช่นไร	
๙	กลยุทธ์ในการจัดการศึกษา เพื่อการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนควรเป็น(ทำ)อย่างไร	
๑๐	ข้อเสนอแนะอื่นๆในการบริหารจัดการสถานศึกษา (เพิ่มเติม) จากที่ให้ข้อมูลมาแล้ว	

ผลการศึกษารูปแบบบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

โรงเรียนบดินทร์เดชา (สิงห์ สิงหเสนี) ๔

ผลการศึกษารูปแบบบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนบดินทร์เดชา ๔ โดยได้ศึกษาจากเอกสาร การค้นคว้าทางอินเทอร์เน็ต และจากการสนทนากลุ่ม (Focus group) โดยได้รับความอนุเคราะห์จาก ผู้อำนวยการโรงเรียน ประธานคณะกรรมการสถานศึกษา ตัวแทนครู และตัวแทนผู้ปกครอง สรุปผลดังนี้

๑. บริบททั่วไป

โรงเรียนบดินทร์เดชา (สิงห์ สิงหเสนี) ๔ เป็นโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ จัดตั้งขึ้นเป็นสาขาของโรงเรียนบดินทร์เดชา (สิงห์ สิงหเสนี) เพื่อให้เป็นโรงเรียนที่มีคุณภาพตอบสนองต่อความต้องการของชุมชน รองรับนักเรียนในพื้นที่กรุงเทพมหานครตะวันออกและพื้นที่ใกล้เคียง โรงเรียนตั้งอยู่ในสนามกอล์ฟเพชรซิเดนท์คันทรีคลับ หมู่ที่ ๑ แขวงลำต้อยติ่ง เขตหนองจอก กรุงเทพมหานคร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต ๒ มีจำนวนนักเรียน ๒,๑๘๔ คน ครู ๗๘ คน และบุคลากร ๒๖ คน เป็นโรงเรียนขนาดใหญ่ เปิดสอนในระดับชั้น ม.๑-ม.๖

๒. นโยบายบริหารการจัดการศึกษา

การจัดการศึกษาได้แบ่งระดับการขับเคลื่อนเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ไว้ ๒ ระดับ คือ กระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ควบคุม กำหนดนโยบาย และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา สถานศึกษา เป็นระดับปฏิบัติที่นำนโยบายมาปฏิบัติ โรงเรียนได้ทำการศึกษาแนวนโยบายจากกระทรวงศึกษา นโยบายของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานและทำการวิเคราะห์ SWOT Analysis เพื่อเป็นเครื่องมือในการประเมินสถานการณ์ สภาพแวดล้อม บริบท จุดอ่อน จุดแข็ง แล้วจึงนำมากำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนา โดยมุ่งจัดกิจกรรมให้นักเรียน ครู และบุคลากรภายในโรงเรียนปฏิบัติให้เป็นวิถีชีวิตประจำวัน ด้วยยุทธศาสตร์โรงเรียน ๓ วิถี คือ วิถีการเรียนรู้ วิถีไทย และวิถีพอเพียง กลยุทธ์ ๖ ประการในการดำเนินยุทธศาสตร์โรงเรียน ๓ วิถี ได้แก่ (๑) กลยุทธ์การบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพด้วยกระบวนการเชิงระบบ (PDCA) เน้นกระบวนการมีส่วนร่วมในทุกกิจกรรม (๒) กลยุทธ์การจัดการเรียนการสอนเชิงบูรณาการ โดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ วัดและประเมินผลตามสภาพจริง (๓) กลยุทธ์การพัฒนาครู (๔) กลยุทธ์การพัฒนาสื่อเทคโนโลยี สร้างแหล่ง

เรียนรู้ด้วยสื่อเทคโนโลยีที่ทันสมัย พัฒนาระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ตในโรงเรียน (๕) กลยุทธ์การพัฒนาบรรยากาศสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการเรียนรู้ และ (๖) กลยุทธ์การสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน

ในโอกาสนี้ผู้บริหารและครูมีความเห็นว่า กระทรวงศึกษาธิการ ควรปรับโครงสร้างให้มีขนาดเล็กลง เพื่อให้เกิดความคล่องตัวในการบริหารจัดการ และลดการกระจุกตัวของบุคลากรที่อยู่ในส่วนกลาง เน้นการกระจายอำนาจไปสู่เขตพื้นที่ทางการศึกษาและสถานศึกษาอย่างแท้จริง โดยเฉพาะอำนาจในการโยกย้ายแต่งตั้งบุคลากรของหน่วยงานให้สอดคล้องกับความต้องการที่เป็นจริงและมีความรวดเร็ว จากที่กระทรวงศึกษาได้ออกนโยบายเรื่องเด็กนักเรียนสามารถไว้ผมยาวได้ ห้ามตีกเรียน และห้ามสั่งการบ้านเยอะ นโยบายประเภทนี้ไม่จำเป็นต้องออกคำสั่งมายังสถานศึกษา เพราะเรื่องเหล่านี้ สถานศึกษาควรจะมีอำนาจตัดสินใจได้เอง ดูตามความเหมาะสม ดูจากพฤติกรรมเด็ก หรือความต้องการของพ่อ-แม่ผู้ปกครอง เพราะสถานศึกษาก็จะมีกฎระเบียบประเภทนี้ไว้อยู่แล้ว

๓. สภาพการจัดการศึกษา / สภาพการจัดการศึกษาที่ต้องการ

๓.๑ ด้านวิชาการ

ในด้านการจัด / พัฒนาหลักสูตร โครงสร้างของหลักสูตร มีเนื้อหาสาระไม่สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง ตายตัว เนื้อหาสาระมากเกินไป เน้นทฤษฎี ขาดการปฏิบัติจริง ที่สำคัญขาดการบูรณาการเนื้อหาสาระให้เข้ากับกระบวนการประยุกต์ใช้ ผู้เรียนจึงมีพฤติกรรมการท่องเที่ยวเพื่อไปสอบ เพื่อการแข่งขันเข้าสู่สถานศึกษาที่มีชื่อเสียง ทางโรงเรียนจึงได้กำหนดยุทธศาสตร์โรงเรียน ๓ วิธี เพื่อเพิ่มศักยภาพโรงเรียนให้เป็นโรงเรียนคุณภาพ จัดทำหลักสูตรบูรณาการกับยุทธศาสตร์ ๓ วิธี คือ (๑) วิธีการเรียนรู้ จัดกิจกรรมและบรรยากาศที่ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดเวลา (๒) วิธีไทย จัดกิจกรรมส่งเสริมความเป็นคนไทย มีคุณธรรม จริยธรรม อนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมที่ดีงาม และ (๓) วิธีพอเพียง จัดกิจกรรมให้ครูและนักเรียนนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน สังเกตได้ว่ายุทธศาสตร์ ๓ วิธีจะมุ่งเน้นไปที่การปฏิบัติ มุ่งหวังให้เรียนรู้จากประสบการณ์

ดังนั้นสถานศึกษาจึงต้องจัดทำสาระในรายละเอียดเป็นรายปีหรือรายภาคให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาในชุมชน สังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมทั้งจัดให้สอดคล้องกับความสามารถ ความถนัด ความสนใจของผู้เรียนแต่ละกลุ่มเป้าหมายด้วย และมีการประสานสัมพันธ์และร่วมมือกับพ่อ-แม่ผู้ปกครองและบุคคลในชุมชนให้การพัฒนาคุณภาพการศึกษาเป็นไปอย่างต่อเนื่อง

ในด้านการจัดการเรียนการสอน สถานศึกษามุ่งเน้นการฝึกทักษะกระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้มาใช้ในการแก้ไขปัญหา จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง มีการเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ทั้งในและนอกสถานศึกษา ฝึกปฏิบัติการ ฝึก

ทักษะตามความสามารถของผู้เรียนให้ทำได้ คิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ กอปรกับการใช้กลยุทธ์การพัฒนาครูให้เรียนรู้การใช้สื่อ นวัตกรรม และมีระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ให้เป็นครูมืออาชีพที่มีกลยุทธ์และทักษะในการจัดการเรียนการสอนที่ส่งผลให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียน พร้อมทั้งใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน ให้ชุมชนร่วมพัฒนาและสนับสนุนการจัดการเรียนการสอน และจัดหลักสูตรที่เหมาะสมกับผู้เรียนและท้องถิ่น

ในด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ ผู้สอนเป็นผู้ประเมินผลตามจุดประสงค์ และเดินตามกรอบการประเมินอย่างครอบคลุมทุกกลุ่มสาระ มุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนให้บรรลุวัตถุประสงค์ ๓ ประการคือ เก่ง ดี มีสุข การจัดการเรียนการสอนจึงมุ่งไปที่การเรียนรู้ควบคู่การจัดการกิจกรรม ประเมินผลผู้เรียนจากสภาพความเป็นจริง วัดผลจากความรู้ ความเข้าใจ การนำไปใช้ ตัวชี้วัดความสามารถด้านวิชาการ (ความเก่ง) สามารถวัดได้จากผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนทั้ง ๘ กลุ่มสาระ ตัวชี้วัดความดี ใช้เกณฑ์การประเมินคุณลักษณะ ๘ ประการ และตัวชี้วัดความสุขของผู้เรียนที่ไม่สามารถวัดได้ในเชิงรูปธรรม แต่สามารถสังเกตได้จากปริมาณการขาดเรียนหรือมาสายมีน้อยมาก ทั้งที่ทางโรงเรียนมีอุปสรรคในด้านการคมนาคมไม่สะดวก แสดงถึงความสนใจใฝ่รู้ของผู้เรียน เด็กมีความสนใจเข้าร่วมในกิจกรรมของโรงเรียนเป็นอย่างดี สนุก มีความสุข ในการจัดนิทรรศการ กล้าพูด กล้าแสดงออก

๓.๒ ด้านงบประมาณ

การกระจายอำนาจการตัดสินใจในการจัดสรรงบประมาณยังกระจุกตัวอยู่ที่ส่วนกลาง สถานศึกษาไม่สามารถดำเนินการตัดสินใจตามความต้องการได้ ขาดความคล่องตัวในการบริหารจัดการ การจัดสรรงบประมาณจากภาครัฐยังไม่เพียงพอและทั่วถึง จัดสรรงบประมาณมาให้เท่ากันแต่ไม่ได้หมายความว่า จะเกิดความเท่าเทียม เงินอุดหนุนรายหัวไม่เพียงพอต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในแต่ละกลุ่มสาระ

๓.๓ ด้านการบริหารงานบุคคล

ในด้านการพัฒนาครูสู่มืออาชีพตามเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครู โรงเรียนได้กำหนดกลยุทธ์เพื่อพัฒนาการจัดการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ มุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และพัฒนาส่งเสริมอบรมเพื่อให้ครูมีวิทยฐานะ

ด้านการสรรหา คัดเลือก บุคลากร สถานศึกษาไม่มีอำนาจในการสรรหา แต่งตั้งครูหรือบุคลากรเอง จะต้องรอจากต้นสังกัดจัดหาครูมาให้ ซึ่งได้ครูที่มีคุณสมบัติไม่ตรงตามความต้องการของสถานศึกษา จำนวนครู บุคลากรเกิดเป็นกระแสไหลเข้า-ไหลออก และทำให้เกิดการขาดแคลนครู

ด้านจำนวนบุคลากร เมื่อไม่ได้รับการจัดสรรครู หรือบุคลากร ตามความเหมาะสมกับสถานศึกษาแล้วจึงทำให้ครูมีภาระงานเพิ่มขึ้น ครูต้องแบกรับภาระงานสอน งานการเงิน และงานธุรการ

ควบคู่กันไป ส่งผลให้ครูขาดโอกาสในการพัฒนาตน ขาดโอกาสในการแสวงหาความรู้เพิ่มเติมและไม่มีเวลาดูแลนักเรียน สร้างสรรค์ หรือสร้างนวัตกรรมการสอนใหม่ๆให้กับนักเรียนได้

สำหรับการประเมินวิทยฐานะครู ควรเปลี่ยนรูปแบบการประเมินผลงานครู จากการทำผลงานทางวิชาการที่เป็นเอกสาร เป็นการใช้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนเป็นเกณฑ์ในการเลื่อนวิทยฐานะ และลดภาระงานของครูที่นอกเหนือจากการสอน ให้ครูมีเวลาในการสอนอย่างเต็มที่

๓.๔ ด้านการบริหารงานทั่วไป

ในส่วนงานกำกับ ติดตาม ประเมินผล การรายงาน และการนิเทศนั้น ผู้บริหารสถานศึกษา จัดทำแผนปฏิบัติการ แจกแจงรายละเอียดขั้นตอน ระยะเวลา ตัวชี้วัด ผลผลิต ผลลัพธ์ ไว้อย่างชัดเจน เพื่อให้ครูสามารถนำไปปฏิบัติได้ กระบวนการนิเทศเปิดโอกาสให้ประธานกรรมการสถานศึกษาที่คัดเลือกมาจากชุมชน ได้มีส่วนร่วมในการนิเทศการเรียนการสอน การจัดกิจกรรมต่างๆของโรงเรียน

๔. ความพร้อมในการบริหารสถานศึกษา

โดยภาพรวม หากพิจารณาการบริหารจัดการสถานศึกษาจากปัจจัยภายในถือได้ว่า มีความพร้อมครอบคลุมทุกด้าน ทั้งทางด้านงบประมาณ ครูและบุคลากรทางการศึกษา ความรู้ เทคโนโลยี และการจัดการ ขาดเพียงแต่ปัจจัยภายนอกที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการ กล่าวคือ

๔.๑ งบประมาณ

ผู้บริหาร ครู และบุคลากร มีความรู้ ความเข้าใจ กฎเกณฑ์ข้อบังคับในการจัดสรรงบประมาณเป็นอย่างดี มีการฝึกพัฒนาทักษะการบริหารการเงิน การบัญชี การบริหารงบประมาณ เป็นไปตามระเบียบพัสดุ และการเงินของราชการ สามารถตรวจสอบได้ ชุมชนมีการสนับสนุนงบประมาณเพื่อการศึกษา เช่น สมทบทุนต่อเติมอาคารเรียน สมทบทุนเข้าร่วมโครงการต่างๆ เป็นต้น แต่ยังคงขาดความคล่องตัวในการจัดสรรงบประมาณ เพราะต้องรอรับการอนุมัติจากหน่วยงานต้นสังกัด ระยะเวลาในการดำเนินการขออนุมัติมีความล่าช้า

๔.๒ ครูและบุคลากรทางการศึกษา

ครูและบุคลากรมีความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์เหมาะสมกับการปฏิบัติงานตามหน้าที่ และพร้อมรับความรู้ที่ทันสมัย มีโอกาสได้รับการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง โรงเรียนมีการส่งเสริมการฝึกทักษะการใช้ภาษาต่างประเทศเพื่อการสื่อสารให้กับครูและบุคลากร และได้รับแรงเสริมทำให้มีขวัญและกำลังใจในการทำงาน แต่อัตราครูต่อนักเรียนไม่เป็นไปตามเกณฑ์ ครูในบางสาขาวิชาไม่เพียงพอต่อความต้องการ

๔.๓ ความรู้

สถานศึกษาได้มีการกำหนดมาตรฐานคุณภาพการศึกษาด้านผู้เรียน มุ่งเน้นให้ผู้เรียนแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง รักการเรียนรู้ และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง และมาตรฐานคุณภาพการศึกษาด้านการเรียนการสอน มุ่งเน้นการพัฒนาครูให้มีความรู้ เทคนิคการจัดการเรียนการสอน โดยวิธีการเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญเรียนรู้คู่การปฏิบัติ วัตถุประสงค์จากกิจกรรมหรือโครงการ ทั้งนี้ยังให้ความสำคัญกับชุมชน โดยเชิญผู้รู้ ปรมาจารย์ชาวบ้าน มาเป็นวิทยากรให้ความรู้แก่นักเรียน เป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างสถานศึกษากับชุมชน

๔.๔ เทคโนโลยี

สืบเนื่องจากโรงเรียนบดินทร์เดชา (สิงห์ สิงหเสนี) ๔ เป็นโรงเรียนขนาดใหญ่และได้จัดสรรงบประมาณไว้สำหรับสื่อและเทคโนโลยีทางการศึกษาอย่างเพียงพอ พัฒนาระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ตในโรงเรียนให้ได้รับบริการกันอย่างทั่วถึง นักเรียนสามารถนำนวัตกรรมและเทคโนโลยีมาใช้ในการกระบวนการเรียนรู้ได้อย่างคล่องแคล่ว

๔.๕ การจัดการ

แม้ว่าจะมีการบริหารงานตามภารกิจสถานศึกษาได้อย่างครบถ้วน ครอบคลุม แต่ก็ยังขาดอำนาจในการบริหารที่แท้จริง จึงยังไม่สามารถบริหารจัดการได้อย่างคล่องตัว ขาดความยืดหยุ่นในการบริหารจัดการ

๕. ขนาดของสถานศึกษาต่อความเหมาะสมในการจัดการเรียนการสอน

โรงเรียนตั้งอยู่บนเนื้อที่ ๑๐ ไร่ มีขนาดพื้นที่ใช้สอยที่เหมาะสมกับสิ่งปลูกสร้างอาคารเรียน อาคารประกอบ ห้องเรียนแยกตามกลุ่มสาระ ห้องบริการเทคโนโลยี ห้องปฏิบัติการ และอื่นๆ ทั้งนี้ จัดพื้นที่ไว้สำหรับแหล่งเรียนรู้ได้อย่างลงตัว เช่น ศาลาไทย แปลงเกษตร นาข้าว โรงเพาะเห็ด บ่อปลา เพื่อให้ผู้เรียนเรียนรู้ทักษะอย่างรอบด้าน เรียนรู้เชิงบูรณาการ

๖. การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการการศึกษา

โรงเรียนได้เล็งเห็นความสำคัญขอชุมชน จึงกำหนดยุทธศาสตร์การสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน ไว้ในแผนพัฒนาโรงเรียน ด้วยการพัฒนาชุมชนให้เป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ โรงเรียนมีหน้าที่ในการบริการวิชาการ อาคารสถานที่ให้แก่ชุมชน เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย เช่น คณะกรรมการสถานศึกษา คณะกรรมการเครือข่ายผู้ปกครอง คณะกรรมการสมาคมผู้ปกครองและครู องค์กรทางศาสนา องค์กรภาครัฐและเอกชน เพื่อพัฒนาการศึกษา การจัดการเรียนรู้ระหว่างโรงเรียนและชุมชน จัดหาแหล่งวิทยากรหรือแหล่งเรียนรู้ทั้งในและนอกโรงเรียน ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้

ได้ตลอดเวลา ตามความต้องการและความสนใจ ก่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง มีการจัดหลักสูตรที่เหมาะสมกับผู้เรียนและท้องถิ่น

ทั้งนี้คณะกรรมการสถานศึกษา ที่ได้รับคัดเลือกมาจากชุมชน มีบทบาทในการมีส่วนร่วมในการจัดการการศึกษาอย่างชัดเจน เช่น กำหนดเอกลักษณ์ นโยบาย แผนพัฒนา กำกับติดตามการดำเนินงาน ร่วมประชุมปรึกษาหารือ และระดมทรัพยากรช่วยเหลือสถานศึกษา

๗. กลยุทธ์ในการจัดการศึกษาเพื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียน

โรงเรียนได้ตระหนักถึงความสำคัญและความจำเป็นของการศึกษาที่กำลังเคลื่อนตัวเข้าสู่ประชาคมอาเซียน วิสัยทัศน์ของโรงเรียนในปีการศึกษา ๒๕๕๕ - ๒๕๕๘ ระบุไว้อย่างชัดเจนว่า ในวิถีแห่งความเป็นไทย โดยใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียง เคียงคู่ประชาคมอาเซียน ครูผู้สอนจะต้องมีการตื่นตัว มีความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับอาเซียนด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคม วัฒนธรรม รวมทั้งด้านการศึกษา ข้อมูลพื้นฐานทั้งหมดจะต้องเชื่อมโยงบูรณาการให้สอดรับเข้าหลักสูตรของโรงเรียนให้ได้ ปรากฏการณ์แรกในการก้าวสู่อาเซียนคือ ภาษาที่ใช้ในการสื่อสาร ดังนั้นโรงเรียนจึงจัดทำโครงการภาษาอาเซียน ให้ผู้เรียนเลือกเรียนตามความสนใจ เช่น ภาษาจีน ภาษาฟิลิปปินส์ และภาษาจีน เป็นต้น โดยจ้างครูเจ้าของภาษามาสอน

๘. ข้อเสนอแนะอื่นๆในการบริหารจัดการสถานศึกษา

การกระจายอำนาจยังไม่เกิดขึ้นอย่างแท้จริงทั้งในด้านวิชาการ งบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารทั่วไป ขาดความความเป็นเอกภาพด้านนโยบายและมีความหลากหลายในทางปฏิบัติ มีมาตรฐานและทิศทางในการจัดการศึกษาเหมือนกัน ควรเปิดโอกาสให้แต่ละท้องถิ่นเลือกวิธีดำเนินการที่หลากหลายได้ด้วยตนเอง ควรใช้หลักการกระจายอำนาจทางการศึกษาโดยยึดหลักการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง อย่างเป็นรูปธรรม เป็นการเปิดโอกาสให้บุคคล ชุมชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ทั้งนี้เพื่อที่จะระดมทรัพยากรจากทุกส่วนของสังคมเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา และเป็นการกระจายโอกาสทางการศึกษาให้แก่ชุมชนท้องถิ่นอย่างทั่วถึง ส่วนกลางควรกำหนดนโยบาย ให้คำปรึกษาแนะนำ ตรวจสอบมาตรฐาน ติดตามและประเมินผลการดำเนินงานเท่านั้น

จุดเด่นของการบริหารสถานศึกษา

๑. จัดทำแผนพัฒนาและแผนปฏิบัติการของสถานศึกษา กำหนดวิสัยทัศน์และยุทธศาสตร์การ พัฒนาไว้อย่างชัดเจน จัดทำแผนพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ด้านการเรียนการสอน ด้านการบริหารจัดการ สถานศึกษา และด้านการพัฒนาชุมชน เพื่อให้ครูและบุคลากรทราบทิศทางการพัฒนาให้ไปในทิศทาง เดียวกัน ทั้งนี้บริหารงานโดยยึดหลักการกระจายอำนาจให้ครูหรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องสามารถปฏิบัติได้ตาม อำนาจหน้าที่ของตน

๒. คณะผู้บริหารและครูมีความสามารถในการบริหารจัดการ มีความสามารถรอบรู้ในงานที่ รับผิดชอบในภาพรวมของสถานศึกษาเป็นอย่างดี คณะกรรมการสถานศึกษามีความรู้ ความสามารถจาก หลายสาขาอาชีพ ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการด้านวิชาการ งบประมาณ บุคลากร และ บริหารงานทั่วไป และได้ให้การสนับสนุนด้านงบประมาณสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง

๓. ด้านการบริหารจัดการการศึกษา จัดระบบบริหารการศึกษาโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน มีการ กระจายอำนาจ ผู้บริหารสถานศึกษามีภาวะความเป็นผู้นำ มีการจัดโครงสร้างองค์การบริหารอย่าง เป็นระบบ สถานศึกษาใช้ระบบประกันคุณภาพทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา

๔. การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ คณะกรรมการ สถานศึกษาเป็นผู้มีประสบการณ์ในหลากหลายอาชีพ มีส่วนร่วมในการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนที่ เหมาะสม

๕. จัดแหล่งเรียนรู้ วิทยากร จากหน่วยงานภายในและภายนอกสถานศึกษาไว้อย่างเพียงพอ ส่งเสริมและบูรณาการการเรียนรู้เข้าไปในหลักสูตรทุกกลุ่มสาระ ฝึกการเรียนรู้ ฝึกประสบการณ์ ฝึก อาชีพ เน้นการเรียนรู้ควบคู่กับการปฏิบัติ

ข้อสังเกตในการบริหารสถานศึกษา

๑. ปัญหาคุณภาพการศึกษา ได้แก่ ครูแบกรับภาระงานเกินไป ภาระงานการสอน งานธุรการ งานการเงิน การจัดเตรียมเอกสารเพื่อรอรับการประเมินภายนอก เป็นต้น ครูจึงขาดโอกาสในการคิด เทคนิคและวิธีการสอน นวัตกรรมการสอน ที่ทันสมัยและเหมาะสมกับผู้เรียน

๒. ปัญหาและอุปสรรคในการเดินทางมาเรียน การคมนาคมไม่สะดวก เนื่องจากทางเข้า สถานศึกษามีทางเดียว เสียค่าใช้จ่ายสูงในการเดินทางมาเรียน

ผลการศึกษารณีการบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

โรงเรียนบ้านดอนแรด (จินดาวิทยาคาร)

ผลการศึกษารณีรูปแบบบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนบ้านดอนแรด (จินดาวิทยาคาร) โดยได้ศึกษาจากเอกสาร การค้นคว้าทางอินเทอร์เน็ต และจากการสัมภาษณ์ โดยได้รับความอนุเคราะห์จาก ผู้อำนวยการโรงเรียน ประธานคณะกรรมการสถานศึกษา ตัวแทนครู และตัวแทนผู้ปกครอง สรุปผลดังนี้

๑. บริบททั่วไป

โรงเรียนบ้านดอนแรด (จินดาวิทยาคาร) ตั้งอยู่ที่หมู่ ๒ ตำบลดอนแรด อำเภอรัตนบุรี จังหวัดสุรินทร์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ประถมศึกษาสุรินทร์ เขต ๒ เป็นโรงเรียนขนาดกลาง มีจำนวนนักเรียนทั้งสิ้น ๑๙๘ คน จำนวนครู ๑๓ คน และบุคลากรอื่น ๒ คน เปิดสอนตั้งแต่ชั้นอนุบาลปีที่ ๑ - ประถมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนบ้านดอนแรดเคยเข้าร่วมโครงการพิเศษของ สพป.สุรินทร์ ในโครงการโรงเรียนแกนนำเด็กเรียนร่วม โรงเรียนแกนนำวิถีสู่อาชีพ โครงการพิเศษของ สสส.และ สสค. เช่น โครงการการเล่นบันไดสู่การเรียนรู้ภาษาไทย โครงการป้องกันภัยพิบัติจากธรรมชาติ และโครงการจากหน่วยงานอื่นๆ เช่น โครงการ 1 ช่วย 9 จาก สสค. โครงการเลี้ยงเป็ด โครงการปลูกแก้วมังกร โครงการเลี้ยงเห็ดฟางสนับสนุนโครงการอาหารกลางวัน และโครงการโรงเรียนบริบทสภาพแวดล้อมและปลอดภัยจากกรรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข เป็นต้น

๒. นโยบายบริหารจัดการการศึกษา

โรงเรียนได้นำนโยบายสู่การปฏิบัติครบทั้ง ๔ ด้านได้แก่ ด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ ด้านบุคลากร และด้านงานบริหารทั่วไป การจัดการเรียนการสอนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ จัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตรที่รัฐกำหนด ชุมชนเข้ามามีบทบาทในการจัดการศึกษามากขึ้น เกิดความมั่นใจและศรัทธาการจัดการเรียนการสอนของทางโรงเรียน ในด้านบุคลากรเอง ครูก็ได้รับการพัฒนาด้านเทคนิคการสอนมากขึ้น โดยเปลี่ยนรูปแบบจากครูเป็นศูนย์กลางมาเป็นให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ให้ผู้เรียนเรียนรู้จากการปฏิบัติ ให้ผู้เรียนเป็นผู้ตั้งคำถามและค้นหาคำตอบด้วยตนเอง ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตัวผู้เรียน ครู และผู้ปกครองเป็นอย่างมากที่มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาที่เหมาะสมร่วมกัน

ในด้านความต้องการเกี่ยวกับนโยบายบริหารการศึกษาเป็นไปอย่างไร ผู้ให้สัมภาษณ์ทั้งหมดต่างเห็นตรงกันว่า ควรกระจายอำนาจการบริหารสู่สถานศึกษามากขึ้นเพื่อความคล่องตัวในการบริหารจัดการ และที่สำคัญการเปลี่ยนรัฐมนตรีกระทรวงศึกษาธิการบ่อยครั้ง ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงนโยบายและผู้รับสนองนโยบาย การจัดการศึกษาจึงไม่ต่อเนื่องขาดความเป็นเอกภาพในเชิงบริหาร อีกประการหนึ่งคือจำนวนสาระที่จัดการสอนมีมากเกินไป ทำให้ผู้เรียนใช้เวลาเรียนมากเกินไป ควรปรับหลักสูตรให้เป็นแบบ SBM คือ หลักการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน หรือตามความเหมาะสมของผู้เรียน เป็นต้น

๓. สภาพการจัดการศึกษา/สภาพการจัดการศึกษาที่ต้องการ

สภาพการจัดการศึกษาที่เป็นอยู่ในทัศนะของผู้บริหารโรงเรียน (ผอ.สมศรี หลงชิน) พบว่า ระบบการบริหารขาดความเป็นเอกเทศ ต้นสังกัดไม่ให้ความสำคัญในด้านกำกับ ติดตาม ศึกษานิเทศก์ในเขตพื้นที่ขาดการกำกับ ติดตาม แนะนำ ให้คำปรึกษา ลักษณะการดำเนินงานของศึกษานิเทศก์เพียงแค่อำนาจบงกชจากส่วนกลาง แต่ไม่ได้มีนโยบายที่รับมาปฏิบัติอย่างจริงจัง สำหรับสภาพการจัดการศึกษาที่ต้องการ ผู้ให้สัมภาษณ์ทุกคนมีความเห็นไปในทิศทางเดียวกันคือ นโยบายหรือทิศทางในการจัดการศึกษาไม่ควรเปลี่ยนแปลงบ่อย จนก่อให้เกิดความสับสนในการบริหารงาน และควรกระจายอำนาจสู่สถานศึกษาให้มากที่สุด

๓.๑ ด้านวิชาการ

ในการจัด / พัฒนาหลักสูตรขาดความต่อเนื่องและไม่สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง โดยให้สาเหตุว่า หลักสูตรที่นำมาใช้กับสถานศึกษาของไทยในปัจจุบันนั้นนำมาจากประเทศ โดยไม่ได้พัฒนาหรือปรับปรุงให้เหมาะสมกับความต้องการในการจัดการศึกษาของไทย เป็นการนำเอาหลักการจัดการศึกษาของต่างประเทศมาเป็นท่อนๆ แต่ขาดกระบวนการบูรณาการให้เข้ากับการจัดการเรียนการสอนของไทย โดยเฉพาะวิชาภาษาอังกฤษ ควรให้ความสำคัญกับชุมชน โดยให้ชุมชน หรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา จัดทำหลักสูตรท้องถิ่นโดยครูภูมิปัญญา และบูรณาการหลักสูตรท้องถิ่นให้สอดคล้องกับสาระการเรียนรู้ในทุกระดับชั้น

ในด้านการจัดการเรียนการสอน มุ่งเน้นการพัฒนาครูผู้สอนให้มีความรู้ ความสามารถ ทักษะ และให้อำนาจแก่ครูผู้สอนให้มีอิสระในการจัดการเรียนการสอนที่เหมาะสม ยืดหยุ่นต่อความต้องการของผู้เรียน เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เน้นการฝึกปฏิบัติ ผู้บริหารส่งเสริมและสนับสนุนสื่อ

เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างกว้างขวาง ทันสมัย ทันต่อเหตุการณ์ ในปัจจุบัน ทั้งนี้ผู้บริหารสนับสนุนให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอนได้อีกทางหนึ่ง

การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ ดำเนินการวัดและการประเมินผลตามเกณฑ์ที่กำหนดครอบคลุมทุกกลุ่มสาระและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของแต่ละรายวิชา ปรากฏว่าไม่มีนักเรียนตกชั้น ตัวชี้วัดที่สำคัญคือคะแนนในการสอบ O-Net พบว่า นักเรียนโรงเรียนบ้านดอนแรด ในระดับประถมศึกษาปีที่ ๖ ปีการศึกษา ๒๕๕๔ คะแนนเพิ่มขึ้น ๗.๐๒ คะแนน จากปีการศึกษา ๒๕๕๓ คะแนนการสอบ NT (National Test) พบว่า ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ ๓ ปีการศึกษา ๒๕๕๔ คะแนนเพิ่มขึ้น ๙.๑๐ คะแนนเมื่อเทียบกับปีการศึกษา ๒๕๕๓ นักเรียนได้รับคัดเลือกให้เป็นตัวแทนแข่งขันด้านวิชาการในระดับภาคถึง ๖ ปีติดต่อกัน และนักเรียนมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ๘ ประการอยู่ในระดับดีมาก การวัดและการประเมินผลการเรียนรู้นั้นจะต้องทำเพื่อพัฒนาศักยภาพผู้เรียน มิใช่เพื่อการตรวจหรือการประเมินจากแหล่งภายนอก

๓.๒ ด้านงบประมาณ

สถานศึกษายังขาดอำนาจในการจัดสรรงบประมาณ อำนาจในการจัดสรรงบประมาณยังอยู่ที่เขตพื้นที่ต้นสังกัด จึงขาดความคล่องตัวในการจัดซื้อจัดจ้าง สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ควรให้ความสำคัญในระดับชั้นอนุบาล โดยการปรับเพิ่มงบรายหัวให้เป็น ๔,๐๐๐ บาท ในระดับชั้นประถมศึกษา ๓,๕๐๐ บาท ระดับมัธยมต้น ๓,๐๐๐ บาท และในระดับมัธยมปลาย ๒,๕๐๐ บาท โดยมองว่าการส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ตั้งแต่วัยเด็กนั้นเป็นจุดเริ่มต้นการเรียนรู้ ดังนั้นเด็กในระดับชั้นอนุบาลควรที่จะได้รับทุนสนับสนุนค่าเล่าเรียนมากกว่าในระดับชั้นอื่นๆ นอกจากนั้น ควรจัดทำฐานข้อมูลแสดงรายรับ รายจ่าย ให้เป็นระบบ เพื่อให้เกิดความโปร่งใสและสามารถตรวจสอบได้ และต้นสังกัดควรมอบอำนาจในการบริหารจัดการงบประมาณให้สถานศึกษาสามารถจัดการได้ด้วยตนเอง เพื่อให้มีความคล่องตัวสอดคล้องกับบริบทของโรงเรียนมากที่สุด

๓.๓ ด้านการบริหารงานบุคคล

ในด้านการบริหารงานบุคคล อำนาจยังคงอยู่ที่ต้นสังกัด ผู้บริหารสถานศึกษาหรือกรรมการบริหารสถานศึกษาไม่มีอำนาจเด็ดขาดในการสรรหา คัดเลือก หรือจ้างครูที่เหมาะสมกับความต้องการได้ สถานศึกษาจึงได้ครูที่มีความรู้ต่ำกว่าเกณฑ์ เกิดเกณฑ์ ได้ครูที่ไม่ตรงตามวุฒิ และเกิดภาวะขาดแคลนครูในที่สุด ดังนั้นหน่วยงานต้นสังกัดควรกระจายอำนาจในการสรรหา คัดเลือก ครู บุคลากร

มายังสถานศึกษา เพื่อให้ได้ครูหรือบุคลากรที่มีความพร้อมและเหมาะสมกับความต้องการของสถานศึกษามากที่สุด

๓.๔ ด้านการบริหารงานทั่วไป

ผู้บริหารสถานศึกษาให้ความสำคัญด้านการนิเทศการเรียนการสอนและมีความสามารถในการนิเทศเป็นอย่างดี มีการจัดทำปฏิทินควบคุม กำกับ ติดตาม นิเทศบุคลากรอย่างต่อเนื่อง โดยใช้วิธีการแนะนำ ให้คำปรึกษามากกว่าการตำหนิ ประเด็นที่ผู้บริหารสถานศึกษาทำการนิเทศครูในโรงเรียนคือเรื่องแผนการจัดการเรียนการสอน กระบวนการจัดกิจกรรมและสื่อที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอน ส่งผลให้การจัดกิจกรรมการเรียนเกิดประสิทธิภาพ กรรมการสถานศึกษาเองก็มีบทบาทในการนิเทศติดตาม ดูแลการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครูด้วย โดยจัดตั้งเป็นคณะนิเทศการเรียนการสอนของครู

๔. ความพร้อมในการบริหารสถานศึกษา

โดยภาพรวมโรงเรียนบ้านดอนแรดร้อยละ 80 มีความพร้อมในการบริหารจัดการสถานศึกษาครอบคลุมทุกด้าน ทั้งทางด้านงบประมาณ ครูและบุคลากรทางการศึกษา ความรู้ เทคโนโลยี และการจัดการ กล่าวคือ

๔.๑ งบประมาณ

ผู้บริหาร ครู และบุคลากรมีความรู้ ความเข้าใจ ในกฎระเบียบของการจัดสรรงบประมาณ โดยใช้แนวทางการดำเนินงานอย่างมีส่วนร่วม โปร่งใส ตรวจสอบได้

๔.๒ ครูและบุคลากรทางการศึกษา

ส่วนใหญ่เป็นครูที่มากด้วยประสบการณ์ในการสอน มีความรู้ มีความเชี่ยวชาญ ชำนาญ การไม่น้อยกว่า ๒๕ ปี มีการแสวงหาความรู้เพื่อพัฒนาตนเองและเพิ่มศักยภาพในการสอนอย่างต่อเนื่อง และเพื่อให้เกิดความก้าวหน้าในหน้าที่การงานของตนเอง สำหรับครูธุรการของโรงเรียนให้ดูตามความเหมาะสมกับสภาพของโรงเรียน แต่สำหรับโรงเรียนบ้านดอนแรด ซึ่งเป็นโรงเรียนขนาดกลางนั้นจัดสรรครูธุรการ ๑ คนก็เพียงพอ โดยเลือกรับในระดับวุฒิ ปวช. เพื่อให้เหมาะสมต่อค่าตอบแทนที่ไม่มาก และที่สำคัญเปิดโอกาสให้ครูภูมิปัญญา หรือปราชญ์ชาวบ้านมาทำหน้าที่ในการสอนเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น

๔.๓ ความรู้

โรงเรียนบ้านดอนแรด จะมุ่งเน้นประเด็นเกี่ยวกับความรู้ไปที่การส่งเสริมทักษะความรู้ของครูเป็นหลัก เน้นการฝึกอบรมให้ครูมีความรู้ ความสามารถ ทักษะ และเทคนิคในการจัดการเรียนการสอนให้เกิดประสิทธิภาพต่อผู้เรียนให้เกิดประโยชน์สูงสุด ดังนั้นกระบวนการและวิธีการจัดการเรียนการสอนคือเน้นการเรียนรู้สู่ภาคการปฏิบัติ

๔.๔ เทคโนโลยี

อันเนื่องมาจากโรงเรียนบ้านดอนแรดเป็นโรงเรียนที่อยู่ในเขตพื้นที่ชนบท และเป็นโรงเรียนขนาดกลาง จึงส่งผลให้ขาดความพร้อมในเรื่องของสัญญาณเครือข่ายไร้สาย (Wi-Fi) คุณภาพของสัญญาณไม่เอื้ออำนวยต่อการใช้งาน ส่งผลต่อการสืบค้นข้อมูล การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผ่านทางระบบอินเทอร์เน็ตเกิดความล่าช้า ไม่ทันต่อการใช้งาน เป็นอุปสรรคต่อการแสวงหาความรู้

๔.๕ การจัดการ

ขาดอำนาจในการบริหารที่แท้จริง ผู้บริหารสถานศึกษาจึงไม่มีอำนาจในการบริหารจัดการสถานศึกษาได้โดยตรง ขาดเอกภาพในเชิงบริหารจัดการ

๕. ขนาดของสถานศึกษาต่อความเหมาะสมในการจัดการเรียนการสอน

ในด้านอาคารสถานที่ แหล่งเรียนรู้ สภาพแวดล้อม มีความเหมาะสมในการจัดการเรียนการสอนเป็นอย่างยิ่ง มีขนาดพื้นที่ที่เหมาะสมเพียงพอที่จะใช้สอยเพื่อพัฒนาผู้เรียน มีโครงสร้างพื้นฐานเหมาะสมต่อการใช้สอยประโยชน์ เช่น มีน้ำดื่ม น้ำใช้เพียงพอสำหรับนักเรียน มีระบบไฟฟ้าที่สามารถรองรับการจัดการเรียนการสอนได้อย่างเพียงพอและเหมาะสม มีห้องน้ำห้องส้วมเพียงพอสำหรับนักเรียน มีห้องสมุดที่มีสื่อการเรียนการสอนเพียงพอต่อการแสวงหาความรู้เพิ่มเติม มีอาคารเรียน อาคารประกอบ ห้องเรียน ห้องปฏิบัติการ ห้องบริการเพียงพอเหมาะสมกับการใช้สอยของนักเรียน รวมทั้งมีพื้นที่ในการจัดกิจกรรมกีฬาและพักผ่อนในโรงเรียนอย่างเพียงพอและเหมาะสม

๖. การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการการศึกษา

โรงเรียนบ้านดอนแรด (จินดาวิทยาคาร) มีการจัดการศึกษาร่วมกับชุมชน โดยการ คัดเลือกแต่งตั้งคณะกรรมการบริหารสถานศึกษาจากภาคชุมชน ให้ความสำคัญกับผู้ปกครองเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในการจัดการกำหนดนโยบายของโรงเรียน การจัดแผนการเรียนการสอน มีส่วนร่วมในการเสนอความ

คิดเห็น และมีบทบาทสำคัญในการกำกับ และติดตามการจัดการเรียนของทางโรงเรียนอย่างต่อเนื่องด้วยความเอาใจใส่ ในด้านงบประมาณในปี ๒๕๕๐ มีการระดมทรัพยากร จัดทำผ้าป่าทางการศึกษาจนสามารถรวบรวมเงินอุดหนุนได้ ๗๖๐,๐๐๐ บาท และในปี ๒๕๕๔ มีเงินรายได้จากการทอดผ้าป่าจำนวน ๑,๐๔๐,๐๐๐ บาท จะเห็นได้ว่า ชุมชนเล็งเห็นความสำคัญและให้การสนับสนุนงบประมาณเพื่อการศึกษาเป็นอย่างยิ่ง

๗. กลยุทธ์ในการจัดการศึกษาเพื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียน

นำยุทธศาสตร์ ๘ ประการที่รัฐกำหนด เพื่อเตรียมการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ประกอบไปด้วย ยุทธศาสตร์ที่ ๑ การเสริมสร้างความสามารถในการแข่งขันของสินค้า บริการ การค้าและการลงทุน ยุทธศาสตร์ที่ ๒ การพัฒนาคุณภาพชีวิตและการคุ้มครองทางสังคม ยุทธศาสตร์ที่ ๓ การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและโลจิสติกส์ เพื่อให้โครงสร้างพื้นฐาน ยุทธศาสตร์ที่ ๔ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เพื่อให้มีมาตรฐานการศึกษาอาเซียน ยุทธศาสตร์ที่ ๕ การพัฒนากฎหมายและกฎระเบียบ เพื่ออำนวยความสะดวกด้านการค้า การลงทุน ยุทธศาสตร์ที่ ๖ การสร้างความรู้ ความเข้าใจและความตระหนักถึงความสำคัญของอาเซียน ยุทธศาสตร์ที่ ๗ การเสริมสร้างความมั่นคง เน้นสร้างความร่วมมือ สร้างพันธมิตร และยุทธศาสตร์ที่ ๘ การเพิ่มศักยภาพของเมืองเพื่อเชื่อมโยงโอกาสจากอาเซียน มาประชุมหารือร่วมกับคณะกรรมการสถานศึกษา ครู ผู้ปกครอง และชุมชนเกี่ยวกับการจัดทำรวบรวมข้อมูล ประวัติประชาคมอาเซียน ฯ เพื่อให้สามารถบูรณาการให้เข้ากับหลักสูตรการเรียนการสอนได้ในทุกระดับชั้น จัดการเรียนการสอนที่สอดแทรกความรู้เรื่องอาเซียนไว้ในทุกกลุ่มสาระ โดยเฉพาะกลุ่มสาระสังคมศึกษาและวัฒนธรรม ที่สำคัญคือมีการจัดอบรมครู บุคลากร เพื่อให้มีความรู้เกี่ยวกับอาเซียน

๘. ข้อเสนอแนะอื่นๆในการบริหารจัดการสถานศึกษา

การจัดทำแผนหรือนโยบาย หรือรูปแบบการจัดการสถานศึกษาควรศึกษาสภาพและความสำคัญของปัญหา ให้เห็นในเชิงประจักษ์ และเป็นรูปธรรมชัดเจน ก่อนที่จะนำมาใช้ในการปฏิบัติจริง เพื่อให้เกิดผลกระทบต่อระบบการจัดการศึกษาในด้านลบน้อยที่สุด การประเมินวิทยฐานะครู ควรยกเลิกการทำผลงานด้านเอกสารวิชาการ เพราะไม่ได้เห็นถึงการปฏิบัติงานจริง ควรใช้กระบวนการกำกับ และติดตามการทำงานอย่างใกล้ชิด ต่อเนื่อง จึงจะพิสูจน์การปฏิบัติงานที่แท้จริงได้

โดยภาพรวม จากการวิเคราะห์บทสัมภาษณ์รูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษา ทั้งทางด้านนโยบาย การนำนโยบายลงสู่การปฏิบัติ สภาพการจัดการสถานศึกษา สภาพการจัดการสถานศึกษาที่

ต้องการ ปัจจัยที่มีผลต่อความพร้อมในการจัดการการศึกษา และการมีส่วนร่วมของชุมชน กล่าวโดยสรุป ได้ดังนี้

จุดเด่นของการบริหารจัดการสถานศึกษา

๑. ผู้บริหารสามารถถ่ายทอดนโยบายมาสู่ผู้ปฏิบัติได้ สามารถจัดระดับความสำคัญของนโยบายหลัก และนโยบายรองแล้วนำมาปรับเป็นกลยุทธ์ในการดำเนินงานในสถานศึกษา ให้เกิดความคล่องตัวและมีประสิทธิภาพในเชิงบริหาร โครงสร้างการบริหารจัดการของโรงเรียนมีความสัมพันธ์สอดคล้องกับการถ่ายทอดนโยบายตามระดับการบังคับบัญชา สังเกตได้จากโรงเรียนบ้านดอนแรดเป็นโรงเรียนขนาดกลาง โครงสร้างการบริหารมีลักษณะสายการบังคับบัญชาสั้น กระชับ ประกอบกับมีบทบาทและภารกิจไม่มากเท่าโรงเรียนขนาดใหญ่ จึงสามารถแปลงนโยบายเป็นแผนและลงสู่การปฏิบัติได้ทันที
๒. สภาพการจัดการสถานศึกษา ทั้งทางด้านหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ครูมีการพัฒนาเทคนิคและวิธีการจัดการเรียนการสอนผ่านกิจกรรม ผ่านประสบการณ์จากการปฏิบัติ อีกทั้งบูรณาการหลักสูตรท้องถิ่นเข้ากับหลักสูตรแกนกลางตามความเหมาะสมกับบริบทของโรงเรียน ส่งผลให้ผู้เรียนเกิดความรู้เป็นองค์รวม และสนับสนุนให้ชุมชน หรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา เน้นการทำงานร่วมกับเป็นภาคีเครือข่าย ถือได้ว่าเป็นการกระจายอำนาจการจัดการศึกษาลงสู่ภาคประชาชนอย่างแท้จริง
๓. ผู้บริหาร ครู และบุคลากร มีความพร้อมในการบริหารจัดการสถานศึกษาเป็นอย่างดีสำหรับปัจจัยภายใน ผู้บริหารและครูเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ ในการบริหารจัดการ หรือในการจัดการเรียนการสอน เนื่องจากเป็นผู้มากด้วยประสบการณ์ ความพร้อมทางด้านงบประมาณสถานศึกษา มีความสามารถที่จะหาเงินอุดหนุนการศึกษาจากองค์กรภายนอกได้เป็นจำนวนมากจากการทอดผ้าป่าการศึกษา ในด้านขนาดของโรงเรียนต่อจำนวนนักเรียน อาคาร สถานที่ๆส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ มีสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนการสอนเหมาะสมตามบริบทของชุมชน
๔. การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการการศึกษา ตั้งแต่ร่วมเสนอแนะแนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การกำกับ ติดตาม ประเมินผลการเรียนการสอน มีส่วนร่วมในการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา จนเกิดรูปแบบการจัดการศึกษาที่เหมาะสมกับความต้องการ แสดงให้เห็นถึง

การตระหนัก และเห็นถึงความสำคัญของการจัดการศึกษาเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อผู้เรียน หรือต่อ บุตร-หลานของตนเอง

จุดด้อยของการบริหารจัดการสถานศึกษา

๑. เนื่องจากยังมีการควบคุมอำนาจอยู่ที่ส่วนกลาง สถานศึกษาจึงไม่มีอำนาจเด็ดขาดในการ บริหารจัดการตามภารกิจหลักของสถานศึกษาได้ ไม่มีการกระจายอำนาจจากต้นสังกัดลงสู่สถานศึกษา อย่างแท้จริง

๒. การจัดสรรงบประมาณจากต้นสังกัดลงสู่สถานศึกษา สืบเนื่องมาจากผู้บริหารสถานศึกษา ยังไม่มีอำนาจเต็มตัวในการใช้งบประมาณ ส่งผลให้ไม่มีความคล่องตัวในการจัดซื้อจัดจ้างได้ตามความ เหมาะสม รวมทั้งขาดการจัดทำฐานข้อมูลรายรับ – รายจ่ายที่เป็นระบบจากต้นสังกัด เพื่อให้ง่ายต่อการ ติดตามสถานะทางการเงินของสถานศึกษา และเพื่อให้เกิดความโปร่งใส สามารถตรวจสอบได้

๓. ครู และบุคลากรทางการศึกษา ได้ไม่ตรงกับความต้องการของสถานศึกษา เช่น ครูวุฒิต่ำกว่าเกณฑ์ เกินเกณฑ์ หรือได้ครูไม่ตรงวุฒิ จึงทำให้เกิดการไหลเวียนอัตรากำลังเข้า-ออก สถานศึกษาเร็ว มาก เกิดภาวะขาดแคลนครู ครูรับภาระงานหลายหน้าที่ เช่น ต้องรับภาระการสอนรวมทั้งงานธุรการ ควบคู่กันไป

๔. ความพร้อมทางด้านเทคโนโลยีทางการศึกษา ทั้งทางด้านความพร้อมของผู้ใช้ ผู้เรียน หรือ ด้านประสิทธิภาพของ Software / Hardware อยู่ในเกณฑ์ดี ขาดแต่ในส่วนของระบบสัญญาณที่ไม่ทั่วถึง ไม่พร้อมใช้งาน เสมือนเป็นการปิดกั้นโอกาสครู และผู้เรียนในการเข้าถึงเทคโนโลยีทางการศึกษา

แบบประเมินผล
รูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

.....

วัตถุประสงค์

เพื่อพิจารณาและเสนอแนะรูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่เหมาะสมกับขนาดและความพร้อม ตามโครงการวิจัยและพัฒนา เรื่อง รูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

วิธีการพิจารณา

ขอให้ที่สัมมนาพิจารณาเอกสารพร้อมทั้งแสดงความคิดเห็น และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับรูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามประเด็นดังต่อไปนี้

ที่	รายการ	ความเห็น		ข้อเสนอแนะ
		เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	
๑	รูปแบบ ที่ ๑ รูปแบบการบริหารจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วม			
	๑.๑ แนวคิด			
	๑.๒ หลักการ			
	๑.๓ วิธีการ			
	๑.๔ สารการเรียนรู้ที่มีส่วนร่วม			
	๑.๕ ขนาดสถานศึกษาที่เหมาะสมกับรูปแบบ			
	๑.๖ ข้อดีของรูปแบบ			
	๑.๗ ข้อจำกัดของรูปแบบ			
	๑.๘ เงื่อนไขของรูปแบบ			
๒	รูปแบบที่ ๒ รูปแบบการบริหารจัดการแบบเครือข่ายความร่วมมือ			
	๒.๑ แนวคิด			
	๒.๒ หลักการ			
	๒.๓ วิธีการ			
	๒.๔ ขนาดสถานศึกษาที่เหมาะสมกับรูปแบบ			
	๒.๕ ข้อดีของรูปแบบ			
	๒.๖ ข้อจำกัดของรูปแบบ			
	๒.๗ เงื่อนไขของรูปแบบ			
	๒.๘ การสนับสนุนจากเครือข่ายอื่น			

ที่	รายการ	ความเห็น		ข้อเสนอแนะ
		เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	
๓	รูปแบบที่ ๓ รูปแบบการบริหารจัดการแบบ พี่เลี้ยง			
	๓.๑ แนวคิด			
	๓.๒ หลักการ			
	๓.๓ วิธีการ			
	๓.๔ ขนาดของสถานศึกษาที่เหมาะสมกับรูปแบบ			
	๓.๕ ข้อดีของรูปแบบ			
	๓.๖ ข้อจำกัดของรูปแบบ			
	๓.๗ เงื่อนไขของรูปแบบ			
๔	รูปแบบที่ ๔ รูปแบบการบริหารจัดการแบบ แม่ข่ายและลูกข่าย			
	๔.๑ แนวคิด			
	๔.๒ หลักการ			
	๔.๓ วิธีการ			
	๔.๔ ขนาดของสถานศึกษาที่เหมาะสมกับรูปแบบ			
	๔.๕ ข้อดีของรูปแบบ			
	๔.๖ ข้อจำกัดของรูปแบบ			
	๔.๗ เงื่อนไขของรูปแบบ			
๕	รูปแบบที่ ๕ รูปแบบการบริหารจัดการ แบบอิสระ			
	๕.๑ แนวคิด			
	๕.๒ หลักการ			
	๕.๓ วิธีการ			
	๕.๔ ขนาดที่เหมาะสมกับรูปแบบ			
	๕.๕ ข้อดีของรูปแบบ			
	๕.๖ ข้อจำกัดของรูปแบบ			
	๕.๗ เงื่อนไขของรูปแบบ			

ที่	รายการ	ความเห็น		ข้อเสนอแนะ
		เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	
๖	รูปแบบที่ ๖ รูปแบบการบริหารจัดการโดยการจ้างองค์กรภายนอก (Outsource)			
	๖.๑ แนวคิด			
	๖.๒ หลักการ			
	๖.๓ วิธีการ			
	๖.๔ ขนาดที่เหมาะสมกับรูปแบบ			
	๖.๕ ข้อดีของรูปแบบ			
	๖.๖ ข้อจำกัดของรูปแบบ			
	๖.๗ เงื่อนไขของรูปแบบ			

ความเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิการประชุมระดมความคิดเห็นงานวิจัย
เรื่องรูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ของสภาการศึกษา
วันที่ ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๖
ณ ห้องประชุมเจ้าหลวง โรงแรมรอยัลล้านนา จังหวัดเชียงใหม่

๑.	นายสินอาจ ลำพูนพงศ์	ผอ.สพป.เชียงใหม่ เขต ๒
๒.	ดร.พิณสุดา สิริธรรังศรี	ผู้วิจัย
๓.	นายไพรัช ใหม่ชมภู	ประธาน อ.ก.ค.ศ. เชียงใหม่ เขต ๒
๔.	นางประภัสสร ไชยชนะใหญ่	ผู้ทรงคุณวุฒิใน อ.ก.ค.ศ. ด้านการศึกษา สพม. ๓๕
๕.	น.ส. ลำเดือน นามเทพ	ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการบริหารการศึกษา
๖.	นายวิทยา ปาอินทร์	รอง ผอ. สพป.ลำพูน เขต ๒
๗.	นายปราโมทย์ เลิศชิวกานต์	รอง ผอ. สพป.ลำพูน เขต ๖
๘.	นายพิชิตพล สุทธิสานนท์	ศึกษานิเทศก์ สพม.เขต ๓๔
๙.	นายประสิทธิ์ ภูมาศ	ศึกษานิเทศก์ สพป.ลำพูน เขต ๒
๑๐.	นายเล่ห์ ไทยเที่ยง	ผอ.โรงเรียนสวนบุญญโณปถัมภ์
๑๑.	นายไพบูลย์ พุทธวงศ์	ผอ.โรงเรียนอนุบาลเชียงใหม่
๑๒.	นางวิมล แก้วบุญเรือง	ครูโรงเรียนอมก๋อยวิทยาคม
๑๓.	นางกาญจนาภรณ์ ปัญญาโกญ	ครูโรงเรียนวัดช่างเคียน
๑๔.	นายสาธิต ปรัชญาอริยะกุล	ผู้ช่วยนักวิจัย
๑๕.	นางสาวอารีรัตน์ เคียงเจริญ	ผู้ช่วยนักวิจัย

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิ การประชุมระดมความคิดเห็นงานวิจัย
เรื่องรูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ของสภาการศึกษา

วันที่ ๑๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๖

ณ ห้องประชุมพิภูลทอง จังหวัดนราธิวาส

๑.	นายประเสริฐ แก้วเพ็ชร	อดีตรองเลขาธิการคณะกรรมการการอาชีวศึกษา
๒.	ดร.พิณสุดา สิริธรรังศรี	ผู้วิจัย
๓.	นายปริญญา เสนาวรานนท์	รอง ผอ. สพม. เขต ๑๕
๔.	นายอรรถสิทธิ์ รัตนแคล้ว	ผอ. สพป.นราธิวาส เขต ๑
๕.	นายสุพจน์ มณีรัตนไชย	รอง ผอ. สพป.นราธิวาส เขต ๒
๖.	นายนิพัฒน์ มณี	ผอ. สพป.นราธิวาส เขต ๓
๗.	นายบุญณรงค์ เรืองธนู	รอง ผอ. สพป.ปัตตานี เขต ๑
๘.	นายไกรเวช ธรฤทธิ	รอง ผอ. สพป.ปัตตานี เขต ๒
๙.	นายสัมฤทธิ์ ช่วยชม	รอง ผอ. สพป.ปัตตานี เขต ๓
๑๐.	นายอาดุลย์ พรหมแสง	ผอ. สพป. ยะลา เขต ๑
๑๑.	ว่าที่ร้อยตรีรินรินทร์ สาโร	ผอ. สพป. ยะลา เขต ๓
๑๒.	นายนิรัตน์ นราฤทธิพันธ์	ผอ.โรงเรียนเฉลิมพระเกียรติฯบางปอประชารักษ์
๑๓.	นายเสริมวิทย์ ปรียานิช	ผอ.โรงเรียนบาเจาะ
๑๔.	นายอัปเดตกอดอร์ อิบบรอฮิม	ผอ.โรงเรียนร่มเกล้า
๑๕.	นางสาวจิตรา มาบุญ	ผอ.โรงเรียนเรียงราชภานุอุปถัมภ์
๑๖.	นายนรินทร์ อุซึ้ง	ผอ.โรงเรียนศรีวารินทร์
๑๗.	นายเมธา สุเมธาวิวัฒน์	ผอ.โรงเรียนเวียงสุวรรณวิทยาคม
๑๘.	นายเจอะอามะ ฮูมี	รอง ผอ.โรงเรียนวังกะพ้อพิทยาคม
๑๙.	นายมะดิง ลอมา	ผอ.โรงเรียนไม้แก่นกิติวิทย
๒๐.	นายอัปเดตฮาลี แวดอเลาะ	ผอ.โรงเรียนสวนพระยาวิทยา
๒๑.	นายบัณฑิต สาและ	ผอ.โรงเรียนผดุงมาต

๒๒.	นายเพาซี ชาลี	ผอ.โรงเรียนบ้านริแง
๒๓.	นายศักดิ์ดา กัลยาภาณูจน์	ผอ.โรงเรียนบ้านบุแกะบือแต
๒๔.	นายกอเร็น เกษม	ผอ.โรงเรียนบ้านกาแย
๒๕.	นายชอบรี สาหะ	รองผอ.โรงเรียนบ้านไอรโซ
๒๖.	นายสะมะแอน วรรณาการ	ผอ.โรงเรียนบ้านกาเต็ง
๒๗.	นายสมพร สุมาลี	ผอ.โรงเรียนบ้านสาเมาะ
๒๘.	นายอดินันท์ ศรีสุวรรณพงศ์	ผอ.โรงเรียนชุมชนบ้านซากอ
๒๙.	นายการิม โต๊ะเฮ็ง	ผอ.โรงเรียนบ้านแยะ
๓๐.	นายมะนาเซร์ แมแล	ผอ.โรงเรียนบ้านลุโพบายะ
๓๑.	นายอิสหะ สะมาแต	ผอ.โรงเรียนบ้านกำปังปีแย
๓๒.	นายซุลกิปลีย์ กะนา	ผอ.โรงเรียนบ้านตันตาล
๓๓.	นายปลายฟ้า อมรัตน์กุล	ผอ.โรงเรียนบ้านจือแร
๓๔.	นายนิพนธ์ ชินไชยชนะ	ผอ.โรงเรียนบ้านกาหนัง
๓๕.	นายอับดุลอาซิ ดอเลาะ	ผอ.โรงเรียนบ้านสะโล
๓๖.	นายรำรี สะการา	ผอ.โรงเรียนคูซายอ
๓๗.	นายมะหะมะสุกรี ดอกอ	ผอ.โรงเรียนแมะแซ
๓๘.	นายซุฮัยมี ปาแจแจกะ	ผอ.โรงเรียนบ้านไกรอมี
๓๙.	นายมะหะมะรือเล ะฮะยือาแต	ผอ.โรงเรียนบ้านมะรือโอบอก
๔๐.	นางนิรูไอนี ะฮะยือเลาะ	รอง.ผอ.โรงเรียนสวนพระยา
๔๑.	นางสาวอารีรัตน์ เคียงเจริญ	ผู้ช่วยนักวิจัย

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิการประชุมระดมความคิดเห็นงานวิจัย
เรื่องรูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ของสภาการศึกษา

วันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๖

ณ ห้องประชุม ๓-๑ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต กรุงเทพมหานคร

๑.	รศ.ดร. วรากรณ์ สามโกเศศ	อธิการบดี มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต
๒.	ศ.ดร. บุญเสริม วิสกุล	อธิการบดีกิตติมคุณ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต
๓.	ศ.ดร. ไพฑูรย์ สินลารัตน์	คณบดีวิทยาลัยครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต
๔.	รศ.ดร. อุทัย บุญประเสริฐ	ที่ปรึกษา/ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการบริหารการศึกษา
๕.	รศ.ดร. กล้า ทองขาว	ที่ปรึกษา/ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการบริหารการศึกษา
๖.	ดร.พินสุดา สิริธรรังศรี	ผู้วิจัย
๗.	ผศ.ดร. สินธวา คามดิษฐ์	ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการบริหารการศึกษา
๘.	นายสมศักดิ์ ฮอดโท	(แทน) ผอ. เขตพื้นที่การศึกษา นนทบุรี เขต ๒
๙.	ดร.วาสนา วิสฤตภา	เลขานุการวิทยาลัยครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต
๑๐.	นายสมชาย พวงโต	ศึกษานิเทศก์ เขตพื้นที่การศึกษา สิงห์บุรี
๑๑.	นางวิภา ตันฑุลพงษ์	ศึกษานิเทศก์ เขตพื้นที่การศึกษา กรุงเทพมหานคร
๑๒.	ดร.สุภาวดี วงษ์สกุล	ผอ.โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย รังสิต
๑๓.	นางสุคนธา อรุณภู่	ผอ.โรงเรียนไตรมิตรวิทยาลัย
๑๔.	นายมงคล ชูวิฒนะ	ผอ.โรงเรียนบดินทรเดชา ๔
๑๕.	นางเดือนเพ็ญ อนันต์พัฒนกุล	ผอ.โรงเรียนวัดลำลูกบัว
๑๖.	นางนันทนิจ เทียงพูนโภาค	ผอ.โรงเรียนวัดเปรมประชากร
๑๗.	นางสอางค์ ตั่นไทย	ครูโรงเรียนบดินทรเดชา ๔
๑๘.	นายวีระชาติ วรรณชัย	ครูโรงเรียนวัดเปรมประชากร
๑๙.	นายพิเชษฐ์ ยิ่งตรง	ครูโรงเรียนป้อมนาคราชสวาทยานนท์
๒๐.	นางศิริกร สีนสม	ครูโรงเรียนเบญจมราชานุสรณ์

๒๑.	นายเกียรติศักดิ์ รักษาราช	ประธานกรรมการสถานศึกษา โรงเรียนบดินทรเดชา ๔
๒๒.	นายทรงพจน์ เอกนิติภูมิ	ตัวแทนผู้ปกครอง
๒๓.	นายสำราญ ชนวนวัน	ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการบริหารการศึกษา
๒๔.	นางสุธิดา ทับทิมทอง	ผอ.โรงเรียนวัดตาลเอน
๒๕.	นายวัชรินทร์ จงกลสถิต	รองคณบดีคณะทันตแพทยศาสตร์มหาวิทยาลัยรังสิต
๒๖.	นายสาธิต ปรัชญาอริยะกุล	ผู้ช่วยนักวิจัย
๒๗.	นางสาวอารีรัตน์ เคียงเจริญ	ผู้ช่วยนักวิจัย

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่ม
เรื่องรูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

๑. นายมงคล ชวงษ์วัฒนะ	ผู้อำนวยการโรงเรียนบดินทรเดชา ๔
๒. นางสาวบุญเรือน เสือจ้อย	ครู โรงเรียนบดินทรเดชา ๔
๓. นางสาวองค์ ตันไทย	ครู โรงเรียนบดินทรเดชา ๔
๔. นายเกียรติศักดิ์ รักชาราช	ประธานกรรมการสถานศึกษา โรงเรียนบดินทรเดชา
๕. นายทรงพจน์ เอกนิติภูมิ	ตัวแทนผู้ปกครอง
๖. นายสมศรี หลงชิน	ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านดอนแรด
๗. นายชมพู สาธุสันต์	ครู โรงเรียนบ้านดอนแรด
๘. นายทองหล่อ สิงห์นุช	กรรมการสถานศึกษา โรงเรียนบ้านดอนแรด
๙. นางพิไลลักษณ์ เนื่องไชยยศ	ตัวแทนผู้ปกครอง
๑๐. นางศรีประภา ระดมยศ	ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านสันตะลุง
๑๑. นางวัชณีย์ วุฒิวรรณ	กรรมการสถานศึกษา โรงเรียนบ้านสันตะลุง
๑๒. นายสันต์ ดรชัย	กรรมการสถานศึกษา โรงเรียนบ้านสันตะลุง
๑๓. นายนิคม ธารเจริญ	กรรมการสถานศึกษา โรงเรียนร่องคำ
๑๔. นางสาวก่่อมจิตร ดอนภิรมย์	ครู โรงเรียนร่องคำ
๑๕. นายสมัย อนันต์เชื้อ	ตัวแทนผู้ปกครอง
๑๖. นายวีระวัฒน์ กระแบกหอม	ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านวังไทร
๑๗. นายชัยสิทธิ์ สมานรักษ์	ครู โรงเรียนบ้านวังไทร
๑๘. นางพรรุจี สมานรักษ์	ตัวแทนผู้ปกครอง
๑๙. นายพิทักษ์ กาวีวน	ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านอ้ายลิ้ม
๒๐. นายศรีโรจน์ หาป่อง	กรรมการสถานศึกษาโรงเรียนบ้านอ้ายลิ้ม
๒๑. นางวรรณภา เกียรติเจริญ	ครู โรงเรียนบ้านอ้ายลิ้ม
๒๒. นางพุทธพร อินทรนันท์	ครู โรงเรียนบ้านอ้ายลิ้ม
๒๓. นางนิรุไอนี้ หะยีนีเลาะ	รองผู้อำนวยการโรงเรียนสวนพระยา
๒๔. ฮับดุลอาตี เจ๊ะแต	กรรมการสถานศึกษา โรงเรียนสวนพระยา
๒๕. มาเรีย สรรเพชรดา	ครู โรงเรียนสวนพระยา

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิตรวจเครื่องมือ

๑. รองศาสตราจารย์ ดร. อุทัย บุญประเสริฐ	ผู้อำนวยการหลักสูตรศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาการจัดการการศึกษา วิทยาลัยครุศาสตร์
มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต
๒. รองศาสตราจารย์ ดร. กล้า ทองขาว	ผู้อำนวยการหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาการจัดการการศึกษา วิทยาลัยครุศาสตร์
มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต
๓. รองศาสตราจารย์ ดร. ภาณุวัฒน์ ภัคตวิวงศ์	อาจารย์มหาวิทยาลัยนเรศวร จังหวัดพิษณุโลก
๔. ดร. สุกัญญา แซ่มซ้อย	อาจารย์มหาวิทยาลัยนเรศวร จังหวัดพิษณุโลก
๕. ดร. แก้วเวียง นานาผล	อาจารย์มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด
๖. ดร. กิตติกร คัมภีร์ปรีชา	สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา
นครศรีธรรมราช เขต ๑
๗. ดร. ญานิสรา บุญจิตร	สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา
สุราษฎร์ธานี เขต ๒

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณางานวิจัย

๑. ศาสตราจารย์ ดร. ไพฑูรย์ ลินลารัตน์	ประธานกรรมการคุรุสภา
๒. รองศาสตราจารย์ ดร. อุทัย บุญประเสริฐ	ผู้อำนวยการหลักสูตรศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาการจัดการการศึกษา วิทยาลัยครุศาสตร์
มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต
๓. รองศาสตราจารย์ ดร. กล้า ทองขาว	ผู้อำนวยการหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาการจัดการการศึกษา วิทยาลัยครุศาสตร์
มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต
๔. รองศาสตราจารย์ ดร. ภาณุวัฒน์ ภัคตวิวงศ์	อาจารย์มหาวิทยาลัยนเรศวร จังหวัดพิษณุโลก
๕. ดร. สุกัญญา แซ่มซ้อย	อาจารย์มหาวิทยาลัยนเรศวร จังหวัดพิษณุโลก
๖. ดร. แก้วเวียง นานาผล	อาจารย์มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด
๗. ดร. กิตติกร คัมภีร์ปรีชา	สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา
นครศรีธรรมราช เขต ๑
๘. ดร. ญานิสรา บุญจิตร	สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา
สุราษฎร์ธานี เขต ๒